

การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน
ของสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

โดย

นายอัมพร พินะสา
ผู้ช่วยเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

นักศึกษาวិทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตร การป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 60
ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช 2560-2561

บทคัดย่อ

เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษา
ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ลักษณะวิชา สังคมจิตวิทยา

ผู้วิจัย นายอัมพร พิณะสา **หลักสูตร** วปอ. **รุ่นที่** 60

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2) ประเมินประสิทธิภาพรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ขอบเขตของการวิจัย กลุ่มเป้าหมายในการพัฒนารูปแบบ คือ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มเป้าหมายในการประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบ คือ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 จำนวน 10 โรงเรียน ได้มาด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย วิธีการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษา โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 8 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 8 คน ระยะที่ 2 ตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ โดยสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ระยะที่ 3 การประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษา แหล่งข้อมูล ได้แก่ โรงเรียนขนาดเล็ก ศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษา ชั้นพื้นฐานที่ 4 อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 10 โรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครู รวมจำนวน 60 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบประเมินประสิทธิภาพประมาณค่า 5 ระดับ โดยประเมินความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้องครอบคลุม ผลการวิจัย พบว่า 1) รูปแบบมี 5 องค์ประกอบ คือ การกำหนดทิศทางการจัดการศึกษา การจัดการศึกษา การจัดสถานศึกษา การมีส่วนร่วม และการกำกับ ติดตาม ประเมินผล 2) ผลการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 3) การประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบ ความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้องครอบคลุมมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับตามเกณฑ์ในระดับมาก ข้อเสนอแนะการวิจัย 1) ควรมีการศึกษาวิจัยผลการนำรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานไปใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษาที่เหมาะสมกับบริบท ขนาด และความพร้อมของสถานศึกษา 2) ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพปัจจัยที่สำคัญส่งผลต่อคุณภาพของโรงเรียน เช่น ศักยภาพการมีส่วนร่วมของหน่วยงาน ศักยภาพของผู้บริหาร ตลอดจนปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น เป็นต้น

ABSTRACT

Title The Development of Local-based Educational Management Model under The Primary Educational Area Office , North Eastern Region.

Field Social - Psychology

Name Mr. Ampon Pi-na-sa   **Course** NDC   **Class** 60

The objectives of this research were: 1) to develop the model of local-based educational management in schools under jurisdiction of Primary Educational Service Area Office, and 2) to evaluate the efficiency of model in local-based educational management in schools under jurisdiction of Primary Educational. The delimitation of this study, the target group of model development included 10 schools 2, selected by Simple Random Sampling. There were 3 phases of this study including : Phase 1, the educational management model was developed by using locality as the base of schools through 8 seminar of 8 experts selected by Purposive Sampling. Phase 2: the propriety and feasibility of model were investigated by focus group of 7 experts. Phase 3: the efficiency of model in local-based educational management of schools, the origin of data consisted of 10 small-sized schools and teachers selected by Purposive Sampling. The research findings found that : 1) the model consisted of 5 factors including: the determination of direction in educational management, the educational management, the school management, the participation, and the monitoring as well as following up and evaluation, 2) the findings of investigation in Propriety and Feasibility of model, in overall, the mean value was in “High” level, and 3) for the evaluation of model efficiency, the Utility, Feasibility, Propriety, and Accuracy, it covered including accepted quality based on criterion in “High” level. For research recommendations, 1) the effect of local-based educational management in providing schools to be suitable for school context, size, and readiness, should be studied, and 2) the qualitative research in factors affecting school quality, for instance, potentiality of participation in work unit, administrator’s potentiality.

คำนำ

การพัฒนา รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นการวิจัยเพื่อประกอบการศึกษา หลักสูตร วปอ. ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษา และประเมินประสิทธิภาprusูปแบบการจัดการศึกษา ซึ่งรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษา มีทั้งหมด 5 องค์ประกอบหลัก คือ การกำหนดทิศทางการจัดการศึกษา การจัดการศึกษา การจัดสถานศึกษา การมีส่วนร่วม และการกำกับ ติดตาม ประเมินผล

สถานศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถนำรูปแบบการจัดการศึกษาไปใช้ในการบริหารจัดการศึกษาได้ตามสภาพ บริบทที่เหมาะสม และความพร้อมของสถานศึกษา หวังว่าเอกสารงานวิจัยเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอันจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศให้มีความเข้มแข็งในทุกด้าน

(นายอัมพร พิณะสา)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 60

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
คำนำ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญแผนภาพ	ช
บทที่ 1 บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	7
ขอบเขตของการวิจัย	7
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	8
คำจำกัดความ	8
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	
การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน	11
การจัดการศึกษาตามหลักการมีส่วนร่วม	24
การจัดการศึกษาตามหลักการกระจายอำนาจ	43
การจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน	65
การสนทนากลุ่ม	83
รูปแบบการจัดการศึกษา	87
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	
ระยะที่ 1 การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของ สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ	102
ระยะที่ 2 ตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ของรูปแบบการจัด การศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	108
ระยะที่ 3 การประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็น ฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	111

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล	
ตอนที่ 1 การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	116
ตอนที่ 2 ตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ของรูปแบบการจัดการ การศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	124
ตอนที่ 3 การประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็น ฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	128
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ	
สรุปผลการวิจัย	134
อภิปรายผลการวิจัย	139
ข้อเสนอแนะ	141
บรรณานุกรม	143
ภาคผนวก	151
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ	152
ภาคผนวก ข เอกสารประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ	153
ภาคผนวก ค แบบประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบ	162
ภาคผนวก ง การประเมินระดับการปฏิบัติในการดำเนินงาน	168
ภาคผนวก จ แบบประเมินความพึงพอใจ	174
ประวัติย่อผู้วิจัย	180

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2-1 การสังเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบในการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน	95
4-1 ผลการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ในภาพรวม	124
4-2 ผลการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ องค์ประกอบหลักที่ 1 การกำหนดทิศทางการจัดการศึกษาตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ	125
4-3 ผลการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ องค์ประกอบหลักที่ 2 การบริหารหลักสูตร ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ	126
4-4 ผลการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ องค์ประกอบหลักที่ 3 การจัดสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ	126
4-5 ผลการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ องค์ประกอบหลักที่ 4 การมีส่วนร่วม ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ	127
4-6 ผลการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ องค์ประกอบหลักที่ 5 การกำกับ ติดตาม ประเมินผล ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ	128
4-7 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	129

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่

3-1 กรอบวิธีดำเนินการวิจัย

หน้า

101

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นก้าวแรกของความพยายามที่จะลดความไม่เท่าเทียมกันของมนุษย์ที่ส่งผลกระทบต่อบุคคลหลากหลายกลุ่ม ทั้งสตรี เด็ก ชาวชนบท คนยากจนในเมือง กลุ่มชาติพันธุ์ ชนกลุ่มน้อยด้อยโอกาส และเด็กเป็นจำนวนล้านๆคนที่ขาดโอกาสเข้าเรียนในสถานศึกษาและไม่มีงานทำ (ยูเนสโก, 2539) ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกจึงให้ความสำคัญต่อการศึกษาระดับพื้นฐานของประชาชน เพื่อเป็นฐานของการพัฒนา โดยเฉพาะฐานการสร้างความสามารถในการแข่งขันทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยีและการสื่อสาร ที่นับวันจะทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ แต่ละประเทศจึงให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อขจัดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเท่าเทียมและโอกาสในการได้รับการศึกษาของประชาชน ในชาติให้มากขึ้นตามดัชนีความเจริญเติบโตของประเทศ การบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สนองตอบความต้องการของประเทศและประชาชนที่มีประสิทธิภาพ คุณภาพ เป็นไปอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม จึงเป็นความจำเป็นที่แต่ละประเทศต่างคำนึงถึงและมุ่งมั่นเพื่อความสำเร็จ และสานต่อการจัดการศึกษาในระดับการศึกษาที่สูงขึ้นตามทิศทางการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะการพัฒนาการบริหารจัดการสถานศึกษาให้มีความอิสระ คล่องตัว และมีประสิทธิภาพ การศึกษาเป็นเครื่องมือที่จะช่วยพัฒนาคนในชาติให้มีความรู้ ความสามารถ และมีคุณลักษณะตรงตามความต้องการของประเทศและตอบสนองต่อกระแสโลกาภิวัตน์ การจัดการศึกษาทุกด้าน จำเป็นต้องพัฒนาทักษะต่างๆ เพื่อนำไปใช้ในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข และการประกอบอาชีพอย่างสร้างสรรค์ (Tony Wagner, 2012: 24)

จากความสำคัญดังกล่าว รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติเกี่ยวกับความสำคัญของการศึกษาไว้ในหมวด 5 แนวนโยบายแห่งรัฐ ส่วนที่ 4 แนวนโยบายด้านศาสนา สังคม การสาธารณสุข การศึกษา และวัฒนธรรม มาตรา 80 (3) รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกๆระดับ และทุกรูปแบบให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม จัดให้มีแผนการศึกษาแห่งชาติ กฎหมายเพื่อพัฒนาการศึกษาของชาติ จัดให้มีการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก รวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกของความเป็นไทย มีระเบียบวินัย คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มาตรา 80 (4) ส่งเสริมและสนับสนุนการกระจายอำนาจเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน องค์กรทางศาสนา และเอกชน จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนา มาตรฐานคุณภาพการศึกษาให้เท่าเทียมและสอดคล้องกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550, 2550 : 23-24) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555- 2559, 2554: ฉ-ช) ที่ได้กำหนดทิศทาง และยุทธศาสตร์ในการพัฒนา

ประเทศ คือ ต้องเร่งสร้างภูมิคุ้มกันเพิ่มขึ้นในมิติการพัฒนาต่างๆ เพื่อป้องกันปัจจัยเสี่ยงที่สังคมไทยต้องเผชิญ และเสริมรากฐานของประเทศด้านต่างๆ ให้เข้มแข็งควบคู่ไปกับการให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนและสังคมไทยให้มีคุณภาพ ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงมีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรและได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นธรรม รวมทั้งสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจด้วยฐานความรู้เทคโนโลยี และนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์บนพื้นฐาน การผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาประเทศที่มั่นคง และยั่งยืน

สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติที่มุ่งเน้นพัฒนา 2 ด้าน ประกอบด้วย 1) พัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และ 2) พัฒนาสังคมไทยเป็นสังคมที่มีความเข้มแข็งมีการพัฒนาที่ยั่งยืนและมีคุณภาพ ในด้านสังคมคุณภาพ ด้านสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ และด้านสังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทร (แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับปรับปรุง พ.ศ.2552-2559, 2553: 9) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 พระราชบัญญัติฉบับนี้มีเจตนารมณ์ที่ต้องการเน้นย้ำว่าการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข หมวด 1 ว่าด้วยบททั่วไป ความมุ่งหมายและหลักการ มาตรา 9 (2) การจัดระบบ โครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษา ระบุให้มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (5) ระบุ ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ มาใช้ในการจัดการศึกษาและ (6) ระบุ การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น หมวด 2 ว่าด้วย สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา มาตรา 12 ระบุไว้ว่า นอกเหนือจากรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง มาตรา 22 แห่งพรบ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ระบุไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ และมาตรา 23 การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา หมวด 4 แนวทางการจัดการศึกษา มาตรา 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพสถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542: 14-15)

จากการศึกษาสภาพปัญหาสถานการณ์การศึกษาไทย พบว่า ระบบการศึกษามีปัญหาที่ยังอยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจ 5 ด้าน ดังนี้ 1) ปัญหาด้านคุณภาพผู้เรียนที่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน การศึกษาจะเห็นได้จากผลการสอบ O-NET ในชั้นป. 6 ม.3 และม.6 ใน 5 ปีการศึกษา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 - 2555 เกือบทั้งหมดต่ำกว่าร้อยละ 50 และสอดคล้องกับผลการทดสอบการศึกษา ชั้นพื้นฐานขององค์การความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organization for Economics Co-operation and Development, OECD) พบว่าเด็กไทยมีความรู้ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ขาดทักษะ การอ่าน การเขียน คือ อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ อ่านแล้วตีความไม่ได้ วิเคราะห์ความหมายไม่ถูก 2) ปัญหาด้านครูมีความขาดแคลนทั้งเชิงปริมาณ และคุณภาพปัญหาด้านความสามารถของครูในการ จัดกระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสม และเอื้อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ 3) ปัญหาการกระจาย โอกาสทางการศึกษาที่ยังไม่ครอบคลุมและสนองต่อประชากรในทุกกลุ่มที่มีสภาพแตกต่างกัน ทั้งใน เรื่องความสามารถด้านร่างกาย เศรษฐกิจ และสังคม 4) ปัญหาการบริหารจัดการ และการกระจาย อำนาจการจัดการศึกษาที่ยังคงมีปัญหาในเชิงระบบไม่สามารถจัดการศึกษาที่คล่องตัวยังไม่สามารถ สะท้อนความเป็นเอกภาพในเชิงการบริหารจัดการศึกษา 5) ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการ การศึกษาของภาคส่วนต่าง ๆ ยังมีน้อย การจัดการเรียนการสอนเป็นหน้าที่ของสถานศึกษา และ ครูผู้สอน แต่ครอบครัวและสังคมซึ่งมีส่วนสำคัญต่อการจัดการศึกษากลับมีบทบาทน้อยปล่อยให้ เป็นหน้าที่และภาระการจัดการศึกษาเป็นของสถานศึกษา หรือหน่วยงานของกระทรวงศึกษาธิการส่งผลให้ เกิดภาวะด้านงบประมาณสูง แต่ไม่สะท้อนคุณภาพเท่าที่ควร (คณะอนุกรรมการการปฏิรูประบบการ จัดการศึกษา และพัฒนามนุษย์, 2558 : 18 – 19)

การดำเนินการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษาสู่เขตพื้นที่การศึกษา และ สถานศึกษา ยังไม่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง และเป็นการบริหารจัดการที่ประสบผลสำเร็จเป็นด้านๆ มากกว่า เป็นองค์รวม อย่างไรก็ตาม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษายังประสบปัญหาการบริหาร จัดการศึกษารองรับการกระจายอำนาจในหลายด้าน ทั้งด้านปัจจัย ภาวะเปรียบที่เป็นอุปสรรค โดยเฉพาะ ด้านการบริหารงานบุคคล อำนาจหน้าที่ของกรรมการบางคณะในเขตพื้นที่การศึกษา ที่ไม่ สามารถนำไปสู่การปฏิบัติ นโยบายของส่วนกลางที่เปลี่ยนแปลงบ่อย โครงสร้างการแบ่งส่วนงานที่ ยังไม่สอดคล้องกับบริบทสำนักงาน สถานศึกษา บุคลากร และงบประมาณ วัฒนธรรมการทำงานของ บุคลากรที่ยังติดขัดกับวัฒนธรรมอำนาจจึงเป็นอุปสรรคต่อการกระจายอำนาจ การบริหารการศึกษาสู่ เขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2554: ค) ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ ลิพพิท (Lippit, อ้างถึงใน เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ และคนอื่น ๆ, 2541) เสนอว่าการ กระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาสถานศึกษาได้นั้น ควรจะต้อง อยู่บนพื้นฐานหลักการ ดังนี้ 1) การกระจายอำนาจนั้นควรกระจายให้กับผู้มีอำนาจในการตัดสินใจที่มี ความรู้ ความเข้าใจในภารกิจที่จะต้องปฏิบัติให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ 2) ผลของการกระจายอำนาจ จะบังเกิดผลดี ถ้าอำนาจหน้าที่ที่แท้จริงถูกมอบหมายไปยังทุกระดับขององค์กร และการกระจาย อำนาจจะไม่บังเกิดผลดีถ้าผู้ได้รับการมอบอำนาจจะต้องรายงานกลับมายังศูนย์รวมอำนาจในทุก ภารกิจที่ปฏิบัติ 3) ผู้บริหารทุกระดับควรจะมี ความเชื่อมั่นว่า เมื่อกระจายอำนาจแล้วผู้ได้รับมอบ อำนาจมีความสามารถในการตัดสินใจในภารกิจที่ได้รับมอบหมาย และการตัดสินใจของผู้ที่อยู่ใกล้ ภารกิจที่จะต้องปฏิบัติจะดีกว่าการตัดสินใจจากส่วนกลาง และ 4) การกระจายอำนาจควรมี

วัตถุประสงค์ นโยบายและมาตรการที่ชัดเจน แต่การนำนโยบายไปปฏิบัติในแต่ละท้องถิ่นไม่จำเป็นจะต้องมีวิธีการปฏิบัติที่เหมือนกัน และยังสอดคล้องกับ ริลีย์ (Riley, 1997) ได้เสนอว่าการปฏิรูปการศึกษา ในประเทศอังกฤษตามกฎหมายการปฏิรูปการศึกษาปี ค.ศ. 1988 กำหนดให้มีการกระจายอำนาจการบริหารการศึกษา ให้องค์กรและหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนมีบทบาท ในการจัดการศึกษา ซึ่งมีผลทำให้เกิดการบริหารโดยเครือข่ายในระดับโรงเรียนและสถาบันต่างๆ การรวมพลังมีลักษณะธรรมชาติแบบเดียวกับเครือข่าย (Networks) และโรงเรียนควรดำเนินการรวมพลังโดยการสร้างเครือข่าย ความสำเร็จของเครือข่ายและการรวมพลังขึ้นอยู่กับความไว้วางใจ ความเป็นปึกแผ่น ความซื่อสัตย์ และความไม่เห็นแก่ตัว

จากการศึกษาการจัดการศึกษาของไทย สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาเอกชน องค์กรชุมชน สถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า ระบบการศึกษามีปัญหาที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรมอยู่ 5 ด้าน ได้แก่ 1) ปัญหาด้านคุณภาพผู้เรียน ที่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา 2) ปัญหาด้านครู ที่มีความขาดแคลนทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ปัญหาความสามารถในการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสม และเอื้อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ 3) ปัญหาการกระจายโอกาสทางการศึกษาที่ยังไม่ครอบคลุม และสนองต่อประชากรในทุกกลุ่มที่มีสภาพแตกต่างกันทั้งในเรื่องความสามารถด้านร่างกาย เศรษฐกิจและสังคม 4) ปัญหาการบริหารจัดการ และการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาที่ยังคงมีปัญหาในเชิงระบบไม่สามารถจัดการศึกษาที่คล่องตัว ยังไม่สามารถสร้างความเป็นเอกภาพในเชิงการบริหารของการปฏิบัติได้ และ 5) ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของภาคส่วนต่างๆ ยังมีน้อย การจัดการเรียนการสอนเป็นหน้าที่ของสถานศึกษาและครูผู้สอน แต่ครอบครัว และสังคมซึ่งมีส่วนสำคัญต่อการจัดการศึกษากลับมีบทบาทน้อย หน้าที่ และภาระการจัดการศึกษาเป็นของหน่วยงานของกระทรวงศึกษาธิการ ส่งผลให้เกิดภาระด้านงบประมาณสูงแต่ไม่สะท้อนคุณภาพเท่าที่ควร (คณะอนุกรรมการการปฏิรูประบบการจัดการศึกษาและพัฒนามนุษย์, 2558: 18-19)

ผลการสำรวจความคาดหวังของประชาชนต่อการปฏิรูปด้านการศึกษา (กระทรวงกลาโหม, 2557: 10-12) พบว่า ประชาชนมีความคาดหวังในโอกาสของการมี คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) และจุดแข็งด้วยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทุกฝ่ายเห็นร่วมกันเป็นพลังขับเคลื่อนในการปฏิรูปการศึกษาซึ่งไม่อาจทำได้ในภาวะปกติ ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบของกระบวนการศึกษา ดังนี้ 1) ระบบโครงสร้างและการบริหารจัดการของกระทรวงศึกษาธิการ มีโครงสร้างที่เป็นเอกภาพ มีนโยบายที่ชัดเจนและต่อเนื่อง ไม่ถูกแทรกแซงจากการเมือง ให้ท้องถิ่นมีการพัฒนามาตรฐานการศึกษาในทุกระดับพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนและนานาชาติ และผลิตผู้สำเร็จการศึกษาให้สอดคล้องกับทิศทางของตลาดแรงงาน โดยการจัดให้มีสถานศึกษาที่มีคุณภาพและปริมาณเหมาะสมกับความต้องการในทุกระดับ 2) หลักสูตรการเรียนการสอน มีทิศทางและความชัดเจน สามารถเทียบเคียงกับหลักสูตรมาตรฐานสากล เน้นทักษะกระบวนการเรียนรู้ ส่งเสริมความเป็นอัตลักษณ์ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียน ผู้เรียนได้มีส่วนร่วม รู้จักคิด วิเคราะห์ เพื่อการดำรงชีวิตในสังคมเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม มีทักษะในการประกอบอาชีพได้ 3) ด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา มีมาตรฐานความรู้ มีปริมาณที่เหมาะสมเพียงพอในทุกระดับและสาขาวิชา เปิดโอกาสบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถหลากหลายสาขาวิชาชีพเข้ามาเป็นครูลดภาระงานของครู

ที่นอกเหนือจากการสอนทบทวนวิธีการประเมินวิทยฐานะของครูโดยสะท้อนถึงผลลัพธ์ที่นักเรียน และให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนา กำกับดูแล และประเมินครู 4) ผู้รับการศึกษา จะต้องมีโอกาสศึกษาตามสาขาที่ต้องการ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามมาตรฐาน สามารถประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ ยกย่องค่านิยมและค่าตอบแทนผู้สำเร็จการศึกษาจากสายอาชีวศึกษา 5) โอกาสทางการศึกษา รัฐบาลจะต้องเน้นนโยบายสร้างและกระจายโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพให้กับผู้เรียนทุกกลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม การจัดสรรงบประมาณและการส่งเสริมให้เหมาะสมกับการศึกษาแต่ละสาขาในทุกระดับ เพื่อแก้ปัญหา เรื่องความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มีบทบาทหน้าที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำกับ ตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในสังกัด ประสานส่งเสริม สนับสนุน การจัดการศึกษาของสถานศึกษาเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล องค์กรชุมชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพื้นที่ การศึกษา ประสานการระดมทรัพยากร และเปิดโอกาสให้บุคคล ชุมชน และองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

จากกรอบความเห็นร่วมปฏิรูปประเทศไทย ด้านการศึกษาได้สำรวจความคาดหวังของ ประชาชนต่อการปฏิรูปการศึกษาไทย เพื่อให้ครอบคลุมกับความคาดหวังของประชาชนข้างต้น แนวทางการปฏิรูปการศึกษาจึงควรกำหนดให้ประชาชนทุกภาคส่วนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการ กำหนดนโยบายทางการศึกษา และมีกลไกในการขับเคลื่อน กำกับดูแลนโยบายให้เกิดความ ต่อเนื่อง ปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการศึกษาให้มีเอกภาพและให้มีการกระจายอำนาจ จากส่วนกลาง ลงสู่ท้องถิ่น การให้สิทธิในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพได้อย่างเท่าเทียมกันในทุก กลุ่มเป้าหมาย โดยไม่เว้นกลุ่มผู้ด้อยโอกาส กลุ่มผู้พิการ และกลุ่มชาติพันธุ์มีระบบการศึกษาที่ส่งเสริม การศึกษาตลอดชีวิต เพื่อรองรับการเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และเป็นการศึกษาที่สามารถส่งเสริม ความเป็นอัตลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น โดยเน้นการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย และแนวทางการจัดการศึกษา ที่ สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ให้มีกลไกการกำหนดมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษาที่ สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างจริงจัง มีการจัดการผลิตและพัฒนาสมรรถนะครู และบุคลากร ทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมีปริมาณที่เหมาะสม คืนครูให้กับนักเรียนโดยการลดภาระงานที่ไม่ เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน เพื่อให้ครูสามารถใช้เวลาไปกับการสอนได้อย่างเต็มที่ มีการระดม ทรัพยากรและ การลงทุนจากทุกภาคส่วนในแต่ละท้องถิ่น ตลอดจนเทคโนโลยีต่างๆที่ทันสมัยมาใช้ เพื่อการศึกษาและมีการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา ส่งเสริมงานทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อย่างต่อเนื่อง เป็นรูปธรรม และนำผลงานไปใช้เพื่อเป็นฐานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างจริงจัง

นอกจากนี้ การจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้สนับสนุนการปฏิรูป การศึกษาไทย เช่นกันว่า ในการจัดการศึกษา ทุกภาคส่วนต้องมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในแต่ละ ท้องถิ่น โดยจากรายงานการติดตามการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (สำนักงาน เลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ, 2552: จ-ช) มีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ควรส่งเสริมสนับสนุนให้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการจัดการศึกษาและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามที่ กฎหมายกำหนดโดยให้มีการดำเนินงานเพิ่มขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไปตามสภาพความพร้อม 2) ควรส่งเสริม ความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ประสบความสำเร็จหรือหน่วยงานที่มีประสิทธิภาพ

ในการจัดการศึกษาเป็นอย่างดีเพื่อให้ความช่วยเหลือในการจัดการศึกษา และ 3) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานควรให้การส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาครูและความช่วยเหลือด้านวิชาการแก่ครู เพื่อเป็นการศึกษาที่แก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำ ลดช่องว่างของคนให้คนทุกคนเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ

ในขณะที่ศักยภาพ และขนาดของท้องถิ่นมีความแตกต่างกัน ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงคุณภาพการศึกษา เพราะไม่มีกฎหมายในการกำกับดูแลในการจัดการอย่างเท่าเทียมภายใต้วิสัยทัศน์ “พลเมืองไทยมีคุณภาพทางการศึกษา มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะและศักยภาพในการพัฒนาประเทศ ตามวิสัยทัศน์ประเทศไทย พ.ศ. 2558-2563 มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” โดยมีกลุ่มเป้าหมายตั้งแต่ระดับปฐมวัย การศึกษาขั้นพื้นฐาน (เด็กทั่วไป เด็กด้อยโอกาส เด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ เด็กที่มีความสามารถพิเศษ เด็กที่มีความพร้อมสูง และเด็กเป้าหมายพิเศษ) อาชีวศึกษา จนถึงอุดมศึกษา ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาให้ผู้เรียนทุกกลุ่มทุกพื้นที่และทุกระดับการศึกษา เข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพในรูปแบบที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพเท่าเทียมกัน และเพื่อให้มีระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ สนับสนุนการสร้างโอกาส คุณภาพ และความเป็นธรรมในสังคม ได้แก่ ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว ภูมิฐานะของผู้เรียนในเขตเมืองและชนบทและสภาพทางวัฒนธรรมและการศึกษาของพ่อแม่ (นวรรตน์ รามสูต และบัลลังก์ โรหิตเสถียร, 2558) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นอร์วิช และ อีแวนส์ (Norwich & Evans, 2007) ได้ศึกษาเรื่อง เครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียนในการประชุมเกี่ยวกับความต้องการเป็นพิเศษด้านการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยอื่นๆ ด้วยทั้งในด้านโรงเรียนทั่วไปพบว่า มีหลากหลายวิธีการที่จะทำให้โรงเรียนร่วมมือกันในการให้ความช่วยเหลือเป็นพิเศษด้านการศึกษา โดยอธิบายในลักษณะของรูปแบบต่างๆ ที่ระบุปัจจัยที่สัมพันธ์กับการจัดตั้งและการดำเนินงานในแต่ละปัจจัยและยังสามารถอธิบายผลที่ได้ทั้งด้านบวกและด้านลบ การศึกษาครั้งนี้ได้นำเสนอหลักการเบื้องต้นของความร่วมมือระหว่างโรงเรียนที่เกิดสัมฤทธิ์ผล ซึ่งจะมีประโยชน์ต่อผู้สนใจในการพัฒนาและผดุงไว้ซึ่งความช่วยเหลือเป็นพิเศษทางการศึกษา และส่งผลให้มีการตื่นตัวในการปรับโครงสร้างพื้นฐานในการให้บริการด้านการศึกษา โดยให้ความสำคัญกับระบบเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและการผสมผสานความคิด ซึ่งมีความจำเป็น ในสถานการณ์ปัจจุบัน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่มีนัยสำคัญทางสถิติและมีองค์ประกอบที่เกิดขึ้นในเวลาอันเหมาะสม

จากปัญหาดังกล่าว เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคล ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และร่วมระดมทรัพยากรจากทุกภาคส่วนของสังคม เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ตลอดจนทั้งเป็นการกระจายโอกาสทางการศึกษาให้แก่ชุมชนท้องถิ่น ลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการศึกษา ผู้วิจัยจึง มีความสนใจที่จะวิจัยและพัฒนาแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในครั้งนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อประเมินประสิทธิภาพรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ไว้ ดังนี้

1. กำหนดกลุ่มเป้าหมายในการนำรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ
2. กลุ่มเป้าหมายในการทดลองใช้รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 จำนวน 10 โรงเรียน และกลุ่มควบคุม จำนวน 10 โรงเรียน ซึ่งได้มาซึ่งได้มาด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ
3. รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 1) การกำหนดทิศทางการจัดการศึกษา 2) การจัดการศึกษา 3) การจัดสถานศึกษา 4) การมีส่วนร่วม 5) การกำกับ ติดตาม ประเมินผล
4. ระยะเวลาดำเนินการทดลองใช้รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระหว่างเดือนมกราคม –เดือนมีนาคม 2561

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ จะทำให้ได้รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

1. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัยในเชิงวิชาการ

การวิจัยรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ไปทดลองใช้ ถือเป็นจุดเริ่มต้นของงานวิจัย ซึ่งสามารถนำไปพัฒนาต่อยอดหรือการวิจัยด้วยระเบียบวิธีวิจัยรูปแบบอื่น เช่น

1.1 การศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.2 การศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.3 การศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสถานศึกษา ในสังกัดอื่น กระทรวงศึกษาธิการ

2. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัยในเชิงของการนำไปใช้

2.1 หน่วยงานทางการศึกษาสามารถนำรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.2 หน่วยงานทางการศึกษา สถานศึกษาที่นำรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือไปใช้ จะทำให้หน่วยงานทางการศึกษาหรือสถานศึกษามีผลการปฏิบัติงานอยู่ในระดับสูงขึ้น

2.3 ผู้บริหารการศึกษาในระดับสำนักงานเขตเขตพื้นที่การศึกษา ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถใช้เป็นแนวทางที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนา ปรับปรุงวางแผน จัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.4 ผู้บริหารระดับสูง สามารถใช้ข้อมูล สารสนเทศในการพัฒนา ปรับปรุง นโยบาย แนวทางดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลต่อไป

คำจำกัดความ

การจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน	หมายถึง	วิธีการ กลยุทธ์ ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยเน้นในการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สถานศึกษาตั้งอยู่ เพื่อร่วมมือกันบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาในท้องถิ่นให้มีคุณภาพและสามารถตอบสนองความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
-------------------------------------	---------	--

<p>รูปแบบการจัดการศึกษา โดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ</p>	<p>หมายถึง</p>	<p>กรอบแนวคิดการจัดการศึกษาที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น และนำไปทดลองใช้ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ร้อยเอ็ด เขต 2 ครั้งนี้ โดยมีแนวทางในการจัดการศึกษาตามรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน ประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การกำหนดทิศทางการจัดการศึกษา หมายถึง การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ กลยุทธ์ และการดำเนินงานจัดทำแผนงาน/โครงการและกิจกรรมสู่การปฏิบัติโดยมีการกำกับ ติดตาม ประเมินผล เพื่อตอบสนองความต้องการจัดการศึกษาของท้องถิ่นโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ 2. การจัดการศึกษา หมายถึง การบริหารจัดการหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ที่สอดคล้องกับบริบทสังคม และวัฒนธรรมของท้องถิ่น 3. การจัดสถานศึกษา หมายถึง การบริหารจัดการสถานศึกษา ในท้องถิ่น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ในการจัดการศึกษา โดยอาศัยทรัพยากรทางการศึกษาในท้องถิ่น 4. การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ท้องถิ่นมีส่วนร่วม กำหนดทิศทางการจัดการศึกษา การจัดการศึกษา การจัดสถานศึกษา และการกำกับ ติดตาม และประเมินผล 5. การกำกับ ติดตาม ประเมินผล หมายถึง การกำกับ ติดตามคุณภาพภายในสถานศึกษา และการประเมินผลคุณภาพผู้เรียน
<p>ท้องถิ่น</p>	<p>หมายถึง</p>	<p>เขตท้องที่การปกครองท้องถิ่นของเทศบาลหรือองค์การบริหารส่วนตำบล ตามพระราชบัญญัติการจัดตั้งองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 ซึ่งเน้นถึงลักษณะทางสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์และทางธรรมชาติที่มีความเป็นขอบเขตเฉพาะพื้นที่ระดับย่อยตามเขตการปกครอง ซึ่งเป็นท้องถิ่นของสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ</p>
<p>สถานศึกษา</p>	<p>หมายถึง</p>	<p>หน่วยงานทางการศึกษาที่มีหน้าที่ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ร้อยเอ็ด เขต 2 ที่นำรูปแบบการจัดการศึกษาที่ใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา</p>

<p>การประเมินผลการนำ รูปแบบการจัดการศึกษา โดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน ของสถานศึกษาในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ</p>	<p>หมายถึง การตรวจสอบผลที่เกิดขึ้นจากการนำรูปแบบไปทดลองใช้จริงใน ภาคสนาม ตามขอบข่ายภาระงานของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. งานวิชาการ หมายถึง ภาระงานที่สถานศึกษาขั้น พื้นฐานต้องดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผล ประเมินผลและเทียบ โอนผลการเรียน การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การ พัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา การพัฒนา แหล่งการเรียนรู้ การนิเทศการศึกษา การแนะแนวการศึกษา การ พัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา การส่งเสริม ความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน การประสานความร่วมมือพัฒนา วิชาการกับสถานศึกษาอื่นและการส่งเสริม สนับสนุนงานวิชาการ แก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัด การศึกษา 2. งานงบประมาณ หมายถึง ภาระงานที่สถานศึกษาขั้น พื้นฐานต้องดำเนินการเกี่ยวกับการจัดทำและเสนอของบประมาณ การจัดสรรงบประมาณ การตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผลและ รายงานผลการใช้เงินและผลการดำเนินงาน การระดมทรัพยากร และการลงทุนเพื่อการศึกษา การบริหารงานการเงิน การบริหาร บัญชี และการบริหารพัสดุและสินทรัพย์ 3. งานบริหารบุคคล หมายถึง ภาระงานของสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานต้องดำเนินการเกี่ยวกับการวางแผนอัตรากำลังและ กำหนดตำแหน่ง การสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง การเสริมสร้าง ประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ วินัยและการรักษาวินัยและ การออกจากราชการ 4. งานบริหารงานทั่วไป หมายถึง ภาระงานที่สถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน ต้องดำเนินการเกี่ยวกับการดำเนินงานธุรการ งาน เลขานุการคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน การพัฒนาระบบและ เครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ การประสานและพัฒนาเครือข่าย การศึกษา การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร งาน เทคโนโลยีสารสนเทศ การส่งเสริมสนับสนุนด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากรและบริหารทั่วไป การดูแลอาคารสถานที่ และสภาพแวดล้อม การจัดทำสำมะโนผู้เรียน การรับนักเรียน การส่งเสริมและประสานงานการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา การส่งเสริม งานกิจการนักเรียน การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา และการ ส่งเสริม สนับสนุน และประสานงานการจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงานและสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา
--	---

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัย นำเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. การจัดการศึกษาตามหลักการมีส่วนร่วม
3. การจัดการศึกษาตามหลักการกระจายอำนาจ
4. การจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน
5. รูปแบบการจัดการศึกษา

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยได้ศึกษา มี 6 หัวข้อ ดังนี้ 1) ความหมายของการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) หลักการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 3) จุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 4) การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในต่างประเทศ 5) สภาพปัญหาและแนวทางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ 6) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. ความหมายของการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ (2542: 38-39) กมล สุดประเสริฐ (2544: 26) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545: 4-5) และกระทรวงศึกษาธิการ (2542: 15-16) ได้ให้ความหมายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สอดคล้องกันว่า การศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง การศึกษาเบื้องต้นเพื่อเตรียมคนให้มีความรู้ความสามารถที่จะเข้าสู่สังคมได้อย่างดี เพื่อเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพหรือเพื่อการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น โดยหากเป็นการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน จะเป็นการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาภาคบังคับเดิม หรือการจัดการศึกษาประชาบาล หรือการจัดการศึกษาภาคบังคับที่จัดให้คนส่วนใหญ่ของประเทศ ตลอดจนการจัดการศึกษาขยายโอกาสทางการศึกษาในปัจจุบัน รวมถึงการจัดประสบการณ์ด้านความรู้ความสามารถทักษะและคุณค่าที่จำเป็นต่อชีวิต ซึ่งได้แก่ ความรู้ความสามารถและทักษะในการสื่อสารทั้งด้านการพูดและการเรียนด้านการคิดคำนวณด้านการใช้ชีวิตและเป็นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึง มีคุณภาพและไม่เก็บค่าใช้จ่าย ซึ่งระบบการจัดการศึกษาโดยทั่วไปจะเริ่มตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 ทั้งสายสามัญและสายอาชีพ ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อคนส่วนใหญ่ของประเทศและมีวิวัฒนาการสืบเนื่องมาจากการศึกษาแบบดั้งเดิมก่อนระบบโรงเรียนการศึกษาประชาบาลจนมาเป็นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในปัจจุบัน

องค์การยูเนสโก ได้ให้คำนิยามการศึกษาขั้นพื้นฐานว่าเป็นการศึกษาสำหรับบุคคล ทุกเพศทุกวัย ให้มีโอกาสได้เรียนความรู้ทั่วไป ที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิต ปลูกฝังให้เกิดความอยากรเรียนอยากรู้ มีทักษะในการเรียนด้วยตนเอง รู้จักถาม สังเกต วิเคราะห์และตระหนักว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น (Edgar & et al., 1972: 162)

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นการจัดการศึกษาระดับก่อนอุดมศึกษา ที่มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิตสามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขและทำประโยชน์ให้กับสังคมตามบทบาทและหน้าที่ในฐานะพลเมืองดี ตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

2. หลักการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กระทรวงศึกษาธิการ (2542: 5) ให้หลักการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

2.1 สร้างความเจริญงอกงามทางปัญญาความคิดจิตใจและคุณธรรมของบุคคล เป็นสิ่งจำเป็นและเป็นเป้าหมายสำคัญเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลระหว่างความเจริญทางจิตใจกับความเจริญทางวัตถุและความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

2.2 ในฐานะที่มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติและจะต้องดำรงอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติอย่างกลมกลืนและเกื้อกูลซึ่งกันและกันมนุษย์จะต้องตระหนักถึงการใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสมโดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

2.3 การก้าวทันความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการสมัยใหม่และการรับวัฒนธรรมจากต่างประเทศหรือจากภายนอกชุมชน จะต้องประสานควบคู่ไปกับความเข้าใจและตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาภาษาและวัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่นและสังคมไทยเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาความรู้ใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น

2.4 ความสมดุลระหว่างการพึ่งพาอาศัยกับการพึ่งตนเองเป็นหลักการพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการประสานความร่วมมือหรือร่วมใจกันทั้งในระดับบุคคล ชุมชน ท้องถิ่น และประเทศ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนอันจะช่วยส่งเสริมบทบาทของประเทศไทยให้โดดเด่นในประชาคมโลก

สำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา (2548: 2) ให้หลักการในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานยึดหลักที่สอดคล้องกับอุดมการณ์ ดังนี้

1. หลักการพัฒนาผู้เรียนอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจสติปัญญาความรู้ และคุณธรรมเป็นผู้ที่มีจริยธรรมในการดำเนินชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขใฝ่รู้มีทักษะในการแสวงหาความรู้ที่พอเพียงต่อการพัฒนางานอาชีพและคุณภาพชีวิตส่วนตนสามารถเผชิญความเปลี่ยนแปลงได้อย่างเท่าทันและชาญฉลาดและมีความเป็นประชาธิปไตย

2. หลักการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นไทยให้มีความรักและภาคภูมิใจในท้องถิ่นและประเทศชาติมีความรู้และทักษะพื้นฐานสำหรับการประกอบอาชีพสุจริต มีความมุ่งมั่น ขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน มีลักษณะนิสัยและทัศนคติที่พึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีทั้งของครอบครัวชุมชน สังคมไทยและสังคมโลก

3. หลักแห่งความเสมอภาคคนไทยทั้งปวงต้องมีสิทธิเสมอกัน ในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี อย่างทั่วถึงเท่าเทียมควบคู่ไปกับการมีคุณภาพโดยไม่แบ่งชนชั้นหรือความแตกต่างทางสังคมวัฒนธรรม

4. หลักการมีส่วนร่วมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการบริหารและการจัดการศึกษาร่วมกับคณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาเพื่อเสริมสร้างเอกลักษณ์ศักดิ์ศรีและตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นตามนโยบายของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และฉบับพุทธศักราช 2550 เกี่ยวกับการกระจายอำนาจ

5. หลักแห่งความสอดคล้องอุดมการณ์และมาตรฐานในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องสอดคล้องกับสาระบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และฉบับพุทธศักราช 2550 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 นโยบายการศึกษาของรัฐบาลที่แถลงต่อรัฐสภาสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของชาติและสัมพันธ์เชื่อมโยงกับมาตรฐานการอาชีวศึกษาและมาตรฐานการอุดมศึกษา

จากหลักการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมีหลักการ คือ หลักในการพัฒนาผู้เรียนอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจสติปัญญาความรู้ และคุณธรรมเป็นผู้ที่มีจริยธรรมในการดำเนินชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข หลักในความเป็นไทยให้มีความรักและภาคภูมิใจในท้องถิ่นและประเทศชาติ มีความรู้ และทักษะพื้นฐานสำหรับการประกอบอาชีพสุจริต มีความมุ่งมั่น ขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน มีลักษณะนิสัยและทัศนคติที่พึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีทั้งของครอบครัวชุมชนสังคมไทยและสังคมโลก และ หลักการมีส่วนร่วมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการบริหารและการจัดการศึกษาร่วมกับคณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาเพื่อเสริมสร้างเอกลักษณ์ศักดิ์ศรีและตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น

3. จุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กระทรวงศึกษาธิการ (2545: 7) มีจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเน้นพัฒนาคนทั้ง 4 ด้าน อย่างสมดุลและกลมกลืนกัน ดังนี้

3.1 ด้านสติปัญญาบุคคลที่ได้รับการศึกษาพึงเป็นปัญญา คือ รู้จักเหตุและผล รู้จักแยกแยะ ผิดชอบชั่วดี คุณและโทษ สิ่งไม่ควรกระทำและไม่ควรกระทำบนพื้นฐานของความจริง รู้จักแก้ไขปัญหาได้อย่างฉลาดและรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและหลากหลาย มีความคิดสร้างสรรค์และใฝ่เรียน ใฝ่รู้ เพื่อความก้าวหน้าทางความรู้และวิทยาการต่าง ๆ รู้คุณค่าทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของสังคมไทยและรู้จักเลือกรับวิทยาการและวัฒนธรรมจากภายนอก

3.2 ด้านจิตใจบุคคลที่ได้รับการศึกษาพึงรู้จักฝึกฝนจิตใจตนเองให้มีความเจริญองงามทางคุณธรรม ได้แก่ มีความละเอียดอ่อนต่อการกระทำผิด รู้จักควบคุมตนเองให้ประพฤติตามกรอบความถูกต้องที่ดีงาม มีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ รู้จักพอ มีสมาธิ และความอดทนหนักแน่นอันจะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่การทำงานและการดำรงชีวิต

3.3 ด้านร่างกายบุคคลที่ได้รับการศึกษาพึงมีร่างกายที่เจริญเติบโตเหมาะสมกับวัย รู้จักดูแลรักษาสุขภาพอนามัยของร่างกายทั้งของตนเองและสมาชิกของครอบครัว และสามารถพัฒนาสมรรถภาพของร่างกายให้เหมาะสมกับการงานอาชีพ

3.4 ด้านสังคมบุคคลที่ได้รับการศึกษา พึงมีพฤติกรรมทางสังคมที่ดีงาม ทั้งด้านการทำงานและการอยู่ร่วมกันในครอบครัว องค์กรและสังคมรู้จักการช่วยเหลือเกื้อกูลประโยชน์แก่กัน โดยไม่เห็นแก่ตัว มีความสามารถและทักษะในการสื่อสารกับผู้อื่น สามารถใช้ภาษาได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมรวมทั้งสามารถใช้ภาษาต่างประเทศเพื่อติดต่อสื่อสารกับนานาประเทศได้ สามารถธำรงรักษา

เอกลักษณ์วัฒนธรรมที่งดงามของไทย ตระหนักและปฏิบัติตามสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบที่พึงมีต่อผู้อื่น ต่อสังคมและต่อมวลมนุษยชาติ มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาและสร้างสรรค์สังคมให้มีสันติสุข รู้จักและเคารพในสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่นตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขรู้จักใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดี ตลอดจนร่วมส่งเสริมบทบาทของประเทศไทยในประชาคมโลกในทางที่เหมาะสม

4. การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในต่างประเทศ

ผู้วิจัยได้ศึกษาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในต่างประเทศ ดังนี้

4.1 การจัดการศึกษาของสาธารณรัฐฟินแลนด์นโยบายการศึกษาของฟินแลนด์มุ่งเน้นด้านคุณภาพ ประสิทธิภาพ ความเสมอภาค และความเป็นนานาชาติแต่ไม่เน้นการแข่งขันของผู้เรียนโดยให้ความสำคัญกับการศึกษาว่า เป็นกลไกสำคัญในการสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ที่รัฐต้องจัดการศึกษาที่ดีที่สุดให้กับประชาชน ในการนี้รัฐธรรมนูญของฟินแลนด์ กำหนดให้การได้รับการศึกษาเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน ที่ต้องได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพแบบให้เปล่าโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ตั้งแต่ประถมศึกษามัธยมศึกษา อุดมศึกษา และการศึกษาหลังจบการศึกษาไปแล้ว ทั้งนี้ กฎหมายปฏิรูปการศึกษาปี พ.ศ. 2532 ได้กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิสระและอำนาจมากขึ้นในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐานในด้านการบริหารจัดการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งในส่วนของรับผิดชอบของรัฐ (เฉพาะโครงการพิเศษ) และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยมีกระทรวงศึกษาธิการและวัฒนธรรม ทำหน้าที่ให้การสนับสนุนงบประมาณและการพัฒนาวิชาการ ในการนี้ เทศบาลรับผิดชอบจัดการศึกษาภาคบังคับตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาตอนต้น รวมทั้งการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หรืออาชีวศึกษา เทศบาลสามารถจัดได้ในหลายรูปแบบตามความพร้อม ทั้งรูปแบบที่จัดเอง หรืออาจจัดรวมกันในหลายเทศบาล หรืออาจจัดแบบเป็นความร่วมมือระหว่างเทศบาลและมูลนิธิ เป็นต้น โดยที่การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหน้าที่ของท้องถิ่น ท้องถิ่นจึงมีอิสระในการบริหารจัดการของตนเองที่สอดคล้องกับบริบทวัฒนธรรม เอกลักษณ์ และความต้องการของประชาชน ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณการบริหารงานบุคคล (พิณสุดา สิริธรงค์ศรี, 2556: 48-50)

4.2 การจัดการศึกษาของสหรัฐอเมริการัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาคำหนดให้การจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของมลรัฐ รัฐบาลกลางมีหน้าที่เพียงกำหนดนโยบายกว้าง ๆ สนับสนุนงบประมาณ และติดตามประเมินผลโดยภาพรวมเท่านั้น แต่ละมลรัฐจึงจัดการศึกษาเป็นของตนเองอย่างหลากหลายตามบริบทของมลรัฐนั้นๆ ในแต่ละมลรัฐ มีการกระจายอำนาจการบริหารจัดการไปยังเขตพื้นที่การศึกษา (School District) และสถานศึกษา ตามความหลากหลายของสถานศึกษา เช่นเดียวกัน นอกจากนั้น กฎหมายว่าด้วยเด็กทุกคนต้องไม่ถูกทอดทิ้ง (No Child Left Behind Act of 2001) มุ่งเน้นให้แต่ละรัฐต้องดูแลมาตรฐานคุณภาพของเด็ก ให้เด็กทุกคนต้องได้รับการศึกษาและการพัฒนาที่มีคุณภาพ จัดกิจกรรมช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสให้ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ ทั้งการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติ การพัฒนาวิชาการ การพัฒนาครู และ การจัดงบประมาณสนับสนุน เป็นต้น ในการนี้ ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาปัจจุบัน (นายบารัค โอบามา) ได้ประกาศชัดเจนเมื่อเข้าสู่ตำแหน่งครั้งแรกว่า จะสรรหาและพัฒนาครูให้มีคุณภาพ เพิ่มเงินเดือน และสนับสนุนครูให้มากขึ้น เน้นการวิจัยและพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะการเพิ่มค่าใช้จ่ายให้กับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควบคู่กับการมุ่งเน้นการตรวจสอบและพัฒนามาตรฐานคุณภาพ ทั้งนี้ ได้กำหนดให้มีแผนการศึกษา (The Obama Education Plan) ขึ้นดำเนินการตามนโยบายดังกล่าว

สถานศึกษาขั้นพื้นฐานของสหรัฐอเมริกาในฐานะเป็นนิติบุคคล และโดยที่การจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของมลรัฐ ทำให้แต่ละมลรัฐมีอำนาจที่จะดูแลและให้บริการทางการศึกษาแก่ประชาชน ในการนี้ การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการจัดโครงสร้างทางการบริหาร ออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับรัฐ มลรัฐจัดการการศึกษาเองตามที่กล่าวมา มีอิสระในการจัดการการศึกษาตามความต้องการของท้องถิ่น มีการจัดการศึกษาหลากหลายรูปแบบทั้งของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชนภารกิจของรัฐบาลแห่งมลรัฐที่เกี่ยวกับการศึกษาที่สำคัญ เช่น การบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การพัฒนาและบริหารหลักสูตรการเรียนการสอน การบริหารกิจการนักเรียนการบริหารบุคลากรครู การบริหารอาคารสถานที่ การบริหารการเงินและธุรการ โดยมีหน่วยงานทางการศึกษาของมลรัฐ ประกอบด้วยสภาการศึกษาของมลรัฐ ผู้อำนวยการการศึกษาแห่งมลรัฐ และสำนักว่าการศึกษาแห่งมลรัฐ รับผิดชอบทางการศึกษาโดยผู้ว่ามลรัฐจะเป็นผู้แต่งตั้งคณะกรรมการสภาการศึกษา และผู้อำนวยการการศึกษาแห่งรัฐ แต่บางรัฐที่ใช้วิธีการเลือกตั้ง สภาการศึกษาของมลรัฐมีบทบาทหน้าที่ที่หลากหลาย เช่น การบริหารจัดการงบประมาณของรัฐบาลกลางและงบประมาณของมลรัฐที่จะใช้ในการศึกษา กำหนดอัตราเงินเดือนขั้นต่ำสำหรับครูและผู้บริหารการศึกษาระดับเขตพื้นที่การศึกษา มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการศึกษา ประกอบด้วย 1) คณะกรรมการบริหารการศึกษาทำหน้าที่บริหารโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายของมลรัฐ 2) ศึกษาธิการเขตหรือผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา ทำหน้าที่วางนโยบายและกำหนดหลักการในเรื่องต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับนโยบายของมลรัฐ ทั้งนี้ มีความหลากหลายของรูปแบบของเขตพื้นที่การศึกษาในการบริหารจัดการศึกษา ทั้งด้านภารกิจและประเภทสถานศึกษา บางมลรัฐกำหนดเขตพื้นที่ เป็นภาพรวมของการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอาชีวศึกษา รวมเข้าด้วยกัน บางมลรัฐ กำหนดเขตพื้นที่การศึกษา เป็นเขตประถมศึกษา เขตมัธยมศึกษาเขตอาชีวศึกษา ที่แยกจากกัน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละมลรัฐ มีการบริหารแบบมีส่วนร่วมของประชาชนหรือชุมชนเป็นหลัก โดยมีคณะกรรมการบริหารการศึกษาของท้องถิ่น/เขตพื้นที่ เรียกว่า District Board of Education ที่มาจากการเลือกตั้งในการตัดสินใจทางการบริหาร มีความแตกต่างกันตามบริบท บางมลรัฐยังคงรวบอำนาจไว้และกระจายบางส่วน บางมลรัฐ กระจายอำนาจไปให้เขตพื้นที่การศึกษา ดำเนินการ และบางมลรัฐก็กระจายไปยังสถานศึกษาโดยตรงระดับสถานศึกษา สถานศึกษาหรือโรงเรียนเป็นหน่วยงานย่อยที่สุดในการจัดการศึกษาที่มีอิสระในการบริหารจัดการแตกต่างกัน ตามการได้รับการกระจายอำนาจจากมลรัฐหรือจากเขตพื้นที่การศึกษา บางโรงเรียนมีคณะกรรมการสภาโรงเรียน (School Council) ที่มีอำนาจเบ็ดเสร็จ บางโรงเรียนมีคณะกรรมการสถานศึกษา (School Board) และมีองค์กรครู ผู้ปกครอง ทำหน้าที่ดูแลการบริหารจัดการและอำนวยความสะดวก บางเขตพื้นที่ ศึกษาธิการเขตทำหน้าที่กำหนดนโยบายและทำงานร่วมกับผู้บริหารสถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง และสภาที่ปรึกษาโรงเรียน ในการพัฒนาหลักสูตร บางเขตพื้นที่ ศึกษาธิการเขตทำหน้าที่เป็นผู้กำหนดเงินเดือนครู แผนพัฒนาโรงเรียน การกำหนดมาตรฐานคุณวุฒิ รวมทั้งการสรรหาและแต่งตั้งผู้บริหารสถานศึกษารูปแบบของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีทั้งที่เป็นโรงเรียนสามัญศึกษาของรัฐ (Public School) ที่ให้การศึกษาก่อนวัยเข้าโรงเรียนเอกชน และโรงเรียนในกำกับรัฐ (Charter School) ซึ่งเป็นโรงเรียนที่เป็นความร่วมมือระหว่างเขตพื้นที่การศึกษาและภาคเอกชน เพื่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ และคุณภาพการศึกษา ที่เกิดจากที่ประชาชนบางส่วนไม่พอใจการจัดการศึกษาของรัฐโดยเฉพาะ

คุณภาพการศึกษา เกิดการรวมตัวเพื่อแสวงหารูปแบบใหม่ บนพื้นฐานของการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วม การได้รับสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาคในการได้รับการศึกษาของผู้เรียน ที่โรงเรียนต้องแสดงความรับผิดชอบในการจัดการศึกษา โดยทำสัญญาดำเนินการกับรัฐ โดยที่งบประมาณรายหัวผู้เรียนเป็นของรัฐ เพื่อความสามารถในการแข่งขันที่ผู้บริหารและครูมีอิสระในการจัดการศึกษา เพื่อประสิทธิผลทางการศึกษามากขึ้นทั้งนี้ จากนโยบายการให้สถานศึกษาบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน โรงเรียนในสหรัฐอเมริกา ยังคงมีอิสระในการบริหารวิชาการ งบประมาณ และบุคลากร ที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและประชาชน โดยการสนับสนุนและอำนวยความสะดวกของเขตพื้นที่การศึกษา (พินสุดา สิริรังศรี, 2556: 56-58)

5. สภาพปัญหาและแนวทางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นการจัดการศึกษาเพื่อปวงชนโดยรัฐต้องจัดให้มีการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนาเยาวชนไทยทุกคนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งในฐานะที่เป็นพลเมืองไทยและพลเมืองของโลกเพื่อเป็นรากฐานที่พอเพียงสำหรับการใฝ่รู้ใฝ่เรียนตลอดชีวิต รวมทั้งเพื่อการพัฒนาหน้าที่การทำงานและการพัฒนาคุณภาพชีวิตส่วนตนและครอบครัวและเพื่อสร้างเป็นรากฐานที่แข็งแกร่งสำหรับการสร้างสรรค์สังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนในอนาคต

5.1 สภาพปัญหาของโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเลขาธิการสถานการศึกษา (2551: 14-41) ได้ประมวลประเด็นปัญหาด้านคุณภาพการศึกษา ไว้ดังนี้

5.1.1 ด้านคุณภาพผู้เรียน แบ่งตามระดับได้ ดังนี้

5.1.1.1 ระดับปฐมวัย ปัญหา ได้แก่ เด็กไม่ได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพซึ่งผลการประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ในปี 2548 พบว่า สถานศึกษาที่ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ อยู่ในระดับดีมีเพียงร้อยละ 11.1 และที่ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ ร้อยละ 28.1 และเด็กไม่ได้รับการเตรียมความพร้อมอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพก่อนเข้าเรียนชั้น ป.1

5.1.1.2 ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปัญหา ได้แก่ สมรรถนะทางการเรียนอยู่ในเกณฑ์ต่ำ โดยมีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าร้อยละ 50 ในวิชาหลัก ได้แก่ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ ภาษาไทย และสังคมศึกษา และจากผลการทดสอบระดับชาติ จัดโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในปี 2556-2558 พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าร้อยละ 50 ทั้ง 5 วิชา โดยในปี 2558 วิชาภาษาอังกฤษและคณิตศาสตร์ มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด ส่วนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเปรียบเทียบกับนานาชาติประเทศ จากผลการประเมินโครงการ PISA ในปี 2003 ในด้านความสามารถในการเรียนรู้ด้านคณิตศาสตร์ไทยได้คะแนน 417 คะแนน ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มประเทศ OECD (Organization for Economic Co-operation and Development) 500 คะแนน ในขณะที่ฮ่องกง เกาหลีใต้ และญี่ปุ่น ได้คะแนน 550, 542 และ 534 ตามลำดับความสามารถในการเรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์ไทยได้คะแนน 429 คะแนน ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มประเทศ OECD 500 คะแนน ในขณะที่ฮ่องกง เกาหลีใต้ และญี่ปุ่น ได้คะแนนสูงกว่าค่าเฉลี่ย คือ 539, 538 และ 548 ตามลำดับ ในปี 2012 พบว่า ในด้านความสามารถในการเรียนรู้ด้านการอ่าน นักเรียนไทยได้ 441 คะแนน ค่าเฉลี่ยของกลุ่มประเทศ OECD 494 ในขณะที่เวียดนามและสิงคโปร์ ได้คะแนนด้าน

คณิตศาสตร์ 511 และ 573 ตามลำดับ ซึ่งสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มประเทศ OECD ในวิชาการอ่าน นักเรียนไทยได้คะแนน 441 ส่วนเวียดนามและสิงคโปร์ ได้คะแนน 508 และ 542 ตามลำดับ ค่าเฉลี่ยของกลุ่มประเทศ OECD 496 คะแนนในวิชาวิทยาศาสตร์ นักเรียนไทยได้คะแนน 444 ส่วนเวียดนามและสิงคโปร์ ได้คะแนน 528 และ 551 ตามลำดับ ค่าเฉลี่ยของกลุ่มประเทศ OECD 501 ผู้เรียนขาดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยเฉพาะในการด้านการคิดวิเคราะห์ ใฝ่รู้ใฝ่เรียน ทั้งคุณลักษณะในด้านความรู้ความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ ความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร ทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งทักษะในการทำงาน รักการทำงาน ความสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริตไม่ได้มาตรฐานตามเกณฑ์ และเด็กด้อยโอกาส/เด็กพิการ/เด็กกลุ่มที่มีความต้องการพิเศษ ยังไม่ได้รับโอกาสและการดูแลอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ

5.1.2 ด้านครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา พบปัญหา ดังนี้

5.1.2.1 ขาดแคลนครูผู้สอนทุกระดับและประเภทการศึกษา เพราะไม่ได้รับการจัดสรรอัตราบรรจุครูอย่างเพียงพอ โดยในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน หากพิจารณาตามเกณฑ์ ก.ค.ศ. ที่ใช้อยู่เดิม พบว่า มีสภาวะการขาดแคลนครูถึงจำนวน 74,952 อัตรา อาชีวศึกษา 27,161 อัตรา และ กศน. 3,138 อัตรา

5.1.2.2 มีปัญหาขาดแคลนครูสอนสาขาวิชาหลัก โดยเฉพาะภาษาต่างประเทศ วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และจากการศึกษา พบว่า สาขาที่ขาดแคลนมากเรียงตามลำดับ ได้แก่ ภาษาต่างประเทศ 9,963 คน วิทยาศาสตร์ 8,305 คน คณิตศาสตร์ 7,878 คน การงานอาชีพ 5,278 คน ศิลปศึกษา 5,220 คน ภาษาไทย 5,081 คน สุขศึกษา 4,327 คน และสังคมศึกษา 3,749 คน รวมทั้งยังมีปัญหาครูสอนไม่ตรงตามวุฒิและครูมีภาระงานอื่นมากนอกเหนือจากงานสอน

5.1.3 ด้านการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา พบปัญหา ดังนี้

5.1.3.1 การนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาใช้เป็นเครื่องมือช่วยในการเรียน การสอนของครูยังมีน้อย

5.1.3.2 ทรัพยากรด้านเทคโนโลยีสารสนเทศมีไม่เพียงพอทำให้การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนและพัฒนาทักษะในการค้นคว้า เป็นเครื่องมือในการศึกษาหาความรู้แก่ตนเองยังทำได้น้อย

5.1.3.3 สาธารณูปโภคและโครงสร้างพื้นฐานไม่เอื้อต่อการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเรียนการสอนอย่างสมบูรณ์

5.1.3.4 ขาดการเชื่อมโยงเครือข่ายเพื่อการศึกษาที่มีอยู่เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ร่วมกัน เช่น Uninet, MOE Net เป็นต้น

5.1.3.5 ขาดการใช้สื่อสารมวลชน สื่อวิทยุโทรทัศน์ สื่อหนังสือ ตำราเรียน และอุปกรณ์ต่างๆ รวมทั้งห้องสมุดเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้อย่างพอเพียงและมีคุณภาพ

5.1.3.6 ขาดหน่วยงานกลางเพื่อดูแลและบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา

5.1.4 ด้านการจัดระบบการศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา แบ่งตามระดับพบปัญหา ดังนี้

5.1.4.1 ระดับปฐมวัย ปัญหา ได้แก่ ความไม่พร้อมในการจัดการศึกษาปฐมวัย ทั้งด้านครู อาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ ผลการประเมินของ สมศ. พบว่า สถานศึกษาที่มีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญระดับดีมีเพียงร้อยละ 38 และโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรในระดับปฐมวัยได้อย่างเหมาะสมกับนักเรียนและท้องถิ่น ใช้สื่อที่เอื้อต่อการเรียนในระดับดีมีร้อยละ 36.9 การจัดการศึกษาปฐมวัยของแต่ละหน่วยงานยังขาดความเข้มแข็ง และยังมีมาตรฐานรูปแบบที่แตกต่างกันระหว่างแต่ละหน่วยงาน

5.1.4.2 ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ขาดความเชื่อมโยงระหว่างระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษากับการปรับปรุงพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน สถานศึกษามีคุณภาพแตกต่างกัน จากผลการประเมินของ สมศ. พบว่า สถานศึกษาต่างภูมิภาคต่างขนาด ต่างสังกัด มีคุณภาพมาตรฐานแตกต่างกัน โดยสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา อันได้แก่ โรงเรียนสาธิต ได้มาตรฐานเป็นสัดส่วนสูงสุด คือ ร้อยละ 75.09 ของโรงเรียนสังกัดเดียวกันทั้งหมด รองลงมาได้แก่ สถานศึกษาในสังกัดกรุงเทพมหานคร ร้อยละ 79.79 และสถานศึกษาในสังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ร้อยละ 59.59 และสถานศึกษาในสังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ร้อยละ 57.83 ตามลำดับ ส่วนสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีจำนวนสถานศึกษามากที่สุด มีสถานศึกษาที่ได้มาตรฐาน ร้อยละ 51.16 ของโรงเรียนในสังกัดเดียวกันทั้งหมด สถานศึกษาที่ได้มาตรฐานที่มีสัดส่วนน้อยที่สุด คือ สถานศึกษาในสังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดน ร้อยละ 39.24 และในสังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ร้อยละ 35.77 การจัดหลักสูตรและสาระการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล ไม่เน้นการฝึกปฏิบัติ ฝึกให้นักเรียนคิดวิเคราะห์แก้ปัญหา รวมทั้งยังไม่สามารถสนองความต้องการที่หลากหลายของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่ง จากผลการประเมินด้านการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2544 ที่ใช้เป็นกรอบแนวทางในการจัดการศึกษาและจัดทำหลักสูตรโดยสถานศึกษาพบว่า มีปัญหาด้านครูไม่มั่นใจวิธีการจัดทำหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ เนื่องจากเป็นเรื่องใหม่ ครูไม่เคยดำเนินการมาก่อน ประกอบกับวิทยากรที่ไปให้ความรู้แก่ครูมีหลากหลายแนวคิด ทำให้ครูเกิดความสับสนในการดำเนินการจัดทำสื่อการสอน เนื้อหาในกลุ่มสาระที่มีมากเกินไป สำหรับในด้านการจัดการเรียนการสอน มีปัญหาการขาดแคลนครู โรงเรียนมีครูไม่ครบชั้น ครูสอนไม่ตรงตามวุฒิ ส่วนการประเมินผลผู้เรียน มีปัญหาที่พบคือ การปรับเปลี่ยนวิธีวัดประเมินผู้เรียน ซึ่งครูส่วนใหญ่ได้รับการฝึกอบรมเรื่องการประเมินผลแบบใหม่ไปแล้ว แต่ยังมีปัญหาในการนำไปปฏิบัติ

5.1.5 ด้านการสร้างความเข้มแข็งของสถานศึกษา

5.1.5.1 สถานศึกษาระดับขั้นพื้นฐานขาดอิสระและความคล่องตัวในการบริหารจัดการให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ต้องบริหารจัดการให้เป็นไปตามกฎระเบียบวิธีปฏิบัติของราชการ และยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มรูปแบบในฐานะของนิติบุคคล แม้ว่าจะมีการออกกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550 เพื่อกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาไปยังเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา

5.1.5.2 ปัญหาความพร้อมและเข้มแข็ง รวมทั้งความไม่พอเพียงของเขตพื้นที่การศึกษาในการสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการศึกษา ทั้งปัญหาที่เกี่ยวกับโครงสร้างการบริหารจัดการของเขตพื้นที่ที่ไม่สอดคล้องและเอื้อต่อการดำเนินภารกิจ การพัฒนาครูผู้บริหาร บุคลากรอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง การสร้างความรู้ความเข้าใจของบุคลากรเพื่อรองรับการกระจายอำนาจ การจัดสรรงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็ว ตลอดจนปัญหาด้านวิชาการและการมีภาระงานประจำ รวมทั้งต้องประสานงานกับส่วนราชการต่าง ๆ ในพื้นที่ที่มาก นับเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการศึกษา

5.1.6 ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม

5.1.6.1 การส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรชุมชน สถานประกอบการ องค์กรวิชาชีพ ศิษย์เก่า พ่อแม่ ผู้ปกครอง เข้ามามีส่วนร่วมในการจัด การศึกษาและสนับสนุนการจัดการศึกษาและการพัฒนากำลังคน รวมทั้งร่วมกับสถานศึกษาในการดำเนินภารกิจต่าง ๆ ยังทำได้น้อย

5.1.6.2 ขาดกลไกที่จะจูงใจ และกฎระเบียบของรัฐยังเป็นอุปสรรคส่งผลให้ภาคส่วนต่าง ๆ ไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมจัดการศึกษาและแข่งขันด้านการพัฒนาคุณภาพกับภาครัฐได้มาก

5.1.6.3 การมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานที่ให้บริการการศึกษาด้วยกันเองยังมีน้อย อาทิ ระหว่างมหาวิทยาลัยกับสถานศึกษาและเขตพื้นที่ สถาบันอาชีวศึกษากับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นต้น

5.1.6.4 ขาดการสนับสนุนให้ชุมชน ภาคเอกชน ฯลฯ เข้ามาร่วมจัดการศึกษาและเป็นแหล่งเรียนรู้ เช่น พิพิธภัณฑ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นฯ

นอกจากนี้ วิทยากร เชียงกูล (2551) ได้ศึกษาวิจัยสภาวะการศึกษาไทย ปี 2551 ปัญหาความเสมอภาคและคุณภาพของการศึกษาไทย โดยสรุปปัญหาที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพสถานศึกษา และนักเรียน ไว้ดังนี้ ปัญหาการขาดแคลนครูทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ปัญหาการขาดการส่งเสริมด้านเทคโนโลยีและสื่อเพื่อการเรียนรู้ การเตรียมไม่พร้อมในการศึกษาระดับปฐมวัย การขาดระบบการจัดการและการนิเทศติดตามผลอย่างมีประสิทธิภาพ และโรงเรียนขนาดเล็กกว่าหมื่นแห่ง มีครูจบประมาณ และการสนับสนุนไม่เพียงพอ

5.2 แนวทางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนประถมศึกษา

การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการ ได้เสนอนโยบายและยุทธศาสตร์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ ในช่วง ปี พ.ศ. 2551-2555 รวม 6 ด้าน คือ 1) การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน 2) การพัฒนาคุณภาพครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา 3) การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา 4) การจัดระบบการศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา 5) การสร้างความเข้มแข็งของสถานศึกษา และ 6) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนของสังคม โดยได้กำหนดยุทธศาสตร์ เป้าหมาย กลยุทธ์ และมาตรการในการพัฒนาของแต่ละประเด็นปัญหา ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปมาพอสังเขป ดังนี้ (วิทยากร เชียงกูล, 2551: 116-139)

5.2.1 ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน มีเป้าหมาย คือ ผู้เรียนได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพและเหมาะสมในแต่ละช่วงวัย มีความพร้อมในการเรียนรู้ มีนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีความสามารถคิด วิเคราะห์ และแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ มีทักษะพื้นฐานที่จำเป็น ทั้งทางวิชาการและวิชาชีพ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นในทุกระดับ/ประเภทการศึกษา

5.2.1.1 ระดับปฐมวัย

1) กลยุทธ์ 1 เตรียมความพร้อมให้เด็กปฐมวัย (อายุ 3-5 ปี) ทุกคนได้รับการพัฒนาตามวัยอย่างเหมาะสม

2) กลยุทธ์ 2 ให้ความรู้พ่อแม่ ผู้ปกครอง ผู้เลี้ยงดูเด็กและครู ในการพัฒนาเด็กตามหลักจิตวิทยา และพัฒนาการของเด็กที่ถูกต้องเหมาะสมตามวัย

5.2.1.2 ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1) กลยุทธ์ 1 ปรับการเรียน เปลี่ยนการสอน การวัดประเมินผล เพื่อพัฒนาทักษะในการเรียนรู้ ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และสร้างเสริมแรงจูงใจเพื่อประสบความสำเร็จในการเรียนรู้

2) กลยุทธ์ 2 ส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาสำหรับคนพิการ ผู้มีความสามารถพิเศษ และผู้ด้อยโอกาส ฯ

5.2.2 ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาคุณภาพครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา มีเป้าหมาย คือ มีครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาพอเพียงตามเกณฑ์ และมีคุณภาพที่จะจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพมาตรฐาน รวมทั้งมีระบบการผลิตและพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อมุ่งส่งเสริมคุณภาพและตอบสนองความต้องการในการพัฒนาการศึกษาโดยรวมของประเทศ

5.2.2.1 กลยุทธ์ 1 เร่งแก้ปัญหาการขาดแคลนครูและบุคลากรทางการศึกษา

5.2.2.2 กลยุทธ์ 2 ทบทวนระบบการผลิตและพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อมุ่งเสริมสร้างคุณภาพและตอบสนองความต้องการ

5.2.2.3 กลยุทธ์ 3 พัฒนาระบบบริหารบุคลากรที่เชื่อมโยงกับผลงานด้านคุณภาพและให้มีความก้าวหน้าในอาชีพ

5.2.3 ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา มีเป้าหมาย คือ เพื่อให้มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือของครู เพื่อเพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพการสอนและการจัดการศึกษา เป็นเครื่องมือของผู้เรียนในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้แก่ตนเอง นำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิตและการแก้ปัญหาขาดแคลนครู คณาจารย์ ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ

5.2.3.1 กลยุทธ์ 1 ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพการสอนของครู

5.2.3.2 กลยุทธ์ 2 พัฒนาเครือข่ายสารสนเทศเพื่อการศึกษา

5.2.3.3 กลยุทธ์ 3 พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้

5.2.4 ยุทธศาสตร์ที่ 4 การจัดระบบการศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา มีเป้าหมาย คือ พัฒนาระบบการจัดการศึกษาในทุกๆระดับ/ประเภทการศึกษาให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล อันจะนำไปสู่ผลผลิตที่มีคุณภาพ

5.2.4.1 ระดับปฐมวัย มีกลยุทธ์ คือ ส่งเสริมการจัดการศึกษาปฐมวัยให้มีมาตรฐาน

5.2.4.2 ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1) กลยุทธ์ 1 พัฒนาระบบการจัดการเรียนการสอนและ การประกันคุณภาพ

2) กลยุทธ์ 2 สร้างเครือข่ายเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

3) กลยุทธ์ 3 พัฒนาโรงเรียนขนาดเล็ก

5.2.5 ยุทธศาสตร์ที่ 5 การสร้างความเข้มแข็งของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพ มีเป้าหมาย คือ พัฒนาและสร้างความเข้มแข็งของสถานศึกษาและเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อพร้อมรับการกระจายอำนาจทั้งด้านการบริหารวิชาการ และบริหารงบประมาณ การบริหารบุคลากร และการบริหารทั่วไป

5.2.5.1 กลยุทธ์ 1 พัฒนาสถานศึกษาและเขตพื้นที่การศึกษาให้มีความเข้มแข็ง มีการบริหารจัดการอย่างคล่องตัวและมีประสิทธิภาพ

5.2.5.2 กลยุทธ์ 2 สร้างระบบเครือข่ายการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาคุณภาพ

5.2.6 ยุทธศาสตร์ที่ 6 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม มีเป้าหมาย คือ ให้มีการแบ่งภาระความรับผิดชอบการจัดการศึกษาระหว่างภาครัฐและเอกชนให้ชัดเจน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นและภาคเอกชน รวมทั้งองค์กรสังคมอื่น ให้เข้ามามีบทบาทร่วมจัดการศึกษาในทุกๆระดับประเภท และเข้ามาร่วมให้การสนับสนุนการจัดการศึกษาและระดมทรัพยากรอย่างกว้างขวางในรูปแบบหลากหลายเพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

5.2.6.1 กลยุทธ์ 1 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและสนับสนุนการจัดการศึกษา

5.2.6.2 กลยุทธ์ 2 การระดมทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการศึกษา และส่งเสริมความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่ให้บริการการศึกษา

จากการศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สรุปได้ว่าแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องดำเนินการพัฒนา ใน 6 ด้านไปพร้อมกัน คือ การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน การพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา การพัฒนาสื่อเทคโนโลยี การศึกษาที่รองรับและเอื้อต่อการเรียนรู้ การจัดระบบการศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา การสร้างความเข้มแข็งของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพ และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีดังนี้

พินสุดา สิริธรรังศรี (2556: 48-50) ได้ศึกษานโยบายการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของต่างประเทศ ดังนี้ ประเทศฟินแลนด์ พบว่าให้ความสำคัญกับการศึกษาว่าเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ที่รัฐต้องจัดการศึกษาที่ดีที่สุดให้กับประชาชน กำหนดให้การได้รับการศึกษาเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน ต้องได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพแบบให้เปล่าโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ตั้งแต่ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อุดมศึกษา ทั้งนี้ กฎหมายปฏิรูปการศึกษาปี พ.ศ. 2532 ได้กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิสระและอำนาจมากขึ้นในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐานในด้านการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งในส่วนของความรับผิดชอบของรัฐ (เฉพาะโครงการพิเศษ) และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยมีกระทรวงศึกษาธิการและวัฒนธรรมทำหน้าที่ให้การสนับสนุนงบประมาณและการพัฒนาวิชาการ การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสหรัฐอเมริกา พบว่า กำหนดให้การจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของมลรัฐ รัฐบาลกลางมีหน้าที่เพียงกำหนดนโยบายกว้างๆ สนับสนุนงบประมาณ และติดตามประเมินผลโดยภาพรวมเท่านั้น แต่ละมลรัฐจึงจัดการศึกษาเป็นของตนเองอย่างหลากหลายตามบริบทของมลรัฐนั้นๆ ในแต่ละมลรัฐ มีการกระจายอำนาจการบริหารจัดการไปยังเขตพื้นที่การศึกษา (School District) และสถานศึกษา ตามความหลากหลายของสถานศึกษา สถานศึกษาขั้นพื้นฐานของสหรัฐอเมริกามีฐานะเป็นนิติบุคคล และโดยที่การจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของมลรัฐ ทำให้แต่ละมลรัฐมีอำนาจที่จะดูแลและให้บริการทางการศึกษาแก่ประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชน ทั้งนี้ มีความหลากหลายของรูปแบบของเขตพื้นที่การศึกษาในการบริหารจัดการศึกษา ทั้งด้านภารกิจและประเภทสถานศึกษา บางมลรัฐกำหนดเขตพื้นที่ เป็นภาพรวมของการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอาชีวศึกษา รวมเข้าด้วยกัน บางมลรัฐ กำหนดเขตพื้นที่การศึกษา เป็นเขตประถมศึกษา เขตมัธยมศึกษาเขตอาชีวศึกษา ที่แยกจากกัน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละมลรัฐ มีการบริหารแบบมีส่วนร่วมของประชาชนหรือชุมชนเป็นหลัก โดยมีคณะกรรมการบริหารการศึกษาของท้องถิ่น เขตพื้นที่การศึกษา การกระจายอำนาจไปให้เขตพื้นที่การศึกษาดำเนินการ และบางมลรัฐก็กระจายไปยังสถานศึกษา โดยตรงระดับสถานศึกษา สถานศึกษาหรือโรงเรียนเป็นหน่วยงานย่อยที่สุดในการจัดการศึกษาที่มีอิสระในการบริหารจัดการแตกต่างกัน ตามการได้รับการกระจายอำนาจจากมลรัฐหรือจากเขตพื้นที่การศึกษา ทั้งนี้ จากนโยบายการให้สถานศึกษาบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน โรงเรียนในสหรัฐอเมริกายังคงมีอิสระในการบริหารวิชาการ งบประมาณ และบุคลากร ที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและประชาชน โดยการสนับสนุนและอำนวยความสะดวกของเขตพื้นที่การศึกษา

จิระพันธ์ สวัสดิ์ (2551) ได้ทำการศึกษา เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า มีรูปแบบการจัดการศึกษา ดังนี้ ส่วนนำ ประกอบด้วย 1) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 2) คุณลักษณะของรูปแบบ 3) แนวคิดและหลักการ 4) องค์ประกอบของรูปแบบ 5) เงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ โครงสร้างการบริหาร ประกอบด้วย 1) ระดับกรุงเทพมหานคร 2) ระดับสำนักงานการศึกษา 3) ระดับสำนักงานเขตศึกษา 4) ระดับสถานศึกษาหลักสูตร ระบบการบริหารจัดการ ประกอบด้วย 1) งานด้านวิชาการ 2) งานด้านบุคลากร 3) งานด้านงบประมาณ 4) งานด้านบริหารทั่วไป การพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วย 1) การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา 2) การเตรียมการ

ใช้หลักสูตร 3) การนำหลักสูตรไปใช้ 4) การประเมินหลักสูตร 5) การปรับปรุงหรือพัฒนาหลักสูตร

ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ประกอบด้วย 1) ด้านวิสัยทัศน์ 2) ด้านการเรียนการสอน 3) ด้านสภาพแวดล้อมทางการเรียน 4) ด้านชุมชน 5) ด้านคุณธรรม 6) ด้านพัฒนาสังคม การมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง 2) การมีส่วนร่วมของชุมชน 3) การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษา คุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย 1) ระบบการประกันคุณภาพภายใน 2) การประเมินคุณภาพภายนอก ได้แก่ ระดับกรุงเทพมหานคร ระดับสำนักการศึกษา ระดับสำนักงานเขตศึกษา ระดับสถานศึกษาหลักสูตร ข้อค้นพบ รูปแบบแบบสมบูรณ์ (Comprehensive Model) สำหรับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของกรุงเทพมหานครที่เหมาะสมกับบริบทของกรุงเทพมหานคร เป็นรูปแบบที่ครอบคลุมภารกิจของการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งในระดับกรุงเทพมหานครและสถานศึกษาขั้นพื้นฐานกรุงเทพมหานคร มีรายละเอียดของรูปแบบประกอบด้วย 7 ด้าน ได้แก่ 1) ส่วนนำ 2) โครงสร้างการบริหาร 3) ระบบการบริหารจัดการ 4) การพัฒนาหลักสูตร 5) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร 6) การมีส่วนร่วม 7) คุณภาพการศึกษา

ยูซีเอ็ม (Useem, 1994) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับโรงเรียนที่ปรับใหม่ รายงานการริเริ่ม ในการจัดเป็นกลุ่มในฟิลาเดเนีย ระหว่างโรงเรียนระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ต้องการให้หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนเกิดการประสานร่วมมือ และประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น 2) พัฒนาความร่วมมือของครูผู้สอนในกลุ่ม และ 3) ปรับปรุงโครงสร้างองค์กรของโรงเรียน ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ประสบความสำเร็จอย่างสมบูรณ์ใน 4 โรงเรียน ประสบความสำเร็จในบางส่วน 2 โรงเรียน ในด้านความร่วมมือกันของครูผู้สอนในกลุ่มอยู่ในระดับน่าพอใจ 3 โรงเรียน

ริลีย์ (Riley, 1997) เสนอแนวคิดว่าการรวมพลังมีลักษณะธรรมชาติแบบเดียวกับเครือข่าย (Networks) และโรงเรียนควรดำเนินการรวมพลังโดยการสร้างเครือข่าย ความสำเร็จของเครือข่ายและการรวมพลังขึ้นอยู่กับความไว้วางใจ ความเป็นปึกแผ่น ความซื่อสัตย์ และความไม่เห็นแก่ตัว การปฏิรูปการศึกษาในประเทศอังกฤษตามกฎหมายการปฏิรูปการศึกษาปี ค.ศ. 1988 กำหนดให้มีการกระจายอำนาจการบริหารการศึกษา ให้องค์กรและหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนมีบทบาทในการจัดการศึกษา ซึ่งมีผลทำให้เกิดการบริหารโดยเครือข่ายในระดับโรงเรียนและสถาบันต่าง ๆ ในปี ค.ศ. 1994 มีการจัดตั้งหน่วยงานแบบบูรณาการระดับเขตการศึกษา (Integrated Regional Office: IRO) เป็นศูนย์กลางเครือข่ายของโรงเรียนและคณะกรรมการโรงเรียน เช่น สภาโรงเรียนและการฝึกอบรม (Training and Enterprise Councils = TEC) เป็นต้น นอกเหนือจากการกระจายอำนาจการบริหารแล้ว ผลจากการบริหารงานโดยเครือข่ายทำให้เกิดความเป็นธรรม (Equity) มีการดำเนินงานด้วยความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ (Accountability) ความโปร่งใส (Transparency) และการรวมพลังทำงาน (Collaboration) ในการจัดการศึกษา

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานกล่าวได้ว่า การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานรัฐต้องจัดการศึกษาที่ดีที่สุดให้กับประชาชน และกำหนดให้การได้รับการศึกษาเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน จัดการศึกษาที่มีคุณภาพแบบให้เปล่าโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ตั้งแต่ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อุดมศึกษา และกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิสระและอำนาจในการจัดการศึกษา

การจัดการศึกษาตามหลักการมีส่วนร่วม

ผู้วิจัยได้ศึกษาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีหัวข้อเรื่องที่ศึกษา ดังนี้ 1) ความหมายของการมีส่วนร่วม 2) แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม 3) ลักษณะการมีส่วนร่วม 4) กระบวนการมีส่วนร่วม 5) บทบาทการมีส่วนร่วม 6) การมีส่วนร่วมของหน่วยงานที่จัดการศึกษาในท้องถิ่น และ 6) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาตามหลักการมีส่วนร่วม

1. ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารงานเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกมีความพึงพอใจต่อการทำงานในหน่วยงานนั้นเป็นแรงกระตุ้นไปสู่ความสำเร็จของการปฏิบัติงานซึ่งเกี่ยวกับความหมายของการมีส่วนร่วมนั้นได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่านดังนี้

อแลสแตร์ (Alastair, 1982 อ้างถึงใน มณฑนา พิพัฒน์เพ็ญ, 2540: 49), Cohen & Uphoff (1981: 6), Douglass (1970: 90), Berkley (1975: 200) ได้เสนอความหมาย การมีส่วนร่วมที่คล้ายกันว่า การมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 4 มิติ ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าอะไรควรทำและทำอย่างไร 2) การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา 3) การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินงาน 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล นอกจากนี้ยังมีการเข้าร่วมกับสถาบันทางการเมืองของชุมชน เช่น การออกเสียงเลือกตั้ง การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ การเข้าไปร่วมพบปะสังสรรค์ทางสังคม ซึ่งรวมทั้งการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคลและของกลุ่มด้วย

ชูสวัสดิ์ จันทรโรจนกิจ (2541: 4), กฤษณะ มูรตี (2543: 157-160), ไพรัช อรรถกามานนท์ (2545: 9), อรุณ รักรธรรม (2540: 70), ธนสาร บัลลังก์ปัทมา (2551: 30), เมตต์ เมตต์การุณจิต (2541: 17), เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ (2539: 44), Whang (1981: 91-92) และ United Nation (1981: 5) ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมที่มีความหมายคล้ายกันว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลเข้าไปเกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมในด้านของการกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานหรือเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการใดกระบวนการหนึ่งขององค์กร เป็นกระบวนการที่ประชาชนในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและท้องถิ่นได้เข้าไปเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาการร่วมกันในท้องถิ่นมีการกระทำด้วยกัน สร้างด้วยกัน เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียเข้ามาร่วมดำเนินกิจกรรมตั้งแต่การศึกษาปัญหาการวางแผนดำเนินการตัดสินใจ การแก้ไขปัญหาและการประเมินร่วมกันเพื่อขับเคลื่อนให้กิจกรรมนั้นดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพโดย ยึดหลักการมีส่วนร่วม คือ หลักร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบ ร่วมรับผิดชอบ ในการจัดการศึกษา การรู้สึกร่วมกันในการพัฒนาขีดความสามารถในการจัดการและควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคม ทุกคนของชุมชน และสมาชิกในสังคมสามารถเข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือ และเข้ามามีอิทธิพลต่อกระบวนการดำเนินกิจกรรมในการพัฒนา รวมทั้งมีส่วนได้รับประโยชน์จากผลของการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกัน

Oakley (1991: 8-9) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมหมายถึงการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับ 3 ลักษณะต่อไปนี้คือ เป็นการให้การช่วยเหลือเป็นการให้อำนาจเป็นงานขององค์กรโดยย้ำความสำคัญของการให้อำนาจว่าหมายถึงการมีส่วนร่วมการให้อำนาจเป็นการเพิ่มหรือพัฒนาทักษะขีดความสามารถในการบริหารการมีส่วนร่วมจึงมีความสัมพันธ์กับการให้อำนาจองค์กรเป็นปัจจัยพื้นฐานของการให้อำนาจและมักจะเป็นรากฐานสำคัญของการให้ความร่วมมือช่วยเหลือด้วยดังนั้นการช่วยเหลือการให้อำนาจและงานขององค์กรจึงมีความเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

จากการศึกษาความหมายของการมีส่วนร่วมสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม คือ กระบวนการที่ประชาชนในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและท้องถิ่นได้เข้ามาเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาการร่วมกันในท้องถิ่น และเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มหรือองค์กร หรือหน่วยงานได้แสดงออกถึงแนวคิด แนวปฏิบัติ รวมถึงการได้ลงมือปฏิบัติทุกกระบวนการ ที่มาจากความสนใจในกิจกรรมใด ๆ ขององค์กร และการร่วมรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้น และการมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยที่นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาในท้องถิ่น

2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

จากการศึกษาทฤษฎีการมีส่วนร่วมของนักวิชาการพบว่าการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องทั้งทางจิตวิทยาและสังคมวิทยาซึ่งนักการศึกษาได้กล่าวถึงแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมไว้หลายท่านดังต่อไปนี้

อภิญญา เวชยชัย (2544: 32-33) ได้กล่าวถึง แนวคิดการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ผู้ปกครองในการพัฒนาการศึกษาที่สำคัญๆ ดังนี้ 1) แนวคิดการมีส่วนร่วมในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของสถานศึกษาหรือเป็นแบบเพื่อนผู้ปกครองและชุมชนทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในทุกกระบวนการโดยมุ่งเน้นการทำงานร่วมกันอย่างเสมอภาคมากกว่าความร่วมมือที่เป็นพิธีการหรือเป็นความร่วมมือ ที่ฝ่ายผู้ให้และสถานศึกษาเป็นฝ่ายรับฝ่ายเดียวเป็นการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เป็นการเรียนรู้ร่วมกัน 2) แนวคิดการสร้างความสัมพันธ์ภาพที่เหมาะสมโดยอยู่บนพื้นฐานความยินยอมรับความแตกต่างของบุคคลเป็นความสัมพันธ์ที่เป็นไปตามธรรมชาติมากกว่าเป็นแบบทางการและควรเป็นความสัมพันธ์แบบสองทาง มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้อยู่ในการสื่อสาร การยอมรับความเห็น ๆ การเรียนรู้ร่วมกัน การสร้างสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง 3) การสื่อสารข้อมูลข่าวสารสองทางทำให้เกิดความร่วมมือที่ข้อมูลเป็นข้อมูลจริง โปร่งใส มีการใช้การสื่อสารหลายๆ รูปแบบมีความจริงใจ และสอดคล้องกับ นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527: 183) ได้เสนอแนวคิดของการมีส่วนร่วมว่าเกิดจากแนวความคิดที่สำคัญ 3 ประการได้แก่ 1) ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกันซึ่งเกิดจากความสนใจและความห่วงกังวลส่วนบุคคล ที่บังเอิญพ้องต้องกันกลายเป็นความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกันของส่วนรวม 2) ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกันที่มีต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้นผลักดันให้พุ่งไปสู่การรวมกลุ่มวางแผนและลงมือกระทำร่วมกัน 3) การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่พึงปรารถนาการตกลงใจร่วมกันนี้จะต้องรุนแรงมากพอที่จะทำให้เกิดความริเริ่มกระทำที่สนองตอบความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น นอกจากนี้การมีส่วนร่วมยังอาจเกิดจากแนวความคิดอื่นๆ

นอกจากนี้ อคิน รพีพัฒน์ (2527: 107-111) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการมีส่วนร่วมไว้ 5 ทฤษฎี ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. ทฤษฎีการเกลี้ยกล่อมมวลชน (Mass Persuasion Theory) การเกลี้ยกล่อมมวลชนหมายถึง การใช้คำพูดหรือการเขียนเพื่อมุ่งให้เกิดความเชื่อถือและการกระทำ ซึ่งการเกลี้ยกล่อมมีประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาการขัดแย้งในการปฏิบัติงานและถ้าจะให้ผลดีผู้เกลี้ยกล่อมจะต้องมีศิลปะในการสร้างความสนใจในเรื่องที่จะเกลี้ยกล่อมให้เข้าใจแจ่มแจ้งให้เกิดศรัทธาตรงกับความต้องการของผู้เกลี้ยกล่อมโดยเฉพาะในเรื่องของความต้องการของคนตามหลักทฤษฎีของมาสโลว์ (Maslow) ที่เรียกว่าลำดับขั้นของความต้องการคือความต้องการของคนเป็นไปตามลำดับจากน้อยไปหามาก

มีทั้งหมด 5 ระดับ ดังนี้ 1) ความต้องการทางด้านสรีรวิทยาเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ได้แก่ ความต้องการในเรื่อง อาหาร น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และความต้องการทางเพศ เป็นต้น 2) ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยของชีวิต ได้แก่ ความต้องการที่จะอยู่อย่างมีความปลอดภัยจากการถูกทำร้ายร่างกายหรือถูกขโมยทรัพย์สินหรือความมั่นคงในการทำงานและการมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงในสังคม 3) ความต้องการทางด้านสังคมได้แก่ความต้องการความรักความต้องการที่จะให้สังคมยอมรับว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม 4) ความต้องการจะมีเกียรติยศชื่อเสียง ได้แก่ ความภาคภูมิใจ ความต้องการดีเด่นในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่จะให้ได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น ความต้องการด้านนี้เป็นความต้องการระดับสูงที่เกี่ยวกับความมั่นใจตนเองในเรื่องของความรู้ความสามารถและความสำคัญของบุคคล 5) ความต้องการความสำเร็จแห่งตนเป็นความต้องการในระดับสูง ซึ่งเป็นความต้องการที่อยากจะทำให้เกิดความสำเร็จในทุกสิ่งทุกอย่างตามความนึกคิดของตนเองเพื่อที่จะพัฒนาตนเองให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ ความต้องการนี้จึงเป็นความต้องการพิเศษของบุคคลที่จะพยายามผลักดันชีวิตของตนเองให้เป็นไปในแนวทางที่ดีที่สุดตามที่ตนคาดหวังไว้สรุปได้ว่าการเกลี้ยกล่อมเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมของประชาชนได้โดยเฉพาะถ้าการเกลี้ยกล่อมนั้นเป็นเรื่องที่ตรงกับความต้องการขั้นพื้นฐานที่เกิดจากความพึงพอใจของมนุษย์แล้วก็จะส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมได้ในที่สุด

2. ทฤษฎีการระดมสร้างขวัญของคนในชาติ (National Moral Theory) คนเรามีความต้องการทางกายและใจถ้าคนเรามีขวัญดีผลการทำงานก็จะสูงตามไปด้วยแต่ถ้าขวัญไม่ดีผลงานก็จะต่ำตามไปด้วย ทั้งนี้เนื่องจากว่า ขวัญเป็นสถานการณ์ทางจิตใจที่แสดงออกในรูปพฤติกรรมต่าง ๆ นั้นเอง การจะสร้างขวัญให้ดีต้องพยายามสร้างทัศนคติที่ดีต่อผู้ร่วมงาน เช่น การไม่เอาเร็ดเอาเปรียบให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับงานเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นเป็นต้นและเมื่อไรก็ตามถ้าคนเรามีขวัญดีจะเกิดมีความสำนึกในการรับผิดชอบอันจะเกิดผลดีแก่หน่วยงาน ทั้งในส่วนที่เป็นขวัญส่วนบุคคลและขวัญส่วนกลุ่ม การสร้างขวัญของคนเป็นสิ่งสำคัญโดยเฉพาะคนมีขวัญดีนั้นย่อมเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ได้ดีเช่นกัน

3. ทฤษฎีการสร้างความรู้รักชาตินิยม (Nationalism Theory) ปัจจัยประการหนึ่ง ที่นำไปสู่การมีส่วนร่วมคือการสร้างความรู้รักชาตินิยมให้เกิดขึ้นซึ่งหมายถึงความรู้สึกเป็นตัวของตัวเอง ที่จะอุทิศหรือเน้นค่านิยมเรื่อง ผลประโยชน์รวมของชาติ มีความพอใจในชาติของตัวเอง พอใจเกียรติภูมิจงรักภักดี ผูกพันต่อท้องถิ่น จากทฤษฎีดังกล่าวสรุปได้ว่า การสร้างความรู้รักชาตินิยมจะช่วยให้เกิดความรู้สึกการเป็นตัวของตัวเองซึ่งจะเป็นผลเกี่ยวโยงไปถึงความรักความหวงแหนท้องถิ่นของตนเอง

4. ทฤษฎีการสร้างผู้นำ (Leadership Theory) การสร้างผู้นำจะช่วยให้ประชาชนทำงานด้วยความเต็มใจเพื่อบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกันทั้งนี้เพราะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญของการรวมกลุ่มคนจงใจคนไปยังเป้าประสงค์โดยทั่วไปแล้วผู้นำอาจจะมีทั้งผู้นำที่ดีที่เรียกว่า ผู้นำปฏิฐานหรือผู้นำพลวัต (Dynamic Leader) คือ เคลื่อนไหวทำงานอยู่เสมอและผู้นำในทางไม่ดี คือ ไม่มีผลงานสร้างสรรค์ที่เรียกว่าผู้นำนิเสธ (Negative Leader)

5. ทฤษฎีการใช้วิธีและระบบทางการบริหาร (Administrative and Method Theory) การใช้ระบบในการระดมความร่วมมือเป็นวิธีหนึ่งที่ยายเพราะใช้กฎหมายระเบียบแบบแผนเป็นเครื่องมือในการดำเนินการแต่อย่างไรก็ตามผลของความร่วมมือยังไม่มีระบบใดที่ดีที่สุดในเรื่องการใช้การบริหารเพราะธรรมชาติของคนถ้าทำงานตามความสมัครใจอย่างตั้งใจไม่มีใครบังคับก็จะทำงานด้วยความรักแต่ถ้าไม่ควบคุมเลยก็ไม่เป็นไปตามนโยบายและความจำเป็นร่วมกันของรัฐเพราะการใช้ระบบบริหารเป็นการปฏิบัติตามนโยบายเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมาย

จากทฤษฎีกล่าวมาทั้งหมด สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของเสรีภาพและความเสมอภาค การก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอาจใช้แรงจูงใจหรือการให้แรงเสริมเนื่องจากปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การมีส่วนร่วมเกิดขึ้นเกี่ยวข้องกับทั้งตัวและจิตส่งผลให้เกิดการกระทำและการร่วมรับผิดชอบ ดังนั้นแนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมที่กล่าวมา จึงเป็นกิจกรรมหนึ่งที่กลุ่มบุคคลจะกระทำไปสู่จุดหมายอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งการศึกษากระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงเป็นแนวทางการให้ความร่วมมือและเข้าร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

3. ลักษณะการมีส่วนร่วม

มีนักการศึกษาและรายงานการวิจัยหลายเรื่อง ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะการมีส่วนร่วมไว้หลากหลาย ดังนี้

อุดมสิทธิ์ จิตรวิจารณ์ (2545: 33) ได้ศึกษาแนวทางการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-Based Management) ได้กล่าวถึง ลักษณะการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วมเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชน มีรากฐานความเชื่อในคุณค่าและศักยภาพ “คน” “ชุมชน” และ “ท้องถิ่น” การมีส่วนร่วมจึงเป็นการทำให้ทุกฝ่ายได้เข้ามาเกี่ยวข้อง ให้ทุกคนมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในลักษณะของกิจกรรม และดำเนินชีวิตในชุมชนอย่างมีศักดิ์ศรีและเท่าเทียมกันในสิทธิอำนาจตามแนวทางแห่งประชาธิปไตยอันเป็นความสัมพันธ์ตามแนวราบ ปฏิสัมพันธ์ของทุกฝ่ายในชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมดำเนินกิจกรรมจะทำให้ทุกคนเกิดการเรียนรู้ร่วมกันด้วยกระบวนการทางสังคมของสมาชิกในชุมชน ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติจริง แบบของการมีส่วนร่วมของสถานศึกษาและชุมชนสรุปได้ ดังนี้ คือ 1) การมีส่วนร่วมของสถานศึกษาและชุมชนแบบชายขอบ เป็นลักษณะการร่วมมือหรือการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างสถานศึกษาและชุมชนที่มีข้อจำกัด เนื่องจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันทั้งสองฝ่าย 2) การมีส่วนร่วมของสถานศึกษาและชุมชนแบบเป็นบางส่วน เป็นการเข้ามาเกี่ยวข้องของประชาชนในระดับความเข้มข้นมากกว่าแบบชายขอบ ในรูปแบบของคณะกรรมการสถานศึกษาที่เป็นตัวแทนของผู้ปกครองและชุมชน ที่รัฐถือว่าเป็นนโยบายที่สำคัญ ซึ่งสามารถสร้างความชอบธรรมในการจัดการศึกษาของไทย 3) การมีส่วนร่วมของสถานศึกษาและชุมชนแบบสมบูรณ์ เป็นการมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษาและชุมชน โดยทั้งสองฝ่ายร่วมกันอย่างเข้มข้นและเท่าเทียมกัน ต่างฝ่ายต่างมีอิทธิพลต่อกิจกรรมร่วมกัน ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมเต็มที่ทั้งการร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วมประเมินผล และร่วมรับผิดชอบต่อผลประโยชน์ตามกลไกทางสังคม สิทธิ และอำนาจของประชาชน ไม่ว่าจะการมีส่วนร่วมจะเป็นไปในรูปแบบใดหรืออยู่ในลักษณะใดก็ตาม ทุกฝ่ายก็ยังคงมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ให้แก่โรงเรียน

มัลลิกา ต้นสอน (2544: 127) มีความเห็นตรงกันในลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นครอบคลุมทั้งระดับประชาชน ชุมชน และองค์กรของประชาชน ดังนี้

- 1) องค์กรประชาชนที่จัดตั้งอย่างไม่เป็นทางการเป็นการรวมกลุ่มจากประชาชนที่มีความสนใจในการพัฒนาชุมชน อาจมีการรวมตัวกันเองเป็นกลุ่มขนาดเล็ก ในระดับหมู่บ้านหรือระดับตำบล อำเภอ จังหวัด เพื่อร่วมทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมเป็นกลุ่มตามลักษณะอาชีพหรือกิจกรรมที่จะทำ เป็นกลุ่มที่จัดตั้งไม่เป็นทางการนี้จะทำงานเพื่อประโยชน์ของ สมาชิกกลุ่มเป็นส่วนใหญ่และต่อส่วนรวม
- 2) องค์กรประชาชนที่จัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ องค์กรเหล่านี้จะจดทะเบียนในรูปของสมาคม มูลนิธิตามกฎหมายและยังมีรูปแบบการจดทะเบียนเป็นสหกรณ์ประเภทต่าง ๆ เช่น สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์ครู เป็นต้นองค์กรประชาชนเหล่านี้ จะทำกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ที่จดทะเบียน หรือตามระเบียบกฎหมายบัญญัติบทบาทหน้าที่ไว้ ส่วนใหญ่จะเป็นตัวแทนของประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ที่ประชาชนในท้องถิ่นเลือกหรือแต่งตั้งเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินการพัฒนาท้องถิ่นของตน ซึ่งสอดคล้องกับ จินฉวนตง ปะโคทัง (2549: 140-144) ได้ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของโรงเรียนดีเด่น โรงเรียนกันทรารมณีย์ จังหวัดศรีสะเกษ ได้กล่าวถึง ลักษณะการมีส่วนร่วมมีประเด็นสำคัญ 10 ประการ คือ 1) ระยะเวลาและสถานที่ในการมีส่วนร่วมกับโครงการควรต้องให้มีผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมให้ต่อเนื่องตามวงจรชีวิตของโครงการ ตั้งแต่เริ่มต้นจนโครงการยุติ 2) การมีส่วนร่วมนั้นมีมิติทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ 3) จะให้การมีส่วนร่วมเป็นเป้าหมายปลายทาง (An End) หรือจะให้เป็นแนวทางคือจะให้เพียงบุคคลต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องก็พอใจคิดว่าบรรลุวัตถุประสงค์บางสิ่งบางอย่างแล้วหรือจะพิจารณาว่า การมีส่วนร่วมเป็นแนวทางที่ต้องทำให้ดีโดยตอบให้ได้ว่า “หลังจากการมีส่วนร่วมแล้วจะมีอะไรดีขึ้นอะไรควรจะเกิดขึ้นอีกบ้าง” อันเป็นการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมที่เป็นวิธีการหรือกระบวนการที่ต้องดำเนินไปอย่างมีคุณภาพ ซึ่งทำให้เกิดความสำเร็จดียิ่งขึ้น 4) การมีส่วนร่วมนี้ตามธรรมชาติอาจเกิดขึ้นไม่สม่ำเสมอหรือตลอดเวลาก็ได้ เช่น เวลาเกิดภัยพิบัติทุกคนช่วยกันเมื่อหมดภัยแล้วก็แยกกันกลับไปเช่นเดิม แต่ถ้าตั้งองค์กรประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมแก้ปัญหาภัยพิบัติต่าง ๆ ในพื้นที่กว้างขวางขึ้นอาจต้องการตัวแทนประชาชนมีส่วนร่วมในเวลาที่ยาวนานขึ้นและอาจใช้วิธีการมีจดหมายข่าวแจ้งเรื่องไปยังประชาชนทั่วไปก็ได้ 5) การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการทางสังคมและทางการศึกษาซึ่งหากเกิดขึ้นได้ คือ ให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันไปด้วยจะเป็นเสมือนการให้การศึกษาแก่สังคมไปในขณะเดียวกันหลายโอกาสต้องเกิดความพร้อมในแต่ละเรื่องต้องใช้เวลารอคอยบางอย่างเช่นกัน 6) สถานการณ์มีส่วนร่วมนั้น ต้องคำนึงว่าการมีส่วนร่วมที่แข็งขันมิใช่เกิดขึ้นจากการออกคำสั่งแต่จะต้องสร้างขึ้นเองจะให้มีผู้สั่งว่ามาร่วมกันให้เต็มที่แล้วคนมาร่วมคงไม่ค่อยเกิดขึ้นได้การมีส่วนร่วมต้องใช้ความพยายามให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเกิดแนวคิดประชาสังคมมีจิตสำนึกสาธารณะเคารพความหลากหลายทางความคิดเพราะทำให้มุมมองกว้างขึ้นและเกิดความรอบคอบขึ้นจนเป็นวิถีชีวิตประจำวันของประชาชน 7) มีคณะผู้บริหารการมีส่วนร่วมพิจารณาเพื่อวางแผนดำเนินการให้เหมาะสมว่าจะให้บุคคลกลุ่มใดเข้ามามีส่วนร่วมเมื่อใดและโดยวิธีใดโดยคณะผู้บริหารมีส่วนร่วมนี้ควรมีตัวแทนผู้ได้รับผลกระทบในจำนวนมากพอควรและให้มีความหลากหลายมากพอ 8) การมีส่วนร่วมรับรู้สภาพปัญหาโดยมีส่วนร่วมจะทำให้คนในชุมชนได้รู้สภาพที่เป็นจริงมากขึ้นการมีส่วนร่วมเพื่อค้นหาปัญหาทำให้เมื่อเห็นปัญหาแล้วจะนำความมุ่งมั่นที่จะคิดหาทางแก้ไขด้วยกันและร่วมกันแก้ปัญหา นั้น ๆ ได้จะทำให้เป็นบทเรียนที่จะ

แก้ปัญหาตนเองต่อไปได้ 9) คนที่อยู่ร่วมกันในชุมชนส่วนใหญ่มิได้ใช้ชุมชนเป็นเพียงที่รวมคน คล้ายเอาก้อนหินมากองรวมกันเท่านั้นแต่คนในชุมชนหนึ่ง ๆ มักมีความผูกพันเอื้ออาทรต่อกันมีค่านิยมร่วมกัน 10) ควรทำให้การมีส่วนร่วมมีลักษณะเป็นอารมณ์ขันประกอบไปบ้างเพราะในสังคมไทยการมีอารมณ์ขันจะช่วยให้บรรยากาศมีส่วนร่วมเกิดขึ้นตั้งนั้นในการประชุมถ้าใช้อารมณ์ขัน ดนตรี เกม กีฬา เข้าร่วมด้วยจะสร้างอารมณ์การมีส่วนร่วมให้เพิ่มมากขึ้นได้ และสอดคล้องกับ สุระพี อาคมคง (2550: 178) ได้พัฒนารูปแบบความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตภาคเหนือตอนล่างได้สรุปลักษณะของการมีส่วนร่วมได้ว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมจำแนกออกเป็น 4 ลักษณะ คือ 1) การมีส่วนร่วมแบบไม่เป็นทางการเป็นการร่วมกลุ่มของประชาชนโดยอิสระไม่มีกฎหมายระเบียบประเพณีและข้อตกลงรองรับซึ่งเข้ามารวมตัวกันด้วยความเต็มใจเพื่อตอบสนอง ความต้องการทางสังคมหรือดำเนินการตามความสนใจที่เหมือนกันของสมาชิก 2) การมีส่วนร่วมแบบเป็นทางการการมีส่วนร่วมโดยมีกฎหมายระเบียบประเพณี และข้อตกลงร่วมกันรองรับการมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการโดยกลุ่มบุคคล ได้แก่ สมาคมครูผู้ปกครอง 3) การมีส่วนร่วมโดยตรงเป็นการมีส่วนร่วมรับผิดชอบโดยตรง มีอำนาจในการตัดสินใจ 4) การมีส่วนร่วมทางอ้อมเป็นการมีส่วนร่วมในลักษณะการเป็นตัวแทนไม่มีอำนาจในการตัดสินใจ ซึ่งสอดคล้องกับ Rose (2003: 47-64) ที่ได้กล่าวเกี่ยวกับชุมชนและการมีส่วนร่วมว่าเป็นเรื่องที่ซับซ้อนและสามารถแปลความหมายได้แตกต่างกันตามสภาพแวดล้อม ซึ่งเขาแบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 2 ด้าน ที่แตกต่างกันคือ การมีส่วนร่วมที่แท้จริงและการมีส่วนร่วมเทียม

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะการมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้สังเคราะห์และสรุปแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะการมีส่วนร่วมได้ว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมมีรากฐานความเชื่อในคุณค่าและศักยภาพของคน ชุมชน และท้องถิ่นได้เข้ามาร่วมคิด ร่วมตัดสินใจและร่วมดำเนินการ อาจเป็นการร่วมกันในลักษณะไม่เป็นทางการ ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มโดยอิสระไม่มีกฎหมาย ระเบียบรองรับและการมีส่วนร่วมแบบสมบูรณหรือแบบทางการ โดยมีกฎหมาย ระเบียบรองรับ นอกจากนั้นลักษณะการมีส่วนร่วมยังเกี่ยวข้องกับระยะเวลา และสถานที่ ปริมาณ คุณภาพ เป้าหมาย กระบวนการ การวางแผน การรับรู้สภาพปัญหา ความผูกพันเอื้ออาทรและอารมณ์ขัน อาจเป็นการมีส่วนร่วมในลักษณะที่ปฏิบัติตนตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดถือเป็นการมีส่วนร่วมที่แท้จริง แตกต่างจากการมีส่วนร่วมเทียมที่เป็นเพียงการให้ข้อมูลให้แหล่งทรัพยากรเพื่อไปพัฒนาเท่านั้น

4. กระบวนการการมีส่วนร่วม

สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วม มีนักการศึกษาและรายงานการวิจัยหลายเรื่อง ได้ให้แนวคิดไว้หลากหลายและแตกต่างกัน ดังนี้

ชัยญา อภิบาลกุล (2544: 130) ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารและการจัดการศึกษาภายใต้โครงสร้างการกระจายอำนาจการบริหารการศึกษา เขตการศึกษา 9 ได้สรุปกระบวนการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการบริหารและการจัดการศึกษาไว้ 3 ประเด็น คือ 1) ร่วมคิดขั้นตอนและรายละเอียดการดำเนินการ ได้แก่ 1.1) การกำหนดความคาดหวังเกี่ยวกับตัวนักเรียนและภารกิจกำหนดเป้าหมายต่าง ๆ 1.2) การกำหนดจุดประสงค์ต่างๆ ในแต่ละเป้าหมาย 1.3) การกำหนดยุทธศาสตร์ของโครงการและกิจกรรม พร้อมทั้งระบุตัวชี้วัดความสำคัญของยุทธศาสตร์นั้น ๆ 1.4) การจัดทำ

แผนปฏิบัติการ เพื่อดำเนินกิจกรรมและแผนการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน 2) ร่วมทำเป็นขั้นตอนที่นำแผน ปฏิบัติการที่ได้ร่วมคิดไปดำเนินการตามแผน 3) ร่วมติดตามขั้นตอนและรายละเอียดการดำเนินการ ได้แก่ 3.1) การติดตามเพื่อทบทวนผลการดำเนินงานประจำปี เพื่อพัฒนาหรือปรับปรุง 3.2) การประเมิน ผลการดำเนินงานโดยภาพรวม 3.3) การมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อผลการดำเนินงาน ซึ่งสอดคล้องกับ สุวิมล เปลื้องกระโทก (2546: 42) ได้กล่าวถึงกระบวนการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้ 1) ร่วมคิด คือ ร่วมในการประชุมปรึกษาหารือในการวางโครงการวิธีดำเนินงานการติดตามตรวจสอบและการดูแลรักษาเพื่อให้กิจกรรมโครงการได้ผลตามวัตถุประสงค์ร่วมตัดสินใจคือ เมื่อมีการประชุมปรึกษาหารือแล้วจะต้องร่วมกันในการตัดสินใจเลือกกิจกรรมหรือแนวทางที่เห็นว่าดีที่สุด หรือที่เหมาะสมที่สุด 2) ร่วมปฏิบัติตามโครงการ คือ เข้าร่วมในการดำเนินงานตามโครงการเช่นร่วมออกแรง ร่วมบริจาคทรัพย์ เป็นต้น 3) ร่วมติดตามและประเมินผลโครงการคือเมื่อโครงการเสร็จสิ้นแล้ว ได้มีส่วนร่วมในการตรวจตราดูแลรักษาผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ

ทาวน์เซนต์ Townsend (1994: 157) ได้เสนอกระบวนการมีส่วนร่วม 3 ระดับ คือ 1) ระดับการตัดสินใจ (Decision Making) ในระดับนี้ประชาชนชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนและจัดการกับกิจกรรมการพัฒนาด้วยตนเองโดยมีความสัมพันธ์ต่อผลผลิตทางการศึกษาของสถานศึกษา จึงถือได้ว่า การมีส่วนร่วมระดับนี้ เป็นระดับความรับผิดชอบด้วยตนเอง (Level of Responsibility by Themselves) 2) ระดับความร่วมมือ (Cooperation) ในระดับนี้ ประชาชนจะให้ความร่วมมือต่อแผนงานที่ริเริ่มโดยหน่วยงานภายนอก ซึ่งอาจต้องการความเสียสละจากประชาชนในด้านเวลา ทรัพย์สินและแรงงาน ซึ่งเกิดจากการได้รับการร้องขอให้เข้ามาสนับสนุนสถานศึกษา เพื่อช่วยให้โครงการประสบผลสำเร็จ การมีส่วนร่วมในระดับนี้ ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมในระดับที่ยอมรับได้ (Acceptable Level of Participation) 3) ระดับการใช้ประโยชน์ (Utilization) ในระดับนี้ ประชาชนจะยอมรับและใช้ประโยชน์จากการบริการที่วางไว้ให้เป็นการมีส่วนร่วมในระดับการยอมรับบริการเท่านั้น โดยบุคลากรในชุมชนเชื่อว่า ชุมชนจะได้รับผลโดยตรงในการเข้ามาช่วยเหลือ ซึ่งสอดคล้องกับ โคเฮน และ อัฟฮอฟฟ์ (Cohen & Uphoff, 1981: 219-222) ได้แบ่งองค์ประกอบของรูปแบบการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision-Making) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ 1.1) การริเริ่มตัดสินใจ (Initial Decisions) 1.2) การดำเนินการตัดสินใจ (Ongoing Decisions) 1.3) ตัดสินใจปฏิบัติการ (Operational Decisions) 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วย 2.1) สนับสนุนด้านทรัพยากร (Resource Contribution) 2.2) การบริหารและการประสานขอความร่วมมือ (Administration and Co-ordination) 2.3) การให้ความช่วยเหลือสนับสนุน (Enlistment) 3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ประกอบด้วย 3.1) ผลประโยชน์ในด้านวัตถุ 3.2) ผลประโยชน์ทางด้านสังคม 3.3) ผลประโยชน์ส่วนบุคคล 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

นอกจากนี้ สมภพ อาจชนะศึก (2542: 20) ปารีชาติ วลัยเสถียร (2543: 143) ได้สรุปกระบวนการมีส่วนร่วมที่คล้ายกันว่า กระบวนการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมในการศึกษาปัญหา 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผน 3) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามแผน 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล 5) การมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาระบบ 6) การมีส่วนร่วมในการศึกษาค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ตลอดจนจัดลำดับความสำคัญของปัญหา 7) การมีส่วนร่วมในการวางแผนโดยจะมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดง ความคิดเห็นเพื่อกำหนด

นโยบายวัตถุประสงค์วิธีการแนวทางการดำเนินงานและทรัพยากรที่จะต้องใช้ 8) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติโดยประชาชนเข้าร่วมในการสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์แรงงานเงินทุนหรือเข้าร่วมบริหารงานการใช้ทรัพยากรการประสานงานและดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก 9) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์เป็นการมีส่วนร่วมในการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งด้านวัตถุและจิตใจโดยอยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกันของบุคคลและสังคม 10) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลเพื่อที่จะร่วมกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้สังเคราะห์และสรุปแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมได้ว่า กระบวนการมีส่วนร่วมมี 3 ระดับประกอบด้วย 1) ร่วมคิด เริ่มตั้งแต่การเข้าร่วมประชุม การกำหนดเป้าหมายจุดประสงค์ ยุทธศาสตร์ และการจัดทำแผน 2) ร่วมทำ เป็นการนำแผนสู่การปฏิบัติ โดยเข้าร่วมในการดำเนินการตามโครงการ 3) ร่วมติดตามและประเมินผล เป็นการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน ร่วมรับผิดชอบและรักษาผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ นอกจากนั้น การมีส่วนร่วมยังมีกระบวนการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจวางแผน การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติและการมีส่วนร่วมในการใช้และรับผลประโยชน์ เป็นต้น

5. บทบาทการมีส่วนร่วม

บทบาทการมีส่วนร่วม มีนักการศึกษาหลายท่านและรายงานการวิจัยหลายเรื่อง ได้ให้แนวคิดไว้หลากหลายและแตกต่างกัน ดังนี้

ไพรัช อรรถกามานนท์ และ มัทนา โชควัฒนกร (2545: 20-21) สรรพกร แต่งสกุล (2545: 28 -30) และ สุวิมล เปลื้องกระโทก (2546: 44) ได้กล่าวถึง บทบาทความสำคัญและวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนและท้องถิ่นในการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกันว่า บทบาทการมีส่วนร่วมมีหลายบทบาท เช่น การมีส่วนร่วมในฐานะผู้จัดการศึกษามีส่วนร่วมในคณะกรรมการเป็นผู้แทนองค์กรผู้ทรงคุณวุฒิ การมีส่วนร่วมส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาโดยให้ใช้สถานประกอบการ การให้วัสดุอุปกรณ์แรงงานภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือการมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการจัดการศึกษา การรับทราบรายงานการจัดการศึกษาประจำปีของสถานศึกษาและชุมชนยังมีบทบาทการมีส่วนร่วมในฐานะปัจเจกบุคคลซึ่งหมายถึง การที่บุคคลพ่อแม่ผู้ปกครองคนในชุมชนท้องถิ่นได้เข้ามามีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ดังปรากฏในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่สำคัญ คือ 1) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้จัดการศึกษา 2) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้มีสิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา 3) การมีส่วนร่วมในฐานะกรรมการในคณะกรรมการที่กฎหมายกำหนด 4) การมีส่วนร่วมในฐานะทรัพยากรบุคคลและ 5) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้สนับสนุนช่วยเหลือทั่วไป นอกจากนี้ บทบาทและความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายและร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับกิจกรรมขององค์กร การมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นที่มีส่วนร่วมปรึกษาหารือและช่วยกันแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของงาน ซึ่งในลักษณะเช่นนี้ ผู้บริหารจะต้องทำงานกับกลุ่มคนมากกว่าการทำงานคนเดียว ในสภาพสังคมปัจจุบัน พ่อแม่ ผู้ปกครองต้องทำงานหนัก ทำให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง มีเวลาอยู่ร่วมกับลูกน้อยลง ในขณะที่การให้การศึกษาแก่เด็ก ๆ ต้องการมีส่วนร่วมจากผู้ปกครองมากขึ้น จากศึกษาวิจัย พบว่า เมื่อครอบครัวให้ความสนใจและมีส่วนร่วมจัดการศึกษาให้แก่เด็ก ๆ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็ก ๆ จะสูงขึ้น และพบอีกว่า ถ้าครอบครัว ที่ได้รับข่าวสารที่เหมาะสมจากโรงเรียนสม่ำเสมอ ก็จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษากับครูมาก

ยิ่งขึ้น จะเห็นได้ว่าผู้ปกครองและครูก็ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมในการร่วมกันจัดการศึกษา เพื่อให้เด็กได้ประสบความสำเร็จในการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2540: 21-25) ได้กล่าว การศึกษาของชุมชนมีความเจริญก้าวหน้า ทันต่อความเจริญชุมชน จะต้องเข้ามามีส่วนพัฒนาการศึกษาอย่างจริงจัง ซึ่งสามารถดำเนินการได้ ดังนี้

1. ชุมชนต้องถือเป็นภาระหน้าที่ที่มีความจำเป็นจะต้องร่วมกันพัฒนาให้เจริญก้าวหน้า เพื่อใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาลูกหลานของพลักดันให้โรงเรียนประถมศึกษาเป็นหน่วยงานที่เป็นศูนย์กลางของชุมชน

2. ชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์เพื่อหาจุดพัฒนาการศึกษาให้ลูกหลานร่วมกับคณะครูในโรงเรียน โดยร่วมแสดงความคิดเห็นและแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยให้ได้รับความสำเร็จ

3. ชุมชนต้องค้นหาผู้มีความรู้ความสามารถในท้องถิ่นเข้ามาร่วมให้การศึกษารองเรียน

4. ชุมชนเข้ามาร่วมปฏิบัติงานช่วยเหลือสนับสนุนการพัฒนาเช่นการปรับปรุงช่วยเหลือซ่อมแซมอาคารเรียนอาคาร ประกอบ จัด และตกแต่งสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ให้ทุนการศึกษาเพื่อพัฒนาโรงเรียน ตลอดจนร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนได้จัดขึ้น เป็นต้น

5. ร่วมตรวจสอบผลพัฒนาโรงเรียนการจัดการศึกษาของโรงเรียน หากพบปัญหาข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นก็เข้ามาร่วมแก้ไขปัญหาและอุปสรรคร่วมกัน

6. สร้างความภูมิใจในผลงานการพัฒนาการศึกษาที่ประสบความสำเร็จตลอดมา

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทการมีส่วนร่วมดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทการมีส่วนร่วมได้ว่า ชุมชนมีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมากในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพราะชุมชนในฐานะเจ้าของการศึกษาจะรู้ว่าประชาชนและบุตรหลานต้องการอะไร ชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาได้หลายลักษณะ เช่น การมีส่วนร่วมในฐานะผู้จัดการศึกษาการมีส่วนร่วมในฐานะผู้มีสิทธิและหน้าที่ทางการศึกษาการมีส่วนร่วมในฐานะกรรมการในคณะกรรมการที่กฎหมายกำหนดการมีส่วนร่วมในฐานะทรัพยากรบุคคลการมีส่วนร่วมในฐานะผู้สนับสนุนช่วยเหลือทั่วไป

6. การมีส่วนร่วมของหน่วยงานที่จัดการศึกษาในท้องถิ่น

การมีส่วนร่วมของหน่วยงานที่จัดการศึกษาในท้องถิ่น มีบทบาทและส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ดังนี้

6.1 การมีส่วนร่วมขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาล มีบทบาทการมีส่วนร่วมในการจัดศึกษาในท้องถิ่น ดังนี้ 1) ยกย่องคุณภาพ ชีวิต ของประชาชนทั้งด้านการศึกษา สุขภาพ วิธีการประกอบอาชีพการดำรงชีวิต ที่เข้มแข็งนำไปสู่สังคมที่มีคุณภาพ 2) จัดการศึกษา ทำนุบำรุงศาสนา และบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น 3) การจัดการศึกษาเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง 4) องค์การบริหารส่วนจังหวัด อาจมีรายได้จากภาษีอากรค่าธรรมเนียม และเงินรายได้จากภาษีเพื่อการศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ 5) การจัดการศึกษา

สาธารณสุข การสังคมสงเคราะห์ การพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับประชาชนในระดับจังหวัด และไม่เป็นการซ้ำซ้อนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นในจังหวัด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อขยายศักยภาพและมุ่งต่อผลสัมฤทธิ์ในการพัฒนาการศึกษา สาธารณสุข การสังคมสงเคราะห์ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นในจังหวัด

6.2 การมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษา

บทบาทหน้าที่และการมีส่วนร่วมในการจัดศึกษาในท้องถิ่นของโรงเรียนประถมศึกษา มีดังนี้ 1) กำหนดนโยบายและแผนพัฒนาของสถานศึกษา 2) ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา 3) ให้ความเห็นชอบในแผนการจัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น 4) ให้ความเห็นชอบในการแต่งตั้ง คณะทำงาน/อนุกรรมการต่างๆ ที่สถานศึกษาแต่งตั้ง 5) สนับสนุน ส่งเสริมให้การบริหารด้านวิชาการของสถานศึกษา 6) ส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากร เพื่อการศึกษา ตลอดจนวิทยากรภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่น 7) ส่งเสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียนทุกด้านรวมทั้งสืบสานจารีตประเพณีศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ 8) เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษาและชุมชนตลอดจนประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการชุมชนและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น

6.3 การมีส่วนร่วมของโรงเรียนเอกชน

บทบาทหน้าที่และการมีส่วนร่วมในการจัดศึกษาในท้องถิ่นของโรงเรียนเอกชน มีดังนี้ 1) แบ่งเบาภาระของรัฐ โรงเรียนเอกชนสามารถแบ่งเบาภาระของรัฐในเรื่องการจัดการศึกษาให้เยาวชน ซึ่งมีทั้งการศึกษาในระบบโรงเรียนและการศึกษานอกระบบโรงเรียน ทำให้รัฐสามารถประหยัดเงินงบประมาณในการลงทุนด้านการศึกษาได้เป็นจำนวนมาก 2) โรงเรียนเอกชนส่วนมากเป็นโรงเรียนที่อยู่ในแหล่งชุมชนเกือบทุกชุมชนถือว่าเป็นโรงเรียนใกล้บ้าน และหรือมีการคมนาคมที่สะดวก จึงสามารถดึงดูดความสนใจของนักเรียนและผู้ปกครอง ในเรื่องความสะดวกสบายและการประหยัดเวลา รวมทั้งค่าพาหนะในการเดินทางไป-กลับ ของนักเรียน 3) ให้บริการเด่นเป็นพิเศษ โรงเรียนเอกชนสามารถให้บริการที่มีลักษณะเด่นเป็นพิเศษสนองความต้องการของกลุ่มคนได้เป็นอย่างดี เช่น อาหารกลางวัน พาหนะรถรับ-ส่ง หอพัก และสามารถจัดหลักสูตรพิเศษทั้งในเรื่อง การฝึกอบรมด้านคุณธรรม ด้านคุณธรรม จรรยา มารยาท การฝึกทักษะทางภาษา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ดนตรี กีฬาและอื่น ๆ 4) โรงเรียนเอกชนสามารถส่งเสริมเสรีภาพด้านการศึกษา คือ ช่วยให้ผู้ปกครองและนักเรียนมีโอกาสในการเลือกสถานศึกษามากขึ้น โดยเฉพาะโรงเรียนเอกชนที่ดี มีคุณภาพและมาตรฐาน การศึกษาสูง จะเป็นคู่แข่งกับโรงเรียนของรัฐ จึงเป็นการกระตุ้นให้มีการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐาน การศึกษาสูงขึ้น และยังเป็นการจัดหรือลดการผูกขาดในการจัดการศึกษา 5) มีการบริหารจัดการที่มีความคล่องตัวโรงเรียนเอกชนมีการบริหารจัดการที่มีอิสระ โดยบริหารอย่างระบบธุรกิจซึ่งคล่องตัวมากกว่าระบบราชการ จึงสามารถลดขั้นตอนและระเบียบวิธีการในการสั่งการ บังคับบัญชา สามารถตัดสินใจปรับปรุง เปลี่ยนแปลงการบริหารงานด้านต่างๆ ตลอดจนบุคลากรและทรัพยากรอื่น ๆ ที่เอื้อประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาได้อย่างเต็มที่ ทำให้ประหยัดเวลา งบประมาณและกำลังคน ซึ่งเป็นปัจจัยหลักองการบริหารที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังมีความคล่องตัวในการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ดำเนินการโดยไม่มีข้อจำกัดทางด้านระเบียบข้อบังคับเหมือนโรงเรียนภาครัฐ ทำให้สามารถปรับเปลี่ยนและเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์การศึกษาที่ทันสมัยและสอดคล้องกับความต้องการของ

ผู้เรียนได้อย่างรวดเร็วและทันเหตุการณ์ 6) พัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนเอกชนสามารถจัดการเรียน การสอนได้อย่างมีคุณภาพทัดเทียมกับโรงเรียนของรัฐ โดยพิจารณาได้จากคะแนนผลการทดสอบ ระดับชาติ (O-NET) ของนักเรียนโรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษา และจากคะแนนการทดสอบ มาตรฐานอาชีวศึกษา (V-NET) ของนักเรียนโรงเรียนเอกชนประเภทอาชีวศึกษา

6.4 การมีส่วนร่วมของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

บทบาทหน้าที่และการมีส่วนร่วมในการจัดศึกษาในท้องถิ่นของการศึกษานอก ระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มี ดังนี้ 1) ส่งเสริม สนับสนุน และประสานงานการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย และรับผิดชอบงานธุรการของคณะกรรมการ 2) จัดทำข้อเสนอแนะ นโยบาย ยุทธศาสตร์ แผน และมาตรฐานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยต่อคณะกรรมการ 3) ส่งเสริม สนับสนุน และดำเนินการพัฒนาคุณภาพทางวิชาการ การวิจัย การพัฒนา หลักสูตรและ นวัตกรรมทางการศึกษา บุคลากรและระบบข้อมูลข่าวสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย 4) ส่งเสริม สนับสนุน และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน การเทียบโอน ความรู้และประสบการณ์ และการเทียบระดับการศึกษา 5) ส่งเสริม สนับสนุน และประสานงานให้ บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และองค์กรอื่นรวมตัวกันเป็นภาคีเครือข่าย เพื่อเสริมสร้าง ความเข้มแข็งในการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 6) จัดทำข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์เครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สถานีวิจัยโทรทัศนเพื่อ การศึกษา วิจัยชุมชน ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ ศูนย์ การเรียน ชุมชน และแหล่งการเรียนรู้อื่น เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างต่อเนื่องของ ประชาชน 7) ดำเนินการเกี่ยวกับการติดตามตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 8) ปฏิบัติงานอื่นใดตามพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่น ที่บัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงาน หรือตามที่รัฐมนตรีมอบหมาย

นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อัธยาศัย มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในท้องถิ่นเพิ่มเติม ดังนี้

1. ด้านการมีส่วนร่วมกำหนดแผนนโยบายและยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) คัดเลือก ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่นเป็นคณะกรรมการ 2) จัดอบรมให้ความรู้ในบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ 3) จัดให้มีกิจกรรมตามบทบาทหน้าที่และภารกิจอย่างต่อเนื่องด้านการมีส่วนร่วม

2. ด้านหลักสูตรสถานศึกษา ได้แก่ 1) ควรคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น เป็นคณะกรรมการ 2) ประชาสัมพันธ์สร้างความรู้ ความเข้าใจให้กับคณะกรรมการ 3) เปิดโอกาส ให้ท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น

3. ด้านการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษา ได้แก่ 1) ควรประชาสัมพันธ์ สร้างความรู้ความเข้าใจให้ท้องถิ่นได้เห็นความสำคัญ 2) เปิดโอกาสให้บุคคลที่มีความพร้อมในท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมกำหนดแนวทางและวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชน 3) ยกย่องบุคคลในท้องถิ่นที่มีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษา

4. ด้านการมีส่วนร่วมเสริมสร้างความสัมพันธ์กับท้องถิ่น ได้แก่ 1) สถานศึกษาควรจัดสรรงบประมาณสนับสนุน 2) สร้างเครือข่ายประชาสัมพันธ์ในท้องถิ่น 3) ควรร่วมกิจกรรมกับท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง 4) แต่งตั้งผู้รับผิดชอบในการประสานงาน

5. ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล ได้แก่ 1) ควรเลือกผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่นเป็นคณะกรรมการนิเทศ 2) อบรมให้ความรู้เรื่องการติดตามและประเมินผลกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 3) ทำความเข้าใจและร่วมกันวางแผนการนิเทศกับท้องถิ่น 4) มีเครื่องมือในการนิเทศติดตามผล 5) สถานศึกษามีเว็บไซต์เพื่อให้ท้องถิ่นสามารถติดตามและตรวจสอบการจัดกิจกรรมของสถานศึกษาได้ตลอดเวลา

6.5 การมีส่วนร่วมของศูนย์การศึกษาพิเศษ

บทบาทหน้าที่และการมีส่วนร่วมในการจัดศึกษาในท้องถิ่นของศูนย์การศึกษาพิเศษ มี ดังนี้ 1) จัดและส่งเสริม สนับสนุนการศึกษาในลักษณะศูนย์บริการให้ความช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม และเตรียมความพร้อมของคณาธิการเพื่อเข้าสู่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โรงเรียนอนุบาล โรงเรียนเรียนร่วม โรงเรียนเฉพาะความพิการ ศูนย์การเรียนเฉพาะความพิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น 2) พัฒนาและฝึกอบรมผู้ดูแลคณาธิการ บุคลากรที่จัดการศึกษาสำหรับคณาธิการ 3) จัดระบบและส่งเสริม สนับสนุนการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลือทางการศึกษาสำหรับคณาธิการ 4) จัดระบบบริการช่วงเชื่อมต่อสำหรับคณาธิการ 5) ให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพคณาธิการโดยครอบครัวและชุมชนด้วยกระบวนการทางการศึกษา 6) เป็นศูนย์ข้อมูลรวมทั้งจัดระบบสารสนเทศด้านการศึกษาสำหรับคณาธิการในจังหวัด 7) จัดระบบสนับสนุนการเรียนร่วมและประสานงานการจัดการศึกษาสำหรับคณาธิการในจังหวัด 8) ภาระหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายกำหนด

6.6 การมีส่วนร่วมโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์

บทบาทหน้าที่และการมีส่วนร่วมในการจัดศึกษาในท้องถิ่นของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จัดการศึกษาแก่เด็กด้อยโอกาสตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ โดยรับนักเรียนแบบอยู่ประจำและไป-กลับ ตามพื้นที่บริการ ซึ่งครอบคลุมทุกภูมิภาคทั่วประเทศ และจัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัย ประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย เน้นการส่งเสริมอาชีพ ทักษะการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของสถานศึกษามีบทบาทหน้าที่และการมีส่วนร่วมในการจัดศึกษา ดังนี้ 1) จัดทำข้อมูลผู้ด้อยโอกาสเพื่อกำหนดแนวทางในการจัดการศึกษา 2) กำหนดวิธีการรับนักเรียน โดยจะต้องเป็นผู้ด้อยโอกาสจริง ๆ จึงจะรับเข้าเรียน 3) พัฒนาหลักสูตรและรูปแบบการจัดการศึกษา ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น 4) การสร้างระบบเครือข่ายผู้ด้อยโอกาส และเครือข่ายการเรียนรู้ 5) พัฒนาคุณภาพการศึกษา จนเป็นที่เชื่อถือศรัทธาของผู้ปกครอง ชุมชน สังคมองค์กรต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ 6) มีการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาและแก้ไขปรับปรุง 7) จัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนใช้ชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข 8) จัดการศึกษาทั้งเชิงรับและเชิงรุก โดยเฉพาะจัดการศึกษาสงเคราะห์ มิติใหม่ 9) จัดให้ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วม

6.7 การมีส่วนร่วมของโรงเรียนเฉพาะความพิการ

บทบาทหน้าที่และการมีส่วนร่วมในการจัดศึกษาในท้องถิ่นของโรงเรียนเฉพาะความพิการ มีดังนี้ 1) จัดและส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาในลักษณะศูนย์บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม และเตรียมความพร้อมของคนพิการ เพื่อเข้าสู่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โรงเรียนอนุบาล โรงเรียนร่วมโรงเรียนเฉพาะความพิการ ศูนย์การเรียนเฉพาะความพิการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น 2) พัฒนา และฝึกอบรมผู้ดูแลคนพิการบุคลากรที่จัดการศึกษาสำหรับคนพิการ) จัดระบบและส่งเสริมสนับสนุนการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program: IEP) สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อบริการ และช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาสำหรับคนพิการ 4) จัดระบบบริการช่วงเชื่อมต่อสำหรับคนพิการ (Transitional Services) 5) ให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ โดยครอบครัวและชุมชน ด้วยกระบวนการทางการศึกษา 6) เป็นศูนย์ข้อมูล รวมทั้งจัดระบบข้อมูลสารสนเทศ ด้านการศึกษาสำหรับคนพิการ 7) จัดระบบสนับสนุนการจัดการเรียนร่วมและประสานงานการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการในจังหวัด 8) ภาระหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายกำหนดหรือตามที่ได้รับมอบหมาย

6.8 การมีส่วนร่วมของศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน

บทบาทหน้าที่และการมีส่วนร่วมในการจัดศึกษาในท้องถิ่นของโรงเรียนศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน หรือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หมายถึง สถานที่ดูแลและให้การศึกษาคู่เด็กอายุระหว่าง 3-5 ปี มีฐานะเทียบเท่าสถานศึกษา เป็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดตั้งเอง และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของส่วนราชการต่าง ๆ ที่ถ่ายโอนให้อยู่ในความดูแลรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น ศูนย์อบรม เด็กก่อนเกณฑ์ในวัด/มัสยิด กรมการศาสนา ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กรมการพัฒนาชุมชน และศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (เด็ก 3-5 ขวบ) รับถ่ายโอนจากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ฯลฯ ซึ่งต่อไปนี้ เรียกว่า ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเด็กเป็นทรัพยากรที่ทรงคุณค่า และมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศชาติในอนาคต การพัฒนาเด็กให้ได้รับความพร้อม ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา จึงนับเป็นภารกิจสำคัญที่หน่วยงานซึ่งรับผิดชอบจะต้องตระหนักและให้ความสนใจ เพื่อให้การพัฒนาเด็กเป็นไปอย่างมีคุณภาพและได้มาตรฐาน เหมาะสมกับวัย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในฐานะหน่วยงาน ซึ่งมีภารกิจหน้าที่รับผิดชอบด้านการพัฒนาเด็กตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญและกฎหมายว่าด้วย แผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นในรูปแบบใดก็ตาม ทั้งองค์การบริหารส่วนตำบลเทศบาลหรือเมืองพัทยาที่ดี ล้วนแต่มีบทบาทที่สำคัญในการบริหารจัดการเกี่ยวกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั้งสิ้น ปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้จัดตั้ง และดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กพร้อมทั้งรับถ่ายโอนศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งเดิมอยู่ในความดูแลรับผิดชอบของส่วนราชการต่าง ๆ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่รับผิดชอบในการส่งเสริมและพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในทุกๆ ด้าน เพื่อให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างเต็มตามศักยภาพ และได้มาตรฐานกรมส่งเสริมการปกครอง ท้องถิ่น ได้เล็งเห็นความสำคัญในการจัดทำมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้สามารถดำเนินงานเพื่อพัฒนาเด็กได้อย่างมีคุณภาพ และเหมาะสม ซึ่งจะเป็นแนวทางให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือปฏิบัติในการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต่อไป สำหรับมาตรฐานดังกล่าว ได้รวบรวมและจัดทำขึ้น จำแนกออกเป็นมาตรฐานการดำเนินงาน 4 ด้าน ประกอบด้วย

6.8.1 ด้านบุคลากร และการบริหารจัดการ เป็นการกำหนดมาตรฐานการดำเนินงานสำหรับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านบุคลากร และการบริหารจัดการ เช่น คุณสมบัตินี้และบทบาทหน้าที่ของบุคลากรต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กผู้ดูแลเด็ก ผู้ประกอบอาหาร ตลอดจนผู้ทำความสะอาด ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

6.8.2 ด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อม และความปลอดภัยเป็นการกำหนดมาตรฐานสำหรับศูนย์ พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อม และความปลอดภัย

6.8.3 ด้านวิชาการ และกิจกรรมตามหลักสูตรเป็นการกำหนดมาตรฐานสำหรับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านวิชาการ และกิจกรรมตามหลักสูตร ได้แก่ คุณลักษณะของเด็กที่พึง ประสงค์ 12 ประการ คุณลักษณะตามวัย (ด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา) การจัด ประสบการณ์ ตลอดจนการจัดกิจกรรมประจำวันสำหรับเด็ก

6.8.4 ด้านการมีส่วนร่วม และการสนับสนุนจากชุมชนเป็นการกำหนดมาตรฐานสำหรับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากชุมชน เช่น การประชุมชี้แจง ให้ราษฎรในชุมชนทราบถึงประโยชน์และความจำเป็นของการดำเนินงาน การจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์การ จัดให้มีกองทุนส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงาน ตลอดจนการติดตามและประเมินผลรวมถึงการเข้ามามีส่วนร่วมจากชุมชน หรือประชาคมในท้องถิ่น แนวทาง การบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จะต้องคำนึงถึงขอบข่ายของงานสายการบังคับบัญชาและระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ทั้งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 ที่กำหนดให้สถานศึกษาต้องบริหารจัดการให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด โดยจะต้องจัดให้มีการประเมินตนเองทุกปี เพื่อตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการจัดการการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ดังนั้น เพื่อให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสามารถให้การดูแล และพัฒนาผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพได้มาตรฐาน ควรพิจารณาจัดแบ่งงานที่จะต้องปฏิบัติในการบริหารจัดการศูนย์ฯ ให้ครอบคลุมลักษณะงาน ดังนี้ 1) งานบุคลากรและการบริหารจัดการ 2) งานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม 3) งานวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร 4) งานการมีส่วนร่วมและการสนับสนุน จากชุมชน 5) งานธุรการ การเงิน และพัสดุ

6.9 การมีส่วนร่วมของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (เอกชน/นิติบุคคล)

บทบาทหน้าที่และการมีส่วนร่วมในการจัดศึกษาในท้องถิ่นของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีดังนี้

6.9.1 ศูนย์การเรียนรู้เป็นสถานที่เรียนที่หน่วยงานการศึกษานอก โรงเรียน บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถาน ประกอบการ โรงพยาบาล สถาบันการแพทย์ สถานสงเคราะห์ และสถาบันสังคมอื่นๆ เป็นผู้จัด ขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542: 11)

6.9.2 หลักการสำคัญของศูนย์เรียนรู้ชุมชน 1) เป็นแหล่งเรียนรู้ทุกด้านทุกรูปแบบไม่เน้นการเรียนการสอนในห้องเรียนเป็นศูนย์กลางที่ประชาชนทุกคนสามารถเข้ามาเรียนรู้ ค้นคว้าหาความรู้ แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ รวมทั้งการพบปะ สังสรรค์ เพื่อสร้างความเข้าใจ ความร่วมมือในการพัฒนาตนเองและชุมชน 2) เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน

6.9.3 ภารกิจของศูนย์เรียนรู้ชุมชน มีดังนี้ 1) จัดให้มีกิจกรรมการเรียนรู้ การถ่ายทอด การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ตลอดจนการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ ของประชาชนในชุมชน 2) เป็นศูนย์รวมของข้อมูล เช่น ข้อมูล จปฐ. กชช.2ค. แหล่งน้ำ กลุ่มอาชีพ ฯลฯ รวมทั้งข่าวสาร สาระความรู้ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เท้าทันสถานการณ์โลก 3) รวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์ความรู้ของปราชญ์ชาวบ้าน องค์ความรู้ที่มีอยู่กระจัดกระจายในชุมชน และจัดการให้เป็นหมวดหมู่ มีความชัดเจนเป็นรูปธรรมที่ประชาชนสามารถเข้าไปสืบค้นศึกษา และเรียนรู้ได้ตลอดเวลา 4) เป็นศูนย์กลางในการจัดการความรู้ ที่ดำเนินการโดยประชาชนและเพื่อประชาชน 5) เป็นศูนย์ประสานและบูรณาการการทำงานของทุกภาคส่วน ภาคประชาชน ได้แก่ ผู้นำ กลุ่ม/องค์กร เครือข่าย ภาคเอกชน และภาคีการพัฒนาภาครัฐ 6) เป็นสถานที่แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ของปราชญ์ชาวบ้าน เป็นสถานที่ที่มีโครงสร้างเป็นอาคาร หรือสถานที่ใด ๆ ก็ได้ ที่มีองค์ความรู้ สามารถให้การเรียนรู้แก่ประชาชนที่ต้องการความรู้ สามารถเข้าถึงได้

6.10 การมีส่วนร่วมของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

บทบาทหน้าที่และการมีส่วนร่วมในการจัดศึกษาในท้องถิ่นของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มีดังนี้ 1) จัดทำนโยบาย แผนพัฒนา และมาตรฐานการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบาย มาตรฐานการศึกษา แผนการศึกษา แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานและความต้องการของท้องถิ่น 2) วิเคราะห์การจัดตั้งงบประมาณเงินอุดหนุนทั่วไปของสถานศึกษา และหน่วยงานในเขตพื้นที่การศึกษา และแจ้งจัดสรรงบประมาณที่ได้รับให้หน่วยงานข้างต้นรับทราบและกำกับตรวจสอบ ติดตามการใช้จ่ายงบประมาณของหน่วยงานดังกล่าว 3) ประสาน ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาหลักสูตรร่วมกับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา 4) กำกับดูแล ติดตาม และประเมินผลสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และในเขตพื้นที่การศึกษา 5) ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย และรวบรวมข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา 6) ประสานการระดมทรัพยากรด้านต่าง ๆ รวมทั้งทรัพยากรบุคคล เพื่อส่งเสริม สนับสนุน การจัดการศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษา 7) จัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษา และประเมินผลสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา 8) ประสาน ส่งเสริม สนับสนุน การจัดการศึกษาของสถานศึกษาของเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งบุคคล องค์กรชุมชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันอื่นที่จัดรูปแบบที่หลากหลายในเขตพื้นที่การศึกษา 9) ดำเนินการและประสาน ส่งเสริม สนับสนุน การวิจัยและพัฒนาการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา 10) ประสาน ส่งเสริมการดำเนินงานของ คณะอนุกรรมการ และคณะทำงานด้านการศึกษา 11) ประสานการปฏิบัติราชการทั่วไปกับองค์กรหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในฐานะสำนักงานผู้แทนกระทรวงศึกษาธิการในเขตพื้นที่การศึกษา 12) ปฏิบัติหน้าที่อื่นเกี่ยวกับกิจการภายในเขตพื้นที่การศึกษาที่มีได้รับบุให้เป็นหน้าที่ของผู้ใดโดยเฉพาะ หรือปฏิบัติงานอื่นตามที่มอบหมาย

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะการมีส่วนร่วมดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะการมีส่วนร่วมได้ว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมมีรากฐานความเชื่อในคุณค่า และศักยภาพของคน ชุมชน และท้องถิ่นได้เข้ามาร่วมคิด ร่วมตัดสินใจและร่วมดำเนินการ อาจเป็นการร่วมกันในลักษณะไม่เป็นทางการ ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มโดยอิสระไม่มีกฎหมาย ระเบียบรองรับและการมีส่วนร่วมแบบสมบูรณ์หรือแบบทางการ โดยมีกฎหมาย ระเบียบรองรับ นอกจากนั้นลักษณะการมี

ส่วนร่วมยังเกี่ยวข้องกับระยะเวลา และสถานที่ ปริมาณ คุณภาพ เป้าหมาย กระบวนการ การวางแผน การรับรู้สภาพปัญหา ความผูกพันเอื้ออาทรและอารมณ์ขัน อาจเป็นการมีส่วนร่วมในลักษณะที่ปฏิบัติ ตันตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดถือเป็นการมีส่วนร่วมที่แท้จริง แตกต่างจากการมีส่วนร่วมเทียมที่เป็นเพียงการ ให้ข้อมูลให้แหล่งทรัพยากรเพื่อไปพัฒนาเท่านั้น

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาตามหลักการมีส่วนร่วม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาตามหลักการมีส่วนร่วมมีดังนี้

ชนบพร วัฒนสุขชัย (2550: 257) ได้ศึกษาการพัฒนา รูปแบบและกลไกความร่วมมือ ในการจัดกลุ่มทางวิชาการด้านศิลปศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษา เพื่อส่งเสริมการออกแบบอุตสาหกรรม ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่เกิดจากผู้บริหารเป็นผู้ดำเนินการ สร้างความร่วมมือตามโอกาส ลักษณะความร่วมมือส่วนมาก คือ การจัดสัมมนาทางวิชาการ และ จัดอบรมให้กับบุคลากร ความร่วมมือส่วนใหญ่เกิดจากความสัมพันธ์ส่วนบุคคล ส่วนรูปแบบและกลไก ความร่วมมือที่น่าเสนอ คือ รูปแบบความร่วมมือในการจัดกลุ่มทางวิชาการและวิชาชีพด้านศิลปศึกษา ซึ่งเป็นรูปแบบของความร่วมมือในระดับสถาบันหรือองค์กรที่เน้นความร่วมมือลักษณะไตรภาคี ระหว่างสถาบันอุดมศึกษา ภาครัฐ ภาคอุตสาหกรรม ทั้งในประเทศและต่างประเทศ มีกลุ่มบุคคล ทำหน้าที่บริหารองค์กร โดยมีกลไกการดำเนินการ คือ 1) ระดมสมองและระดมทุนเพื่อพัฒนางาน วิชาการ 2) เผยแพร่ ชี้นำ สร้างความรู้ ความเข้าใจ และประยุกต์ใช้ความรู้ด้านศิลปศึกษาในการประกอบ อาชีพ 3) พัฒนาบุคลากรและผู้เกี่ยวข้อง 4) ประสานงานเครือข่ายและขยายเครือข่ายไปยังหน่วยงาน อื่นที่ให้การสนับสนุน

พรชัย ทองเจือ (2550: 254) ได้ทำการศึกษา เรื่อง การพัฒนา รูปแบบความร่วมมือ ระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับโรงเรียนในการเปลี่ยนผ่านด้านการเรียนการสอนในโรงเรียน โดยมี วัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาคุณลักษณะ 4 ร. ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ด้านรู้ นำ รู้ทันโลก เรียนรู้ชำนาญ เชี่ยวชาญปฏิบัติ รวมถึงสร้างสรรค์สังคม และรักษ์ ความเป็นไทย ใฝ่สันติ 2) ศึกษา ความร่วมมือของสถาบันอุดมศึกษากับโรงเรียนในการเปลี่ยนผ่านด้านการเรียนการสอนในโรงเรียน 3) พัฒนารูปแบบความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับโรงเรียนในการเปลี่ยนผ่านด้านการเรียน การสอนในโรงเรียน 4) ทดลองใช้รูปแบบความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับโรงเรียน ในการเปลี่ยนผ่านด้านการเรียนการสอนในโรงเรียน ผลการวิจัย พบว่า 1) คุณลักษณะ 4 ร. ของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ด้านรู้ นำ รู้ทันโลก ด้านเรียนรู้ชำนาญ เชี่ยวชาญปฏิบัติ ด้านรวมพลังสร้างสรรค์สังคม อยู่ในระดับปานกลาง ด้านรักษ์ความเป็นไทย ใฝ่สันติ อยู่ในระดับสูง 2) ความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับโรงเรียน เริ่มต้นจากการมีวิสัยทัศน์ มีความเอื้ออาทรของ ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเป็นหลักอยู่ในระดับมากที่สุด ปัญหาและอุปสรรคในการสร้างความร่วมมือ ระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับโรงเรียน ในการพัฒนาการเรียนการสอนของโรงเรียน คือ การขาด ความตระหนักและขาดการประสานงานที่ดีอยู่ในระดับมากที่สุด รูปแบบที่เหมาะสมสำหรับความร่วมมือ ระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับโรงเรียนในการเปลี่ยนผ่านด้านการเรียนการสอนในโรงเรียน คือ ความร่วมมือ ร่วมใจ อยู่ในระดับมาก 3) การพัฒนารูปแบบความร่วมมือมี 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ร่วมตระหนักและเรียนรู้ ขั้นที่ 2 ร่วมสร้างและพัฒนา ขั้นที่ 3 ร่วมแก้ปัญหา ขั้นที่ 4 ร่วมประเมินผล ซึ่งมียุทธศาสตร์สู่ความสำเร็จ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ระดับองค์กร ระดับทีม และระดับบุคคล และใช้รูปแบบ การจัดการเรียนรู้แบบ CRP ได้แก่ รูปแบบการเรียนการสอนแบบตกผลึก (Crystal-Based Instructional

Model) รูปแบบการเรียนการสอนด้วยวิธีการวิจัย (Research-Based Instructional Model) และรูปแบบการเรียนการสอนเชิงผลิตภาพ (Productivity-Based Instructional Model) ในการจัดการเรียนการสอน 4) ผลการทดลองใช้รูปแบบความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม พิษณุโลกกับโรงเรียนวัดเสาทิน อำเภอคลองไทรลาด จังหวัดสุโขทัย ปรากฏว่า การใช้กระบวนการความร่วมมือ 4 ขั้นตอน บรรลุเป้าหมายทุกขั้นตอน พฤติกรรมการสอนของครูเปลี่ยนไปจากเดิม โดยมีการปรับวิธีเรียนเปลี่ยนวิธีสอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมากขึ้น

ศิริพร ตันตียมาศ (2550: 188-199) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพ สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า 1) องค์ประกอบของการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม สังกัดกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ เรียงตามลำดับตามน้ำหนักขององค์ประกอบจากมากไปหาน้อย คือ 1) กิจกรรมที่ทำร่วมกัน 2) การใช้เทคโนโลยี 3) ทักษะด้านภาวะผู้นำ 4) ผู้นำเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วม 5) การติดต่อสื่อสาร 6) การมีส่วนร่วมของสมาชิก 7) องค์การ (เครือข่ายโรงเรียน) แบบมีส่วนร่วม 8) บรรยากาศการมีส่วนร่วม 2) ระดับของประสิทธิผลการบริหารเครือข่ายโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครอยู่ในระดับมาก 3) รูปแบบการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพ สังกัดกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย องค์ประกอบด้านการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม 8 องค์ประกอบ ซึ่งมีความเหมาะสม ถูกต้อง เป็นไปได้ และสามารถนำไปเป็นประโยชน์ สอดคล้องกับกรอบแนวคิดทฤษฎีของการวิจัย

จิณฉัตร ปะโคทัง (2549: 140-144) ได้ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของโรงเรียนดีเด่น โรงเรียนกันทรารมณณ์ จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมมีประเด็นสำคัญ 10 ประการ คือ 1) ระยะเวลาและสถานที่ในการมีส่วนร่วมกับโครงการควรต้องให้ผู้มีส่วนได้-เสียเข้ามามีส่วนร่วมให้ต่อเนื่องตามวงจรชีวิตของโครงการตั้งแต่เริ่มต้นจนโครงการยุติ 2) การมีส่วนร่วมมีมิติทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ 3) การมีส่วนร่วมเป็นเป้าหมายปลายทางว่า การมีส่วนร่วมเป็นแนวทางที่ต้องทำให้ดีโดยตอบให้ได้ว่า “หลังจากการมีส่วนร่วมแล้วจะมีอะไรดีขึ้นอะไรควรเกิดขึ้นอีกบ้าง” อันเป็นการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมที่เป็นวิธีการหรือกระบวนการที่ต้องดำเนินไปอย่างมีคุณภาพซึ่งทำให้เกิดความสำเร็จดียิ่งขึ้น 4) การมีส่วนร่วมอาจเกิดขึ้นไม่สม่ำเสมอหรือตลอดเวลาก็ได้ 5) การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการทางสังคมและทางการศึกษาซึ่งหากเกิดขึ้นได้คือให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันไปด้วย จะเป็นเสมือนการให้การศึกษาแก่สังคม ในขณะเดียวกันหลายโอกาสต้องเกิดความพร้อมในแต่ละเรื่องต้องใช้เวลารอคอยบางอย่างเช่นกัน 6) สถานการณ์มีส่วนร่วมนั้นต้องคำนึงว่า การมีส่วนร่วมที่แข็งขันมิใช่เกิดขึ้นจากการออกคำสั่งแต่จะต้องสร้างขึ้นเอง จะให้ผู้สั่งว่ามาร่วมกันให้เต็มที่แล้วคนมาร่วมคงไม่ค่อยเกิดขึ้นได้ การมีส่วนร่วมต้องใช้ความพยายามให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเกิดแนวคิดประชาสังคมมีจิตสำนึกสาธารณะเคารพความหลากหลายทางความคิดเพราะทำให้มุมมองกว้างขึ้น และเกิดความรอบคอบขึ้น จนเป็นวิถีชีวิตประจำวันของประชาชน 7) มีคณะผู้บริหารการมีส่วนร่วมพิจารณาเพื่อวางแผนดำเนินการให้เหมาะสมว่า จะให้บุคคลกลุ่มใดเข้ามามีส่วนร่วมเมื่อใดและโดยวิธีใดโดยคณะผู้บริหารมีส่วนร่วมนี้ ควรมีตัวแทนผู้ได้รับผลกระทบในจำนวนมากพอควรและให้มีความหลากหลายมากพอ 8) การมีส่วนร่วมรับรู้สภาพปัญหาโดยมีส่วนร่วมจะทำให้คนในชุมชนได้รู้สภาพที่เป็นจริงมากขึ้น การมีส่วนร่วมเพื่อค้นหาปัญหาทำให้เมื่อเห็นปัญหาแล้วจะนำความมุ่งมั่นที่จะคิดหาทางแก้ไขด้วยกันและร่วมกันแก้ปัญหานั้น ๆ ได้จะทำให้เป็นบทเรียนที่จะแก้ปัญหาตนเองต่อไปได้ 9) คนที่อยู่ร่วมกันในชุมชนส่วนใหญ่มีได้ใช้ชุมชนเป็นเพียงที่รวมคน

คล้ายเอาก้อนหินมากองรวมกันเท่านั้น แต่คนในชุมชนหนึ่ง ๆ มักมีความผูกพันเอื้ออาทรต่อกัน มีค่านิยมร่วมกัน 10) ควรทำให้การมีส่วนร่วมมีลักษณะเป็นอารมณ์ขันประกอบไปบ้างเพราะในสังคมไทย การมีอารมณ์ขันจะช่วยให้บรรยากาศมีส่วนร่วมเกิดขึ้น ดังนั้น ในการประชุมถ้าใช้อารมณ์ขัน ดนตรี เกม กีฬาเข้าร่วมด้วยจะสร้างอารมณ์การมีส่วนร่วมให้เพิ่มมากขึ้นได้

สุระพี อาคมคง (2550: 178) ได้พัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตภาคเหนือตอนล่าง ได้สรุปลักษณะของการมีส่วนร่วมได้ว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมจำแนกออกเป็น 4 ลักษณะ คือ 1) การมีส่วนร่วมแบบไม่เป็นทางการ เป็นการรวมกลุ่มของประชาชนโดยอิสระ ไม่มีกฎหมายระเบียบประเพณีและข้อตกลงรองรับ ซึ่งเข้ามารวมตัวกันด้วยความเต็มใจ เพื่อตอบสนองความต้องการทางสังคมหรือดำเนินการตามความสนใจ ที่เหมือนกันของสมาชิก 2) การมีส่วนร่วมแบบเป็นทางการการมีส่วนร่วมโดยมีกฎหมายระเบียบประเพณี และข้อตกลงร่วมกันรองรับการมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการโดยกลุ่มบุคคล ได้แก่ สมาคมครู ผู้ปกครอง 3) การมีส่วนร่วมโดยตรงเป็นการมีส่วนร่วมรับผิดชอบโดยตรง มีอำนาจในการตัดสินใจ 4) การมีส่วนร่วมทางอ้อมเป็นการมีส่วนร่วมในลักษณะการเป็นตัวแทนไม่มีอำนาจในการตัดสินใจ

ชญญา อภิบาลกุล (2545: 130) ได้ศึกษา รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารและการจัดการศึกษาภายใต้โครงสร้างการกระจายอำนาจการบริหารการศึกษา เขตการศึกษา 9 ได้สรุปกระบวนการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาไว้ 3 ประเด็น คือ 1) ร่วมคิดขั้นตอนและรายละเอียดการดำเนินการ ได้แก่ 1.1) การกำหนดความคาดหวังเกี่ยวกับตัวนักเรียนและภารกิจกำหนดเป้าหมายต่าง ๆ 1.2) การกำหนดจุดประสงค์ต่าง ๆ ในแต่ละเป้าหมาย 1.3) การกำหนดยุทธศาสตร์ของโครงการและกิจกรรม พร้อมทั้งระบุตัวชี้วัดความสำคัญของยุทธศาสตร์นั้น ๆ 1.4) การจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อดำเนินกิจกรรมและแผนการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน 2) ร่วมทำเป็นขั้นตอนที่น่าแผนปฏิบัติการที่ได้ร่วมคิดไปดำเนินการตามแผน 3) ร่วมติดตามขั้นตอนและรายละเอียดการดำเนินการ ได้แก่ 3.1) การติดตามเพื่อทบทวนผลการดำเนินงานประจำปี เพื่อพัฒนาหรือปรับปรุง 3.2) การประเมินผลการดำเนินงานโดยภาพรวม 3.3) การมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อผลการดำเนินงาน

พิสิฐ เทพไกรวัล (2554) ได้ศึกษา การพัฒนารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อคุณภาพการจัดการศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก พบว่า องค์ประกอบของเครือข่ายความร่วมมือเพื่อคุณภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก มีองค์ประกอบของเครือข่ายความร่วมมือเพื่อคุณภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก มีดังนี้ 1) ขอบข่าย ลักษณะหรือกิจกรรมสำคัญที่เสริมประสิทธิภาพการดำเนินการกิจของเครือข่าย ประกอบด้วย 1.1) การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม 1.2) มีปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน 1.3) การติดต่อสื่อสารที่หลากหลายวิธี 1.4) การเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้และการปรับตัว 1.5) การพัฒนากิจกรรมและความเคลื่อนไหวทางการศึกษา 1.6) การพัฒนาสมาชิกเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง 1.7) การมีส่วนร่วมขององค์กรอื่น 1.8) การติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน 2) ขอบข่ายและภารกิจการบริหารจัดการสถานศึกษา งานวิชาการ ได้แก่ 2.1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2.2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 2.3) การพัฒนาและใช้แหล่งเรียนรู้ภายในและภายนอกโรงเรียน 2.4) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเพื่อการประเมินภายนอก ได้แก่ 2.5) การแนะแนวการศึกษา 2.6) การนิเทศการศึกษา งานงบประมาณ

2.7) การส่งเสริมการระดมทุนการศึกษาและทุนเพื่อพัฒนาสถานศึกษา 2.8) การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร 2.9) การควบคุมดูแล บำรุงรักษา และจำหน่ายพัสดุ 2.10) การพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศด้านทรัพยากรทางการศึกษา 2.11) การหาผลประโยชน์จากทรัพย์สิน 2.12) การประสานร่วมมือกับผู้รับผิดชอบแหล่งทรัพยากรทางการศึกษา งานบุคคล 2.13) การพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 2.14) การนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาบุคคล 2.15) การส่งเสริมและพัฒนาจริยธรรมครู 2.16) การส่งเสริมให้บุคลากรครูมีวิทยฐานะสูงขึ้น 2.17) การบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาล 2.18) การประเมินผลการปฏิบัติงานที่นำเอาการพัฒนาวิชาชีพมาเกี่ยวข้อง 2.19) การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของงานบริหารทั่วไป 2.20) การวางแผนการบริหารงานการศึกษา 2.21) การบริการ/สนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษา 2.22) การประสานงานเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง 2.23) การจัดระบบควบคุมภายใน 2.24) การประเมินสถานศึกษาและรายงานผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษา 2.25) การพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงาน งานงบประมาณ ได้แก่ 2.26) การส่งเสริมการระดมทุนการศึกษาและทุนเพื่อพัฒนาสถานศึกษา 2.27) การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร 2.28) การควบคุมดูแล บำรุงรักษา และจำหน่ายพัสดุ 2.29) การพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศด้านทรัพยากรทางการศึกษา 2.30) การหาผลประโยชน์จากทรัพย์สิน 2.12) การประสานร่วมมือกับผู้รับผิดชอบแหล่งทรัพยากรทางการศึกษา งานบริหารทั่วไป ได้แก่ 2.31) การวางแผนการบริหารงานการศึกษา 2.32) การบริการ/สนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษา 2.33) การประสานงานเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง 2.34) การจัดระบบควบคุมภายใน 2.35) การประเมินสถานศึกษาและรายงานผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษา 2.36) การพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงาน

วิชชุทธิ์ บุญมา (2551) ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาขนาดเล็กผู้วิจัยได้สรุปองค์ประกอบของรูปแบบไว้ 3 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 ระบบของรูปแบบ ประกอบด้วย บริบทตัวป้อน กระบวนการ ผลที่ได้รับ ส่วนที่ 2 แนวทางการนำรูปแบบไปใช้ ส่วนที่ 3 ปัจจัยเงื่อนไขหรือข้อจำกัดของรูปแบบ ข้อค้นพบที่ได้ คือ 1) ชุมชนมีโครงการจัดหาสื่อวัตกรรมการศึกษาและเทคโนโลยีทางการศึกษาส่งผลให้มีสื่อการเรียนการสอนที่เพียงพอ 2) ชุมชนมีโครงการจัดหาครูอาสาสมัครและวิทยากรท้องถิ่นทำให้ครูมีเพียงพอแก่นักเรียน 3) ชุมชนได้จัดระดมทรัพยากรเพื่อจัดหางบประมาณพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กส่งผลให้มีงบประมาณเพียงพอในการบริหารจัดการ จากความร่วมมือในด้านต่างๆของชุมชนส่งผลให้คุณภาพของเด็กและเยาวชนสูงขึ้น

นอร์วิช และ อีแวนส์ (Norwich & Evans, 2007) ได้ศึกษาเรื่อง เครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียนในการประชุมเกี่ยวกับความต้องการเป็นพิเศษด้านการศึกษาในเกี่ยวข้องกับปัจจัยนั้น ๆ ด้วย ทั้งในด้านโรงเรียนทั่วไป พบว่า มีหลากหลายวิธีการที่จะทำให้โรงเรียนร่วมมือกันในการให้ความช่วยเหลือเป็นพิเศษด้านการศึกษา โดยอธิบายในลักษณะของรูปแบบต่าง ๆ ที่ระบุปัจจัยที่สัมพันธ์กับการจัดตั้งและการดำเนินงานในแต่ละปัจจัยและยังสามารถอธิบายผลที่ได้ทั้งทางบวกและด้านลบ การศึกษาค้นคว้านี้ ได้นำเสนอหลักการเบื้องต้นของความร่วมมือระหว่างโรงเรียนที่เกิดสัมฤทธิ์ผล ซึ่งจะมีประโยชน์ต่อผู้สนใจในการพัฒนาและผดุงไว้ ซึ่งความช่วยเหลือเป็นพิเศษทางด้านการศึกษา และส่งผลให้มีการตื่นตัวในการปรับโครงสร้างพื้นฐานในการให้บริการด้านการศึกษา โดยให้ความสำคัญกับระบบเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและการผสมผสานความคิด ซึ่งมีความจำเป็น ใน

สถานการณ์ปัจจุบัน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่นัยสำคัญทางสถิติและมืองค์ประกอบที่เกิดขึ้นในเวลาอันเหมาะสม

จากการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาตามหลักการมีส่วนร่วม สรุปได้ว่า กระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กร มี 3 ประเด็น คือ 1) ร่วมคิด เป็นการวางแผนขั้นตอนและรายละเอียดการดำเนินการ 2) ร่วมทำ เป็นขั้นตอนที่นำแผนปฏิบัติการที่ได้ร่วมคิดไปดำเนินการตามแผน 3) ร่วมติดตามขั้นตอนและรายละเอียดการดำเนินการ และลักษณะการมีส่วนร่วมจำแนกออกเป็น 4 ลักษณะ คือ 1) การมีส่วนร่วมแบบไม่เป็นทางการ 1) การมีส่วนร่วมแบบเป็นทางการ 3) การมีส่วนร่วมโดยตรง เป็นการมีส่วนร่วมรับผิดชอบโดยตรง มีอำนาจในการตัดสินใจ 4) การมีส่วนร่วมทางอ้อมเป็นการมีส่วนร่วมในลักษณะการเป็นตัวแทนไม่มีอำนาจในการตัดสินใจ

การจัดการศึกษาตามหลักการกระจายอำนาจ

ผู้วิจัยได้ศึกษาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีหัวข้อเรื่องที่ศึกษา ดังนี้ 1) ความหมายของการกระจายอำนาจ 2) หลักการกระจายอำนาจ 3) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกระจายอำนาจทางการศึกษา 4) การกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาให้เขตพื้นที่การศึกษา 5) การกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาให้สถานศึกษา 6) การกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาให้ท้องถิ่น 7) การกระจายอำนาจทางการศึกษาของต่างประเทศ และ 8) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการกระจายอำนาจการจัดการศึกษา

การจัดการศึกษาโดยมีท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษา ได้มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้นิยามความหมาย แนวคิดและหลักการกระจายอำนาจ ไว้ดังนี้

1. ความหมายของการกระจายอำนาจ

นักการศึกษาได้ให้ความหมายของการกระจายอำนาจไว้ ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2546: 10), ประเวศ วะสี (2536: 9), พิณสุตา สิริธรรังษี (2541: 35), ประกอบ คุณารักษ์ (2543: 91), รอนดีเนลลี เดนนิส (Rondinelli, Dennis 1995 อ้างถึงใน พิณสุตา สิริธรรังษี 2541: 1), นิตยา เงินประเสริฐศรี และคณะ (2545: 1-2) ได้อธิบายความหมายของการกระจายอำนาจทางการศึกษา ที่สอดคล้องกันว่า การกระจายอำนาจเป็นการถ่ายโอนอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบในการตัดสินใจทางการบริหารการศึกษาจากส่วนกลางไปสู่ระดับล่างหรือระดับปฏิบัติ และลงไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มากที่สุด เพื่อให้เกิดเอกภาพในระดับนโยบาย มีความหลากหลายและความคล่องตัวในการปฏิบัติมากขึ้น โดยคาดหวังว่าเมื่อสถานศึกษามีความคล่องตัวในการบริหารจากการทำงานประสานร่วมมือกับหน่วยงานในระดับท้องถิ่นแล้ว ก็จะสามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างยืดหยุ่นหลากหลายตาม ความต้องการของผู้เรียนและเขตพื้นที่การศึกษา ในการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาไปสู่ภูมิภาค ชุมชน ท้องถิ่น และสถานศึกษา ทำให้สามารถรวมตัวจัดการศึกษาได้อย่างยืดหยุ่น หลากหลายและสอดคล้องกับคนทุก ๆ คน ของแต่ละจังหวัดรวมทั้งการกระจายอำนาจในงบประมาณการศึกษาจังหวัดด้วย การกระจายอำนาจทางการศึกษาจำแนกออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ การแบ่งอำนาจ (Deconcentration) การมอบอำนาจ (Delegation) และการถ่ายโอนอำนาจ (Devolution) ซึ่งใน 3 รูปแบบนี้ การถ่ายโอนอำนาจทางการศึกษาเป็นการกระจายอำนาจที่สมบูรณ์มากที่สุดตามอุดมการณ์ประชาธิปไตยใน

ปัจจุบัน ประเทศไทยมีการกระจายอำนาจทางการศึกษาในรูปของการถ่ายโอนอำนาจอยู่แล้วส่วนหนึ่ง ได้แก่ การถ่ายโอน อำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบ ในการจัดการศึกษาให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3 ประเภท คือ เทศบาล กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา โดยจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา และมีธยมศึกษาตามความพร้อมขององค์กรเหล่านี้ และเสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ และคณะ (2541: 22-23) ได้ขยายความประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ 1) การแบ่งอำนาจเป็นการจัดสรรหรือถ่ายโอนอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจจากส่วนกลางหรือศูนย์รวมอำนาจไปสู่หน่วยงานระดับล่าง ในสายการบังคับบัญชาเพื่อสะดวกในการดำเนินงาน เช่น ถ่ายโอนอำนาจจากส่วนกลางไปสู่ส่วนภูมิภาค จังหวัดหรือหน่วยงานอื่น ๆ ในพื้นที่ซึ่งได้รับการแบ่งอำนาจจะเป็นผู้รับผิดชอบในผลของตัดสินใจในเรื่องที่ได้รับการแบ่งอำนาจ 2) การมอบอำนาจ เป็นการที่ผู้บริหารที่มีอำนาจสูงสุดในหน่วยงานหรือในส่วนกลางได้จัดสรรหรือถ่ายโอนอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจไปยังผู้บริหารระดับล่างขององค์กร เพื่อตัดสินใจได้เร็วมากขึ้น โดยไม่ต้องผ่านขั้นตอนตามลำดับขั้นขึ้นไป เป็นการถ่ายโอนอำนาจไปยังหน่วยงานของรัฐ หรือหน่วยงาน ในการควบคุมของรัฐ เช่น อธิการบดีมอบอำนาจให้รองอธิการบดี ผู้อำนวยการโรงเรียน มอบอำนาจให้ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน อธิการบดีมอบอำนาจให้ผู้อำนวยการโรงเรียน เป็นต้น ผู้มอบอำนาจยังคงเป็นผู้รับผิดชอบต่อผลของการตัดสินใจที่ได้มอบอำนาจไปแล้ว 3) การโอนอำนาจหรือการให้อำนาจ เป็นการถ่ายโอนอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจจากส่วนกลางหรือระดับนโยบายไปยังระดับล่างอย่างสมบูรณ์ โดยมีกฎหมายกฎระเบียบเกี่ยวกับการโอนอำนาจอย่างชัดเจน ผู้บริหารระดับล่างจึงมีอำนาจในการกำหนดนโยบาย และควบคุมการปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบาย เช่น การโอนอำนาจให้เทศบาลจัดการศึกษา ผู้โอนอำนาจได้ตัดตัวเองขาดออกจากอำนาจที่โอนไปแล้ว ดังนั้นจึงไม่มีอำนาจหรือมีแต่เพียงเล็กน้อยในการควบคุมการดำเนินการในภารกิจที่ได้รับโอนไปแล้ว 4) การให้เอกชนดำเนินการ (Privatization) เป็นการถ่ายโอนอำนาจให้เอกชนที่เป็นบุคคลหรือคณะบุคคลดำเนินการแทนรัฐ เป็นการมอบอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างใดอย่างหนึ่งของทางราชการไปให้เอกชนดำเนินการแทน หรือสนับสนุนให้ภาคเอกชนลงทุนในการดำเนินการบางอย่าง เช่น ขายกิจการของรัฐให้เอกชน สนับสนุนให้เอกชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

สรุปได้ว่า การกระจายอำนาจทางการศึกษา หมายถึง การกระจายอำนาจการบริหาร และการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารงานทั่วไป จากกระทรวงศึกษาธิการไปยังสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง ในรูปแบบการกระจายอำนาจและการมอบอำนาจการบริหารจัดการ และการตัดสินใจในบางส่วนเท่านั้น เป็นการกระจายอำนาจที่ไม่ได้ขาดจากส่วนกลางทั้งหมด

2. หลักการกระจายอำนาจ

หลักการของการกระจายอำนาจมีนักวิชาการได้เสนอหลักการไว้หลายท่านดังต่อไปนี้

ปรัชญา เวสารัชช์ (2537: 5-8), กมล สุดประเสริฐ (2544: 20) ให้ความเห็นว่าการกระจายอำนาจควรเป็นไปตามหลักการต่อไปนี้ 1) ให้มีการกระจายอำนาจวินิจฉัย สั่งการและการบริหารลงไปยังหน่วยซึ่งรับผิดชอบบริการใกล้ชิดประชาชนให้มากที่สุด 2) ผู้รับมอบอำนาจต้องมีความพร้อมในการรับหน้าที่ ความรับผิดชอบและอำนาจที่มากขึ้น โดยผู้กระจายอำนาจต้องให้

ความสนับสนุนอย่างเพียงพอ 3) ต้องสร้างดุลยภาพระหว่างหน้าที่ความรับผิดชอบกับอำนาจหน้าที่เพิ่มขึ้น 4) การกระจายอำนาจต้องเป็นไปเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในด้านประสิทธิภาพประสิทธิผล และบรรยากาศของการทำงานและก่อประโยชน์ต่อประชาชน และสังคมโดยรวม 5) การกระจายอำนาจต้องเป็นไปโดยมีเป้าหมายชัดเจนที่ประเมินได้ และต้องมีการเตรียมขั้นตอนให้เป็นระบบเพียงพอ ก่อนดำเนินการ และแยกการกระจายอำนาจ และได้เสนอรูปแบบการบริหารและจัดการศึกษาแบบกระจายอำนาจของไทยตามที่มีบทบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ในรูปแบบของประเทศต่าง ๆ เช่น สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร ญี่ปุ่น และสาธารณรัฐเกาหลี พบว่า ทุกประเทศกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาให้คณะกรรมการการศึกษาท้องถิ่นดำเนินการบนพื้นฐานของหลักการที่สำคัญ คือ หลักการนิติบัญญัติ หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน หลักความเป็นกลางทางการเมือง หลักความเป็นมืออาชีพของบุคลากร หลักความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ และหลักการประกันคุณภาพทางการศึกษาดังนี้ 1) หลักการนิติบัญญัติ หมายถึง การกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการต้องมีกฎหมายรองรับ เพื่อเป็นหลักประกันในทางปฏิบัติให้บรรลุผล 2) หลักการมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและการจัดการศึกษาในรูปแบบคณะกรรมการการศึกษา 3) หลักความเป็นกลางทางการเมือง หมายถึง ความเป็นอิสระ ปลอดจากการแทรกแซงทางการเมือง คณะกรรมการการศึกษาจะต้องไม่มาจากตัวแทนการเมือง 4) หลักความเป็นมืออาชีพของบุคลากร หมายถึง บุคคลที่เข้ามา มีบทบาททางการศึกษาต้องมาจากบุคคลที่มีประสบการณ์ และมีทักษะในอาชีพ เป็นสมาชิกขององค์กรวิชาชีพทางการศึกษา และได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู หรือบุคลากรทางการศึกษาอื่น ๆ 5) หลักความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ มอบอำนาจในการตัดสินใจให้กับคณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อให้การบริหารและจัดการศึกษามีประสิทธิภาพสูงสุด 6) หลักการประกันคุณภาพทางการศึกษา โดยจัดให้มีระบบประกันคุณภาพการศึกษา มีการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาภายใน และจัดให้มีองค์กรภายนอกเข้ามาประเมินคุณภาพเพื่อสร้างความเชื่อมั่นในการจัดการศึกษา และจัดทำรายงานประจำปี รายงานไปยังผู้ปกครองชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

นอกจากนี้ ลิพพิท (Lippit, อ้างถึงใน เสริมศักดิ์ วิทยาลัย และคนอื่น ๆ, 2541) เสนอว่า การกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาสถานศึกษาได้นั้น ควรจะต้องอยู่บนพื้นฐานหลักการ ดังนี้ 1) การกระจายอำนาจนั้นควรกระจายให้กับผู้มีอำนาจในการตัดสินใจที่มีความรู้ ความเข้าใจในภารกิจที่จะต้องปฏิบัติให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ 2) ผลของการกระจายอำนาจจะบังเกิดผลดี ถ้าอำนาจหน้าที่ที่แท้จริงถูกมอบหมายไปยังทุกระดับขององค์กร และการกระจายอำนาจจะไม่บังเกิดผลดีถ้าผู้ได้รับการมอบอำนาจจะต้องรายงานกลับมา ยังศูนย์รวมอำนาจในทุกภารกิจที่ปฏิบัติ 3) ผู้บริหารทุกระดับควรจะมีเชื่อมั่นว่า เมื่อกระจายอำนาจแล้วผู้ได้รับมอบอำนาจมีความสามารถในการตัดสินใจในภารกิจที่ได้รับมอบหมาย และการตัดสินใจของผู้ที่อยู่ใกล้ภารกิจที่จะต้องปฏิบัติจะดีกว่าการตัดสินใจจากส่วนกลาง 4) การกระจายอำนาจควรมีวัตถุประสงค์ นโยบายและมาตรการที่ชัดเจน แต่การนำนโยบายไปปฏิบัติในแต่ละท้องถิ่นไม่จำเป็นจะต้องมีวิธีการปฏิบัติที่เหมือนกัน และการกระจายอำนาจบ่อยครั้งมักจะถูกนิยามว่าเป็นการโยกย้ายอำนาจในการตัดสินใจ 4 ระดับ คือ การกระจายกำลัง (Deconcentration) การให้เป็นตัวแทน (Delegation) การมอบอำนาจหน้าที่ให้กระทำแทน (Devolution) และการแปรรูปให้เป็น

เอกชน (Privatization) (Rondinelli, Rondinelli, Nelson & Cheema: 1984) โดยมีวิธีการกระจายอำนาจ ดังนี้ 1) การปฏิรูประบบการกระจายกำลัง (Deconcentration) เป็นการแผ่อำนาจของส่วนกลางโดยจะไม่มีโยกย้ายอำนาจไปสู่ฝ่ายอื่น เป็นการลดอำนาจการตัดสินใจในเมืองหลวง การปฏิรูปการกระจายอำนาจเพื่อการดำเนินงานตามกฎระเบียบแต่ไม่ใช่เป็นการสร้างกฎระเบียบขึ้นใหม่ 2) การให้เป็นตัวแทน (Delegation) ในบางประเทศได้แต่งตั้งผู้แทนของรัฐมนตรีให้มีอำนาจจัดการศึกษาแก่ประชาชนในแต่ละเขตหรือแต่ละจังหวัด การดำเนินการเช่นนี้ถือเป็นขั้นแรกในการปฏิรูป การกระจายอำนาจในประเทศเม็กซิโก ซึ่งได้ดำเนินการใน ค.ศ. 1979 3) การมอบหมายหน้าที่ให้กระทำแทน (Devolution) เป็นการมอบหมายบางสิ่งบางอย่างให้แก่องค์กรกลับไปทำ คำนี้มักจะถูกใช้โดยผู้ที่เรียกร้องให้มีการถ่ายโอนยังหน่วยงานการปกครองในท้องถิ่นให้มากขึ้น 4) การแปรรูปให้เป็นเอกชน (Privatization) เป็นการให้เอกชนดำเนินการแทนเหมือนกับโรงเรียน เอกชนทั่วไป ถึงแม้ มีรูปแบบการดำเนินงานที่หลากหลายก็จริง ความหลากหลายของชื่อที่เรียกและยุทธวิธี การปฏิรูปการกระจายอำนาจส่วนใหญ่ไม่สามารถบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เนื่องจากผู้ปฏิบัติคิดเอาเองว่าคนอื่นมีความเข้าใจการกระจายอำนาจ และวัตถุประสงค์ที่คล้ายคลึงกัน ในการหลีกเลี่ยงข้อผิดพลาดเหล่านี้ จึงต้องมีการทบทวนถึงวิธีการต่าง ๆ ในการดำเนินการกระจายอำนาจ ก่อนที่จะปฏิบัติจริง

สรุป การกระจายอำนาจการศึกษาให้สำเร็จและส่งผลดีต่อคุณภาพของการจัดการศึกษา จะต้องดำเนินการบนพื้นฐานของฉันทานุมัติในวงกว้าง ทั้งจากกลุ่มต่าง ๆ ที่จะต้องเข้ามาดำเนินการ และจากกลุ่มผลประโยชน์ที่จะถูกกระทบจากการเปลี่ยนแปลง ที่นิกวางแผนและผู้กำหนดนโยบายทั้งภายในและภายนอกจะดำเนินการ ได้แก่ พิจารณาว่าใครบ้างที่มีส่วนได้ส่วนเสีย การกระจายอำนาจ การศึกษา ควรวางแผนให้ครอบคลุมให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ จัดให้มีการตัดสินใจโดยสาธารณชน ทำวัตถุประสงค์ของการกระจายอำนาจให้ชัดเจน วิเคราะห์อุปสรรคในการกระจายอำนาจ ยอมรับบทบาทของกลุ่มต่าง ๆ ที่เป็นผู้ปฏิบัติ จัดการฝึกอบรมรับบทบาทและภาระหน้าที่ใหม่ จัดระบบสำหรับติดตามดูแล ที่ต่อเนื่องต้องมีการปฏิบัติการอธิบายและการแก้ไขปัญหาโดยมีพื้นฐานอยู่ที่ปฏิริยาตอบสนองจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่าง ๆ เพื่อช่วยให้การอภิปรายที่ต่อเนื่องนี้ง่ายขึ้น จึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องข้อมูลที่เกี่ยวข้องได้ไว้สำหรับผู้มีส่วนร่วมทุกคน

3. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกระจายอำนาจทางการศึกษา

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกระจายอำนาจทางการศึกษาเป็นกฎหมายในเชิงนโยบาย และกฎหมายในเชิงภาคปฏิบัติ ในลักษณะของพระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ระเบียบข้อบังคับ และแนวปฏิบัติ จึงขอกล่าวถึงกฎหมายการศึกษาที่สำคัญซึ่งเกี่ยวข้องกับการกระจายอำนาจให้เขตพื้นที่การศึกษา ดังต่อไปนี้ 1) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 2) พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545 3) พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2553 4) พระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546 5) พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553

3.1 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 เป็นกฎหมายแม่บทที่สำคัญในการกำหนดทิศทางการจัดการศึกษาของชาติดังมาตราต่อไปนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553: 5-20)

3.1.1 มาตรา 9 การจัดระบบ โครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษา ให้ยึดหลัก ดังนี้ (1) มีเอกภาพด้านนโยบาย และมีความหลากหลายในการปฏิบัติ (2) มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3.1.2 มาตรา 31 กระทรวงมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริม และกำกับดูแล การศึกษาทุกระดับและทุกประเภท กำหนดนโยบาย แผน และมาตรฐานการศึกษา สนับสนุนทรัพยากร เพื่อการศึกษา ส่งเสริมและประสานงานการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมและการกีฬาเพื่อการศึกษา รวมทั้งการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการจัดการศึกษาและราชการอื่นตามที่มีกฎหมาย กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกระทรวงหรือส่วนราชการที่สังกัดกระทรวง

3.1.3 มาตรา 37 การบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ยึดเขตพื้นที่ การศึกษาโดยคำนึงถึงระดับของการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวนสถานศึกษา จำนวนประชากร วัฒนธรรม และความเหมาะสมด้านอื่นด้วย เว้นแต่การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามกฎหมายว่าด้วย การอาชีวศึกษา ให้รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของสภาการศึกษา มีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา กำหนดเขตพื้นที่ การศึกษาเพื่อการบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งเป็นเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา และเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา ในกรณีที่ดินสถานศึกษาใดจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาการกำหนดให้สถานศึกษาแห่งนั้นอยู่ในเขตพื้นที่การศึกษาใดให้ยึดระดับ การศึกษาของสถานศึกษานั้นเป็นสำคัญ ทั้งนี้ ตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดโดยคำแนะนำของ คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และในกรณีที่เขตพื้นที่การศึกษาไม่อาจบริหารและจัดการได้ ตามวรรคหนึ่ง กระทรวงอาจจัดให้มีการศึกษาขั้นพื้นฐานดังต่อไปนี้เพื่อเสริมการบริหารและการจัดการ ของเขตพื้นที่ศึกษาก็ได้ (1) การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญาอารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการหรือทุพพลภาพ (2) การจัดการ ศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดในรูปแบบการศึกษานอกระบบหรือการศึกษาตามอัธยาศัย (3) การจัดการศึกษา ขั้นพื้นฐานสำหรับบุคคลที่มีความสามารถพิเศษ (4) การจัดการศึกษาทางไกล และการจัดการศึกษา ที่ให้บริการในหลายเขตพื้นที่การศึกษา

3.1.4 มาตรา 38 ในแต่ละเขตพื้นที่การศึกษา ให้มีคณะกรรมการและสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษา มีอำนาจหน้าที่ในการกำกับ ดูแล จัดตั้ง ยุบ รวม หรือเลิกสถานศึกษาขั้นพื้นฐานใน เขตพื้นที่การศึกษา ประสาน ส่งเสริมและสนับสนุน สถานศึกษาเอกชนในเขตพื้นที่การศึกษาประสานและ ส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้สามารถจัดการศึกษาสอดคล้องกับนโยบายและมาตรฐาน การศึกษา ประสานและส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้สามารถจัดการศึกษา สอดคล้องกับ นโยบายและมาตรฐานการศึกษา ส่งเสริมและสนับสนุน การจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นที่ จัดการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลายในเขตพื้นที่การศึกษา คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา ประกอบด้วย ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรเอกชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนสมาคม ผู้ประกอบวิชาชีพครู ผู้แทนสมาคมผู้ประกอบวิชาชีพบริหารการศึกษา ผู้แทนสมาคมผู้ปกครองและครู และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม จำนวนกรรมการ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการสรรหา การเลือกประธานกรรมการและกรรมการ วาระการดำรงตำแหน่ง และการพ้นจากตำแหน่ง

ให้เป็นไปตามกำหนดในกฎกระทรวง ให้ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นกรรมการ และเลขานุการของคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา

3.1.5 มาตรา 39 ให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไปไปยังคณะกรรมการและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาไปเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรงหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจดังกล่าว ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

3.2 พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545

3.2.1 มาตรา 5 ให้คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แล้วแต่กรณี ประกาศรายละเอียดเกี่ยวกับการส่งเด็กเข้าเรียนในสถานศึกษา และการจัดสรรโอกาสเข้าศึกษาต่อระหว่างสถานศึกษาที่อยู่ในเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับโดยให้ปิดประกาศไว้ ณ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถานศึกษา รวมทั้งต้องแจ้งเป็นหนังสือให้ผู้ปกครองของเด็กทราบก่อนเด็กเข้าเรียนในสถานศึกษาเป็นเวลาไม่น้อยกว่าหนึ่งปี

3.2.2 มาตรา 12 ให้กระทรวงศึกษาธิการ คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถานศึกษา จัดการศึกษาเป็นพิเศษสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพ หรือเด็กซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแล หรือด้อยโอกาส หรือเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ให้ได้รับการศึกษาภาคบังคับด้วยรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม รวมทั้งการได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดตามความจำเป็น เพื่อประกันโอกาสและความเสมอภาคในการได้รับการศึกษาภาคบังคับ

3.3 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2553 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553: 12-15)

3.3.1 มาตรา 4 ให้มีกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดินและกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติมาใช้บังคับแก่กระทรวงศึกษาธิการโดยอนุโลม เว้นแต่ในพระราชบัญญัติที่จะได้บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น

3.3.2 มาตรา 6 ให้จัดระเบียบราชการกระทรวงศึกษาธิการดังนี้ (1) ระเบียบบริหารราชการในส่วนกลาง (2) ระเบียบบริหารราชการเขตพื้นที่การศึกษา (3) ระเบียบบริหารราชการในสถานศึกษาของรัฐที่จัดการศึกษาระดับปริญญาที่เป็นนิติบุคคล

3.3.3 มาตรา 8 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการจัดการตามพระราชบัญญัติดังนี้ และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวงระเบียบและประกาศเพื่อปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ รวมทั้งให้มีอำนาจตีความและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาอันเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งหรือหน่วยงานต่าง ๆ ตามที่กำหนดไว้ในบทเฉพาะกาลของพระราชบัญญัติ ฯลฯ

3.3.4 มาตรา 20 ให้กระทรวงศึกษาธิการมีผู้ตรวจราชการของกระทรวงเพื่อทำหน้าที่ในการตรวจราชการ ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย ติดตาม และประเมินผลระดับนโยบาย เพื่อเนเทศให้คำปรึกษา และแนะนำเพื่อการปรับปรุงพัฒนาในระดับสำนักงานคณะกรรมการหรือส่วนราชการที่ใช้ชื่ออย่างอื่นให้ทำหน้าที่ติดตามและประเมินผลนโยบายตามภารกิจ ตลอดจนเนเทศให้คำปรึกษา และแนะนำเพื่อปรับปรุงพัฒนาในระดับเขตพื้นที่การศึกษาให้เป็นการศึกษาวิเคราะห์ วิจัย

นิเทศ ติดตาม และประเมินผลการบริหารและการดำเนินการ โดยมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของหน่วยงาน และสถานศึกษาในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อการเตรียมการรับการนิเทศ ติดตาม และประเมินผล จากหน่วยงานภายนอก ฯลฯ

3.3.5 มาตรา 33 การบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ยึดเขตพื้นที่ การศึกษา โดยคำนึงถึงระดับของการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวนสถานศึกษา จำนวนประชากร วัฒนธรรม และความเหมาะสมด้านอื่นด้วย เว้นแต่การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามกฎหมายว่าด้วยการอาชีวศึกษา ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ โดยคำแนะนำของสภาการศึกษาที่มีอำนาจประกาศใน ราชกิจจานุเบกษา กำหนดเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อการบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานแบ่งเป็น เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาและเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา ในกรณีที่สถานศึกษาใดจัดการศึกษา ขั้นพื้นฐานทั้งระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา การกำหนดให้สถานศึกษาแห่งนั้นอยู่ในเขต พื้นที่การศึกษาใด ให้ยึดระดับการศึกษาของสถานศึกษานั้นเป็นสำคัญ ทั้งนี้ ตามที่รัฐมนตรีประกาศ กำหนดโดยคำแนะนำของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และในกรณีที่มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ ในการจัดการศึกษาหรือมีเหตุผลความจำเป็นอย่างอื่นตามสภาพการจัดการศึกษาบางประเภท คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานอาจประกาศกำหนดให้ขยายการบริการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของเขตพื้นที่การศึกษาหนึ่งไปในเขตพื้นที่การศึกษาอื่นได้

3.3.6 มาตรา 34 ให้จัดระเบียบบริหารราชการของเขตพื้นที่การศึกษา ดังนี้
(1) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (2) สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อส่วนราชการที่เรียกชื่อ อย่างอื่นการแบ่งส่วนราชการภายในตาม (1) ให้จัดทำเป็นประกาศกระทรวงและให้ระบุอำนาจหน้าที่ ของแต่ละส่วนราชการไว้ในประกาศกระทรวง ทั้งนี้โดยคำแนะนำของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.3.7 มาตรา 36 ในแต่ละเขตพื้นที่การศึกษา ให้มีคณะกรรมการและสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษา มีอำนาจหน้าที่ในการกำกับดูแล จัดตั้ง ยุบ รวม หรือเลิกสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตพื้นที่การศึกษา ประสานส่งเสริม และสนับสนุน สถานศึกษาเอกชนในเขตพื้นที่การศึกษาประสาน และส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้สามารถจัดการศึกษาสอดคล้องกับนโยบายและมาตรฐาน การศึกษา ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลายในเขต พื้นที่การศึกษา และปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ระบุไว้ ข้างต้น ทั้งนี้ตามที่กำหนด ในกฎกระทรวง คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา ประกอบด้วย ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กร เอกชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนสมาคมผู้ประกอบวิชาชีพบริหารการศึกษา ผู้แทน สมาคมผู้ปกครองและครู และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมจำนวน กรรมการ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการสรรหา การเลือกประธานกรรมการและกรรมการ วาระ การดำรงตำแหน่ง และการพ้นจากตำแหน่งให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวงให้ผู้อำนวยการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นกรรมการและเลขานุการของคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา และ ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับสถานศึกษาเอกชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นว่า จะอยู่ในในอำนาจหน้าที่ของเขตพื้นที่การศึกษาใดให้เป็นไปตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ประกาศกำหนดโดยคำแนะนำของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.3.8 มาตรา 37 ให้มีสำนักเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อทำหน้าที่ในการดำเนินการให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 36 และให้มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษา ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่นและมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้ (1) อำนาจหน้าที่ในการบริหารและการจัดการศึกษาและพัฒนาสาระของหลักสูตรสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2) อำนาจหน้าที่ในการพัฒนางานด้านวิชาการ และจัดให้มีระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาร่วมกับสถานศึกษา (3) รับผิดชอบในการพิจารณาแบ่งส่วนราชการภายในสถานศึกษาของสถานศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (4) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายกำหนด ฯลฯ

3.3.9 มาตรา 44 ให้ปลัดกระทรวง เลขาธิการสภาการศึกษา เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เลขาธิการคณะกรรมการการอุดมศึกษา และเลขาธิการคณะกรรมการอาชีวศึกษา กระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการงบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาโดยตรง ฯลฯ

3.4 พระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา มีมาตราที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ 2546: 355) มาตรา 4 วิชาชีพ หมายความว่า วิชาชีพทางการศึกษาที่ทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียนการสอน และการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ รวมทั้งการรับผิดชอบการบริหารสถานศึกษา ในสถานศึกษาปฐมวัย ขั้นพื้นฐาน และอุดมศึกษาที่ต่ำกว่าปริญญา ทั้งของรัฐและเอกชนและการบริหารนอกสถานศึกษาในระดับเขตพื้นที่การศึกษา ตลอดจนการสนับสนุนการศึกษาให้บริการหรือปฏิบัติงาน เกี่ยวเนื่องกับการจัดกระบวนการเรียนการสอน การนิเทศ และการบริหารการศึกษาในหน่วยงาน การศึกษาต่าง ๆ ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา หมายความว่า ครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหาร การศึกษา และบุคลากรทางการศึกษาอื่น ซึ่งได้รับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพตามพระราชบัญญัตินี้

3.4.1 ครู หมายความว่า บุคคลซึ่งประกอบวิชาชีพหลักทางด้านการเรียนการสอน และการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนของผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ ในสถานศึกษาปฐมวัยขั้นพื้นฐาน และอุดมศึกษาที่ต่ำกว่าปริญญา ทั้งของรัฐและเอกชน

3.4.2 ผู้บริหารสถานศึกษา หมายความว่า บุคคลซึ่งปฏิบัติงานในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาอื่นที่จัดการศึกษาปฐมวัย ขั้นพื้นฐาน และอุดมศึกษาต่ำกว่าปริญญา ทั้งของรัฐและเอกชน

3.4.3 ผู้บริหารการศึกษา หมายความว่า บุคคลซึ่งปฏิบัติงานในตำแหน่งผู้บริหารนอกสถานศึกษาในระดับเขตพื้นที่การศึกษา

3.4.4 บุคลากรทางการศึกษาอื่น หมายความว่า บุคคลซึ่งทำหน้าที่สนับสนุน การศึกษาให้บริการหรือปฏิบัติงานเกี่ยวเนื่องกับการจัดกระบวนการเรียนการสอน การนิเทศ และการบริหารการศึกษา ในหน่วยงานการศึกษาต่างๆ ซึ่งหน่วยงานการศึกษา กำหนดตำแหน่งให้ต้องมี คุณสมบัติทางการศึกษา

3.5 พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มีดังนี้

3.5.1 มาตรา 4 ได้แก่

3.5.1.1 เขตพื้นที่การศึกษา หมายความว่า เขตพื้นที่การศึกษาตามประกาศกระทรวง หน่วยงานการศึกษาหมายความว่า (1) สถานศึกษา (2) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (3) สำนักงานการศึกษานอกโรงเรียน (4) แหล่งการเรียนรู้ตามประกาศของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (5) หน่วยงานตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการหรือตามประกาศกระทรวงหรือหน่วยงานที่คณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษากำหนด

3.5.1.2 สถานศึกษา หมายความว่า สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โรงเรียน ศูนย์การศึกษาพิเศษ ศูนย์การศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย ศูนย์การเรียนรู้ วิทยาลัย วิทยาลัยชุมชน สถาบัน หรือสถานศึกษาที่เรียกชื่ออย่างอื่นของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่หรือมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติและตามประกาศกระทรวง

3.5.2 มาตรา 21 ให้มีคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เรียกโดยย่อว่า “อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา” และคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เรียกโดยย่อว่า “อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา” สำหรับแต่ละเขตพื้นที่ การศึกษา แล้วแต่กรณีซึ่งประกอบด้วย (1) ประธานกรรมการซึ่งกรรมการเลือกกันเองจากผู้ทรงคุณวุฒิ 2) อนุกรรมการโดยตำแหน่ง จำนวนสองคน ได้แก่ ผู้แทน ก.ค.ศ. และผู้แทนครูสภา ซึ่งคัดเลือกจากผู้ที่มีความรู้ความสามารถหรือประสบการณ์ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการศึกษาด้านกฎหมาย หรือด้านการเงิน การคลัง (3) อนุกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนสี่คน ซึ่งคัดเลือกจากผู้ที่มีความรู้ความสามารถหรือประสบการณ์ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการศึกษา ด้านกฎหมาย และด้านการเงินการ คลังด้านละหนึ่งคน (4) อนุกรรมการผู้แทนข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา หรือเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา แล้วแต่กรณี จำนวนสามคน ประกอบด้วย ผู้แทนผู้บริหารสถานศึกษา หรือผู้บริหารสถานศึกษาที่เรียกชื่ออย่างอื่นในหน่วยงานการศึกษาใน เขตพื้นที่การศึกษาจำนวนหนึ่งคน ผู้แทนข้าราชการครูจำนวนหนึ่งคน และผู้แทนบุคลากรทาง การศึกษาอื่น จำนวนหนึ่งคน ให้ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นอนุกรรมการและเลขานุการ อนุกรรมการตาม (2) ซึ่งเป็นผู้แทน ก.ค.ศ. และอนุกรรมการตาม (3) ต้องไม่เป็น ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ส่วน อนุกรรมการตาม (2) ซึ่งเป็นผู้แทนครูสภาต้อง เป็นสมาชิกครูสภาและเป็นผู้มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพตามกฎหมายว่าด้วยสภาครูและ บุคลากรทางการศึกษา ทั้งนี้ อนุกรรมการตาม (2) และ (3) ต้องไม่เป็นผู้ดำรงตำแหน่งทาง การเมือง สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ ที่ปรึกษา หรือผู้มีตำแหน่งบริหาร ในพรรคการเมือง คุณสมบัติอื่น หลักเกณฑ์และวิธีการได้มา วาระการดำรง ตำแหน่งและการพ้นจาก ตำแหน่งของอนุกรรมการตาม (2) (3) และ (4) ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.ค.ศ. กำหนด

3.5.3 มาตรา 23 ให้ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่ศึกษามีอำนาจและหน้าที่ ดังต่อไปนี้ (1) พิจารณากำหนดนโยบายการบริหารงานบุคคลสำหรับข้าราชการครูและบุคลากร ทางการศึกษาใน เขตพื้นที่การศึกษา รวมทั้งการกำหนดจำนวนและอัตราตำแหน่งและเกลี่ย อัตรากำลังให้สอดคล้องกับ

นโยบาย การบริหารงานบุคคล ระเบียบ หลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.ค.ศ. กำหนด (2) พิจารณาให้ความเห็นชอบการบรรจุและแต่งตั้งข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษา (3) ให้ความเห็นชอบเกี่ยวกับการพิจารณาความดีความชอบของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา ในหน่วยงานการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา และข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา (4) พิจารณาเกี่ยวกับเรื่องการดำเนินการทางวินัย การออกจากราชการ การอุทธรณ์ และการร้องทุกข์ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ (5) ส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนา การเสริมสร้างขวัญ กำลังใจ การปกป้องคุ้มครองระบบ คุณธรรม การจัดสวัสดิการ และการยกย่องเชิดชูเกียรติ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ในหน่วยงานการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา (6) กำกับ ดูแล ติดตามและประเมินผลการบริหารงานบุคคลของข้าราชการครูและ บุคลากรทางการศึกษาในหน่วยงาน การศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา (7) จัดทำและพัฒนาฐานข้อมูลข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ในหน่วยงาน การศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา (8) จัดทำรายงานประจำปีที่เกี่ยวกับการบริหารงาน บุคคลของข้าราชการครูและ บุคลากรทางการศึกษาในหน่วยงานการศึกษาเพื่อเสนอ ก.ค.ศ. (9) พิจารณาให้ความเห็นชอบเรื่องการบริหารงานบุคคลในเขตพื้นที่การศึกษาที่ไม่อยู่ใน อำนาจและหน้าที่ ของผู้บริหารของหน่วยงานการศึกษา (10) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ กฎหมายอื่น หรือตามที่ ก.ค. ศ. มอบหมาย

3.5.4 มาตรา 24 ให้ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นผู้บริหารราชการ ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและเป็นผู้บังคับบัญชาของข้าราชการครูและบุคลากรทางการ ศึกษาใน เขตพื้นที่การศึกษา และมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้ (1) รับผิดชอบในการปฏิบัติงานราชการที่เป็นอำนาจ และหน้าที่ของ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่ การศึกษาและตามที่ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษามอบหมาย (2) เสนอแนะการบรรจุและแต่งตั้ง และการบริหารงานบุคคลในเรื่องอื่นที่อยู่ในอำนาจ และหน้าที่ของ อ. ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา (3) พิจารณาเสนอความดีความชอบของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหาร การศึกษาในหน่วยงานการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา และข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (4) จัดทำแผนและส่งเสริมการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากร ทางการศึกษาใน หน่วยงานการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา (5) จัดทำทะเบียนประวัติข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา (6) จัดทำมาตรฐานคุณภาพงาน กำหนดภาระงาน ขั้นต่ำ และเกณฑ์การประเมินผลงาน สำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษา (7) ประเมินคุณภาพการบริหารงานบุคคลและจัดทำรายงานการบริหารงานบุคคล เสนอ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษาเพื่อเสนอ ก.ค.ศ. ต่อไป (8) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่บัญญัติไว้ใน พระราชบัญญัตินี้ กฎหมายอื่น หรือตามที่ ก.ค.ศ. มอบหมาย

4. การกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาให้เขตพื้นที่การศึกษา

บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ส่งผลให้มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาและองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งมีรูปแบบการบริหารและจัดการศึกษา แตกต่างไปจากเดิมที่มีงานการบริหารอยู่ที่ราชการส่วนกลาง (กระทรวงศึกษาธิการ) มาเป็นการบริหาร และการจัดการศึกษาขึ้นพื้นฐาน ให้ยึดเขตพื้นที่การศึกษา โดยคำนึงถึงปริมาณสถานศึกษา จำนวน

ประชากร วัฒนธรรม และความเหมาะสมด้านอื่นด้วย (มาตรา 37) และในแต่ละเขตพื้นที่การศึกษา ให้มีคณะกรรมการและสำนักเขตพื้นที่การศึกษา (มาตรา 38) รวมทั้งให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไปไปยังคณะกรรมการ และสำนักเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง (มาตรา 39) และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 (มาตรา 34) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการออกกฎกระทรวงพ.ศ. 2546 ข้อ 6 ระบุอำนาจหน้าที่ของสำนักงานเขตโดยให้สำนักงานเขตมีหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการและมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

- 4.1 จัดทำนโยบาย แผนพัฒนาและมาตรฐานการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบาย มาตรฐานการศึกษา แผนการศึกษา แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานและความต้องการของท้องถิ่น
- 4.2 วิเคราะห์การจัดตั้งงบประมาณเงินอุดหนุนทั่วไปของสถานศึกษา และหน่วยงานในเขตพื้นที่การศึกษา และแจ้งการจัดองค์กร งบประมาณที่ได้รับในหน่วยงานข้างต้นรับทราบ รวมทั้งกำกับ ตรวจสอบ ติดตาม การใช้จ่ายงบประมาณของหน่วยงานดังกล่าว
- 4.3 ประสาน ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาหลักสูตรร่วมกับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา
- 4.4 กำกับ ดูแล ติดตาม และประเมินผลสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและในเขตพื้นที่การศึกษา
- 4.5 ศึกษา วิเคราะห์ วิจัยและรวบรวมข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา
- 4.6 ประสานการระดมทรัพยากรด้านต่างๆ รวมทั้งทรัพยากรบุคคลเพื่อส่งเสริม สนับสนุนการจัดและการพัฒนาการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา
- 4.7 จัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษา และประเมินผลสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา
- 4.8 ประสาน ส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งบุคคล องค์กรชุมชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันอื่นที่จัดรูปแบบที่หลากหลายในเขตพื้นที่การศึกษา
- 4.9 การดำเนินการและประสาน ส่งเสริม สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา
- 4.10 ประสาน ส่งเสริม การดำเนินงานของคณะอนุกรรมการ และคณะทำงานด้านการศึกษา
- 4.11 ประสานการปฏิบัติราชการทั่วไปกับองค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐภาคเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในชุมชน สำนักงานผู้แทนกระทรวงศึกษาธิการในเขตพื้นที่การศึกษา

4.12 ปฏิบัติหน้าที่อื่นเกี่ยวกับกิจการภายในเขตพื้นที่การศึกษาที่มีได้ระบุให้เป็นหน้าที่ของหน่วยงานใดโดยเฉพาะหรือปฏิบัติงานอื่นตามที่ได้รับมอบหมาย

5. การกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาให้สถานศึกษา

การกระจายอำนาจการบริหารการศึกษาไปสู่สถานศึกษาการจัดการศึกษาโดยส่วนใหญ่มักจัดระบบการบริหารการศึกษาไว้ที่ส่วนกลางในรูปของการรวมอำนาจ ต่อมาเมื่อประเทศพัฒนามากยิ่งขึ้น ทำให้เกิดความต้องการรับบริการการศึกษาเพิ่มขึ้นด้วย แต่การบริหารแบบรวมศูนย์อำนาจนั้นไม่สามารถสนองต่อการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงได้มีการกระจายอำนาจการบริหารการศึกษาไปให้หน่วยงานในระดับล่าง ได้มีอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจมากยิ่งขึ้นอย่างไรก็ตามยังมีความเข้าใจและการรับรู้เกี่ยวกับการกระจายอำนาจการบริหารการศึกษาที่แตกต่างกันไป ในที่นี้จึงจะกล่าวถึงความหมาย รูปแบบ วิธีการ ตลอดจนการกระจายอำนาจการบริหารการศึกษาตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ดังต่อไปนี้

5.1 การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School Based Management: SBM)

การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (SBM) เป็นแนวคิดหนึ่ง que แสดงถึงการกระจายอำนาจและยังเป็นแนวทางหนึ่งของการปฏิรูปโรงเรียนอีกด้วย ซึ่งแสดงถึงความยืดหยุ่น คล่องตัว และมีอิสระในการตัดสินใจในระดับโรงเรียนโดยตระหนักถึงความต้องการที่แท้จริงและทรัพยากรที่มีอยู่ การเปลี่ยนแปลงบทบาท ความรับผิดชอบของผู้บริหารโรงเรียน การใช้หลักการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการภารกิจต่าง ๆ ของโรงเรียน และ การเสริมสร้างศักยภาพในด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลให้กับโรงเรียนในปัจจุบัน โรงเรียนจะเป็นหน่วยหลักในการตัดสินใจเกี่ยวกับค่าใช้จ่าย หลักสูตรและบุคลากร โดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนและสมาชิกในชุมชนคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาจะเป็นผู้กำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ให้กับเขตพื้นที่ บทบาทของหน่วยงานในส่วนกลางจะเปลี่ยนจากผู้สั่งการหรือบอกให้ทำไปเป็นผู้กระตุ้น ส่งเสริมสนับสนุนให้โรงเรียนเป็นผู้กระทำ แนวคิดและหลักการแนวคิดเชิงทฤษฎีของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานนี้มีแนวความคิดว่า ปัญหาต่าง ๆ โรงเรียนเผชิญอยู่ในปัจจุบันมีสาเหตุมาจากการควบคุมจากส่วนกลางมากเกินไปโรงเรียนเปรียบเสมือนผู้ถูกปกครอง หรือเหตุผลในทำนองเดียวกันนี้ก็คือ การควบคุมโดยระบบความเป็นราชการในระดับสูงไม่เหมาะสมกับการนำมาใช้ในองค์กรวิชาชีพการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน จึงเป็นการลดการควบคุมจากราชการลง ซึ่งจะทำให้โรงเรียนมีความคล่องตัว ที่จะสนองต่อความต้องการของลูกค้ำได้อย่างเหมาะสม โดยมีหลักการและแนวคิดว่าการตัดสินใจที่กระทำใกล้กับผู้ใช้บริการมากเท่าไร ย่อมทำได้ดีขึ้นเท่านั้น และยังก่อให้เกิดความพึงพอใจต่อผู้ใช้บริการด้วย นั่นคือ ถ้าอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจอยู่ที่สถานศึกษามากขึ้น ก็จะทำให้การแก้ปัญหาดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพราะสถานศึกษาอยู่ใกล้ชิดกับผู้ใช้บริการการศึกษามากกว่าเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานในส่วนกลาง ดังนั้น ย่อมรู้ เข้าใจปัญหาทางการศึกษาและที่ เกี่ยวข้องที่ เกิดขึ้นกับผู้ใช้บริการทางการ ศึกษาได้ดีกว่าการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานมีองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการ คือ 1) โรงเรียนในฐานะที่เป็นหน่วยงานหลักในการตัดสินใจ การตัดสินใจควรเป็นอำนาจหน้าที่ที่สำคัญของโรงเรียน ดังนั้น โรงเรียน

จึงควรมีอิสระในการดำเนินการด้านงบประมาณและมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารการจัดการเพิ่มขึ้น แล้วลดการควบคุมจากหน่วยงานในส่วนกลางลง 2) ความรู้สึกเป็นเจ้าของเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งในการปฏิรูปโรงเรียนการปฏิรูปโรงเรียนที่ประสบผลมิได้เกิดจากแนวการดำเนินการจากภายนอกโรงเรียน หากแต่เกิดจากการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของสมาชิกที่เกี่ยวข้องเป็นสำคัญการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน เป็นการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น ผู้มีอำนาจตัดสินใจระดับโรงเรียนไม่ใช่มีเพียงแต่ผู้บริหารเท่านั้น แต่ยังมีตัวแทนคณะครูและผู้ปกครองรวมอยู่ด้วย คณะบุคคลเหล่านี้ มีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับหลักสูตรการควบคุมวินัยนักเรียน งานบุคลากรและงบประมาณการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานทำให้ผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียนตัวแทนคณะครูผู้ปกครอง ชุมชน ซึ่งมารวมตัวกันเป็นคณะกรรมการของโรงเรียน ได้มีโอกาสจัดการศึกษาให้เป็นไปตามต้องการของนักเรียนผู้ปกครองและชุมชนส่งผลให้โรงเรียนมีประสิทธิภาพสูงขึ้น (อุทัย บุญประเสริฐ, 2543: 14)

5.2 รูปแบบการบริหารสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (SBM) รูปแบบของการบริหารสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน เป็นการบริหารงานโดยคณะกรรมการโรงเรียน มีอยู่หลายรูปแบบด้วยกัน ซึ่งมีผู้เสนอไว้ คือ อุทัย บุญประเสริฐ (2543: 40-44) ได้ศึกษารูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน พบว่า มีรูปแบบที่สำคัญอยู่ 4 รูปแบบเช่นเดียวกัน คือ

5.2.1 รูปแบบที่ผู้บริหารโรงเรียนมีอำนาจในการตัดสินใจ (Administrative Control SBM: Principal Decides) การบริหารในรูปแบบนี้เป็นการให้อำนาจหน้าที่ในด้านงบประมาณ บุคลากร และด้านหลักสูตร แก่ผู้บริหารโรงเรียนในการตัดสินใจดำเนินการ โดยคณะกรรมการโรงเรียนมีหน้าที่ในการให้คำปรึกษาแก่ผู้บริหารโรงเรียนเท่านั้น ดังนั้น เพื่อเป็นหลักประกันในการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เขตพื้นที่จะต้องเพิ่มการตรวจสอบให้มากขึ้น เพื่อให้การใช้จ่ายทรัพยากรของโรงเรียนเกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนมากที่สุด

5.2.2 รูปแบบที่ครูมีอำนาจในการตัดสินใจ (Professional Control SBM: Teachers Decides) เป็นรูปแบบที่คณะกรรมการโรงเรียนมีอำนาจในการตัดสินใจทั้งในด้านงบประมาณ บุคลากร และด้านหลักสูตร โดยมีตัวแทนครูเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการโรงเรียนในสัดส่วนที่มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ เช่น ผู้ปกครอง นักเรียน ผู้บริหาร เป็นต้น และเนื่องจากมีตัวแทนครูในสัดส่วนที่มากกว่าดังกล่าว จึงทำให้ครูมีบทบาทในการตัดสินใจสูง ทั้งนี้ก็เป็นไปตามแนวคิดที่ว่า ครูเป็นผู้ใกล้ชิดนักเรียนย่อมสามารถที่จะพิจารณาตัดสินใจแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้สอดคล้องและมีประสิทธิภาพ

5.2.3 รูปแบบที่ผู้ปกครองและชุมชนมีอำนาจในการตัดสินใจ (Community Control SBM: Parent/Community Members Decide) เป็นรูปแบบที่เพิ่มอำนาจในการตรวจสอบให้แก่ผู้ปกครองและชุมชนมากขึ้น ซึ่งเป็นไปในแนวทางที่จะทำให้ผู้บริหารเกิดความพึงพอใจ โดยให้ชุมชนเป็นผู้ดูแล แนวคิดพื้นฐานของการบริหารโรงเรียนในแบบนี้มีอยู่ว่า หลักสูตรของโรงเรียนควรจะสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าและความต้องการของผู้ปกครองและชุมชน เมื่ออำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตร งบประมาณ และบุคลากร อยู่ในมือของผู้ปกครองและชุมชน การบริหารจัดการเพื่อตอบสนองต่อคุณค่าและความต้องการของผู้ปกครองและชุมชนจะมีมากกว่าที่อำนาจการบริหารไปตกอยู่ในมือผู้อื่น การบริหารในรูปแบบนี้ จะมีสัดส่วนของผู้ปกครองและชุมชนร่วมเป็นคณะกรรมการโรงเรียนในสัดส่วน

ที่มากกว่าสมาชิกในกลุ่มอื่น ๆ ดังนั้น การบริหารจัดการโรงเรียนจึงตกอยู่ ภายใต้การกำกับดูแลของผู้ปกครองและชุมชน

5.2.4 รูปแบบที่ผู้ปกครองและครูมีอำนาจในการตัดสินใจ (Balanced Control SBM: Parents and Teachers, as Equals, Decides) รูปแบบนี้เป็นการผสมผสานระหว่างผู้ปกครองกับครูให้มีบทบาทในการกำกับดูแลโรงเรียนด้วยกันทั้งสองฝ่าย แนวคิดพื้นฐานของการบริหาร ในรูปแบบนี้ มีอยู่ว่าครูก็มีความตั้งใจที่จะตอบสนองต่อคุณค่าและความต้องการของผู้ปกครอง ในขณะที่ผู้ปกครองก็ต้องการที่จะมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการดำเนินการให้เกิดผลดีแก่เด็ก ๆ ของตนในโรงเรียน ดังนั้น ผู้ปกครองและครูจึงมีความสำคัญต่อการตัดสินใจทั้งด้านหลักสูตร งบประมาณ และบุคลากร คณะกรรมการโรงเรียนในรูปแบบนี้จึงเป็นคณะกรรมการที่มีอำนาจในการตัดสินใจ และมีความสมดุลระหว่างสมาชิกที่ได้มาจากครูและผู้ปกครอง

6. การกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาให้ท้องถิ่น

ชำนาญ ยวบูรณ์ (2503: 8-9) ให้ความหมายการกระจายอำนาจไว้ตามแนวทฤษฎีดั้งเดิม และแนวทฤษฎีสสมัยใหม่กล่าวคือ

6.1 แนวทฤษฎีดั้งเดิม ได้ให้ความหมาย 2 ลักษณะ คือ 1) การกระจายอำนาจตามอาณาเขต (Decentralization by Territory) หมายถึงการมอบอำนาจให้ท้องถิ่นจัดทำกิจกรรมหรือบริการสาธารณะภายในเขตของแต่ละท้องถิ่น และ ท้องถิ่นมีอิสระบางประการในการปกครองตนเอง 2) การกระจายอำนาจตามกิจการ (Decentralization by Function) หมายถึงการมอบอำนาจให้องค์การสาธารณะจัดทำกิจกรรมประเภทใดประเภทหนึ่งเพื่อให้ความอิสระในการดำเนินการให้สมแก่เทคนิคของงานนั้น

6.2 แนวทฤษฎีสสมัยใหม่ได้ให้ความหมายว่าการกระจายอำนาจเป็นการรวมอำนาจหรือกระจายอำนาจควรพิจารณาว่าอำนาจที่จะวินิจฉัยชี้ขาดอยู่แก่องค์กรปกครองเดี่ยวหรือหลายองค์กรปกครอง ถ้ารวมอยู่ในองค์กรปกครองเดี่ยวเรียกว่าการรวมอำนาจ แต่ถ้าอำนาจนี้ตกอยู่แก่หลายองค์กรเรียกองค์กรเหล่านั้นว่า องค์กรกระจายอำนาจ แนวทฤษฎีนี้ไม่เห็นด้วยที่จะแยกความหมายของการกระจายอำนาจออกเป็นการกระจายอำนาจตามอาณาเขตและการกระจายอำนาจตามกิจการ เพราะการพิจารณาว่าการกระจายอำนาจหรือไม่ควรพิจารณาว่า องค์กรนั้น มีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดหรือไม่

7. การกระจายอำนาจทางการศึกษาของต่างประเทศ

สมาน อัสวภูมิ (2543: 28-31) กล่าวถึงการบริหารและการจัดการศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกา แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ 1) องค์กรบริหารการศึกษาส่วนกลาง 2) องค์กรบริหารการศึกษาระดับมลรัฐ 3) องค์กรบริหารการศึกษาระดับท้องถิ่น ดังนี้

7.1 องค์กรบริหารการศึกษาส่วนกลาง องค์กรบริหารและการจัดการศึกษาส่วนกลางของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเรียกว่า U.S. Department of Education หรือกระทรวงศึกษานั้น เป็นหน่วยงานที่เล็กที่สุดในรัฐบาลกลาง จากข้อมูลเกี่ยวกับอัตรากำลังในปี 1997 มีบุคลากรในสังกัดเพียง 4,000 กว่าคน ลักษณะดังกล่าวนี้เป็นเอกลักษณ์สำคัญของการบริหารการกระจายอำนาจ ซึ่งเป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งชาติของประเทศสหรัฐอเมริกาที่บัญญัติขึ้นในการแก้ไขเพิ่มเติมข้อที่ 10 มีใจความว่า อำนาจใดที่มีได้บัญญัติไว้เป็นอำนาจของส่วนกลางให้เป็นอำนาจ

หน้าที่ของมลรัฐ หรือประชาชนโดยทั่วไปตามลำดับ ดังนั้น เมื่อการจัดการศึกษาเป็นภารกิจที่ไม่ได้ระบุให้เป็นหน้าที่ของส่วนกลาง จึงเป็นหน้าที่ของมลรัฐที่ต้องรับผิดชอบดำเนินการต่อไป

7.2 องค์การบริหารการศึกษาระดับมลรัฐการจัตองค์การบริหารการศึกษาจึงเป็นอำนาจหน้าที่ของแต่ละมลรัฐโดยตรง ซึ่งแตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับธรรมเนียมของแต่ละมลรัฐซึ่งแตกต่างกันไป แต่โดยทั่วไปแล้วจะมีลักษณะคล้ายคลึงกันอยู่สองประการ ได้แก่ 1) การบริหารและการจัดการศึกษาในแต่ละมลรัฐ ทั้งระดับมลรัฐ และระดับท้องถิ่นมีความเป็นอิสระจากหน่วยงาน ปกครองค่อนข้างมาก ทั้งนี้อาจจะมาจากความเชื่อที่ว่าการศึกษาเป็นเครื่องมือที่มีคุณภาพในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ดังนั้นจึงเป็นการเสี่ยงต่อความหายนะอย่างยิ่ง ถ้าจะปล่อยให้การจัดการศึกษาดังกล่าวคงอยู่ในมือของคนใดคนหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ ดังนั้นโรงเรียนของรัฐและสถาบันการศึกษาทั้งหลายจึงควรปลอดจากการแทรกแซงและครอบงำทางการเมือง 2) การบริหารและการจัดการศึกษาของมลรัฐส่วนใหญ่ จะกระจายอำนาจการบริหารแบบเบ็ดเสร็จให้กับท้องถิ่น ซึ่งมีคณะกรรมการการศึกษาเขตพื้นที่การศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะความเชื่อในสิทธิและหน้าที่ในระบอบประชาธิปไตยและเป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่กล่าวว่า ภารกิจใดที่ไม่ระบุไว้เป็นอำนาจของส่วนกลาง ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของมลรัฐ และประชาชนมลรัฐต่าง ๆ จึงมอบอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดการศึกษาเอง ดังกล่าว

7.3 องค์การบริหารการศึกษาในระดับท้องถิ่นการบริหารและการจัดการศึกษาในระดับท้องถิ่น เป็นความรับผิดชอบของประชาชนในแต่ละเขต ซึ่งเรียกว่า เขตพื้นที่การศึกษาหรือ School District ที่กำหนดขึ้นมารับผิดชอบในการจัดการศึกษาของเขตพื้นที่ ส่วนหน่วยปฏิบัติการในการบริหารและการจัดการศึกษาของแต่ละพื้นที่นั้น มี 2 หน่วย คือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาหน่วยงานทั้งสองนี้ร่วมกันรับผิดชอบในการจัดการศึกษาในเขตพื้นที่บริการ ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เป็นหน่วยบังคับบัญชา ของสถานศึกษาในเขตพื้นที่ เป็นศูนย์รวมการบริหารและการจัดการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา มีสำนักงานอยู่ที่สถานศึกษาแต่ละแห่ง ทำหน้าที่เป็นหน่วยปฏิบัติการในการจัดการเรียนการสอน สำนักงานเขตพื้นที่และสถานศึกษาทุกแห่งในเขตพื้นที่การศึกษาเป็นองค์การเดียวกัน ร่วมกันรับผิดชอบในการจัดการศึกษา โดยมีสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นศูนย์กลางในการบริหาร มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย พิจารณาเห็นชอบหลักสูตรและแบบเรียน กำกับดูแลการจัดการเรียนการสอนจัดสรรงบประมาณและดูแลการใช้จ่ายงบประมาณของสถานศึกษา แต่งตั้งและถอดถอนผู้บริหารสถานศึกษา รวมทั้งการตั้งและยุบเลิกสถานศึกษาด้วย โดยหลักและรูปแบบการบริหารดังกล่าวสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจึงเป็นหน่วยบังคับบัญชาของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

ดังนั้น ในการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกา จึงเป็นการกระจายแบบมอบอำนาจ (Delegating Decentralization) กล่าวคือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จะมอบอำนาจการบริหารงานในบางเรื่องไปยังสถานศึกษาต่าง ๆ แต่อำนาจและความรับผิดชอบสูงสุดยังอยู่ที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งเป็นผู้มอบอำนาจ ส่วนการมอบอำนาจการบริหารให้สถานศึกษาจะมีระดับมากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับแนวคิดพื้นฐานในการ

กระจายอำนาจที่แต่ละเขตยึดเป็นแนวในการปฏิบัติเขตพื้นที่การศึกษาได้นำแนวคิดในการบริหารแบบยึดโรงเรียนเป็นฐาน (School-Based Management) มาใช้ในการบริหารงาน ก็จะมอบอำนาจการตัดสินใจให้กับสถานศึกษามากขึ้นและมีระดับการกระจายอำนาจมากขึ้น สำหรับองค์คณะบุคคลที่กำกับดูแลการบริหารงานในองค์การบริหารการศึกษาระดับเขตพื้นที่การศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกา นั้น เป็นคณะกรรมการการศึกษาโดยเฉพาะ ซึ่งได้มาจากการเลือกตั้งโดยประชาชนในเขตพื้นที่การศึกษาแต่ละเขต ผู้สมัครรับเลือกตั้งมีตั้งแต่ประชาชนทั่วไป นักวิชาการ และนักธุรกิจ มีจำนวนอยู่ระหว่าง 5-9 คน แต่บางเขตพื้นที่อาจมีมากกว่า 10-19 คนก็ได้ไม่มีข้อจำกัด คณะกรรมการการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกา โดยทั่วไปมีบทบาท ดังนี้ 1) คัดเลือกผู้บริหารระดับสูงของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหรือศึกษาธิการเขตพื้นที่การศึกษา 2) กำหนดนโยบายและระเบียบการเพื่อเป็นแนวในการจัดบริการการศึกษาและโปรแกรมการศึกษาในเขตพื้นที่ 3) กำหนดนโยบายเกี่ยวกับแผนพัฒนาการศึกษา และความรับผิดชอบต่อผลงาน 4) เห็นชอบงบประมาณ และการจัดสรรงบประมาณ สนับสนุนการจัดการศึกษาของท้องถิ่น 5) จัดหาและพัฒนาทรัพยากรที่จำเป็น และให้การสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ 6) เห็นชอบนโยบายเกี่ยวกับบุคลากร รวมทั้งการกำหนดนโยบายสำคัญ และระเบียบการในการต่อรอง และข้อตกลงที่อาจจะเกิดขึ้นจากการต่อรองต่าง ๆ 7) ประเมินผลการปฏิบัติงานของโรงเรียนและเห็นชอบแผนการปรับปรุงพัฒนา 8) ประเมินผลการปฏิบัติงานของสถานศึกษา และอนุมัติแผนการพัฒนาสถานศึกษา นอกจากนี้ อุทัย บุญประเสริฐ (2548: 2-10) ได้สังเคราะห์รายงานการวิจัยการกระจายอำนาจทางการศึกษาในประเทศต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

7.3.1 การกระจายอำนาจทางการศึกษาของประเทศไทย มีดังนี้ ประเทศไทยแบ่งการปกครองออกเป็นรัฐ (State) แต่ละรัฐมีความเป็นเอกเทศในการดูแลการบริหารจัดการการปกครองและการจัดการศึกษาของตนเอง ไม่ขึ้นแก่กันและไม่ขึ้นกับรัฐบาลกลางในด้านการศึกษารัฐธรรมนูญของประเทศกำหนดไว้ว่า การศึกษาเป็นความรับผิดชอบของรัฐ ดังนั้นรัฐบาลกลาง (Federal Government) จึงมีบทบาทในการจัดการศึกษาน้อยมาก รัฐบาลกลางเพียงวางนโยบายการศึกษาแห่งชาติ ประสานงาน เก็บรวบรวมข้อมูล แนะนำช่วยเหลือด้านการเงินในโครงการต่างๆ โดยมีกระทรวงศึกษาธิการของรัฐบาลกลางบริหารงานในรูปบริหารโครงการ ทั้งตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งชาติ ตามกฎหมายและตามพหุัตินัยนิยมแล้ว หน่วยงานที่รับผิดชอบต่อการจัดการศึกษามากและมีบทบาทสำคัญที่สุดของประเทศไทยคือ เขตพื้นที่การศึกษาที่ท้องถิ่น (Local School District) การบริหารจัดการทางการศึกษาในสหรัฐอเมริกาที่แท้จริง เป็นหน้าที่ขององค์การการศึกษาที่ระดับท้องถิ่น คือที่ เขตพื้นที่การศึกษา (School Districts) ในเขตพื้นที่การศึกษาประกอบไปด้วย District Board of Education หรือ School Board ซึ่งเป็นคณะกรรมการบริหารการศึกษาของแต่ละเขตพื้นที่การศึกษา คณะกรรมการชุดนี้มาจากการเลือกตั้ง และมีศึกษาธิการเขต (District Superintendent) ซึ่งส่วนใหญ่ได้มาจากการเลือกตั้ง ทำหน้าที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาในเขตพื้นที่ทำงานภายใต้การดูแลของคณะกรรมการบริหารการศึกษา (District Board of Education) ศึกษาธิการเขต เป็นผู้ดูแลการจัดการศึกษาระดับโรงเรียนในเขตพื้นที่ศึกษานั้น ๆ โดยทำหน้าที่จัดจ้างสรรหาครู กำหนดคุณสมบัติของครูที่ต้องการเป็นผู้ที่ดูแลเรื่องการจัดสรรงบประมาณที่ได้มาจากรัฐ และดูแลเรื่องหลักสูตรอย่างละเอียดว่าจะต้องครอบคลุมเนื้อหาใดบ้างอย่างไร ศึกษาธิการเขตในบางท้องถิ่นทำหน้าที่ดังกล่าวด้วยตนเอง แต่ในบางท้องถิ่นก็มอบหมายหรือกระจายอำนาจ (Delegate) ไป

ให้โรงเรียนทำเอง โดยผ่านครูใหญ่ (Principal) และคณะกรรมการสถานศึกษา (School Council) ให้โรงเรียนจัดทำหลักสูตรและจัดจ้าง สรรหาบุคลากรเอง

7.3.2 การกระจายอำนาจทางการศึกษาของประเทศฝรั่งเศสมีดังนี้ ประเทศฝรั่งเศส แบ่งส่วนการบริหารออกเป็น ส่วนกลางและส่วนท้องถิ่นส่วนกลาง หมายถึงรัฐบาลกลาง ส่วนท้องถิ่น แบ่งออกเป็นระดับเขต (Region) ระดับแคว้น (Department) และระดับอำเภอหรือชุมชน (Commune) การกระจายอำนาจการบริหารเป็นการกระจายไปสู่สภาคณะกรรมการการบริหารระดับที่เรียกชื่อว่า Collectivites Territoriales โดยรัฐยังคงรักษาอำนาจและบทบาทสำคัญที่เกี่ยวกับการบริการสาธารณสุข และการจัดการศึกษา ไว้ในอำนาจของรัฐบาลกลาง ในการบริหารระดับภูมิภาคหรือระดับท้องถิ่น มีการแบ่งภาระงานและความรับผิดชอบแตกต่างกันคือ ที่ระดับเขต (Region) วางแผนการใช้พื้นที่ การพัฒนาเศรษฐกิจ การฝึกอบรมด้านอาชีพ ในด้านการศึกษา ดูแลการสร้างโรงเรียน การบำรุงรักษา การดำเนินงานของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา (Lycee) สร้างถนน การขนส่งและกำหนดมาตรการ สนับสนุนด้านงบประมาณที่ระดับแคว้น บริหารจัดการงานประจำ งานด้านสวัสดิการ งานดูแลด้าน สุขภาพอนามัย การกำหนดมาตรการป้องกันด้านสุขภาพอนามัย จัดหางานในด้านการศึกษา การ สร้างโรงเรียนบำรุงรักษา การดำเนินงานของสถาบันการศึกษาระดับวิทยาลัย (College) ดูแลใน ด้านการคมนาคมและการขนส่ง และที่ระดับอำเภอ (Commune) ดูแลการวางผังเมือง เครื่องอำนวยความสะดวกในท้องถิ่น การสนับสนุนด้านที่อยู่อาศัย สาธารณูปโภค (ไฟฟ้า น้ำประปา การกำจัดขยะ การขนส่งมวลชน) ด้านอนามัยและการบริการสังคม สุขอนามัย ด้านการศึกษา ดูแลการก่อสร้าง และ บำรุงรักษาโรงเรียนระดับประถมศึกษา ในด้านวัฒนธรรม ดูแลพิพิธภัณฑ์โรงละคร

7.3.3 การกระจายอำนาจทางการศึกษาของประเทศอังกฤษ มีดังนี้ ประเทศอังกฤษ หรือประเทศสหราชอาณาจักร (United Kingdom) จัดระเบียบการบริหารประเทศออกเป็น 2 ส่วน คือ การบริหารส่วนกลาง (Government Department) ซึ่งมีรัฐบาลและหน่วยงานราชการส่วนกลาง กับการบริหารส่วนท้องถิ่น (Local Government) ซึ่งแบ่งเป็นสภานครหลวง (Metropolitan Council) สภาเขตนคร (County Council) สภาอำเภอในเขตมหานคร (Metropolitan District Council) และ สภาอำเภอในเขตจังหวัด (County District Council) ระบบบริหารการศึกษามีในระดับชาติ ระดับ ท้องถิ่นการศึกษาและในระดับสถานศึกษาในระดับท้องถิ่นการศึกษา คือ องค์การบริหารการศึกษา ท้องถิ่น (Local Education Authorities: LEAs) ในอังกฤษและเวลส์ องค์การบริหารท้องถิ่นสกอตแลนด์ หรือ Scottish Local Authorities ในไอร์แลนด์เหนือ เรียกกันว่า Education and Library Boards หน่วยงานระดับชาติ มีหน้าที่วางแผน นโยบายและกำกับดูแลให้การจัดการศึกษาบรรลุเป้าหมายเชิง นโยบายของรัฐ คือ Department for Education and Employment (DfEE) หรือ Department for Education and Skills (DfES) มีหน้าที่กำหนดเป้าหมายและนโยบายการศึกษาชาติ กำหนด หลักสูตรการศึกษาชาติ กำหนดการประเมินผลการเรียนของนักเรียนตามกลุ่มอายุ สนับสนุนการทำ วิจัย พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดสอบแก่บุคคลทั่วไป กำหนดมาตรฐานการศึกษาขั้นต่ำ ดูแลคุณภาพและประสิทธิภาพการศึกษา จัดสรรงบประมาณและเงินอุดหนุนสำหรับกิจการหลักบาง ประการตามนโยบายของชาติ รัฐบาลกลางให้จัดตั้งองค์การบริหารการศึกษาท้องถิ่นขึ้นในองค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่นให้เป็นหน่วยงานอิสระของท้องถิ่นที่ทำหน้าที่ดูแลด้านการศึกษาในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาและการศึกษาต่อเนื่อง ภายในเขตพื้นที่การศึกษา เป็นหน่วยงานที่มีอำนาจปกครองตนเอง มีอำนาจกำหนดนโยบายท้องถิ่น เช่น นโยบายการศึกษา ทุกแห่งมีการแต่งตั้งคณะกรรมการการศึกษาท้องถิ่น (Education Committee) รัฐบาลกลางเคยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์การบริหารการศึกษาส่วนท้องถิ่นจัดการศึกษาของตนเอง โดยรัฐบาลกลางไม่เข้ามาควบคุมมากระยะหนึ่ง ต่อมาพบว่า มาตรฐานการศึกษาตกต่ำลง ผู้ว่าจ้างแรงงานเริ่มไม่พอใจคุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษาที่รับเข้าทำงาน รัฐบาลกลางจึงจำเป็นต้องเข้ามาแทรกแซงการบริหารจัดการศึกษาตาม Education Reform Act โดยกำหนดอำนาจของรัฐบาลกลาง รัฐบาลท้องถิ่นและสถานศึกษาใหม่ โดยให้มีส่วนร่วมที่เป็นการบริหารแบบรวมศูนย์ด้วยเช่น การวางหลักสูตรการศึกษาชาติ จัดระบบการทดสอบระหว่างช่วงชั้น วางเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาชาติ และการกำหนดสูตร การคำนวณงบประมาณ และจัดสรรเงินอุดหนุนการศึกษา (National Formula Funding) ใหม่ เป็นเกณฑ์กลางสำหรับองค์การบริหารการศึกษาท้องถิ่น เป็นต้น เพื่อให้แน่ใจว่าเด็กทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงมีคุณภาพมีมาตรฐานในระดับเดียวกัน ซึ่งประเทศอังกฤษกระจายอำนาจการปกครองและการบริหารการศึกษาในลักษณะการโอนอำนาจ (Devolution) แต่มีแนวโน้มว่า จะมีการบริหารการศึกษาในลักษณะรวมศูนย์ (Recentralization) เพิ่มมากขึ้น โดยรัฐบาลกลางจะมีบทบาทในการจัดการศึกษาเพิ่มขึ้น นอกเหนือจากการเป็นผู้กำหนดนโยบายและแผนการศึกษาในระดับชาติ ขณะเดียวกันองค์การบริหารการศึกษาท้องถิ่นก็กระจายอำนาจไปยังสถานศึกษามากขึ้น แต่ยังทำหน้าที่บริหารการศึกษาในเชิงยุทธศาสตร์ และให้การสนับสนุนบรรดาส่งจำเป็นเพื่อให้สถานศึกษาจัดการศึกษาได้ตามเป้าหมายของชาติ ท้องถิ่น และชุมชนอย่างมีคุณภาพ

7.3.4 การกระจายอำนาจทางการศึกษาของประเทศออสเตรเลีย มีดังนี้ รัฐบาลแห่งมลรัฐของประเทศออสเตรเลียจำนวนมาก มีความเป็นอิสระ (Autonomy) ตามสิทธิในรัฐธรรมนูญ มีภารกิจที่กว้างขวาง สามารถกำหนดนโยบายหรือกลไกในการปฏิบัติงานของตนเอง และมีบทบาทสำคัญในการปฏิบัติงานของตนเอง และมีบทบาทสำคัญในการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชน แต่ละรัฐบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Local Government) จะมีบทบาทค่อนข้างน้อยมาก เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศประชาธิปไตยอื่น ๆ ทั้ง ๆ ที่ตามกฎหมายแล้ว ภารกิจการจัดการศึกษาเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของรัฐบาลแห่งมลรัฐ ปรากฏว่าแต่มลรัฐกระจายอำนาจการตัดสินใจเพิ่มอำนาจและให้ความเป็นอิสระแก่โรงเรียน ลดการแทรกแซงการปฏิบัติงานประจำวันของโรงเรียน แต่มุ่งจะกระจายอำนาจในการบริหารจัดการและความรับผิดชอบลงสู่โรงเรียน มีนโยบายจัดการโรงเรียนของรัฐให้เป็นโรงเรียนที่มีอำนาจ มีความรับผิดชอบและสามารถตัดสินใจในการพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนให้มีคุณภาพได้เอง โดยพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการตนเองของโรงเรียนที่เรียกว่า Self-Managing School หรือ แบบที่นิยมเรียกกันในสหรัฐอเมริกาว่า School-Based Management การกระจายอำนาจโดยการให้โรงเรียนจัดการงบประมาณด้วยตนเอง เป็นลักษณะพิเศษที่สำคัญของการปฏิรูปการบริหารจัดการศึกษาของประเทศออสเตรเลีย มลรัฐวิกตอเรีย ได้จัดงบประมาณแบบ School Global Budget-SGB ซึ่งเป็นการจัดสรรงบประมาณแบบตรงสู่โรงเรียน ในมลรัฐออสเตรเลียใต้ จัดให้โรงเรียนทุกโรงได้รับงบประมาณรายโรงเป็นพื้นฐานก่อน (Per School

Funding) ส่วนที่จะได้รับเพิ่มจะเพิ่มขึ้นตามจำนวนนักเรียน ซึ่งขึ้นอยู่กับระดับชั้นเรียนและความจำเป็นพิเศษ

7.3.5 การกระจายอำนาจทางการศึกษาของประเทศนิวซีแลนด์ มีดังนี้ การจัดการศึกษาของประเทศนิวซีแลนด์ เคยเป็นแบบรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง (Centralization) มาก่อน มีระดับของการบริหารหลายระดับหลายขั้นตอน มีองค์กรและหน่วยงานจัดการศึกษาหลากหลาย แต่อำนาจการตัดสินใจด้านการศึกษา ทั้งการกำหนดนโยบายการบริหารแผนงาน โครงการ งบประมาณและบุคลากรอยู่ที่ส่วนกลาง การจัดการศึกษาจึงไม่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคมของนิวซีแลนด์ที่เปลี่ยนแปลงไป และมีได้ตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นและสถานศึกษาอย่างแท้จริง ขาดการติดตามตรวจสอบอย่างเป็นระบบส่งผลให้การจัดการศึกษาขาดประสิทธิภาพ และนักเรียนขาดคุณภาพ โรงเรียนไม่มีอิสระในการบริหาร จึงไม่สามารถสนองความต้องการของผู้ปกครองและชุมชน เพราะต้องพึ่งส่วนกลางเป็นหลัก จึงไม่ได้ให้ความสำคัญต่อชุมชนเท่าที่ควร ประเทศนิวซีแลนด์ได้เปลี่ยนระบบการบริหารและการจัดการศึกษาสู่แนวใหม่ทั้งระบบการกระจายอำนาจการบริหารทั้งระบบ จากกระทรวงศึกษาธิการไปสู่สถานศึกษาโดยตรง มีการตัดทอนหน่วยงานที่ไม่จำเป็น และปรับโครงสร้างองค์กรขึ้นใหม่ ควบคู่กับการลดบทบาทส่วนกลางและกระจายอำนาจให้สถานศึกษา โดยกำหนดให้มีหน่วยงานรับผิดชอบการจัดการศึกษา เพียง 2 ระดับ คือ ระดับกระทรวง และระดับสถานศึกษา

7.3.6 การกระจายอำนาจทางการศึกษาของประเทศญี่ปุ่นมีดังนี้ กระทรวงที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษา คือ กระทรวงการศึกษา วัฒนธรรมกีฬา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology-Mext) เป็นกระทรวงเดียวที่รับผิดชอบงานด้านการศึกษาของทั้งชาติตั้งแต่อนุบาลถึงอุดมศึกษา รวมทั้งการศึกษาตลอดชีวิต รับผิดชอบทั้งในด้านนโยบายและแผน งบประมาณ การจัดทำหลักสูตรและอนุมัติแบบเรียน กำหนดมาตรฐานการศึกษา มาตรฐานใบประกอบวิชาชีพครูและกำกับดูแลให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามกฎหมาย ในขณะที่ภาคปฏิบัติ งานบริหารและจัดการศึกษาให้เป็นบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

7.3.7 การกระจายอำนาจทางการศึกษาของประเทศเกาหลี มีดังนี้ การกระจายอำนาจการบริหารการศึกษา สัมพันธ์กับการกระจายอำนาจการปกครองส่วนท้องถิ่นและคำนึงถึงความพร้อม โดยการกระจายอำนาจการบริหารการศึกษาสู่ท้องถิ่น มีการป้องกันการถูกแทรกแซงทางการเมืองและการคุ้มครองความเป็นวิชาชีพการศึกษาในด้านการบริหารการศึกษานั้น รัฐธรรมนูญได้บัญญัติว่า ให้แยกจากอำนาจการบริหารทั่วไป และให้ปลอดจากการแทรกแซงทางการเมือง การกระจายอำนาจการบริหารการศึกษาไปสู่ท้องถิ่นของเกาหลี ถูกบัญญัติไว้ในกฎหมายการกระจายอำนาจการบริหารสู่ท้องถิ่น (Local Autonomy Law) โดยมีกระทรวงการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Ministry of Education and Human Resources Development-MOEHRD) เป็นหน่วยงานบริหารการศึกษาในระดับชาติที่รับผิดชอบการบริหาร ทำหน้าที่กำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางวิชาการ (Academic Activities) วิทยาศาสตร์ศึกษาและการศึกษาโดยรัฐ (Sciences And Pubic Education) และการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติตามปรัชญาที่เน้นการพัฒนาเด็กให้เป็น

พลเมืองในอุดมคติ และกระจายอำนาจส่วนใหญ่สู่หน่วยงานในระดับท้องถิ่น ในด้านการวางแผนการเงินและการตัดสินใจในการบริหารการศึกษาที่เกี่ยวกับระดับประถมและมัธยมศึกษา

7.3.8 การกระจายอำนาจทางการศึกษาของประเทศมาเลเซียมีดังนี้ การบริหารการศึกษาดำเนินการโดยกระทรวงศึกษาธิการกระทรวงเดียว ทั้งที่ระดับชาติ ระดับรัฐ และระดับโรงเรียน ดังนั้นการบริหารการศึกษาจึงมีมาตรฐานเดียวกันในทุกหน่วยทั่วประเทศ และมีเป้าหมายสู่ความเป็นมาตรฐานระดับสากลใน ค.ศ. 2020 การบริหารการศึกษาของมาเลเซีย เป็นระบบรวมอำนาจไว้ที่ศูนย์กลาง โดยมีสำนักงานศึกษาธิการรัฐ สำนักงานศึกษาธิการอำเภอ กลุ่มโรงเรียนและโรงเรียนรับนโยบายกิจกรรม ทรัพยากร และแนวปฏิบัติตรงมาจากกระทรวงศึกษาธิการ ลงตามลำดับสายงาน กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้กำหนดนโยบาย แผน หลักสูตรตำราเรียน คู่มือครู สื่อ และอื่น ๆ อย่างพร้อมสรรพ

สรุปได้ว่า การกระจายอำนาจทางการศึกษาของต่างประเทศ พบว่า รัฐบาลกลางจะมีบทบาทในการจัดการศึกษาเพิ่มขึ้นนอกเหนือจากการเป็นผู้กำหนดนโยบายและแผนการศึกษาในระดับชาติ ขณะเดียวกันองค์การบริหารการศึกษาท้องถิ่นก็กระจายอำนาจไปยังสถานศึกษามากขึ้น และการกระจายอำนาจมีระดับของการบริหารหลายระดับหลายชั้นตอน มีองค์กรและหน่วยงานจัดการศึกษาหลากหลาย แต่อำนาจการตัดสินใจด้านการศึกษา ทั้งการกำหนดนโยบายการบริหารแผนงาน โครงการ งบประมาณและบุคลากรอยู่ที่ส่วนกลาง มีการตัดทอนหน่วยงานที่ไม่จำเป็น และปรับโครงสร้างองค์กรขึ้นใหม่ ควบคู่กับการลดบทบาทส่วนกลางและกระจายอำนาจสู่ เขตพื้นที่การศึกษา ท้องถิ่น และสถานศึกษา โดยกำหนดให้มีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัดการศึกษาของแต่ละท้องถิ่น

8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาตามหลักการกระจายอำนาจ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาตามหลักการกระจายอำนาจ มีดังนี้

อุทัย บุญประเสริฐ (2543: 40-44) ได้ศึกษารูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน พบว่า มีรูปแบบที่สำคัญอยู่ 4 รูปแบบเช่นเดียวกัน คือ 1) รูปแบบที่ผู้บริหารโรงเรียนมีอำนาจในการตัดสินใจ (Administrative Control SBM: Principal decides) การบริหารในรูปแบบนี้เป็นการให้อำนาจหน้าที่ในด้านงบประมาณบุคลากร และด้านหลักสูตร แก่ผู้บริหารโรงเรียนในการตัดสินใจดำเนินการ โดยคณะกรรมการโรงเรียนมีหน้าที่ในการให้คำปรึกษาแก่ผู้บริหารโรงเรียนเท่านั้น ดังนั้น เพื่อเป็นหลักประกันในการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เขตพื้นที่จะต้องเพิ่มการตรวจสอบให้มากขึ้น เพื่อให้การใช้จ่ายทรัพยากรของโรงเรียนเกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนมากที่สุด 2) รูปแบบที่ครูมีอำนาจในการตัดสินใจ (Professional Control SBM: Teachers Decides) เป็นรูปแบบที่คณะกรรมการโรงเรียนมีอำนาจในการตัดสินใจทั้งในด้านงบประมาณ บุคลากร และด้านหลักสูตร โดยมีตัวแทนครูเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการโรงเรียนในสัดส่วนที่มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ เช่น ผู้ปกครอง นักเรียน ผู้บริหาร เป็นต้น และเนื่องจากมีตัวแทนครูในสัดส่วนที่มากกว่าดังกล่าว จึงทำให้ครูมีบทบาทในการตัดสินใจสูง ทั้งนี้ก็เป็นไปตามแนวคิดที่ว่า ครูเป็นผู้ใกล้ชิดนักเรียนย่อมสามารถที่จะพิจารณาตัดสินใจแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้สอดคล้องและมีประสิทธิภาพ 3) รูปแบบที่ผู้ปกครองและชุมชนมีอำนาจในการตัดสินใจ (Community Control SBM: Parent/community Members Decide) เป็นรูปแบบที่เพิ่มอำนาจในการตรวจสอบให้แก่ผู้ปกครองและชุมชนมากขึ้น ซึ่งเป็นไปในแนวทางที่จะทำให้ผู้บริหารปกครองพอใจ โดยให้ชุมชนเป็นผู้ดูแล แนวคิดพื้นฐานของการบริหารโรงเรียนในรูปแบบนี้มีอยู่ว่า หลักสูตรของโรงเรียนควรจะต้องสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าและความต้องการของผู้ปกครองและชุมชน เมื่ออำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตร งบประมาณ และบุคลากร อยู่ในมือของ

ผู้ปกครองและชุมชน การบริหารจัดการเพื่อตอบสนองต่อคุณค่าและความต้องการของผู้ปกครองและชุมชนจะมีมากกว่าที่อำนาจการบริหารไปตกอยู่ในมือผู้อื่น การบริหารในรูปแบบนี้จะมีสัดส่วนของผู้ปกครองและชุมชนร่วมเป็นคณะกรรมการโรงเรียนในสัดส่วนที่มากกว่าสมาชิกในกลุ่มอื่น ๆ ดังนั้น การบริหารจัดการโรงเรียนจึงตกอยู่ ภายใต้การกำกับดูแลของผู้ปกครองและชุมชน 4) รูปแบบที่ผู้ปกครองและครูมีอำนาจในการตัดสินใจ (Balanced Control SBM: Parents and Teachers, as Equals, Decides) รูปแบบนี้เป็นการผสมผสานระหว่างผู้ปกครองกับครูให้มีบทบาทในการกำกับดูแลโรงเรียนด้วยกันทั้งสองฝ่าย แนวคิดพื้นฐานของการบริหารในรูปแบบนี้มีอยู่ว่าครูก็มีความตั้งใจที่จะตอบสนองต่อคุณค่าและความต้องการของผู้ปกครอง ในขณะที่ผู้ปกครองก็ต้องการที่จะมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการดำเนินการให้เกิดผลดีแก่เด็ก ๆ ของตนในโรงเรียน ดังนั้น ผู้ปกครองและครู จึงมีความสำคัญต่อการตัดสินใจทั้งด้านหลักสูตร งบประมาณ และบุคลากร คณะกรรมการโรงเรียนในรูปแบบนี้จึงเป็นคณะกรรมการที่มีอำนาจในการตัดสินใจ และมีความสมดุลระหว่างสมาชิกที่ได้มาจากครูและผู้ปกครอง

ธวัชชัย รัตตัญญู (2551: 252-258) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้เสนอผลการวิจัย 3 ประเด็น ประกอบด้วย 1) หลักการบริหารตามหลักการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน 7 หลักการ ดังนี้ (1) หลักการกระจายอำนาจ (2) หลักการมีส่วนร่วม (3) หลักการคืนอำนาจจัดการศึกษาให้ประชาชน (4) หลักการบริหารตนเอง (5) หลักการตรวจสอบและถ่วงดุล (6) หลักการมีภาวะผู้นำแบบเกื้อหนุน (7) หลักการพัฒนาทั้งระบบ 2) นำเสนอด้านบทบาทคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 15 บทบาท และที่ควรเพิ่มเติม 4 ประเด็น ดังนี้ (1) ด้านองค์ประกอบของคณะกรรมการ (2) ด้านบทบาทหน้าที่และการดำรงตำแหน่ง (3) ด้านการให้เกียรติยกย่อง (4) รูปแบบของคณะกรรมการควรเป็นรูปแบบชุมชนเป็นหลัก 3) นำเสนอด้านบทบาทของนายกเทศมนตรี หรือรองนายกรัฐมนตรีที่ควบคุมการจัดการศึกษา ผู้อำนวยการกองหรือผู้อำนวยการสำนักการศึกษา และผู้บริหารสถานศึกษา

ณัฐศักดิ์ จันทร์ผล (2552: 210-212) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการบริหารงานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่เน้นการกระจายอำนาจ ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพความต้องการในการพัฒนาการบริหารงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่เน้นการกระจายอำนาจสูงกว่าสภาพการปฏิบัติจริงในการบริหารงานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่เน้นการกระจายอำนาจ 2) ผลการสร้างรูปแบบการบริหารจัดการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่เน้นการกระจายอำนาจ ได้องค์ประกอบ ดังนี้ (1) การบริหารที่ยึดหลักการกระจายอำนาจในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในฐานะองค์กรระดับท้องถิ่น มีข้อบ่งชี้ 5 ภาระงาน (2) โครงสร้างองค์กร องค์กรคณะบุคคลและบุคลากร มีข้อบ่งชี้ 8 ภาระงาน (3) การบริหารงานวิชาการ มีข้อบ่งชี้ 7 ภาระงาน (4) การบริหารงานงบประมาณ มีข้อบ่งชี้ 5 ภาระงาน (5) การบริหารงานบุคคล มีข้อบ่งชี้ 7 ภาระงาน (6) การบริหารงานทั่วไป มีข้อบ่งชี้ 9 ภาระงาน

สมชัย พุทธิ (2552: 396-399) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์องค์ประกอบและการพัฒนาตัวบ่งชี้การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัย พบว่า 1) องค์ประกอบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มี 9 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านการสร้างเชื่อมั่นให้กับผู้รับบริการ ด้านความมั่นคงยั่งยืนและพัฒนาระบบบริหาร

จัดการโรงเรียน ด้านผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของโรงเรียน ด้านความรู้และทักษะการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ด้านสมรรถวิสัยการบริหารแบบองค์คณะบุคคล ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน ด้านความเป็นครูมืออาชีพ ด้านวัฒนธรรมองค์กร และด้านการปรับโครงสร้างทางสถาบัน/หน่วยงานต้นสังกัด 2) ตัวชี้วัดการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งสิ้น 77 ตัว จำแนกเป็นด้านการสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้รับบริการ 11 ตัวชี้วัด ด้านความมั่นคงยั่งยืนและพัฒนาระบบบริหารจัดการโรงเรียน 17 ตัวชี้วัด ด้านผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของโรงเรียน 7 ตัวชี้วัด ด้านความรู้และทักษะการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน 9 ตัวชี้วัด ด้านสมรรถวิสัยการบริหารแบบองค์คณะบุคคล 8 ตัวชี้วัด ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน 10 ตัวชี้วัด ด้านความเป็นครูมืออาชีพ 5 ตัวชี้วัด ด้านวัฒนธรรมองค์กร 5 ตัวชี้วัด และด้านการปรับโครงสร้างทางสถาบัน/หน่วยงานต้นสังกัด 5 ตัวชี้วัด

ชยานนท์ มนเพียรจันทร์ (2554: 366-379) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การจัดการศึกษาปฐมวัยขององค์การบริหารส่วนตำบลด้วยหลักองค์รวม กรณีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กดงพอง องค์การบริหารส่วนตำบลศิลา จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กดงพอง มีการดำเนินการจัดการศึกษาใน 4 ด้าน คือ ด้านบุคลากรและการบริหารจัดการ ด้านศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ด้านคุณภาพเด็กปฐมวัยและด้านการสนับสนุนจากชุมชน แต่จากผลการดำเนินงานในปีที่ผ่านมา พบว่า การจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กดงพองมีสภาพปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นหลายประการจนส่งผลให้ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานกลางการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กดงพองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงได้ดำเนินการโครงการเพื่อแก้ปัญหาพร้อม 4 โครงการ คือ 1) โครงการยกระดับมาตรฐานการดำเนินงานด้านบุคลากรและการบริหารจัดการ 2) โครงการยกระดับมาตรฐานการดำเนินงานด้านศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 3) โครงการยกระดับมาตรฐานการดำเนินงานด้านคุณภาพเด็กปฐมวัย และ 4) โครงการยกระดับมาตรฐานการดำเนินงานด้านการสนับสนุนจากชุมชน ซึ่งมีผลทำให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กดงพองผ่านเกณฑ์การประเมินคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานกลางการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอยู่ในระดับดีขึ้นไปทุกด้านทุกรายการ นอกจากนี้ยังผู้วิจัย พบว่า ครู ผู้ปกครองนักเรียน คณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และบุคลากรจากองค์การบริหารส่วนตำบลศิลา เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติหลายประการทั้งในด้านความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ และเกิดความรู้ใหม่จากการปฏิบัติ 3 ลักษณะ คือ 1) ความรู้ใหม่จากการปฏิบัติตามหลักการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในบริบทเฉพาะของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กดงพอง 2) ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นภายหลังจากการนำหลักองค์รวมเสนอต่อผู้ร่วมวิจัย คือ องค์กรวม 4 ประสานเพื่อการพัฒนา และ 3) ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นจากการถอดบทเรียนที่ได้จากการทำงานร่วมกันในขั้นตอนสุดท้ายของการวิจัย คือ SILA CHAIN Model

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาตามหลักการกระจายอำนาจ พบว่า งานวิจัยเกี่ยวกับการกระจายอำนาจส่วนใหญ่ เป็นการบริหารที่ยึดหลักการกระจายอำนาจในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในฐานะองค์กรระดับท้องถิ่น เน้นการกระจายอำนาจสูงกว่าสภาพการปฏิบัติจริงในการบริหารงานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีการกระจายอำนาจที่สำคัญอยู่ 4 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบที่ผู้บริหารโรงเรียนมีอำนาจในการตัดสินใจ 2) รูปแบบที่ผู้บริหารโรงเรียนมีอำนาจ ในการตัดสินใจ 3) รูปแบบที่ผู้ปกครองและชุมชนมีอำนาจในการตัดสินใจ 4) รูปแบบที่ผู้ปกครองและครูมีอำนาจในการตัดสินใจ

การจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน

ผู้วิจัยได้ศึกษาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีหัวข้อเรื่องที่ศึกษา ดังนี้ 1) ความหมายของท้องถิ่น 2) ท้องถิ่นกับการจัดการศึกษา 3) หลักการของระบบการศึกษาของท้องถิ่น 4) องค์ประกอบของระบบการศึกษาท้องถิ่น 5) บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานและองค์กรในท้องถิ่นที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษา และ 6) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน

1. ความหมายของท้องถิ่น

เสรี จุ้ยพริก (2550), ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 511), ปรีชา นุ่นสุข (2540: 2), นคราญ กาญจนประเสริฐ (2545) และ ศรีศักดิ์ วัลลิโถม (อ้างถึงใน เลิศชาย ศิริชัย, 2547) ได้ให้ความหมายของท้องถิ่นที่สอดคล้องกันว่า ท้องถิ่น หมายถึง ท้องที่ใดท้องที่หนึ่งโดยเฉพาะซึ่งเน้นถึงลักษณะทางสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์และทางธรรมชาติที่มีความเป็นขอบเขตเฉพาะพื้นที่นั้น ๆ เป็นสำคัญและยังมีความหมายที่กำหนดขอบเขตของพื้นที่ระดับย่อยตามเขตการปกครอง หรือเป็นหน่วยงานระดับรองไปจากหน่วยงานใหญ่ ได้แก่ หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด เป็นต้น คำว่า ท้องถิ่นเป็นสถาบันทางสังคมฐานล่างที่มีรากเหง้าทางประวัติศาสตร์วิถีชีวิตวัฒนธรรมศาสนาการพึ่งตนเอง มีความเกี่ยวเนื่องกันและอยู่ร่วมกัน มากับธรรมชาติมาอย่างยาวนาน ความเป็นชุมชนท้องถิ่นจึงมีความหมายมากกว่าที่จะกำหนดเด็ดขาดหรือจำเพาะเจาะจงตามเขตการปกครองตั้งการแบ่งเขตหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัดแต่อาจหมายรวมถึงความสัมพันธ์ทางสังคมที่เชื่อมโยงซึ่งกันและกัน

สรุปได้ว่า “ท้องถิ่น” หมายถึง ท้องที่ใดท้องที่หนึ่งโดยเฉพาะซึ่งเน้นถึงลักษณะทางสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์และทางธรรมชาติที่มีความเป็นขอบเขตเฉพาะพื้นที่นั้น ๆ อาจเป็นถิ่นฐานที่อยู่ของมนุษย์ที่ตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่กันเป็นกลุ่มหรือหน่วยของพื้นที่ย่อยลงมา ตั้งแต่บ้าน หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ เทศบาล จังหวัด ซึ่งราษฎรที่อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม มีกฎหมายรองรับเป็นนิติบุคคล มีอำนาจหน้าที่พัฒนาท้องถิ่น ดูแลทุกข์สุขของราษฎรในท้องถิ่น

2. ท้องถิ่นกับการจัดการศึกษา

ระบบการศึกษาของท้องถิ่น โดยท้องถิ่น และเพื่อท้องถิ่นระบบการศึกษาของรัฐเข้าไปสู่ความตีบตันและแก้ไขได้ยาก เพราะ ทฤษฎีเกี่ยวกับการศึกษาว่าการศึกษาคืออะไร จินตนาการของการศึกษาไทย คือ การท่องหนังสือหรือท่องความรู้ในตำรา ครู คือ ผู้ถ่ายทอดความรู้ ในตำรา ระบบการศึกษาที่อยู่บนฐานความคิดอย่างนี้ ผลิตคนไทยที่ทำไม่เป็น คิดไม่เป็น อยู่ร่วมกันไม่เป็น และจัดการไม่เป็นขึ้นมาเต็มประเทศ ทำให้ประเทศอ่อนแอและวิกฤต ถ้าครูเป็นเพียงผู้ถ่ายทอดความรู้ในตำราแทนที่จะเป็นผู้นำการเรียนรู้โดยรอบเพื่อให้ทำเป็น คิดเป็น อยู่ร่วมกันเป็น และจัดการเป็น ครูก็จะเข้าไปอยู่ในที่แคบและมีความบีบคั้นอย่างน่าสงสารว่า การศึกษา คือ การเรียนรู้ของคนทุกคนในวิถีชีวิตจริง ให้ทำเป็น คิดเป็น อยู่ร่วมกันเป็น และจัดการเป็น เพื่อชีวิตและการอยู่ร่วมกันที่ดีการศึกษาไม่ควรเอาวิชาเป็นตัวตั้งแต่ เป็นตัวประกอบอย่างหนึ่ง ตัวตั้งควรจะเป็นชีวิตจริง ปฏิบัติจริง การเอาตำราเป็นตัวตั้งทำให้ไม่เห็น ความสำคัญหรือดูถูกความรู้ที่ได้จากการปฏิบัติ

ในชีวิตจริงมนุษย์เรียนรู้จากการปฏิบัติ เช่นเรียนรู้ที่จะยืน จะเดิน จะทำงาน จะสัมพันธ์กับคนอื่น จะจัดการเงิน จะพัฒนาจิตใจให้สูงขึ้น แล้วเราก็ต้องรู้จักวิเคราะห์สังเคราะห์ความรู้ที่ได้มาจากการปฏิบัตินั้น ให้เป็นความรู้ที่ลึกซึ้ง กว้างขึ้น ชัดเจนขึ้น เพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ แล้วนำเอาความรู้ใหม่ไปปฏิบัติให้ได้ผลดียิ่งขึ้น การเคารพความรู้ที่ได้จากการปฏิบัติจะทำให้คนทุกคนมีเกียรติ และกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ ซึ่งไม่ได้จำกัดอยู่แต่ครูที่โรงเรียนเท่านั้น ทุกคน ทุกสิ่ง ทุกอย่างในชุมชนท้องถิ่นเป็นแหล่งเรียนรู้ได้หมด (All for Education) การเรียนรู้โดยเอาตำราเป็นตัวตั้งทำให้คนไทยรังเกียจงาน และก็ไม่ทำงานไม่เป็น งานเป็นส่วนสำคัญของชีวิต การเรียนรู้ที่เอาชีวิตเป็นตัวตั้งจึงต้องเรียนรู้ให้รักงาน เห็นการทำงานเป็นของมีคุณค่า (Work Value) สังคมอเมริกามีคุณค่าในงานสูง เขาจึงแข็งแรง สังคมไทยดูถูกการทำงาน อันมาจากวัฒนธรรมเจ้าขุนมูลนาย แบบที่ว่า “รักดีห้ามจู้ รักชั่วห้ามเสา” “ขอให้ได้เป็นเจ้าของคน” “ขอให้ได้นั่งกินนอนกิน” วัฒนธรรมรังเกียจงาน ทำให้เห็นไปว่า อาชีวศึกษาไม่มีเกียรติ แต่อันที่จริงสำคัญเหลือเกิน เพราะสัมมาอาชีพเป็นหนึ่งในมรรค 8 ที่เดียว ที่คนคิดแบบเห็นการหยิ่งโหยงเป็นของดี ทำให้การศึกษาและสังคมไทยบิดเบี้ยวและอ่อนแอไปหมด เมื่อท้องถิ่นจะเข้ามาจัดระบบการศึกษาของท้องถิ่น โดยท้องถิ่นเพื่อท้องถิ่น จึงควรใช้เวลาทำความเข้าใจว่าการศึกษาคืออะไร และจะเป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่นได้อย่างไร มิฉะนั้นจะไปตามกรอบความคิดเดิม ๆ แล้วการศึกษาก็ไม่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นจริง ในการปรึกษาหารือกัน ว่าระบบการศึกษาของท้องถิ่นควรเป็นอย่างไร อย่าเอาแต่ “นักการศึกษา” เท่านั้นมาคุย แต่ควรมาจากทุกกลุ่มอาชีพ และควรมีปราชญ์ชาวบ้านร่วมด้วย

3. หลักการของระบบการศึกษาของท้องถิ่น

ระบบการศึกษาของท้องถิ่นมีหลักการ 4 ประการดังนี้

3.1 เป็นการศึกษาสำหรับคนทั้งหมดในท้องถิ่น (Education for All) ตั้งแต่ครรภ์มารดาจนถึงเชิงตะกอน ทุกคนต้องมีการเรียนรู้ที่ดี ที่เหมาะสมกับวัย อาชีพ หน้าที่การงานควรมีการสำรวจว่าคนในท้องถิ่นทั้งหมดมีกี่กลุ่ม กี่ประเภท แต่ละกลุ่มแต่ละประเภทต้องการศึกษาอย่างไร

3.2 ทั้งหมดเพื่อการศึกษา (All for Education) ทรัพยากรทั้งหมดในท้องถิ่น รวมทั้งที่จะดึงมาได้จากข้างนอก ต้องนำมาใช้เพื่อการ ศึกษา ไม่ใช่เพียงแต่โรงเรียนเท่านั้น เช่น คนทุกคนในชุมชนท้องถิ่น โรงเรียนและสถานศึกษาต่าง ๆ หน่วยราชการต่าง ๆ วัด ภาครัฐกิจ สื่อสารมวลชน ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ ศูนย์ศิลปะ ศูนย์กีฬา ฯลฯ ทั้งหมดมีประโยชน์ ต่อการเรียนรู้ทั้งสิ้น ควรสำรวจคนทุกคนในชุมชนว่า ใครมีความรู้ ความชำนาญเรื่องอะไรบ้าง เช่น ทำไร่ ทำนา เลี้ยงปลา เป็นช่าง ทำกับข้าว ทำขนม งานศิลปะ เป็นหมอพื้นบ้าน ฯลฯ ถือว่าทุกคนในชุมชนมีความรู้ที่เป็นประโยชน์ในทางที่ต่าง ๆ กัน ทำฐานข้อมูลของคนทุกคนเหล่านี้คนทุกคนในชุมชนก็จะเป็น คนมีเกียรติและเป็นแหล่งเรียนรู้

3.3 มีการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เอาชีวิตจริงปฏิบัติจริงเป็นตัวตั้ง ไม่ใช่เอาตำราเป็นตัวตั้ง ตำราและแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ เป็นเครื่องประกอบ การเรียนรู้ที่เอาชีวิตจริง ปฏิบัติจริงเป็นตัวตั้ง การพยายามทำอะไรให้สำเร็จ เป็นการเรียนรู้โดยรอบด้าน ไม่ใช่เพียงท่อง ๆ แต่ทำอะไรไม่เป็นการเรียนรู้โดยรอบด้านจากการปฏิบัติจะทำให้เกิดความเข้มแข็งทางปัญญา

3.4 เกิดผลดีจากการเรียนรู้จากการปฏิบัติ (ปฏิเวธ) หลักของ การศึกษา 3 อย่าง คือ ปรัชญา ปฏิบัติ ปฏิเวธ ในระบบการศึกษาปัจจุบันไปไม่ถึงปฏิบัติและปฏิเวธ อยู่ที่ปรัชญาเท่านั้น ปฏิเวธ

คือ การได้ผลจากการปฏิบัติ การได้ผลจะเป็นตัวบอกว่าทฤษฎีและการปฏิบัติถูกต้องหรือไม่ ถ้าไม่ได้ผลดีก็แปลว่าไม่ถูกต้อง จะเถียงอย่างไร ๆ ก็ไม่ขึ้น การศึกษาไทยที่อยู่ ที่ปริยัติ ขาดปฏิบัติและปฏิเวธ จึงขาดการป้อนกลับทำให้ไม่รู้ตัวเองว่า ที่เรียนๆ สอน ๆ กันนั้น ถูกต้องหรือไม่ ทำให้การศึกษาไทยติดตันทางปัญญา ระบบการศึกษาของท้องถิ่นจะต้องเกิดผลดีต่อท้องถิ่น เช่น การหลุดพ้นจากความยากจน เศรษฐกิจดี สังคมดี วัฒนธรรมดี สิ่งแวดล้อมดี สุขภาพดี นั่นคือเป็นท้องถิ่นน่าอยู่ ถ้าการศึกษาไม่ทำให้ท้องถิ่นดีขึ้นจะมีการศึกษาไปทำไม การคำนึงถึงผลของการศึกษาหรือปฏิเวธ จะไปกำกับให้การศึกษา ทางทฤษฎีและทางการปฏิบัติให้ดีขึ้นๆ ไม่ใช่ท่องหนังสือไปเรื่อยๆ ลอยตัวออกจากชีวิตจริงของชุมชนท้องถิ่น นี่คือหลัก 4 ประการของระบบการศึกษาท้องถิ่น และระบบการศึกษาของประเทศ

4. องค์ประกอบของระบบการศึกษาท้องถิ่น

องค์ประกอบของระบบการศึกษาท้องถิ่น 10 ประการ ดังต่อไปนี้

4.1 ชมรมรักการอ่านทุกหมู่บ้าน การสร้างวัฒนธรรมการอ่าน เป็นระเบียบวาระแห่งชาติอย่างหนึ่ง คนไทยอ่านหนังสือน้อย ขณะนี้เรามีเรื่องที่ชอบมาก ถ้าไม่อ่านจะไม่เข้าใจ เพียงแต่ฟังวิทยุหรือดูโทรทัศน์ เข้าไม่ถึงความซับซ้อน ถ้าไม่เข้าใจความซับซ้อนก็จะไม่เข้าใจ และทำไม่ถูก อันจะนำไปสู่ความขัดแย้งและรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ ท้องถิ่นควรส่งเสริมให้คนที่รักการ อ่านมารวมตัวกัน เป็นชมรมรักการอ่านประจำหมู่บ้าน ชมรมจัดให้มี “ห้องสมุดหมู่บ้าน” มีการจัดหาหนังสือที่นำอ่านมาเข้าห้องสมุด ซึ่งอาจจะได้ มาจากการบริจาคบ้างและโดยการซื้อบ้าง อบต. หรือเทศบาล อาจมีงบประมาณซื้อหนังสือเข้าห้องสมุดหมู่บ้าน ชมรม รักการอ่านควรส่งเสริมให้พ่อแม่อ่านนิทานดี ๆ ให้ลูกฟังทุกวัน พ่อแม่จะได้มีเวลาอยู่กับลูกมากขึ้นทำให้ครอบครัวอบอุ่น เด็ก ๆ ได้ฟัง นิทานดี ๆ จะมีความสุข และทำให้เป็นคนฉลาดต่อไป

4.2 ศูนย์เด็กเล็ก ทุกตำบลควรมีศูนย์เด็กเล็กให้พอเพียงกับจำนวนเด็กเล็ก มีครูพี่เลี้ยงที่ได้รับการอบรมเรื่องการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยมาเป็นอย่างดี ถ้าเด็กในวัย 0-6 ขวบได้รับการเลี้ยงดูอย่างถูกต้อง จะโตขึ้นเป็นคนดี เป็นคนฉลาด และเป็นคนมีความสุข ซึ่งมีความหมายมากต่อชีวิต และประเทศชาติ ปีหนึ่ง ๆ มีเด็กเกิดใหม่ 7-9 แสนคน เด็กปฐมวัยทั้งหมด ก็จะมีถึง 4-5 ล้านคน ฉะนั้นมีความเร่งรีบที่จะต้องดูแลเด็กปฐมวัย ทั้งหมดให้ได้โดยรวดเร็ว ควรวางแผนฝึกอบรมครูพี่เลี้ยงจำนวนมากให้ได้โดยรวดเร็วและมีคุณภาพ โดยท้องถิ่นเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรม และจ่ายเงินเดือน ครูพี่เลี้ยง ในการนี้จะสร้างการมีงานทำหลายแสนคน และเป็นงานมีงานทำที่มีประโยชน์อันยิ่งใหญ่ต่ออนาคตของชาติ เด็กเล็กทุกคนในตำบลจะต้องได้เข้าเรียนฟรีโดยไม่มีการสอบเข้า หรือข้อแม้อื่นใด เด็กเล็กทุกคนในตำบลจะต้องได้กินนมฟรีทุกวัน หญิงตั้งครรภ์ทุกคนจะต้องได้กินนมฟรีทุกวัน จากการศึกษาที่มีการเลี้ยงดูวันในชุมชนหรือหามาจากชุมชนใกล้เคียง ไม่ใช่จัดหาจากที่ไกล แล้วมีการโกงกินกันหรือเกิดเรื่องนมบูด

4.3 ศูนย์การเรียนรู้ตำบล ทุกตำบลมีศูนย์การเรียนรู้ซึ่งประกอบด้วยห้องสมุดตำบล ควรมีการติดตั้งอินเทอร์เน็ต เพื่อดึงความรู้ข้อมูลข่าวสารเข้ามาใช้ ทุกตำบลควรมีการวิจัยประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมตำบล และเอามาแสดงไว้ในพิพิธภัณฑ์ตำบล มีศูนย์ศิลปะที่มีกิจกรรมทางศิลปะต่าง ๆ เช่น ดนตรี การแสดง อาจจัดฉายภาพยนตร์ดี ๆ มีศูนย์กีฬาที่สามารถ เล่นกีฬาประเภทต่าง ๆ มีศูนย์การเรียนรู้พิเศษ เพื่อการเรียนรู้ตามความต้องการที่หลากหลายในชุมชน ศูนย์การเรียนรู้เหล่านี้

ควรทำด้วยความประหยัดตามกำลังความสามารถของตำบล อยู่เป็นกลุ่มที่ไม่ไกลกันนัก ศูนย์การเรียนรู้ ตำบลนี้ จะเป็นที่ศึกษาคึกคักที่ผู้คนมีกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ รอบ ๆ ศูนย์การเรียนรู้ตำบล มีตลาดชุมชน ที่ผู้ผลิตสามารถเอาสินค้ามาขายได้โดยตรง ตลาดชุมชนนี้ควรมีทุกตำบล เพราะเป็นตลาดที่ทำให้ ผู้ขาย คือ ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้นและผู้ซื้อมีรายจ่ายลดลง เพราะตัดคนกลางที่เอากำไรส่วนเกินไป มากเกิน ตลาดชุมชนนี้ไม่ต้องใช้พลังงานไฟฟ้าเลย ต่างจากศูนย์การค้า ถ้ามีตลาดชุมชนทั่วประเทศ จะลดการใช้พลังงานไฟฟ้าไปได้มาก โกลั ๆ ศูนย์การเรียนรู้ตำบล ควรมีศูนย์การแพทย์แผนไทย ประจำตำบล โดยชาวบ้านเป็นเจ้าของ กรมการแพทย์แผนไทยควรจะสนับสนุนให้ชาวบ้านจำนวนหนึ่ง ในทุกตำบลได้รับการฝึกอบรมให้สามารถ ให้บริการได้ 3 อย่าง คือ 1) การนวดแผนไทย 2) การประคบ ด้วยสมุนไพร 3) การขายยาสมุนไพรที่พิสูจน์แล้วว่า มีประโยชน์จริง การนวดไทยนั้นถ้าทำให้ดี ๆ จะได้รับความนิยมนอก อาจมีคนนอกตำบลมารับบริการด้วยซ้ำไป นวดแล้วสบายคลายเครียดลด การใช้จ่าย การประคบด้วยสมุนไพรก็เช่นเดียวกัน แก้กการปวดเมื่อยขัดยอกปวดข้อ ประคบแล้ว ได้ผลดี ก็จะเป็นการกระจายรายได้มาสู่ชาวบ้านแทนที่จะไปซื้อยาจากต่างประเทศศูนย์การแพทย์แผน ไทยในทุกตำบลนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการสาธารณสุข มูลฐาน และช่วยบรรเทาความแออัดยัดเยียดที่ สถานบริการลง เพิ่มรายได้ ให้ชาวบ้านประหยัดค่าใช้จ่ายเรื่องสุขภาพของประเทศ

4.4 วัด เป็นศูนย์กลางของชุมชนทั้งทางการศึกษา วัฒนธรรม และสังคม การพัฒนา สมัยใหม่ได้ทอดทิ้งวัดให้หมดบอบทบาท วัดที่มีประมาณ 30,000 วัดทั่วประเทศก็ยังคงเป็นทรัพยากรมหาศาล ของสังคม ลำพังพระสงฆ์ จะพัฒนาวัดได้ยาก ชุมชนควรเข้ามามีบทบาทร่วมกับพระสงฆ์พัฒนาวัดให้เป็น ที่ร่มรื่นมีต้นไม้ร่ม สะอาด เหมาะแก่การที่ผู้คนจะเข้ามาแสวงหา ความสงบ อาจเข้าไปไหว้พระสวดมนต์ใน โบสถ์ ยิ่งถ้ามีอาจารย์สอนวิปัสสนากรรมฐานที่วัดได้ด้วยยิ่งเป็นการดี ในอนาคตผู้คนจะหันมาฝึก เจริญ สติกันมากขึ้น ๆ ซึ่งจะช่วยเพิ่มคุณภาพชีวิตและทำให้สังคมเจริญไปในทางถูกต้อง พระและชุมชนร่วมกัน อาจจัดให้วัดมีกิจกรรมเชื่อมโยงกับ สังคมในเรื่องต่าง ๆ ที่กล่าวถึงในตอนที่ 3 พระที่เก่ง ๆ และสนใจ อาจจัดการ ศึกษาแนวพุทธขึ้นมาที่วัดก็ได้

4.5 โรงเรียน โรงเรียนควรเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนท้องถิ่น ไม่ใช่ลอยตัวออกจากเรื่อง ของชุมชนท้องถิ่น โดยไปเอาตำราและกระทรวงศึกษาธิการเป็นตัวตั้งในเป้าหมายของการพัฒนาท้องถิ่น

4.6 ภาครัฐกิจและผู้ประกอบการ มีเสียงวิจารณ์ขรมที่เดียวว่า ผู้จบการศึกษาเดี๋ยวนี้ ทำงานไม่เป็น ไม่อดทน ไม่รับผิดชอบ ถ้าหันไปดูผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จ เขาจะต้อง ทำงานเป็น เขาจะต้องอดทน เขาจะต้องรับผิดชอบ เพราะฉะนั้นสถานประกอบการดี ๆ จึงเหมาะ ที่จะเป็นที่ฝึกอบรมผู้เรียนให้ทำงานเป็น ให้ออดทน ให้รับผิดชอบ ทุกท้องถิ่น ควรจะทำสำรวจว่า มีผู้ประกอบการดี ๆ ไต่บ้าง และหาทางให้เป็นที่ฝึกอบรมคน ซึ่งจะได้ประโยชน์ด้วยกันทั้งสองฝ่าย คือ ฝ่ายผู้ประกอบการก็จะได้แรงงานราคาถูกในรูปของผู้ฝึกงาน ผู้ฝึกงานก็ได้รับการฝึกฝนอบรม บ่มเพาะ และได้รับเงินค่าฝึกงานบ้างเป็นการมีรายได้ไปในตัว

4.7 คนทั้งหมดในชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ ควรสำรวจและจัดทำข้อมูลของคนทั้งหมด ในชุมชนว่า ใครถนัดและชำนาญในเรื่องอะไรบ้าง เช่น ทำไร่ ทำนา เลี้ยงปลา ศิลปหัตถกรรม ดนตรี ตรีบุ ทำกับข้าว ร้องเพลง โกลัเกลี่ยความขัดแย้ง รู้ภาษาอื่น ๆ วิปัสสนากรรมฐาน คอมพิวเตอร์ ฯลฯ ทุกคนเป็นคนเก่งหมดแต่ในทางต่าง ๆ กัน ฐานข้อมูลชุมชนแบบนี้ จะทำให้ทุกคนภูมิใจในตนเอง และเป็นแหล่งเรียนรู้อันหลากหลายเติมไปทั้งชุมชน

4.8 การเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีการสื่อสาร ในท้องถิ่นควรมีผู้เชี่ยวชาญเทคโนโลยีการสื่อสาร แล้วนำเทคโนโลยีการสื่อสารมาใช้ในการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับคนกลุ่มต่าง ๆ ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน

4.9 อาชีวศึกษาและวิทยาลัยชุมชน ต้องสร้างคุณค่าของอาชีวศึกษาว่าเป็นการศึกษา ที่มีคุณค่ามาก ศึกษาแล้วมีอาชีพ มีงานทำ ช่วยสร้างเศรษฐกิจดีกว่าการศึกษาที่ทำให้หิบบโหยง ทำอะไรไม่เป็น ควรมีวิทยาลัยชุมชนให้เพียงพอต่อความต้องการ อาจมีถึงหนึ่งวิทยาลัยต่อหนึ่งอำเภอเสียด้วยซ้ำ เพื่อเปิดโอกาสให้ทุกคนที่อยากเรียนได้เข้าเรียน เรียนแล้วทำงานเป็น โดยทำงานไปด้วยและเรียนไปด้วย และเลือกเรียนวิชาต่าง ๆ ที่สนใจอยากเรียน ท้องถิ่นต้องรวมตัวกันสร้าง เป็นเจ้าของ และดำเนินการ วิทยาลัยชุมชนให้ตรงกับความต้องการของท้องถิ่น โดยใช้ทรัพยากรบุคคลที่มีความสามารถหลากหลายในท้องถิ่นมาเป็นครู ไม่ใช่ “ครูสอนหนังสือ” ที่ทำอะไรไม่เป็น

4.10 มหาวิทยาลัยชีวิต ดร.เสรี พงศ์พิศ ได้ทำมหาวิทยาลัยชีวิต โดยร่วมกับมหาวิทยาลัยหลายแห่ง กศน. และแหล่งเรียนรู้ชุมชนต่าง ๆ ให้ชาวบ้านที่อยากเรียนอะไรที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิตของเขาให้ได้เรียน โดยไม่คำนึงถึงอายุหรือระดับการศึกษา (ที่เป็นทางการ) คำว่า อุดมศึกษา ไม่ควรมีความหมายแคบว่า คือ การศึกษาที่ต่อยอดจากมัธยมศึกษา ชาวบ้านที่อาจจบประถมศึกษา แต่มีประสบการณ์ชีวิตและความรู้จากการทำงานมากกว่านักเรียนมัธยมศึกษาเยอะ ชาวบ้านจึงควรมีสิทธิที่จะเรียนอุดมศึกษา เพื่อชีวิตหรือมหาวิทยาลัยชีวิต ควรมีมหาวิทยาลัยชีวิตมาก ๆ เพื่อเปิดโอกาสให้คนไทยทุกคนที่อยากเรียนได้เรียน และสามารถเลือกเรียนวิชาที่เขาคิดว่า เป็นประโยชน์ต่อชีวิตเขา หรือเขาสนใจเป็นพิเศษที่จะเรียนเอาสนุก ชาวบ้านจะนำเอาความรู้อันหลากหลายในตัวเขาที่ได้จากประสบการณ์ชีวิต และการทำงานเข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในมหาวิทยาลัย

ที่กล่าวมานี้ คือ ระบบการศึกษาอันเปิดกว้างสำหรับคนทั้งมวล และคนทั้งมวลเข้ามา มีส่วนร่วมในการศึกษา มีการปฏิรูปการเรียนรู้ให้มีการเรียนรู้จากชีวิตจริง ปฏิบัติจริง โดยไม่ใช่เอาตำราเป็นตัวตั้ง และเป็นการศึกษาที่เกิดผลดีจริงต่อชีวิต เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม สุขภาพพร้อมกันไป การพัฒนาระบบการศึกษาของท้องถิ่นจะเป็นทางเข้าไปปฏิรูป การศึกษาของชาติ ถ้าทุกท้องถิ่นได้ทำและร่วมกันทำดังที่กล่าวมา ต่อไปจังหวัดทั้งจังหวัด จะเป็นมหาวิทยาลัยในรูปแบบใหม่ เป็นมหาวิทยาลัยชีวิตที่คนทั้งหมด มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ อันเกิดผลดีต่อชีวิตและพัฒนาทุกด้าน จะไม่มีปัญหาการขาดแคลนการศึกษาที่ดี ๆ ที่ระบบการศึกษาที่คับแคบก่อความทุกข์ยากให้คนทั้งแผ่นดินอีกต่อไป ทุกฝ่ายควรร่วมกันทำความเข้าใจระบบการศึกษาท้องถิ่น แล้วร่วมมือ และสนับสนุนให้เกิดระบบการศึกษาท้องถิ่นที่สมบูรณ์แบบ ขณะเดียวกัน ท้องถิ่นต้องมีอำนาจต่อรองกับสถาบันการศึกษาและองค์กรอื่น ๆ ให้สนองตอบความต้องการของท้องถิ่น

5. บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานและองค์กรในท้องถิ่นที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษา

5.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามบทบาทหน้าที่ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 และแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2553) มาตรา 37 กำหนดให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มีบทบาทโดยตรงในการจัดการศึกษาในเขตพื้นที่ ประกอบด้วย อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษา ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติ

ระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 และแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2553) และกฎหมายอื่น และมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

5.1.1 จัดทำนโยบายแผนพัฒนาและมาตรฐานการศึกษาของเขตพื้นที่ การศึกษา ให้สอดคล้องกับนโยบายมาตรฐานการศึกษา แผนการศึกษา แผนพัฒนาการศึกษาขั้น พื้นฐาน และความต้องการของท้องถิ่น

5.1.2 วิเคราะห์การจัดตั้งงบประมาณเงินอุดหนุนทั่วไปของสถานศึกษา และหน่วยงาน ในเขตพื้นที่การศึกษา และแจ้งจัดสรรงบประมาณที่ได้รับให้หน่วยงานข้างต้นรับทราบ และกำกับ ตรวจสอบ ติดตามการใช้จ่ายงบประมาณของหน่วยงานดังกล่าว

5.1.3 ประสาน ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาหลักสูตรร่วมกับสถานศึกษาในเขต พื้นที่การศึกษา

5.1.4 กำกับ ดูแล ติดตาม และประเมินผลสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพื้นที่ การศึกษา

5.1.5 ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย และรวบรวมข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาในเขต พื้นที่การศึกษา

5.1.6 ประสานการระดมทรัพยากรด้านต่าง ๆ รวมทั้งทรัพยากรบุคคล เพื่อส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาและการพัฒนาในเขตพื้นที่การศึกษา

5.1.7 จัดระบบประกันคุณภาพการศึกษา และประเมินสถานศึกษาในเขตพื้นที่ การศึกษา

5.1.8 ประสาน ส่งเสริม สนับสนุน การจัดการศึกษาของสถานศึกษาของเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งบุคคล องค์กรชุมชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันอื่นที่จัดรูปแบบที่หลากหลายในเขตพื้นที่การศึกษา

5.1.9 ดำเนินการ และประสาน ส่งเสริม สนับสนุนการวิจัยและการพัฒนาการศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษา

5.1.10 ประสาน ส่งเสริมการดำเนินงานของคณะอนุกรรมการ และคณะทำงาน ด้านการศึกษา

5.1.11 ประสานการปฏิบัติราชการทั่วไปกับองค์กร หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในฐานะผู้แทนกระทรวงศึกษาธิการในเขตพื้นที่การศึกษา

5.2 สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มีบทบาท หน้าที่ และภารกิจตามมาตรา 37 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 ซึ่งกำหนดบทบาทหน้าที่ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานดังนี้

5.2.1 ด้านการบริหารงานวิชาการ

ด้านการบริหารงานวิชาการ มีขอบข่ายภารกิจ ดังนี้ 1) การพัฒนาหรือ ดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่น 2) การวางแผนงานด้านวิชาการ 3) การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา 4) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 5) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 6) การวัดผลประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน 7) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ การศึกษาในสถานศึกษา 8) การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ 9) การนิเทศการศึกษา 10) การแนะแนว 11) การพัฒนาประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา 12) การส่งเสริมชุมชนให้มี

ความเข้มแข็งทางวิชาการ 13) การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น 14) การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคลครอบครัวองค์กรหน่วยงานสถานประกอบการและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา 15) การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา 16) การคัดเลือกหนังสือแบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา 17) การพัฒนาและใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษ

5.2.2 ด้านการบริหารงบประมาณ

ด้านการบริหารงบประมาณ มีขอบข่ายภารกิจ ดังนี้ 1) การจัดทำแผนงบประมาณและคำขอตั้งงบประมาณเพื่อเสนอต่อเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) จัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงินตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยตรง 3) การอนุมัติการใช้จ่ายงบประมาณที่ได้รับจัดสรร 4) การขอโอนและการขอเปลี่ยนแปลงงบประมาณ 5) การรายงานผลการเบิกจ่ายงบประมาณ 6) การตรวจสอบติดตามและรายงานการใช้งบประมาณ 7) การตรวจสอบติดตามและประเมินประสิทธิภาพการใช้งบประมาณ 8) การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา 9) การปฏิบัติงานอื่นใดตามที่ได้รับมอบหมายเกี่ยวกับกองทุนเพื่อการศึกษา 10) การบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการศึกษา 11) การวางแผนพัสดุ 12) การกำหนดแบบรูปรายการหรือคุณลักษณะเฉพาะครุภัณฑ์หรือสิ่งก่อสร้างที่ใช้เงินงบประมาณเพื่อเสนอต่อเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 13) การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุ 14) การจัดหาพัสดุ 15) การควบคุมดูแลบำรุงรักษาและจำหน่ายพัสดุ 16) การจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สิน 17) การเบิกเงินจากคลัง 18) การรับเงินการเก็บรักษาเงินและการจ่ายเงิน 19) การนำเงินส่งคลัง 20) การจัดทำบัญชีการเงิน 21) การจัดทำรายงานทางการเงินและงบการเงิน 22) การจัดทำหรือจัดหาแบบพิมพ์บัญชีทะเบียนและรายงาน

5.2.3 ด้านการบริหารงานบุคคล

ด้านการบริหารงานบุคคลมีขอบข่ายภารกิจ ดังนี้ 1) การวางแผนอัตรากำลัง 2) การจัดสรรอัตรากำลังข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา 3) การสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง 4) การเปลี่ยนตำแหน่งให้สูงขึ้นการย้ายข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา 5) การดำเนินการเกี่ยวกับการเลื่อนขั้นเงินเดือน 6) การลาทุกประเภท 7) การประเมินผลการปฏิบัติงาน 8) การดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ 9) การสั่งพักราชการและการสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อน 10) การรายงานการดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ 11) การอุทธรณ์และการร้องทุกข์ 12) การออกจากราชการ 13) การจัดระบบและการจัดทำทะเบียนประวัติ 14) การจัดทำบัญชีรายชื่อและให้ความเห็นเกี่ยวกับการเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ 15) การส่งเสริมการประเมินวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา 16) การส่งเสริมและยกย่องเชิดชูเกียรติ 17) การส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพ 18) การส่งเสริมวินัยคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา 19) การริเริ่มส่งเสริมการขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูและบุคลากรทางการศึกษา 20) การพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

5.2.4 ด้านการบริหารงานทั่วไป

ด้านการบริหารงานทั่วไป มีขอบข่ายภารกิจ ดังนี้ 1) การพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ 2) การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา 3) การวางแผนการบริหาร

การศึกษา 4) งานวิจัยเพื่อพัฒนานโยบายและแผน 5) งานจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร 6) การพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงาน 7) งานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 8) การดำเนินงานธุรการ 9) การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม 10) การจัดทำสำมะโนผู้เรียน 11) การรับนักเรียน 12) การเสนอความเห็นเกี่ยวกับการจัดตั้งยุบรวมหรือเลิกสถานศึกษา 13) การประสานงานการจัดการศึกษาในระบบนอกระบบและตามอัธยาศัย 14) การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา 15) การทำทะเบียนศึกษา 16) การส่งเสริมงานกิจการนักเรียน 17) การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา 18) การส่งเสริมสนับสนุนและประสานการจัดการศึกษาของบุคคลชุมชนองค์กรหน่วยงานและสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา 19) งานประสานราชการกับส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น 20) การรายงานผลการปฏิบัติงาน 21) การจัดระบบการควบคุมภายในหน่วยงาน 22) แนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการลงโทษนักเรียน

5.3 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

องค์กรส่วนท้องถิ่น คือ หน่วยงานปกครองที่ได้รับอำนาจมาจากรัฐบาล เพื่อให้ประชาชนได้ดำเนินการปกครองตนเอง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 โดยทำหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารพัฒนาและให้บริการประชาชนในเขตพื้นที่ มีอำนาจในการกำหนดนโยบาย ตัดสินใจ และดำเนินกิจการภายในขอบเขตของกฎหมายที่กำหนดภายในท้องถิ่นของตนเองโดยอยู่ในความดูแลของรัฐบาลกลางและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามบทบาทหน้าที่ ดังนี้

5.3.1 การมีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการศึกษาของรัฐตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 39 ได้กำหนดแนวทางการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาแบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารงานทั่วไป ซึ่งมีขอบข่ายภารกิจตามที่ระบุไว้ในขอบข่ายงาน 4 งานที่กล่าวข้างต้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550: 142)

5.3.2 การมีส่วนร่วมสนับสนุนส่งเสริมการจัดการศึกษาของรัฐ เช่น การให้ความช่วยเหลือทางวิชาการการสนับสนุนงบประมาณเพื่อการเรียนการสอนและกิจการนักเรียน เป็นต้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2548: 26-27)

5.3.3 การมีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการในการบริหารและจัดการศึกษาของรัฐในระดับต่าง ๆ เช่น คณะกรรมการสภาการศึกษาคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานคณะกรรมการอุดมศึกษา คณะกรรมการอาชีวศึกษา คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากที่กล่าวมาข้างต้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังมีบทบาทในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเป็นหน้าที่หนึ่งขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งในปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลได้ทำหน้าที่ด้านการจัดการศึกษาแค่ในระดับหนึ่งเท่านั้น และในอนาคตต้อง้องการบริหารส่วนตำบลต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพิ่มขึ้น หรืออาจจะจัดการศึกษาอย่างเต็มรูปแบบได้เองตามที่กฎหมายกำหนด ดังนั้นในเรื่ององค์การบริหารส่วนตำบลกับการจัดการศึกษา ซึ่งในปัจจุบันมีการดำเนินการในลักษณะของการมีส่วนร่วมทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.4 โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล/โรงพยาบาลประจำอำเภอ

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล (รพ.สต.) หมายถึง หน่วยบริการสาธารณสุขที่อยู่ใกล้ชิดชุมชน ซึ่งได้แก่ ศูนย์สุขภาพชุมชน หรือสถานีนอมนามัย ที่มีการดำเนินงานด้านสุขภาพเชิงรุก คือ การส่งเสริมสุขภาพเชิงรุก คือ การส่งเสริมสุขภาพ และป้องกันโรค ที่มีคุณภาพได้มาตรฐานเชื่อมโยงกับเครือข่ายบริการในระดับปฐมภูมิและทุติยภูมิในพื้นที่ โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมประเมินผลการดำเนินงานโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพระดับตำบล ทำหน้าที่ในลักษณะให้บริการสาธารณสุขผสมผสาน ทั้งด้านการสร้างเสริมสุขภาพ การควบคุมและป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสภาพ รวมทั้งการจัดการปัจจัยเสี่ยงต่อสุขภาพ ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสังคมในพื้นที่ที่รับผิดชอบ โดยมีจุดเน้นที่สำคัญ 3 ประการดังนี้

5.4.1 ดำเนินการเชิงรุก โดยมุ่งเข้าหาประชาชนและชุมชน เพื่อการสร้างสุขภาพเป็นหลัก รวมทั้งมุ่งจัดการกับปัจจัยเสี่ยงที่เป็นต้นเหตุของปัญหาสุขภาพ

5.4.2 บริการตลอด 24 ชั่วโมง โดยที่สามารถปรึกษาแพทย์ในโรงพยาบาลที่เลี้ียงหรือส่งต่อผู้ป่วยได้ตลอดเวลา ทั้งนี้อาจมีบริการเตียงนอนเพื่อสังเกตอาการโดยไม่รับผู้ป่วยไว้นอนค้างคืน และหากมีกรณีฉุกเฉิน ก็สามารถประสานระบบบริการการแพทย์ฉุกเฉินในการออกไปรับผู้ป่วยและให้การปฐมพยาบาลก่อนส่งต่อ

5.4.3 มีความเชื่อมโยงและมีส่วนร่วม โดยมีความเชื่อมโยงกับบริการสุขภาพในระดับอื่น ในการดูแลผู้ป่วยเฉพาะรายอย่างมีประสิทธิภาพ และมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งในการดำเนินงานของประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองท้องถิ่น

จากภารกิจความรับผิดชอบของหน่วยงานที่กล่าวมาดังกล่าว สรุปได้ว่า บทบาทของหน่วยงานซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนในการเข้ามามีส่วนร่วมการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพตามภารกิจและบทบาทหน้าที่ที่ได้รับการกำหนดมาจากกฎหมายและบทบาทหน้าที่ทางอ้อม ซึ่งถือเป็นภารกิจในฐานะที่บุคลากรหรือสมาชิกในหน่วยงานทั้ง 5 หน่วยงาน เป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องอยู่ในชุมชนนั้น อีกทั้งการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นการศึกษาที่ใกล้ชิดกับชุมชนและเป็นบริการสาธารณะที่สำคัญที่สุดบริการหนึ่งของท้องถิ่น ดังนั้นจะเห็นได้ว่า หน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณภาพของนักเรียนจึงประกอบไปด้วย สถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล/องค์การบริหารส่วนตำบล และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล เป็นหลัก

5.5 การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 ได้ให้ความหมาย การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในมาตรา 4 ไว้ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551: 3-4)

5.5.1 การศึกษานอกระบบ หมายความว่า กิจกรรมการศึกษาที่มีกลุ่มเป้าหมาย ผู้รับบริการและวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ชัดเจน มีรูปแบบ หลักสูตร วิธีการจัดและระยะเวลาเรียน หรือฝึกอบรมที่ยืดหยุ่นและหลากหลายตามสภาพความต้องการ และศักยภาพในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายนั้น และมีวิธีการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ที่มีมาตรฐานเพื่อรับคุณวุฒิทางการศึกษา หรือเพื่อจัดระดับผลการเรียนรู้

5.5.2 การศึกษาตามอัธยาศัย หมายความว่า กิจกรรมการเรียนรู้ในวิถีชีวิตประจำวัน ของบุคคล ซึ่งบุคคลสามารถเลือกที่จะเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ตามความสนใจ ความต้องการ โอกาส ความพร้อม และศักยภาพในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล

5.5.3 หลักการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย หลักการส่งเสริม สนับสนุนการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ยึดหลัก ดังต่อไปนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551: 8-9)

5.5.3.1 การศึกษานอกระบบ ยึดหลัก ดังนี้ 1) ความเสมอภาคในการเข้าถึง และได้รับการศึกษาอย่างกว้างขวาง ทั้งถึงเป็นธรรม และมีคุณภาพ เหมาะสมกับสภาพชีวิตของประชาชน 2) การกระจายอำนาจแก่สถานศึกษาและการให้ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเรียนรู้

5.5.3.2 การศึกษาตามอัธยาศัย ยึดหลัก 1) การเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ที่ สอดคล้องกับความสนใจและวิถีชีวิตของผู้เรียนทุกกลุ่มเป้าหมาย 2) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้มีความหลากหลายทั้งส่วนที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น และส่วนที่นำเทคโนโลยีมาใช้ในการศึกษา 3) การจัด กรอบหรือแนวทางการเรียนรู้ที่เป็นคุณประโยชน์ต่อผู้เรียน

5.5.4 เป้าหมายของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เป้าหมาย ในการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มีดังต่อไปนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551: 10-11)

5.5.4.1 เป้าหมายการศึกษานอกระบบ คือ 1) ประชาชนได้รับการศึกษา อย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาศักยภาพกำลังคนและสังคม ที่ใช้ความรู้และภูมิปัญญาเป็นฐานในการพัฒนา ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความมั่นคง และคุณภาพชีวิต ทั้งนี้ ตามแนวทางการพัฒนาประเทศ 2) ภาคีเครือข่ายเกิดแรงจูงใจและมีความพร้อมในการมีส่วนร่วมเพื่อจัดกิจกรรมการศึกษา

5.5.4.2 เป้าหมายการศึกษาตามอัธยาศัย คือ 1) ผู้เรียนได้รับความรู้และ ทักษะพื้นฐานในการแสวงหาความรู้ที่จะเอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต 2) ผู้เรียนได้เรียนรู้สาระที่สอดคล้อง กับความสนใจและความจำเป็นในการยกระดับคุณภาพชีวิต ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและ วัฒนธรรม 3) ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์และเทียบโอนผลการเรียนกับการศึกษา ในระบบและการศึกษานอกระบบ

5.5.5 อำนาจหน้าที่ของ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อัธยาศัยพระราชบัญญัติ ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 กำหนด ไว้ในมาตรา 14 ให้มีสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยขึ้นในสำนักงาน ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เรียกโดยย่อว่า “สำนักงาน กศน.” โดยมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551: 22-25) 1) เป็นหน่วยงานกลางในการดำเนินการส่งเสริม สนับสนุน และประสานงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และรับผิดชอบงานธุรการของ คณะกรรมการ 2) จัดทำข้อเสนอแนะนโยบาย ยุทธศาสตร์ แผน และมาตรฐานการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยต่อคณะกรรมการ 3) ส่งเสริม สนับสนุน และดำเนินการพัฒนาคุณภาพทาง วิชาการ การวิจัย การพัฒนา หลักสูตรและนวัตกรรมทางการศึกษา บุคลากรและระบบข้อมูลข่าว สารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 4) ส่งเสริม สนับสนุน และ ดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน การเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ และการเทียบระดับการศึกษา 5) ส่งเสริม สนับสนุน และประสานงานให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วน

ท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และองค์กรอื่นรวมตัวกันเป็นภาคีเครือข่าย เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 6) จัดทำข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์เครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สถานีวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษา วิทยุชุมชน ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และแหล่งการเรียนรู้อื่น เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างต่อเนื่องของประชาชน 7) ดำเนินการเกี่ยวกับการติดตามตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 8) ปฏิบัติงานอื่นใดตามพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นที่บัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงาน หรือตามที่รัฐมนตรีมอบหมาย

5.6 สถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

5.6.1 สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มีจำนวน 964 แห่ง มีดังนี้ (ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ, 2551: 1-34)

5.6.1.1 สถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร คือ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเขต (กศน. เขต) จำนวน 50 แห่ง

5.6.1.2 สถานศึกษาสังกัดสำนักส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด คือ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ (กศน.อำเภอ) จำนวน 877 แห่ง

5.6.1.3 สถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 37 แห่ง มี ดังนี้ 1) ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกาญจนาภิเษก (วิทยาลัยในวัง) 2) ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณสังวรารามวรมหาวิหารอันเนื่องมาจากพระราชดำริ 3) ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพราษฎรไทยบริเวณชายแดนจำนวน 7 แห่ง 4) ศูนย์ฝึกวิชาชีพจังหวัดกาญจนบุรี “สามสงฆ์ทรงพระคุณ” 5) ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา จำนวน 12 แห่ง 6) ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา (เอกมัย) 7) ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อศึกษารังสิต 8) ศูนย์วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมเพื่อศึกษาร้อยเอ็ด 9) อุทยานวิทยาศาสตร์พระจอมเกล้า ณ หว้ากอ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 10) ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 11) สถาบันการศึกษาทางไกล 12) สถาบันการศึกษาต่อเนื่องสิรินธร 13) สถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 14) สถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 15) สถาบันส่งเสริมและพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้

5.6.2 อำนาจและหน้าที่ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยต่อไปนี้ (ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ, 2551: 237)

5.6.2.1 ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ/เขต มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551: 2-37) 1) จัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 2) ส่งเสริม สนับสนุน และประสานภาคีเครือข่าย เพื่อการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 3) ดำเนินการตามนโยบายพิเศษของรัฐบาลและงานเสริมสร้างความมั่นคงของชาติ 4) จัด ส่งเสริม สนับสนุนและประสานงานการจัดการศึกษาตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินในพื้นที่ 5) จัด ส่งเสริม สนับสนุน พัฒนาแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น 6) วิจัยและพัฒนาคุณภาพหลักสูตร สื่อ กระบวนการเรียนรู้ และมาตรฐานการศึกษานอกระบบ 7) ดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน

การเทียบโอนความรู้แลประสบการณ์ 8) กำกับ ดูแล ตรวจสอบ นิเทศภายใน ติดตามประเมินผลและ รายงานผลการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 9) พัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 10) ระดมทรัพยากรเพื่อใช้ในการจัดและพัฒนา การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 11) ดำเนินการประกันคุณภาพภายใน ให้สอดคล้อง กับระบบ หลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนด 12) ปฏิบัติงานอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

กล่าวโดยสรุปว่า สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการสร้างโอกาสทางการศึกษาให้กับบุคคลในชุมชน โดยเฉพาะสำนักงาน ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลและอำเภอ การศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัยที่จัดในปัจจุบัน จัดให้ในระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สำหรับกลุ่มเป้าหมายเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต อันได้แก่ ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการหรือทุพพลภาพ ผู้สูงอายุ ชนต่างวัฒนธรรม และประชาชนทั่วไปที่มีความสนใจใฝ่เรียนรู้ เพื่อ การพัฒนาความสามารถในเชิงการแข่งขันทางเศรษฐกิจ อันได้แก่ ผู้อยู่ในวัยแรงงานที่อยู่นอกระบบ และผู้อยู่ในวัยแรงงานที่อยู่ในระบบจึงมีส่วนเกี่ยวข้องมีบทบาทในการโอกาสและการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาของคนในชุมชนเป็นอย่างดี ต่อเนื่องกับสถานศึกษาของรัฐอย่างทั่วถึง

5.7 ศูนย์การศึกษาพิเศษ

พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 ให้ความหมาย ศูนย์การศึกษาพิเศษ ไว้ดังนี้ ศูนย์การศึกษาพิเศษ หมายความว่า สถานศึกษาที่จัดการศึกษานอกระบบ หรือตามอัธยาศัยแก่คนพิการโดยเฉพาะโดยหน่วยงานการศึกษานอกโรงเรียน บุคคล ครอบครัวยุ ชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ โรงพยาบาล สถาบันทางการแพทย์ สถานสงเคราะห์และสถาบันทางสังคมอื่นเป็นผู้จัด ตั้งแต่ระดับการศึกษาปฐมวัย การศึกษาขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษา อุดมศึกษาและหลักสูตรระยะสั้น

5.7.1 บทบาทหน้าที่ของศูนย์การศึกษาพิเศษ

บทบาทหน้าที่ของศูนย์การศึกษาพิเศษ มีดังนี้ 1) จัดและส่งเสริม สนับสนุน การศึกษาในลักษณะศูนย์บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม (Early Intervention: EI) และเตรียมความพร้อม ของคนพิการ เพื่อเข้าสู่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โรงเรียนอนุบาล โรงเรียนเรียนร่วม โรงเรียนเฉพาะความพิการ ศูนย์การเรียนเฉพาะความพิการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น 2) พัฒนา และฝึกอบรมผู้ดูแลคน พิการ บุคลากรที่จัดการศึกษาสำหรับคนพิการ 3) จัดระบบและส่งเสริม สนับสนุนการจัดทำแผน การจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program: IEP) สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาสำหรับคนพิการ 4) จัดระบบบริการช่วงเชื่อมต่อ สำหรับคนพิการ (Transitional Services) 5) ให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยครอบครัว และชุมชน ด้วยกระบวนการทางการศึกษา 6) เป็นศูนย์ข้อมูล รวมทั้งจัดระบบข้อมูลสารสนเทศ ด้านการศึกษาสำหรับคนพิการ 7) จัดระบบสนับสนุนการจัดการเรียนร่วม และประสานงานการจัด การศึกษาสำหรับคนพิการในจังหวัด 8) ภาระหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายกำหนดหรือตามที่ได้รับมอบหมาย

พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 และ พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิทางการศึกษาของคน พิการเชื่อมโยงไปถึงบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของครู การศึกษาพิเศษซึ่งสรุปหน้าที่หลักได้ ดังนี้ 1) การคัดกรองและประเมินผลการศึกษา 2) การวางแผนการจัดการศึกษา 3) การจัดสภาพ

สิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ 4) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 5) การจัดเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการสนับสนุน 6) การทำงานร่วมกับบุคคลอื่นซึ่งสอดคล้องกับ Lewis & Doorlag (1995) และ เกยูร วงศ์ก้อม (2548) บอกไว้ว่า ครูการศึกษาพิเศษในฐานะผู้ที่มีความรู้ความชำนาญเฉพาะด้านจะมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษในสถานศึกษาเฉพาะความพิการมีหน้าที่ ดังนี้ 1) ตรวจสอบและประเมินความสามารถ 2) วางแผนการศึกษาและแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3) จัดเตรียม/จัดหาสื่อวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือพิเศษ 4) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ทั้งในลักษณะที่เป็นกลุ่มและรายบุคคล 5) ประสานงานบริการด้านอื่นๆกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 6) เป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำแก่ครูทั่วไปตัวผู้เรียนและเพื่อนร่วมชั้นพ่อแม่/ผู้ปกครองผู้บริหารครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียน

กล่าวโดยสรุป ศูนย์การศึกษาพิเศษเป็นหน่วยงานที่จัดและส่งเสริม สนับสนุนการศึกษา ในลักษณะศูนย์บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม (Early Intervention: EI) และเตรียมความพร้อมของ คนพิการ เพื่อเข้าสู่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โรงเรียนอนุบาล โรงเรียนเรียนร่วม โรงเรียนเฉพาะความพิการ ศูนย์การเรียนเฉพาะความพิการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะมีครูบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ เฉพาะด้านในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการที่มีหน้าที่ประสานงานบริการด้านอื่น ๆ กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องการจัดบริการเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวกสื่อบริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำแก่ครูทั่วไปตัวผู้เรียนและเพื่อนร่วมชั้นพ่อแม่/ผู้ปกครองผู้บริหาร ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนที่จะเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนกลุ่มเด็กพิเศษ เด็กพิการในสถานศึกษาของรัฐ

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน มีดังนี้

เกชา เหลืองสุดใจซึ่ง (2558) ได้ศึกษา การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาตาม อัยาศัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ออกกลางคัน จุดประสงค์ เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาตามอัยาศัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับนักเรียนระดับ มัธยมศึกษาตอนต้นที่ออกกลางคัน 1) สร้างรูปแบบการจัดการศึกษาตามอัยาศัยในสถานศึกษาขั้น พื้นฐานสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ออกกลางคัน 2) ศึกษาประสิทธิภาพการใช้รูปแบบ การจัดการศึกษาตามอัยาศัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ออก กลางคัน 3) ประเมินรูปแบบการจัดการศึกษาตามอัยาศัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับนักเรียนระดับ มัธยมศึกษาตอนต้นที่ออกกลางคันซึ่งองค์ประกอบการศึกษาแบบ ได้แก่ ด้านการบริหารจัด การศึกษา ด้านหลักสูตรการศึกษา ด้านการจัดการเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผล

ชนิดา รัชพลเมือง และคณะ (2551) ได้ศึกษารูปแบบความร่วมมือในการจัด การศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า รูปแบบความร่วมมือในการจัดการศึกษาขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น มีดังนี้ 1) รูปแบบความร่วมมือตามลักษณะความเป็นนิติบุคคล 2) รูปแบบความ ร่วมมือตามพื้นที่บริการ 3) รูปแบบความร่วมมือตามแบบเครือข่ายและภาคีความร่วมมือ 4) รูปแบบความ ร่วมมือแบบแบ่งงาน 5) รูปแบบความร่วมมือตามระดับศักยภาพ

สุวิมล ว่องวานิช และคณะ (2550: 215) ได้ทำการวิจัยบทบาทของผู้เกี่ยวข้อง ในการสร้างโอกาสการเรียนรู้สำหรับผู้เรียน พบว่า บทบาทของผู้เกี่ยวข้องต้องแสดงตามลักษณะ 3M คือ เป็นผู้ให้กำลังใจ (M1: Moral Supporter) เป็นผู้ใส่ใจกำกับ (M2: Monitor) และเป็นผู้ส่งเสริม สนับสนุน (M3: Mentor) ผลการวิจัย พบว่า พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ยังแสดงบทบาทได้สมดุล เน้นบทบาท

เป็นผู้ใส่ใจ กำกับและเป็นผู้ส่งเสริม สนับสนุนมากกว่าเป็นผู้ให้กำลังใจ มีการสร้างโอกาสในการเรียนรู้ ที่เน้นการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 4 ร. ด้านรวมพลังสร้างสรรค์สังคมมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านรู้ นำ รู้ทันโลก ด้านรักษาความเป็นไทยใฝ่สันติ และด้านเรียนรู้ชำนาญเชี่ยวชาญ ปฏิบัติ

จำรัส ไชยมูล (2554: 198) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของ ผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผล โรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการจัดการศึกษาขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น (School Based Managent for Local Development: SBMLD) เทศบาลนครเชียงราย จังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำของ ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดเทศบาลนครเชียงราย ที่เข้าร่วมโครงการจัดการศึกษาขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่นโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยพบว่าภาวะผู้นำ แบบเปลี่ยนสภาพมีระดับสูงกว่าภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน 2) ประสิทธิผลโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการจัด การศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น โดยรวมอยู่ใน ระดับมาก โดยพบว่า ประสิทธิภาพด้านความสามารถในการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีของพนักงาน ครู มีระดับสูงกว่าทุกด้าน รองลงมาคือ ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ส่วนด้านที่มี ระดับต่ำกว่าทุกด้าน คือ ความสามารถในการจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการจัด การศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น มีความสัมพันธ์เชิง บวก โดยพบว่า เมื่อพิจารณาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาทั้งแบบแลกเปลี่ยนและเปลี่ยนสภาพ พบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารแบบแลกเปลี่ยนมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการ การจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น ในเชิงบวกระดับต่ำกว่า ภาวะผู้นำของสถานศึกษาแบบเปลี่ยนสภาพ โดยรวมและเป็นรายด้าน กล่าวคือ การให้รางวัลตามสถานการณ์ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการฯ โดยรวมการบริหารแบบวางเฉย มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการฯ เชิงลบ ทั้งโดยรวมและรายด้าน ความเลื่อมใสศรัทธา การสร้างแรงบันดาลใจ การคำนึงถึงความแตกต่าง ระหว่างบุคคล และการเสริมสร้างการใช้สติปัญญาให้เต็มตามศักยภาพ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับ ประสิทธิภาพโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการฯ ทั้งโดยรวม และรายด้าน

ธีรวิฑูรย์ ชมใจ (2554: 163-169) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบความร่วมมือ การจัดการอาชีวศึกษาระบบไตรภาคี ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบความร่วมมือการจัดการอาชีวศึกษา ระบบไตรภาคี ประกอบด้วยความร่วมมือ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านนโยบายและบทบาทหน้าที่ 2) ด้าน โครงสร้างและการบริหารจัดการ 3) ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน 4) ด้านการระดมทุน ซึ่งแต่ละด้านมีโอกาสความเป็นไปได้ของการนำรูปแบบความร่วมมือ การจัดการอาชีวศึกษาระบบ ไตรภาคีไปปฏิบัติจริง อยู่ในระดับมาก เช่น นโยบายและบทบาทหน้าที่ ได้แก่ มีการวางแผนร่วมกัน ใน การจัดการศึกษาและการฝึกอบรมตามความสนใจของผู้เรียน และความต้องการของสถานประกอบการ และท้องถิ่นสถานศึกษาควรเชิญผู้ประกอบการ และชุมชนท้องถิ่นเข้าร่วมรับนโยบายและระบบ การจัดการอาชีวศึกษาผู้บริหารในสถานศึกษาหรือ สอศ. มีบทบาทหน้าที่ในการสร้างความสัมพันธ์กับ ชุมชนและสถานประกอบการ มีคณะกรรมการระดับกระทรวงที่มาจากทั้งสามฝ่าย เข้าร่วมกำหนด

นโยบายการจัดการอาชีวศึกษาของท้องถิ่น และกำหนดของเขตความรับผิดชอบ โดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดร่วมจัด ปวช.-ปวส. เทศบาลร่วมจัดหลักสูตรระยะสั้น ด้านโครงสร้างและการบริหารจัดการ ได้แก่ จัดทำแผนผลิตกำลังคนอาชีวศึกษาในสาขาที่สอดคล้องกับความต้องการแรงงานของสถานประกอบการในท้องถิ่นจัดให้มีการทดสอบนักศึกษาเพื่อรับคุณวุฒิวิชาชีพ โดยหน่วยงานกลางที่รับผิดชอบ คณะกรรมการไตรภาคีระดับจังหวัด มีหน้าที่กำหนดสาขาวิชาชีพที่เปิดสอน จัดลำดับความสำคัญก่อน-หลังของสาขาวิชาชีพที่จะเปิด คณะกรรมการไตรภาคีระดับกระทรวงมีหน้าที่ดำเนินการประกันคุณภาพการจัดการศึกษา จัดโครงสร้างองค์กรของแต่ละภาคีเพื่อรองรับการจัดการอาชีวศึกษา ไตรภาคี ตามความจำเป็นเหมาะสม จัดตั้งหน่วยงานประสานงานและแต่งตั้งบุคคลเพื่อทำหน้าที่ประสานงานความร่วมมือไตรภาคีด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนในแต่ละเนื้อหาให้มีการสอดแทรกเรื่อง คุณธรรม จริยธรรม ระเบียบวินัย ความรับผิดชอบต่อรวมทั้งจรรยาบรรณวิชาชีพ จัดให้นักศึกษาได้เข้าเยี่ยมชมศึกษาดูกิจการในสถานประกอบการของท้องถิ่น เพื่อสร้างความคุ้นเคย และจูงใจให้เข้าทำงาน จัดหลักสูตรและการเรียนการสอนที่หลากหลายหรือเฉพาะทางที่สอดคล้องกับความต้องการแรงงานของท้องถิ่น จัดระบบการเรียนรู้เพื่อสะสมเทียบโอนหน่วยการเรียนรู้จากความรู้และประสบการณ์ให้กับพนักงานในสถานประกอบการเพื่อการเพิ่มวุฒิการศึกษา จัดหน่วยบริหารชุมชนเพื่อให้นักศึกษาได้ใช้ความรู้ความสามารถที่ตนเรียนเพื่อเป็นการสร้างความผูกพันกับท้องถิ่นของตน และด้านการระดมทรัพยากร ได้แก่ สิทธิประโยชน์ที่สถานประกอบการควรได้รับจากการร่วมจัดอาชีวศึกษาระบบไตรภาคีได้เงินอุดหนุนจากรัฐ เพื่อจัดการอาชีวศึกษา มีวิธีการจูงใจให้กับสถานประกอบการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดอาชีวศึกษาและการฝึกอบรม สิทธิประโยชน์ที่สถานประกอบการควรได้รับจากการร่วมจัดอาชีวศึกษาระบบไตรภาคี โดยนำรายจ่ายจากการร่วมจัดการอาชีวศึกษามาลดหย่อนภาษี ลดหย่อนภาษีที่ดิน ภาษีโรงเรือน กำหนดให้มีผู้รับผิดชอบ ในค่าใช้จ่ายทางการจัดการอาชีวศึกษาทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดสรรเงินอุดหนุนการอาชีวศึกษาเป็นค่าใช้จ่ายรายหัวของนักเรียน นักศึกษา ที่อยู่ในท้องถิ่นนั้น ๆ แก่สถานศึกษาอาชีวศึกษาที่ผ่านการรับรองมาตรฐานในการจัดอาชีวศึกษา สถานประกอบการมีแผนข้อตกลงในการรับพนักงานและแจ้งให้สถานศึกษาทราบเพื่อการผลิตนักศึกษาได้ตรงตามความต้องการ

ดวงทิพย์ วิบูลย์ศักดิ์ชัย (2555: 86-90) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบความร่วมมือด้านการวิจัยระหว่างมหาวิทยาลัยกับภาคอุตสาหกรรมผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพการดำเนินงานความร่วมมือด้านการวิจัยแบ่งตามลักษณะการดำเนินงาน 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านหลักการความร่วมมือ ด้านโครงสร้างและกลไกความร่วมมือ ด้านทรัพยากรที่ใช้สนับสนุนความร่วมมือ และด้านกระบวนการดำเนินการความร่วมมือ ส่วนปัญหาที่สำคัญของการดำเนินงานความร่วมมือ คือ มหาวิทยาลัยและภาคอุตสาหกรรมบางส่วนยังไม่เห็นความสำคัญและขาดแรงจูงใจในการดำเนินงานความร่วมมือด้านการวิจัย อีกทั้งยังขาดระบบการดำเนินงานที่ชัดเจน 2) รูปแบบการดำเนินงานความร่วมมือด้านการวิจัยระหว่างมหาวิทยาลัยกับภาคอุตสาหกรรม มีองค์ประกอบ ดังนี้ ด้านหลักการความร่วมมือ 15 ข้อ ด้านโครงสร้างและกลไกความร่วมมือ 12 ข้อ ด้านทรัพยากรที่ใช้สนับสนุนความร่วมมือ 12 ข้อและด้านกระบวนการดำเนินการความร่วมมือ 15 ข้อ

เสอเพลอ โมเดล (2554) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดร เขต 2 ได้พัฒนา รูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม “เสอเพลอโมเดล” พบว่า รูปแบบมีองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) จุดประสงค์ 2) แนวคิด 3) หลักการ 4) ขอบข่ายภารกิจกิจการมีส่วนร่วม 5) เงื่อนไขความสำเร็จ ความพึงพอใจของเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลเสอเพลอ ผู้ปกครองนักเรียน ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และผู้บริหารและครู ที่มีต่อรูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม โดยใช้เสอเพลอโมเดล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี เขต 2 พบว่า มีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุดข้อเสนอแนะ 1) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี เขต 2 ควรนำผู้บริหารทั้งระดับเขตพื้นที่การศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบล โรงเรียน มาพูดคุย สร้างความตระหนักข้อตกลงร่วมกันในการร่วมกันคิดกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียน 2) ควรวิเคราะห์ภารกิจของหน่วยงานตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา จัดประชุมกลุ่มย่อยให้ผู้เกี่ยวข้องกัน หน่วยงานนั้นร่วมกันวิเคราะห์ แล้วจัดทำกิจกรรมที่สอดคล้องกับภารกิจบรรจุในแผนปฏิบัติราชการของแต่ละหน่วยงาน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปมีประสิทธิภาพ 3) ควรประชุมชี้แจงให้กับผู้มีส่วนที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ได้แก่ ครูผู้สอน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน นักเรียนผู้ปกครองและชุมชน มีความเข้าใจเพื่อให้เกิดความร่วมมือในทางปฏิบัติ ซึ่งต้องมีการกำหนดเป้าหมาย และแนวทางในการดำเนินงานร่วมกัน จึงจะช่วยให้การพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็กประสบความสำเร็จ

แก่งจันท์ โมเดล (2555) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ได้พัฒนา รูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม “แก่งจันท์โมเดล” พบว่า รูปแบบมีองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) จุดประสงค์ 2) กิจกรรมการมีส่วนร่วม 3) รูปแบบการมีส่วนร่วม 4) ขอบข่ายภารกิจกิจการมีส่วนร่วม 5) รูปแบบและแนวทางในการบริหารจัดการ ข้อเสนอแนะ 1) ควรตั้งค่านึงถึงมาตรฐานและคุณภาพทางการศึกษาที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นสำคัญโดยเฉพาะการสอบ NT และ O-Net 2) การบริหารพื้นที่ของสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการมีการใช้พื้นที่บางส่วนในการจัดทำเป็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็กนั้นเป็นการใช้สอยพื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดการดำเนินการดังกล่าวเป็นสิ่งที่ดีแต่ควรประสานขอความร่วมมือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการประสานความร่วมมือทั้งในเรื่องของบุคลากรและงบประมาณในการสนับสนุนต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปอย่างเป็นระบบและมีความยั่งยืน 3) ในกรณีของการรับส่งนักเรียนที่ประสบปัญหาการขาดแคลนรถตู้นั้นอาจประสานไปยังสถาบันอุดมศึกษา หรือหน่วยงาน/ส่วนราชการต่าง ๆ เพื่อขอความอนุเคราะห์สนับสนุนรถตู้ 4) ในส่วนของการจัดสรรครูในการจัดการเรียนการสอนให้เป็นที่ไปและสอดคล้องตามความเชี่ยวชาญของครูเป็นเรื่องที่ดี แต่การดำเนินการในส่วนของคุณครูคนนั้น เครือข่ายฯ ควรต้องมีการวางแผนและมีมาตรการรองรับ ในกรณีที่มีครูจะขอย้ายออก/ย้ายเข้าพื้นที่ด้วยเพราะหากไม่มีมาตรการใด ๆ รองรับในส่วนดังกล่าวอาจส่งผลกระทบต่อกระบวนการจัดการศึกษาได้

จตุภาคี โมเดล (2555) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ได้พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม “จตุภาคีโมเดล” พบว่า รูปแบบมีองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) จุดประสงค์ 2) กิจกรรมการมีส่วนร่วม 3) รูปแบบการมีส่วนร่วม 4) ขอบข่ายภารกิจกิจการมีส่วนร่วม 5) รูปแบบและแนวทางในการบริหารจัดการ ข้อเสนอแนะ 1) นวัตกรรมที่นำไปใช้มีข้อจำกัดในกรณีที่โรงเรียนเครือข่ายมีระยะทางห่างไกลกันมาก 2) ต้องมีความปลอดภัยของยานพาหนะมาก 3) ความตระหนักของผู้บริหาร ครูบุคลากร ชุมชน และผู้ปกครอง

ไชยวัฒนา โมเดล (2556) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ได้พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม “ไชยวัฒนา โมเดล” พบว่า รูปแบบมีองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบได้แก่ 1) จุดประสงค์ 2) กิจกรรมการมีส่วนร่วม 3) รูปแบบการมีส่วนร่วม 4) ขอบข่ายภารกิจการมีส่วนร่วม 5) รูปแบบและแนวทางในการบริหารจัดการ ข้อเสนอแนะเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา ดังนี้ 1) ปัญหาพาหนะรับส่งนักเรียนไม่ทันเวลาเข้าเรียนแนวทางการแก้ไขให้โรงเรียนต้นทางปรับเวลาออกเดินทางเพื่อให้ทันเวลาเข้าเรียน 2) ปัญหาความไม่เข้าใจของผู้ปกครองนักเรียนแนวทางการแก้ไขได้จัดประชุมผู้ปกครองนักเรียนทั้ง 4 โรงเรียนร่วมกันและเลือกคณะกรรมการเครือข่ายผู้ปกครองนักเรียนเพื่อประสานงานในแต่ละชุมชน 3) ปัญหาการทะเลาะเบาะแว้งของนักเรียนแนวทางการแก้ไขจัดกิจกรรมการแข่งขันกีฬา โดยแบ่งนักเรียนทุกระดับชั้นเป็นสามกลุ่มสี่ แต่ละกลุ่มสี่จะมีนักเรียนทั้ง 4 โรงเรียน ทำกิจกรรมร่วมกัน และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นกลุ่มเพื่อให้นักเรียนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน 4) ปัญหาการจัดกิจกรรมหน้าเสาธง แนวทางการแก้ไข โดยให้นักเรียนแต่ละโรงเรียนจัดกิจกรรมหน้าเสาธงของโรงเรียนของตนให้แล้วเสร็จก่อนเดินทางไปเรียนที่โรงเรียนเรียนร่วม

ศรีชมภู โมเดล (2554) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ ได้พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม “ศรีชมภู โมเดล” พบว่า รูปแบบมีองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบได้แก่ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) การมีส่วนร่วม 4) ขอบข่ายภารกิจการมีส่วนร่วม 5) ขั้นตอนการดำเนินงาน 6) การประเมินผล ข้อเสนอแนะ 1) หน่วยงานระดับนโยบายได้แก่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีการกำหนดนโยบายในการนำรูปแบบการจัดการศึกษาโดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กในสังกัด 2) การนำรูปแบบการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของ “ศรีชมภู โมเดล” ไปใช้ ควรอยู่ในเงื่อนไขของความสมัครใจของกลุ่มบุคคลในหน่วยงานที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

ศิริวรรณ วณิชพัฒน์ (2552: 239-242) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการวัดประสพการณ์การเรียนรู้แบบผู้ปกครองมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียนปฐมวัย ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบหลัก คือ หลักการที่อยู่บนพื้นฐานมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูผู้สอน วัตถุประสงค์รูปแบบเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนปฐมวัย ด้านการช่วยเหลือและด้านการแบ่งปัน สารและกระบวนการ กิจกรรมและขั้นตอนการดำเนินงาน ระยะเวลา และการวัดประเมินผล การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ 1) มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ ตัดสินใจ 2) มีส่วนร่วมในการปฏิบัติ 3) มีส่วนร่วมในการประเมินผล และการวัดประสพการณ์การเรียนรู้มี 3 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นเตรียมผู้เรียน 2) ขั้นการปฏิบัติกิจกรรม และ 3) ขั้นการประเมินผล

คอลแลน และ แอสเวิร์ธ (Callan & Ashworth, 2004) แห่งมหาวิทยาลัย Queensland ประเทศออสเตรเลีย ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความร่วมมือและร่วมทำงานระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ ตัวแปรที่ใช้ศึกษาคือข้อมูลภูมิหลังผู้ตอบคำถาม (Background Information) ปัจจัยสภาพแวดล้อม (Environment Factors) รูปแบบการฝึกงาน (Training Model) ปัญหาบุคลากร (People Issues) ลักษณะความร่วมมือ (Background Characteristics) และความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ (Partnerships between Institutions and Industry Employers)

ผลการวิจัยพบว่า สิ่งที่น่าสนใจทำให้เกิดความร่วมมือที่มีประสิทธิผลของสถานประกอบการกับสถานศึกษา คือ 1) ความเต็มใจของทั้งสองฝ่ายที่จะร่วมมือกัน 2) มีเป้าหมายและจุดมุ่งหมายที่ตรงกัน รวมทั้งมีวิสัยทัศน์ร่วมของทั้งสถานศึกษาและสถานประกอบการ 3) ความเคารพและเชื่อใจกันและกัน 4) การติดต่อสื่อสารที่มีระหว่างกัน 5) ภาวะผู้นำทั้งสองฝ่ายที่สามารถหลอมรวมบูรณาการเอากลยุทธ์ กลวิธีการปฏิบัติ ความสัมพันธ์ระหว่างกันและนวัตกรรมของทั้งสองฝ่ายเข้าด้วยกัน 6) การยอมรับความแตกต่างของกันและกัน 7) การยืดหยุ่นด้วยเวลาและอื่น ๆ กับความเต็มใจที่จะลองทำ 8) ความรู้ใหม่ที่ทักษะใหม่ และวิธีคิดใหม่ที่จะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนโครงสร้างขององค์การ นโยบาย และกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ขององค์การ Schiller (2006) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความสามารถในการยกระดับระบบนวัตกรรมไทย จากความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยกับภาคอุตสาหกรรม ผลการ วิจัยแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ 1) ลักษณะเฉพาะของความสามารถในการร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยกับภาคอุตสาหกรรม ระบบ นวัตกรรมไทยแสดงให้เห็นว่า ประสิทธิภาพของความร่วมมือระหว่างบริษัทเอกชนและการสร้าง องค์ความรู้ของมหาวิทยาลัยยังไม่เข้มแข็งเท่าที่ควร 2) จากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณของสาขาวิชา ในลักษณะเฉพาะในมหาวิทยาลัยไทยแสดงให้เห็นว่า ส่วนมากจะมีความร่วมมือจำกัดอยู่เพียง การให้ คำปรึกษาและการให้บริการด้านเทคนิค ความไม่วางใจกันทั้งสองฝ่ายเป็นอุปสรรคต่อการสร้างความร่วมมือ และความต้องการในการรักษารายได้พิเศษในระดับบุคคล และ 3) การนำรูปแบบความร่วมมือในลักษณะ เฉพาะทั้ง 4 แบบ มาอภิปรายถึงวิธีการต่าง ๆ ที่จะนำไปยกระดับบนนวัตกรรมไทยจากการร่วมมือกัน ระหว่างมหาวิทยาลัยกับภาคอุตสาหกรรมในอนาคต

ริบเชสเตอร์ และ เอ็ดเวิร์ดส์ (Ribchester & Edwards, 2007) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ ความร่วมมือของเครือข่ายโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กในชนบท พบว่า ช่วงเวลาที่ฝ่ายบริหาร การศึกษาท้องถิ่น ไม่สามารถสานต่องานสนับสนุนและช่วยเหลือโรงเรียนขนาดเล็กได้นั้น การให้ ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนเป็นยุทธวิธีเดียวที่ขยายวงกว้าง ที่จะเอื้อประโยชน์ต่อโรงเรียนที่กำลังเติบโต และมีจำนวนน้อยในกลุ่ม วิธีนี้ถือเป็นวิธีช่วยเหลือที่สำคัญกว่าเรื่องใด ๆ คุณค่าของความร่วมมือ ในเครือข่ายโรงเรียนจะเป็นตัวกลางในการไกล่เกลี่ยเพื่อลดความตึงเครียดภายใน ช่วยแก้ปัญหาที่เป็น ผลลพจากการลดจำนวนฝ่ายบริหารการศึกษาท้องถิ่น ซึ่งเป็นผู้ให้การสนับสนุนการจัดการศึกษา และเพื่อลดการแข่งขันในด้านการเพิ่มจำนวนนักเรียน ทั้งยังเป็นการเพิ่มความเชื่อมั่นของผู้เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะผู้ประสานงานเครือข่ายที่มีบทบาทในการรวมตัวของโรงเรียนในท้องถิ่นและสร้างความเจริญเติบโต สุดท้ายเป็นผลทำให้โรงเรียนที่เกี่ยวข้องได้รับการยอมรับว่าเป็นโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ ผลการวิจัย ครั้งนี้ ยังเน้นความจริงที่ว่า ผู้บริหารในโรงเรียนเครือข่ายทุกโรงเรียนกำลังร่วมกันทำงานเพื่อขจัด การแข่งขันระหว่างโรงเรียน ซึ่งจะเป็นกุญแจหลักสู่การปฏิรูปการศึกษา ประกอบกับการได้รับการ สนับสนุนและความไว้วางใจจากท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง

จากการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน สรุปได้ว่า รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานส่วนใหญ่รูปแบบมีองค์ประกอบ ดังนี้ 1) หลักการของ รูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) การมีส่วนร่วม 4) ขอบข่ายภารกิจการมีส่วนร่วม 5) การดำเนินงาน 6) การประเมินผล หรือ อาจมีองค์ประกอบ ดังนี้ 1) หลักการความร่วมมือ 2) โครงสร้างและกลไก ความร่วมมือ 3) ทรัพยากรที่ใช้สนับสนุนความร่วมมือ 4) กระบวนการดำเนินการความร่วมมือ

การสนทนากลุ่ม (Focus Group)

ผู้วิจัยได้ศึกษาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีหัวข้อเรื่องที่ศึกษา ดังนี้ 1) ความหมายของการสนทนากลุ่ม 2) วัตถุประสงค์ของการจัดสนทนากลุ่ม 3) ขั้นตอนในการจัดสนทนากลุ่ม 4) องค์ประกอบการจัดสนทนากลุ่ม 5) การดำเนินการสนทนากลุ่ม 6) ข้อดีของการจัดสนทนากลุ่ม และ 7) ข้อจำกัดของการจัดสนทนากลุ่ม

แนวคิดและความเป็นมาของการสนทนากลุ่ม เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความนึกคิด จิตใจ และพฤติกรรมของมนุษย์ ปัจจัยที่มีอิทธิพล ต่อพฤติกรรมปฏิกิริยาของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้า คำถามที่ถามถึงความรู้สึกรู้สึก การตัดสินใจ การให้เหตุผล แรงจูงใจ ความประทับใจ หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ที่มีความเป็นอิสระในการแสดงความคิดเห็น การกำหนดเวลาของการสนทนา สถานที่และบรรยากาศของการสนทนา ก็สร้างขึ้นมาให้เป็นกันเองที่สุด การสนทนากลุ่ม เป็นการสัมภาษณ์ ในอีกรูปแบบหนึ่งที่รวบรวมข้อมูลจากการสนทนากับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในประเด็นปัญหาที่เฉพาะเจาะจง โดยมีผู้ดำเนินการสนทนากลุ่ม (Moderator) เป็นผู้คอยจุดประเด็นในการสนทนา เพื่อชักจูงให้กลุ่มเกิดแนวคิดและแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นหรือแนวทางการสนทนาอย่างกว้างขวางละเอียดลึกซึ้ง โดยมีผู้เข้าร่วมสนทนาในแต่ละกลุ่มประมาณ 6-10 คน ซึ่งเลือกมาจากประชากรเป้าหมายที่กำหนดเอาไว้ (รัตนะ บัวสนธ์, 2551)

1. ความหมายการสนทนากลุ่ม

การสนทนากลุ่ม หมายถึง การรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในประเด็นปัญหาที่เฉพาะเจาะจง โดยมีผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) เป็นผู้คอยจุด ประเด็นในการสนทนา เพื่อชักจูงให้กลุ่มเกิดแนวคิดและแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นหรือแนวทางการสนทนาอย่างกว้างขวางละเอียดลึกซึ้ง โดยมีผู้เข้าร่วมสนทนาในแต่ละกลุ่มประมาณ 6-10 คน เลือกมาจากประชากรเป้าหมาย ที่กำหนดเอาไว้ การเลือกกลุ่มตัวอย่างในการสนทนากลุ่มโดยทั่วไปจะเลือกจากกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะทางประชากร สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ที่มีประสบการณ์ที่คล้ายคลึงกันในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

2. วัตถุประสงค์ของการจัดสนทนากลุ่ม

วัตถุประสงค์ของการจัดสนทนากลุ่ม 1) ใช้เพื่อสร้างให้เกิดสมมติฐานใหม่ 2) ใช้เพื่อสำรวจความคิดเห็น ทศนคติของกลุ่มประชากรต่อปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นที่ สนใจจะศึกษา 3) ใช้ในการทดสอบแนวความคิดในเรื่องที่เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นมาใหม่ 4) ใช้ในการประเมินผลการวิจัยต่าง ๆ หรือโครงการพัฒนา 5) ใช้ในการทดสอบแบบสอบถาม และเพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน 6) ใช้เพื่อเป็นการค้นหาคำตอบที่ยังคลุมหรือหรือไม่แน่ชัดในการวิจัยเชิงปริมาณ โดยนำคำตอบจากการ

สนทนากลุ่มไปอธิบายเสริม 7) ใช้ประโยชน์ในการทางการศึกษานำร่อง (Pilot Study) ศึกษาบางเรื่องเพื่อเป็นแนวทางใน การหากรณีศึกษา (Case Study) ต่อไป

3. ขั้นตอนในการจัดสนทนากลุ่ม

ขั้นตอนในการจัดสนทนากลุ่ม มีดังนี้ 1) กำหนดวัตถุประสงค์ 2) กำหนดกลุ่มเป้าหมายของผู้ให้ข้อมูล 3) ตัดสินใจว่าจะทำกี่กลุ่ม 4) วางแผนเรื่องระยะเวลาและตารางเวลา 5) ออกแบบแนวคำถาม ควรเรียงคำถามจากคำถามที่เป็นเรื่องทั่ว ๆ ไป ไป ง่ายต่อการเข้าใจ และสร้างบรรยากาศให้คุ้นเคยกัน ระหว่างนักวิจัยกับผู้เข้าร่วมสนทนาแล้วจึงนำเข้าสู่คำถามหลักหรือคำถามหลักของประเด็นที่ทำการศึกษาแล้ว จึงจบลงด้วยคำถามที่ง่ายอีกครั้งหนึ่ง เพื่อผ่อนคลายบรรยากาศในวงสนทนาและสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองในช่วงท้าย อาจเติมคำถามเสริมเข้าไปแต่ต้องเป็นคำถามสั้น ๆ อาจเป็นคำถามที่ไม่ได้เตรียมมาก่อน แต่เป็นคำถามที่ปรากฏขึ้นมาระหว่างการสนทนา 6) ทดสอบแนวคำถามที่สร้างขึ้น 7) ทำความเข้าใจกับผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) และผู้จดบันทึก (Note taker) ผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) ต้องสร้างบรรยากาศในการสนทนา และ ควบคุมเกมได้เป็นอย่างดีให้เกิดความเป็นกันเองมากที่สุด ผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) จะต้องไม่แสดงความคิดเห็นของตนเอง ควรจะปล่อยให้ผู้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ อิสระเสรี และเป็นธรรมชาติมากที่สุด ผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) ที่ดีจะต้องสามารถ แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้เป็นอย่างดี 8) ทำความเข้าใจกับผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) และผู้จดบันทึก (Note taker) ผู้จดบันทึก (Note taker) จะต้องอยู่ร่วมตลอดเวลาและควรทำหน้าที่ในการจด บันทึกเพียงอย่างเดียวไม่ควรร่วมสนทนาด้วย เพราะจะทำให้การจดบันทึกข้อมูลไม่ครบถ้วน และจะต้องเป็นผู้ถอดเทปด้วยตนเองเพื่อความเข้าใจในสิ่งที่ได้บันทึกและเนื้อหาสาระในเทปที่ตรงกัน ผู้ช่วยทั่วไป (Assistant) มีหน้าที่คอยควบคุมเครื่องบันทึกเสียงและเปลี่ยนเทป ขณะที่กำลังดำเนินการสนทนา และอำนวยความสะดวกแก่ผู้ดำเนินการสนทนาและผู้จดบันทึก เพื่อให้แต่ละคนทำหน้าที่ได้อย่างเต็มที่ 9) การจัดการเพื่อเตรียมการทำสนทนากลุ่ม เป็นการเตรียมสถานที่ กำหนดวัน เวลา และ จัดเตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็น เช่น เครื่องบันทึกเทป ม้วนเทป ถ่าน สมุด ดินสอ เครื่องดื่ม อาหารว่าง เป็นต้น 10) จัดกลุ่มสนทนา 11) ประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล ถอดเทปออกมาเป็นบทสนทนา ควรถอดเทปออกมาอย่างละเอียดเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน และต้องไม่ใส่ความคิดของตนเองที่ถือเป็นข้อสรุปลงไป 12) ประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการตีความหมายในรูปของการวิเคราะห์เนื้อหา ถ้าจะให้ดีควรทำการวิเคราะห์ร่วมกันหลาย ๆ คน เพื่อเป็นการอภิปรายร่วมกัน ถ้ามีความเห็นไม่ตรงกัน ควรกลับไปฟังรายละเอียดจากเทปใหม่ แล้วกลับมาอภิปรายด้วยกันอีก

4. องค์ประกอบการจัดสนทนากลุ่ม

องค์ประกอบการจัดสนทนากลุ่ม มีดังนี้ 1) สิ่งแรกที่ต้องทำในเรื่องของการสนทนากลุ่ม คือ การกำหนดเรื่องที่จะทำการศึกษา การกำหนดหัวข้อเรื่องนี้ อาจจะมีเกิดมาจากสภาพปัญหาต่าง ๆ ของสังคมในขณะนั้น หรือเรื่องที่มีผู้วิจัยสนใจ ตลอดจนแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ นั่นเอง 2) กำหนดประเด็นหรือตัวแปร หรือตัวบ่งชี้ที่คาดว่าจะเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ทำการศึกษา เพื่อมาสร้างเป็นแนวทางในการดำเนินการสนทนา 3) แนวคำถามหรือกรอบคำถาม คือ แนวทางในการสนทนากลุ่ม ซึ่งได้จากการนำคำถามที่ร่างไว้ มาเรียบเรียงเป็นข้อย่อยจัดเป็นลำดับหรือผูกเป็นเรื่องราว เพื่อนำการสนทนาเป็นขั้นตอนและจัดตามลำดับความคิดเป็นหมวดหรือหัวข้อใหญ่ 4) แบบคัดเลือกผู้เข้าร่วมกลุ่ม

สนทนา เป็นแนวทางในการคัดเลือกสมาชิก เพื่อเข้าร่วมในกลุ่มสนทนาที่ถือว่า เป็นบุคคลที่สามารถให้คำตอบในการศึกษาครั้งนี้ ได้ตรงวัตถุประสงค์ของการศึกษามากที่สุด 5) บุคลากรในการจัดสนทนา กลุ่มแต่ละครั้ง ควรจะประกอบด้วย บุคคลต่อไปนี้ คือ 5.1) พิธีกร (Moderator) เป็นผู้ถามคำถาม และเป็นผู้นำ ตลอดจนกำกับการณ์สนทนาของกลุ่ม ให้เป็นไปตามแนวทางของหัวข้อการศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน ละเอียดยิ่งที่สุดในเวลาที่กำหนด พิธีกรจะต้องเป็นผู้รู้จักปัญหา รู้จักทฤษฎี และรู้จักควบคุมประเด็น ควบคุมการสนทนาแบบกลุ่มเป็นอย่างดี 5.2) ผู้จัดบันทึกคำสนทนา เป็นผู้ที่คอยจดบันทึกคำสนทนา จะทำหน้าที่จดคำพูด ตลอดจนการจดจำกิริยาท่าทางของสมาชิกผู้เข้าร่วมกลุ่มด้วยเพราะการไม่พูด และการนิ่งเฉย ๆ อาจไม่ใช่ไม่มีความเห็น เพราะแววตา ท่าทางก็อาจจะแสดงถึงความเห็นหรือคำตอบได้ การพยักหน้า การส่ายหน้า และสีหน้าก็เป็นการแสดงออกถึงคำตอบได้ ผู้จัดบันทึกคำสนทนาต้องจดบันทึกสิ่งเหล่านี้ด้วย ข้อบันทึกของผู้จัดบันทึกนี้ จะสามารถใช้อ่านเป็นข้อสรุปของการสนทนากลุ่มในแต่ละครั้งได้ แล้วก็สามารถนำไปประกอบการถอดเทปข้อมูลได้ 5.3) เจ้าหน้าที่บริการทั่วไป และผู้คอยกันผู้ที่จะเข้ามาร่วมวงในกลุ่มโดยไม่ได้รับเชิญ เป็นบุคคลที่คอยเฝ้าอำนวยความสะดวกและความสะดวกแก่ผู้ที่อยู่ในวงสนทนา มีหน้าที่ คือ คอยบริการน้ำดื่ม ขนม บันทึกเทป ตลอดจนคอยกันไม่ให้ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องในวงสนทนากลุ่ม เข้าไปเสนอความคิดในกลุ่ม หรือเข้าไปรบกวนสมาธิของสมาชิกในกลุ่ม 6) อุปกรณ์ในการรวบรวมข้อมูล ในการจัดสนทนากลุ่มอุปกรณ์ในการรวบรวมข้อมูล คือ เทปบันทึกเสียงเพราะในวงสนทนานั้น ตลอดการดำเนินกลุ่มสนทนาจะมีการถกประเด็น ปัญหาการโต้แย้งหลายความเห็น ดังนั้น จึงต้องบันทึกเสียงเอาไว้ เพราะคำตอบที่เป็นกระแสโต้แย้งหรือการถกประเด็นกัน ด้วยเหตุผลและการแสดงความสอดคล้องเห็นด้วย เป็นหัวใจสำคัญของการสนทนากลุ่ม 7) อุปกรณ์เสริมการสนทนากลุ่ม เป็นอุปกรณ์ที่ช่วยให้วงสนทนากลุ่มดำเนินไปด้วย บรรยากาศราบรื่น และดูเป็นธรรมชาติไม่เคร่งเครียด สร้างบรรยากาศให้เป็น “การนั่งจับ เข่าคุยกัน” อุปกรณ์ที่จะช่วยเสริมการสนทนากลุ่มให้ดูเป็นธรรมชาติก็ได้แก่ น้ำดื่ม ขนม ของขบเคี้ยว เล็ก ๆ น้อย ๆ หรืออาจจะรวมถึงรูปภาพ อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จะช่วยให้สมาชิกในกลุ่มได้เข้าใจเรื่องหรือประเด็นที่เราสนใจจะถามมากยิ่งขึ้น 8) สถานที่ที่จะจัดสนทนากลุ่ม ควรมีการกำหนดให้แน่นอน ศึกษาในท้องถิ่นหรือหมู่บ้านใดก็สามารถจัดกลุ่มสนทนาได้เพื่อให้สะดวกแก่สมาชิกกลุ่มมากที่สุด 9) สิ่งของก้านัลหรือของที่ระลึก ควรมอบไว้ก่อนจากกัน 10) ระยะเวลาของการดำเนินการจัดสนทนากลุ่ม พิธีกรควรจะใช้เวลาในการสนทนาไม่เกิน 2 ชั่วโมง 15 นาที นับตั้งแต่เริ่มคำถามแรก รวมระยะเวลาตั้งแต่ต้อนรับสมาชิกกลุ่มจนจบการสนทนากลุ่มประมาณ 2 ชั่วโมง 30 นาที เพราะถ้าช้าหรือนานกว่านี้ สมาชิกกลุ่มจะเหนื่อยล้า คำตอบที่ได้ตอนท้ายจะเป็นคำตอบที่ไม่สมบูรณ์ดีหรือตอบโดยที่ไม่ได้ตั้งใจคิดก่อน เพื่อให้เร่งเสร็จสิ้นการสนทนา ซึ่งจะทำให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นน้อยลง

5. การดำเนินการสนทนากลุ่ม

การดำเนินการสนทนากลุ่ม ดำเนินการ ดังนี้ 1) แนะนำตนเองและทีมงาน ประกอบด้วย พิธีกร ผู้จัดบันทึก และผู้บริการทั่วไป โดย ปกติไม่ควรให้มีผู้สังเกตการณ์ อาจมีผลต่อการแสดงออก 2) อธิบายถึงจุดมุ่งหมายในการมาทำสนทนากลุ่ม วัตถุประสงค์ของการศึกษา 3) เริ่มเกริ่นนำด้วยคำถามอุ่นเครื่อง สร้างบรรยากาศเป็นกันเอง 4) เมื่อเริ่มคุ้นเคย เริ่มคำถามในแนวการสนทนาที่จัดเตรียมไว้ทั้งช่วงให้มีการถกประเด็น และโต้แย้งกันให้พอสมควร สร้างบรรยากาศให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อกัน ควบคุมเกมไม่ให้หยุดนิ่ง อย่าซักคนใดคนหนึ่งจนเกินไป คำถามที่ถามไม่ควรถามคนเดียว อย่าซักรายตัว 4) เมื่อเริ่มคุ้นเคย (ต่อ) ในการนั่งสนทนา พยายามอย่าให้

เกิดการข่มทางความคิด หรือชักนำผู้อื่น ให้เห็นคล้อยตามกับผู้ที่พูดเก่ง (Dominate) สร้างบรรยากาศให้คนที่ไม่ค่อยพูดให้แสดงความคิดเห็นออกมา ให้ได้พิธีกร ควรเป็นผู้คุยเก่งซักเก่ง มีพรสวรรค์ในการพูดคุย จังหวะการถามดี ถามซ้ำ ๆ ละเอียด ควรมีการพูดแทรกตกลงอย่างเหมาะสมด้วย

6. ข้อดีของการจัดสนทนากลุ่ม

ข้อดีของการจัดสนทนากลุ่ม มีดังนี้ 1) เป็นการนั่งสนทนาระหว่างนักวิจัยกับผู้รู้ ผู้ให้ข้อมูลหลายคนที่ในกลุ่ม จึงก่อให้เกิดการเสวนากันในเรื่องที่สนใจไม่มีการปิดบัง คำตอบที่ได้จากการถกประเด็นซึ่งกันและกัน ถือว่าเป็นการถกแถลงซึ่งแนวความคิดและเหตุผล โดยไม่มีการตีประเด็นปัญหาผิดไปเป็นอย่างอื่น 2) การสนทนากลุ่ม เป็นการสร้างบรรยากาศเสวนาให้เป็นกันเองระหว่างผู้นำการสนทนาของกลุ่มกับสมาชิกกลุ่มสนทนาหลาย ๆ คนพร้อมกัน จึงลดภาวะการฉวยโอกาสออกไป ทำให้สมาชิกกลุ่มกล้าคุย กล้าแสดงความคิดเห็น 3) การใช้วิธีการสนทนากลุ่ม ได้ข้อมูลละเอียดและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาได้สำเร็จหรือได้ดียิ่งขึ้น ข้อมูลที่ได้เป็นการผ่านการถกเถียงโต้ตอบกันเองของกลุ่มสนทนา ทำให้มั่นใจในความถูกต้องแม่นยำ มีความน่าเชื่อถือ และมีความหลากหลายของข้อมูล 4) คำตอบจากการสนทนากลุ่ม มีลักษณะเป็นคำตอบเชิงเหตุผลคล้าย ๆ กับการรวบรวมข้อมูลแบบคุณภาพ 5) ประหยัดเวลาและงบประมาณของนักวิจัยในการศึกษา 6) ทำให้ได้รายละเอียดสามารถตอบคำถามประเภททำไมและอย่างไรได้อย่างแตกฉาน ลึกซึ้งและในประเด็นหรือเรื่องที่ไม่ได้คิดหรือเตรียมไว้ก่อนก็ได้ 7) การสนทนากลุ่ม จะช่วยบ่งชี้อิทธิพลของวัฒนธรรมและคุณค่าต่าง ๆ ของสังคมนั้นได้ เนื่องจากสมาชิกของกลุ่มมาจากวัฒนธรรมเดียวกัน 8) สภาพของการสนทนากลุ่ม ช่วยให้เกิดและได้ข้อมูลที่เป็นจริง

7. ข้อจำกัดของการสนทนากลุ่ม

ข้อจำกัดของการสนทนากลุ่ม มีดังนี้ 1) ถ้าการกำหนดประเด็นต่าง ๆ ยังคลุมเครือไม่ชัดเจน ก็ยากต่อการกำหนดตัวแปรหรือ ปัจจัยและการสร้างแนวคำถาม 2) การสร้างแนวคำถามจะต้องเรียบเรียงแนวคำถามให้ดีไม่วกวน โดยอาจจะเรียงลำดับตาม ประเภทของประเด็นตามความยากง่ายหรือตามลำดับความตรงไปตรงมาและซับซ้อนของเหตุผล ดังนั้นควรจะต้องมีการทดสอบ (Pretest) 3) การคัดเลือกสมาชิกผู้เข้าร่วมวงสนทนา จะต้องได้ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ โดยต้องมีลักษณะต่าง ๆ ที่เหมือนกัน (Homogeneous) ไม่ข่มซึ่งกันและกัน 4) คำตอบในวงสนทนาบางคำตอบอาจจะไม่ได้จากการสนทนากลุ่ม 5) เหตุการณ์หรือพฤติกรรมหรือคำตอบในบางประเด็นคำถามที่สมาชิกกลุ่มคิดว่า เป็นประเด็นธรรมดาและเคยชินอยู่แล้ว บางทีสมาชิกกลุ่มนึกไม่ถึงลืมหยิบยกมาตอบ ทำให้ไม่ได้คำตอบในเรื่องคำถามในประเด็นดังกล่าว 6) การสนทนากลุ่มจะให้ผลดีมากในการศึกษาหลาย ๆ เรื่องแต่ไม่ใช่ทุกเรื่อง 7) ภาษาในการพูดคุยนับว่า เป็นสิ่งสำคัญมาก ควรจะพูดภาษาท้องถิ่นของสมาชิกในกลุ่มสนทนาหรือในพื้นที่ที่ทำการศึกษา 8) เทปบันทึกข้อมูล ถ้าไม่พร้อมหรือสภาพไม่เหมาะแก่การบันทึก ถ้าใช้ในการบันทึกข้อมูลแล้วเสีย บันทึกไม่ติดจะทำให้เสียข้อมูลไปเลย 9)

ถ้าพิธีกรไม่ได้รับการฝึกฝนให้เป็นผู้ดำเนินการสนทนาที่ดี เตรียมตัวไม่พร้อมก็จะทำให้วงสนทนาดำเนินไปได้ไม่ราบรื่น

รูปแบบการจัดการศึกษา

การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและการพัฒนารูปแบบ ผู้วิจัยได้ศึกษาใน 4 หัวข้อ คือ 1) ความหมาย 2) องค์ประกอบของรูปแบบ 3) การพัฒนารูปแบบ และ 4) การประเมินรูปแบบ ซึ่งมีดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ความหมายของรูปแบบ

คำว่า รูปแบบโมเดลแบบจำลองหรือหุ่นจำลอง เป็นคำที่ใช้กันแพร่หลายโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มวิชาการสาขาที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจและการบริหารโมเดลหรือตัวแบบนี้ มาจากคำในภาษาอังกฤษว่า “Model” ส่วนคำที่ใช้กันในภาษาไทยนั้น ยังไม่ได้กำหนดชัดเจนว่า จะใช้คำใดในการวิจัยครั้งนี้ จะใช้คำว่ารูปแบบเพื่อประโยชน์ในการทำความเข้าใจและนำไปสู่การศึกษาหลักการพัฒนารูปแบบการพัฒนาบุคลากรต่อไป ทั้งนี้ได้มีนักวิชาการให้ความหมายของรูปแบบไว้หลายคนดังนี้

รัตน์ บัวสนธ์ (2552: 124), ศิริชัย กาญจนวาสิ (2550: 46), บุญส่ง หาญพานิช (2546: 92), วิรัช สงวนวงศ์วาน (2547: 58) และ ไพรัช ฤทธิยผาด (2544: 30) ได้กล่าวถึง ความหมายของรูปแบบที่คล้ายกันว่า รูปแบบ หมายถึง สิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบที่สำคัญ ๆ ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยเฉพาะและเป็นวิธีการถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจและจินตนาการของบุคคลที่มีต่อปรากฏการณ์หรือเรื่องราวใด ๆ ให้ปรากฏโดยใช้การสื่อสารในลักษณะต่าง ๆ เช่น ภาพวาด ภาพเหมือน แผนภูมิ แผนผังต่อเนื่อง หรือสมการคณิตศาสตร์ให้สามารถเข้าใจได้ง่าย และสามารถเสนอเรื่องราวหรือประเด็นต่าง ๆ ได้อย่างกระชับ ซึ่งรูปแบบอาจจำแนกออกเป็น 3 ความหมาย ดังนี้ 1) แผนภาพหรือภาพร่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ยังไม่สมบูรณ์เหมือนของจริง รูปแบบในความหมายนี้ มักจะเรียกทับศัพท์ในภาษาไทยว่า “โมเดล” ได้แก่ โมเดลบ้าน โมเดลรถยนต์ โมเดลเสื้อ เป็นต้น 2) แบบแผนความสัมพันธ์ของตัวแปรหรือสมการทางคณิตศาสตร์ที่รู้จักกันในชื่อที่เรียกว่า “Mathematical Model” 3) แผนภาพที่แสดงถึงองค์ประกอบการทำงานของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง รูปแบบในความหมายนี้ บางทีเรียกกันว่า ภาพย่อส่วนของทฤษฎีหรือแนวคิดในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น รูปแบบการสอน รูปแบบการบริหารรูปแบบการประเมิน เป็นต้น

นอกจากนี้ Keeves (1994: 33), Bardo & Hartman (1982: 22-24), Stoner & Wankel (1986: 12) และ Tosiand (1982: 163) ได้ให้ความหมายของรูปแบบที่คล้ายกันว่า รูปแบบ เป็นสิ่งที่แสดงโครงสร้างของความสัมพันธ์ของระหว่างชุดของปัจจัยหรือตัวแปรต่าง ๆ หรือองค์ประกอบ

สำคัญในเชิงความสัมพันธ์หรือเหตุผลซึ่งกันและกัน เพื่อช่วยให้เข้าใจข้อเท็จจริงหรือปรากฏการณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ สามารถจัดประเภทของรูปแบบออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้ 1) Analog Models หมายถึง แบบหุ่นจำลองเชิงเทียบเคียง โดยวิธีการจำลองจากของจริงหรือคล้ายกับของจริง อาจมีขนาดแตกต่างจากขนาดจริงไปบ้าง เช่น หุ่นจำลองรถยนต์ หุ่นจำลองเครื่องบิน เป็นต้น ส่วนใหญ่จะมีลักษณะเชิงกายภาพ จุดอ่อนที่พบ คือ ไม่สามารถระบุความสัมพันธ์ของแต่ละองค์ประกอบในแบบจำลองได้อย่างชัดเจน 2) Semantic Models หมายถึง รูปแบบที่ใช้ภาษาในการอธิบาย หรือเรียกว่า รูปแบบเชิงข้อความ โดยแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบที่สำคัญในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น รูปแบบเกี่ยวกับเจตคติ รูปแบบเกี่ยวกับผลการเรียนแบบต่าง ๆ จุดอ่อนของรูปแบบนี้ คือ ขาดความชัดเจน ยกแก่การทดสอบโครงสร้างของรูปแบบ 3) Schematic Models หมายถึง รูปแบบที่ใช้แผนภูมิ (Diagram) แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบที่สำคัญในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่มีผลต่อกัน เช่น การเขียนรูปแบบโครงสร้างขององค์กรการบริหารงาน เป็นต้น 4) Mathematic Models หมายถึง รูปแบบที่แสดงออกในรูปของสูตรหรือสมการทางคณิตศาสตร์จึงมักเรียกรูปแบบนี้ว่า รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ โดยเริ่มมีการนำมาใช้ใน ช่วงปี ค.ศ. 1960 ในสาขาวิชาการวัดผลการศึกษา ต่อมาได้ขยายผลไปทางด้านการศึกษาและสาขาวิชาอื่น ๆ เพราะสามารถทดสอบสมมติฐานได้ และนำไปสู่การพิสูจน์ข้อเท็จจริงในเรื่องนั้น ๆ ได้ 5) Causal Models หมายถึง รูปแบบเชิงสาเหตุ เป็นรูปแบบที่อยู่ในระดับขั้นสูง โดยมีตัวแปรแต่ละตัว แสดงความสำคัญเชิงสาเหตุกับตัวแปรอื่น ๆ และสอดคล้องกับ Raj (1996: 241) ได้ให้ความหมายของคำว่า รูปแบบไว้ 2 ความหมาย คือ

- 1) รูปแบบ คือ รูปย่อของความจริงของปรากฏการณ์ ซึ่งแสดงด้วยข้อความจำนวนหรือภาพ โดยการลดทอนเวลาความพอเหมาะและกาลเทศะทำให้เข้าใจความจริงของปรากฏการณ์ได้ดียิ่งขึ้น
- 2) รูปแบบ คือ ตัวแทนของการใช้แนวความคิดของโปรแกรมที่กำหนดเฉพาะ

จากความหมายของรูปแบบที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า รูปแบบเป็นแผนภาพหรือภาพร่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือแผนภาพที่แสดงถึงองค์ประกอบการทำงานของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และแสดงโครงสร้างของความเกี่ยวข้องระหว่างชุดของปัจจัยหรือตัวแปรต่าง ๆ หรือองค์ประกอบสำคัญ ในเชิงความสัมพันธ์หรือเหตุผลซึ่งกันและกัน เพื่อช่วยให้เข้าใจข้อเท็จจริงหรือปรากฏการณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ

2. องค์ประกอบของรูปแบบ

มีนักการศึกษาและรายงานการวิจัยหลายเรื่อง ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบไว้หลากหลายและแตกต่างกัน ดังนี้

สุระพี อาคมคง (2550: 178) ได้พัฒนารูปแบบความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนตำบล ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตภาคเหนือตอนล่าง พบว่า รูปแบบมีองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การเข้าร่วมวางแผนการศึกษา 2) การวางโครงการสนับสนุน 3) ร่วมกำกับติดตามประเมินผล

อภิชัย นุชเนื่อง (2550: 168) ได้ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมพัฒนาโรงเรียนของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า รูปแบบมีองค์ประกอบ 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การส่งเสริมให้ชุมชนร่วมพัฒนาโรงเรียน 2) การรับรู้และร่วมดำเนินการ 3) ความรู้ความสามารถต่อหน้าที่

4) ความสามารถในการปฏิบัติตนต่อส่วนรวม 5) ความสามารถในการเข้าร่วมดำเนินงาน 6) ความภาคภูมิใจและความศรัทธา 7) ประโยชน์ตอบแทนที่ควรจะได้รับ

วีระพร เชื้ออ่ำ (2553: 154) ได้ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า รูปแบบมี 3 องค์ประกอบได้แก่ 1) สภาพแวดล้อมชุมชน 2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3) โรงเรียน

สราวดี เฟิงศรีโคตร (2554: 68) ได้ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาปฐมวัย พบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาปฐมวัย มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการและแนวคิด 2) วัตถุประสงค์ 3) ลักษณะการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง 4) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง

ชญญา อภิบาลกุล (2545: 130) ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารและการจัดการศึกษาภายใต้โครงสร้างการกระจายอำนาจการบริหารการศึกษา เขตการศึกษา 9 พบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมประกอบด้วย 5 องค์ประกอบได้แก่ 1) ประเมินศักยภาพความรู้และความสามารถ 2) ฝึกอบรมเข้ม 3) ศึกษาดูงาน 4) ปฏิบัติงานในสภาพจริง และ 5) ประเมินผล

รุ่งนภา จิตรโรจนรักษ์ (2548: 228-233) ได้ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการบริหารของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับประเทศไทย พบว่า องค์ประกอบของรูปแบบมี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการและจุดมุ่งหมายของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) บทบาทอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ 3) องค์คณะบุคคลที่เป็นคณะกรรมการ 4) การได้มาซึ่งคณะกรรมการ 5) กระบวนการบริหารของคณะกรรมการ 6) ประสิทธิภาพของการบริหาร

ปรีดาวรรณ อินทรวิมลศรี (2548: 283-285) ได้พัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า องค์ประกอบของรูปแบบมี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการแนวคิด 2) วัตถุประสงค์ 3) ลักษณะการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง 4) ระดับการมีส่วนร่วม 5) บทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง

ประสาธ เทียงอยู่ (2548: 72) ได้ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนวัดมูลเหล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร เขต 1 พบว่า องค์ประกอบของรูปแบบมี 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านภารกิจงานการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล 2) ด้านลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชน 3) ด้านชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาผ่านความเห็นชอบโดยองค์คณะบุคคล และ จินฉวีตร ปะโคทั้ง (2549: 111) ได้ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของโรงเรียนดีเด่น โรงเรียนกันทรารมณ์ จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า องค์ประกอบของรูปแบบมี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม 2) รูปแบบและกระบวนการมีส่วนร่วม 3) เงื่อนไขการมีส่วนร่วมของชุมชน

บราวน์ และ โมเบิร์ก (Brown & Moberg, 1980: 16-17) ได้สังเคราะห์รูปแบบขึ้นมาจากแนวคิดเชิงระบบ (System Approach) กับหลักการบริหารตามสถานการณ์ (Contingency Approach) กล่าวว่า องค์ประกอบของรูปแบบ ประกอบด้วย 1) สภาพแวดล้อม (Environment) 2) เทคโนโลยี (Technology) 3) โครงสร้าง (Structure) 4) กระบวนการจัดการ (Management Process) และ 5) การตัดสินใจสั่งการ (Decision Making)

บาร์โด และ ฮาร์ดแมน (Bardo & Hartman, 1982: 15) ให้ความเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบไว้ว่า การที่จะระบุว่ารูปแบบหนึ่งจะต้องประกอบด้วยรายละเอียดมากน้อยเพียงใด จึงจะเหมาะสม และรูปแบบนั้น ควรมีองค์ประกอบอะไรบ้าง ไม่มีข้อกำหนดที่แน่นอน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์นั้น ๆ รูปแบบระบบที่มีลักษณะบางประการของระบบเปิด เป็นรูปแบบที่แสดงถึงองค์ประกอบย่อยของระบบ ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ 1) ปัจจัยนำเข้า 2) กระบวนการ (3) ผลผลิต และ 4) ข้อมูลป้อนกลับจากสภาพแวดล้อม การพิจารณารูปแบบในลักษณะนี้ถือว่า ผลผลิตของระบบเกิดจากการที่มีปัจจัยนำเข้าส่งเข้าไปผ่านกระบวนการซึ่งจะจัดกระทำให้เกิดผลผลิตขึ้นและให้ความสนใจกับข้อมูลป้อนกลับจากสภาพภายนอก ซึ่งแสดงถึงการเริ่มมีลักษณะของความ เป็นระบบเปิด

บุช (Bush, 1986: 19) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบหลักของรูปแบบที่ใช้เป็นเกณฑ์ ในการพิจารณารูปแบบขององค์การทางการศึกษา 4 ประการ คือ 1) เป้าหมาย 2) โครงสร้างองค์การ 3) สภาพแวดล้อม 4) ภาวะผู้นำ

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษาขององค์ประกอบของรูปแบบในการจัดการศึกษา พบว่า การกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบไม่ปรากฏชัดแจ้งว่า จะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบใดบ้าง จำนวนเท่าใด และมีลักษณะอย่างไร ไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอน ขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของปรากฏการณ์ที่ศึกษา เป็นสำคัญ แต่ทั้งนี้รูปแบบจะต้องมีตัวแปรผันครบแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ในลักษณะเป็นเหตุ เป็นผลกัน และความสัมพันธ์เหล่านั้น สามารถตอบสนองวัตถุประสงค์ของการสร้างรูปแบบนั้น ๆ โดยใช้ข้อมูลต่าง ๆ ที่พิสูจน์และเชื่อถือได้ รวมทั้งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป

3. การสร้างและพัฒนารูปแบบ

การสร้างและพัฒนารูปแบบเป็นการกำหนดมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ เพื่อชี้ให้เห็นชัดเจนว่า รูปแบบเสนออะไร เสนออย่างไร เพื่อให้ได้อะไร และสิ่งที่ได้นั้น อธิบายปรากฏการณ์อะไรและนำไปสู่ข้อค้นพบอะไรใหม่ ๆ เพื่อให้สามารถนำรูปแบบที่สร้างขึ้นไปใช้ให้ได้ ประโยชน์สูงสุด สำหรับการสร้างรูปแบบนั้น มีขั้นตอนการดำเนินงานที่แตกต่างกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับลักษณะ และกรอบแนวคิดที่เป็นพื้นฐานในการนำเสนอรูปแบบนั้น ๆ จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับการสร้าง หรือพัฒนารูปแบบของนักวิชาการ พบว่า มีการสร้างและพัฒนารูปแบบ 4 ประการ (Keeves, 1988: 560) ดังนี้ 1) รูปแบบควรประกอบขึ้นด้วย ความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง (ของตัวแปร) มากกว่า ความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงธรรมดา อย่างไรก็ตามความเชื่อมโยงแบบเส้นตรงแบบธรรมดาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการศึกษาวิจัยในช่วงต้นของการพัฒนารูปแบบ 2) รูปแบบควรใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ ผลที่จะเกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบได้สามารถตรวจสอบได้ โดยการสังเกตและหาข้อมูลสนับสนุนด้วย ข้อมูลเชิงประจักษ์ 3) รูปแบบควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา ดังนั้น นอกจากรูปแบบจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้ ควรใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย 4) รูปแบบควรเป็นเครื่องมือในการสร้างมโนทัศน์ใหม่ และการสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ การพัฒนารูปแบบแบ่งออกเป็นตอน ๆ ส่วนรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนว่าดำเนินการอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับลักษณะของกรอบแนวคิด ซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบ

กล่าวโดยสรุป การพัฒนารูปแบบนั้นมีขั้นตอนการดำเนินงานที่แตกต่างกัน ซึ่งโดยทั่วไปแล้วอาจจำแนกเป็นขั้นตอนสำคัญได้ 2 ส่วน คือ การสร้างรูปแบบ และการหาความเที่ยงตรงของรูปแบบ ส่วนในแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับลักษณะ และกรอบแนวคิดที่เป็นฐานในการสร้างหรือพัฒนารูปแบบนั้น ๆ สำหรับการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยนำเสนอขั้นตอนการสร้างรูปแบบได้ 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพและปัญหาในการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระยะที่ 3 การประเมินรูปแบบการจัดการศึกษา โดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

4. การประเมินรูปแบบ

การประเมินรูปแบบมีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นการตรวจสอบรูปแบบนั้น ๆ ว่า มีคุณภาพ ประสิทธิภาพ ประสิทธิผลเที่ยงตรง เชื่อถือเพียงใด ผลการประเมินรูปแบบจะนำไปสู่การยอมรับหรือปฏิเสธรูปแบบนั้น ๆ และนำไปสู่การสร้างทฤษฎีใหม่ต่อไป

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2544: 96) กล่าวว่า ปัจจัยสำคัญที่ต้องพิจารณาสำหรับการประเมินตามแนวคิดเชิงระบบ และการจะประเมินระบบให้เป็นที่เชื่อถือได้นั้น จะต้องพิจารณาปัจจัยสำคัญในแต่ละส่วนของแนวคิดเป็นระบบ ซึ่งต้องประกอบด้วย 3 ส่วนใหญ่ ๆ คือ 1) ด้านปัจจัย 2) ด้านกระบวนการ 3) ด้านผลที่ได้จากการดำเนินการ ซึ่งแต่ละส่วนจะมีปัจจัยสำคัญที่ควรได้รับการตรวจสอบในการประเมิน และ วาโร เฟ็งสวัสต์ (2553: 11) กล่าวถึง การประเมินรูปแบบไว้ 2 ลักษณะ ดังนี้ 1) การประเมินรูปแบบโดยการสำรวจความคิดเห็นของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง มักจะใช้กับการพัฒนารูปแบบโดยใช้เทคนิคเดลฟาย เมื่อผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบโดยใช้เทคนิคเดลฟายเสร็จสิ้นเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยจะนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นในรอบสุดท้าย มาจัดทำเป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นแบบประมาณค่า (Rating Scale) เพื่อนำไปสำรวจความคิดเห็นของบุคคลที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ 2) การประเมินรูปแบบโดยการทดลองใช้รูปแบบ การทดสอบรูปแบบโดยการทดลองใช้รูปแบบนี้ ผู้วิจัยจะนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้จริงกับกลุ่มเป้าหมายมีการดำเนินการตามกิจกรรมอย่างครบถ้วน ผู้วิจัยจะนำข้อค้นพบที่ได้จากการประเมินไปปรับปรุงรูปแบบต่อไป

นอกจากนี้ McMillan & Schumacher (2001: 530-531; Owen, 1993: 41-45) ได้เสนอแนวทางการประเมินรูปแบบ ประกอบด้วยมาตรฐาน 4 ด้าน ดังนี้ 1) มาตรฐาน ความเป็นไปได้ (Feasibility Standards) เป็นการประเมินความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติจริง 2) มาตรฐานด้าน ความเป็นประโยชน์ (Utility Standards) เป็นการประเมินการสนองต่อความต้องการของผู้ใช้รูปแบบ 3) มาตรฐานด้านความเหมาะสม (Propriety Standards) เป็นการประเมินความเหมาะสมทั้งในด้านกฎหมายและศีลธรรมจรรยา 4) มาตรฐานด้านความถูกต้องครอบคลุม (Accuracy Standards) เป็นการประเมินความน่าเชื่อถือและได้สาระครอบคลุมครบถ้วนตามความต้องการอย่างแท้จริง และ Eisner (1976: 192-193) ได้เสนอแนวคิดในการประเมินรูปแบบโดยใช้ผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งมีวิธีการแตกต่าง

จากการดำเนินการเชิงวิทยาศาสตร์หรือเชิงปริมาณได้เสนอแนวทางการประเมินรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้ 1) การประเมินโดยแนวทางนี้ จะเน้นการวิเคราะห์วิจารณ์อย่างลึกซึ้งซึ่งเฉพาะประเด็นที่ถูกนำมาพิจารณา ซึ่งไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเสมอไป แต่อาจผสมผสานปัจจัยต่าง ๆ ในการพิจารณาเข้าด้วยกันตามวิจรรย์ญาณของผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับคุณภาพ ประสิทธิภาพและความเหมาะสมของสิ่งที่จะทำการประเมิน 2) รูปแบบการประเมินที่เป็นความเฉพาะทาง ในเรื่องที่จะประเมินโดยที่พัฒนามาจากแบบการวิจารณ์งานศิลปะที่มีความละเอียดอ่อนลึกซึ้งและต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญระดับสูงมาเป็นผู้วินิจฉัย แนวคิดนี้ได้นำมาประยุกต์ในวงการอุดมศึกษา ซึ่งนิยมนำรูปแบบนี้ มาใช้ในเรื่องที่ต้องการความลึกซึ้งและความเชี่ยวชาญเฉพาะทางสูง 3) รูปแบบที่ใช้ตัวบุคคล คือ ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นเครื่องมือในการประเมินโดยให้ความเชื่อถือกับผู้ทรงคุณวุฒิที่เที่ยงธรรมและมีคุณพินิจที่ดี มาตราฐานและเกณฑ์มาจากประสบการณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิ นั้น ๆ 4) เป็นรูปแบบที่ยอมให้มีความยืดหยุ่นในกระบวนการทำงานของผู้ทรงคุณวุฒิ ตามความต้องการและความถนัดของแต่ละคน ตั้งแต่การกำหนดประเด็นสำคัญการบ่งชี้ข้อมูลที่ต้องการการเก็บรวบรวม การประมวลผล การวินิจฉัยข้อมูลและวิธีการนำเสนอ

สรุปได้ว่า การประเมินรูปแบบนั้นต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมสอดคล้องกับการศึกษางานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำหลักการประเมินตามแนวคิดของคณะกรรมการมาตรฐานสำหรับการประเมินทางการศึกษา ซึ่งกำหนดมาตรฐานการประเมิน 4 ประการ คือ 1) ด้านความมีประโยชน์ 2) ด้านความเป็นไปได้ 3) ด้านความเหมาะสม 4) ด้านความถูกต้อง มาเป็นกรอบในการประเมินรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในครั้งนี้

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบ มีดังนี้

ชัยัญญา อภิบาลกุล (2545: 90-91) ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารและการจัดการศึกษาภายใต้โครงสร้างการกระจายอำนาจ การบริหารการศึกษา เขตการศึกษา 9 โดยแบ่งขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้ระยะที่ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาความต้องการและปัจจัย ระยะที่ 2) การสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารและการจัดการศึกษา แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ศึกษาหลักการ ทฤษฎี เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากระยะที่ 1 มาศึกษาเพื่อกำหนดกรอบตัวแปรที่เกี่ยวข้องและสร้างรูปแบบ 3) จัดสัมมนาผู้เชี่ยวชาญ ระยะที่ 3) แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้ 1) จัดทำหลักสูตรฝึกอบรมและดำเนินการฝึกอบรม 2) เมื่อสิ้นสุดการฝึกอบรม นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาปรับปรุงและนำเสนอรูปแบบ

ประสาธ เทียงอยู่ (2548: 45-46) ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนวัดมูลเหล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร เขต 1 ได้กำหนดขั้นตอนการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไว้ 3 ขั้นตอนดังนี้ ขั้นตอนที่ 1) ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ขั้นตอนที่ 2) ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ขั้นตอนที่ 3) สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและปรับแต่งรูปแบบตามผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะ

สุระพี อาคมคง (2550: 92) ได้พัฒนารูปแบบความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตภาคเหนือตอนล่างโดยแบ่งการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้ขั้นตอนที่ 1) การศึกษาความร่วมมือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ขั้นตอนที่ 2) การสังเคราะห์และนำเสนอรูปแบบ ขั้นตอนที่ 3) การศึกษาความเป็นไปได้และเงื่อนไขในการประยุกต์ใช้รูปแบบ

อภิชัย นุชเนื่อง (2550: 87) ได้ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมพัฒนาโรงเรียนของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโดยแบ่งการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1) การวิเคราะห์องค์ประกอบการมีส่วนร่วมพัฒนาโรงเรียนของคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นตอนที่ 2) การสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การร่างรูปแบบการมีส่วนร่วมพัฒนาโรงเรียนของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) การตรวจสอบรูปแบบฉบับร่าง 3) การปรับปรุงรูปแบบ ขั้นตอนที่ 3) การประเมินรูปแบบการมีส่วนร่วม

วีรพร เชื้ออ่ำ (2553: 115) ได้ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยแบ่งการวิจัยออกเป็น 6 ขั้นตอนดังนี้ ขั้นตอนที่ 1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบเบื้องต้นของรูปแบบ ขั้นตอนที่ 2) การพัฒนาเครื่องมือ ขั้นตอนที่ 3) การสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วม ขั้นตอนที่ 4) การเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์การวิเคราะห์ ขั้นตอนที่ 5) การวิเคราะห์รูปแบบที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ขั้นตอน ที่ 6) การตรวจสอบความสอดคล้องของรูปแบบ

สมศรี สุ่มมาตย์ (2557) ได้ศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียน ในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียน ในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ประกอบด้วย 1) หลักการ ได้แก่ 1.1) การจัดการศึกษามีความสอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการและบริบทของโรงเรียน 1.2) เน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง 1.3) จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 1.4) การพึ่งตนเองในระบบการบริหารและการจัดการ เรียนรู้ของผู้เรียน 1.5) การสร้างสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ 2) จุดมุ่งหมายการพัฒนาให้นักเรียนเป็นคนดี เก่งและมีความสุข มีคุณธรรม จริยธรรม สามารถคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ และมีความสนใจใฝ่รู้ 3) การจัดกลไกในการดำเนินการ ประกอบด้วย 3.1) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 3.2) คณะกรรมการบริหารงานวิชาการ 3.3) จัดโครงสร้างการบริหารงานและกำหนดบทบาทหน้าที่ 3.4) การประสานความร่วมมือกับภายนอก 4) วิธีดำเนินการ 4.1) เตรียมความพร้อมให้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง ชุมชนและผู้มีส่วนรวม 4.2) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการดำเนินการให้กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง 4.3) ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำในการบริหารการศึกษา 4.4) การบริหารจัดการแบบองค์รวม 4.5) พัฒนาครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องในด้านจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 6) พัฒนาการใช้สื่อ เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการเรียนรู้และส่งเสริมการค้นคว้าด้วยตนเองให้กับผู้เรียน 7) จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และดูแลช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ 8) สร้างสมรรถนะในการเรียนรู้ให้กับนักเรียนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ 9) นิเทศการจัดการเรียนการสอนแบบกัลยาณมิตร 10) การเผยแพร่ผลงานให้เป็นที่ประจักษ์ในหน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

พิสิฐ เทพไกรวัล (2554: 284-292) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อคุณภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อคุณภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ประกอบด้วย กระบวนการสร้างเครือข่าย 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขึ้นตระหนักถึงความจำเป็นในการสร้างเครือข่าย 2) ขึ้นประสานหน่วยงาน/องค์กรเครือข่าย 3) ขึ้นสร้างพันธสัญญาร่วมกัน 4) ขึ้นบริหารจัดการเครือข่าย 5) ขึ้นพัฒนาความสัมพันธ์ และ 6) ขึ้นรักษาความสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง ส่วนองค์ประกอบของเครือข่ายความร่วมมือเพื่อคุณภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ได้แก่ 1) ลักษณะหรือกิจกรรมสำคัญที่เสริมประสิทธิภาพการดำเนินงานของเครือข่าย 2) ขอบข่ายและภารกิจการบริหารจัดการสถานศึกษา 3) เทคนิค/วิธีการพัฒนาสมาชิกเครือข่าย 4) กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจ (empowerment) ของเครือข่าย 5) คุณลักษณะที่ดีของผู้นำเครือข่าย และ 6) การปฏิบัติงานของเครือข่ายและการสะท้อนผล ผลการทดลองใช้รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อคุณภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก พบว่า กลุ่มบุคคล หน่วยงาน/องค์กร ที่สมัครใจรวมกลุ่มเครือข่ายความร่วมมือ ได้แก่ กลุ่มผู้ปกครองนักเรียน กลุ่มผู้นำชุมชน สถาบันทางศาสนา สถาบันอุดมศึกษา กลุ่มศิษย์เก่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงพยาบาลชุมชน สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยได้ดำเนินการตามกระบวนการปฏิบัติงานของเครือข่าย ตั้งแต่การวิเคราะห์บริบทเพื่อทราบจุดแข็งและจุดที่ควรพัฒนาของการดำเนินงาน ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคคล และด้านบริหารทั่วไป แล้วสรุปรวมจุดแข็งและจุดที่ควรพัฒนาของการดำเนินงานแต่ละด้าน เพื่อกำหนดเป้าหมายในการทำงาน มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ และจัดทำแผนพัฒนาร่วมกัน มีโครงการเกิดขึ้นหลายโครงการในโรงเรียนทั้ง 2 แห่ง การดำเนินงานตามโครงการเสร็จสิ้นในหนึ่งปีการศึกษา ผลการประเมินโครงการพบว่า ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริหารงานด้านวิชาการ งบประมาณ บุคคล และบริหารทั่วไป และส่งผลกระทบต่อนักเรียนตามขอบข่ายที่คาดหวังสูงกว่าปีที่ผ่านมา

บุช (Bush, 1986: 19) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบหลักของรูปแบบที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณารูปแบบขององค์การทางการศึกษา 4 ประการคือ 1) เป้าหมาย 2) โครงสร้างองค์การ 3) สภาพแวดล้อม 4) ภาวะผู้นำ

บราวน์ และ โมเบิร์ก (Brown & Moberg, 1980: 16-17) ได้สังเคราะห์รูปแบบขึ้นมาจากแนวคิดเชิงระบบ (System Approach) กับหลักการบริหารตามสถานการณ์ (Contingency Approach) กล่าวว่า องค์ประกอบของรูปแบบประกอบด้วย 1) สภาพแวดล้อม (Environment) 2) เทคโนโลยี (Technology) 3) โครงสร้าง (Structure) 4) กระบวนการจัดการ (Management Process) และ 5) การตัดสินใจสั่งการ (Decision Making)

บาร์โต และ ฮาร์ทแมน (Bardo & Hartman, 1982: 15) ให้ความเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบไว้ว่า การที่จะระบุว่ารูปแบบหนึ่งจะต้องประกอบด้วยรายละเอียดมากน้อยเพียงใดจึงจะเหมาะสม และรูปแบบนั้น ควรมีองค์ประกอบอะไรบ้าง ไม่มีข้อกำหนดที่แน่นอน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์นั้น ๆ รูปแบบระบบที่มีลักษณะบางประการของระบบเปิด เป็นรูปแบบที่แสดงถึงองค์ประกอบย่อยของระบบ ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ 1) ปัจจัยนำเข้า 2) กระบวนการ 3) ผลผลิต และ 4) ข้อมูลป้อนกลับจากสภาพแวดล้อม การพิจารณารูปแบบในลักษณะนี้ถือว่าผลผลิตของระบบ

เกิดจากการที่มีปัจจัยนำเข้าส่งเข้าไปผ่านกระบวนการซึ่งจะจัดกระทำให้เกิดผลผลิตขึ้นและให้ความ สนใจกับข้อมูลป้อนกลับจากสภาพภายนอกซึ่งแสดงถึงการเริ่มมีลักษณะของความเป็นระบบเปิด

ฮาลลิ่งเกอร์ และ เฮ็ค (Hallinger & Heck: 1996) ได้พัฒนารูปแบบการบริหาร โรงเรียนสำหรับผู้บริหารโรงเรียนของ Pitner มาเป็น 4 รูปแบบ ประกอบด้วย

1. รูปแบบสั่งการ เป็นรูปแบบการบริหารโรงเรียนที่ใช้การออกคำสั่ง การควบคุม วิธีนี้ มี ใช้กันอยู่ทั่วไปแต่ในระยะยาวถือว่าเป็นวิธีการที่ไม่เหมาะสม เพราะจะขาดความชัดเจนไม่น่าสนใจ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ลักษณะภาวะผู้นำไม่สามารถอธิบายได้แน่ชัดเพราะมีความคลุมเครือ

2. รูปแบบประนีประนอม เป็นรูปแบบการบริหารที่เน้นปฏิสัมพันธ์ อันดีต่อกัน มีการ ยืดหยุ่นเพื่อความเหมาะสม ทำให้บรรยากาศในการทำงานดี ภาวะผู้นำจะเกิดขึ้นได้สูง จากการที่คน จำนวนที่ให้การสนับสนุน

3. รูปแบบรวม เป็นรูปแบบผสม คือ บางครั้งก็อาศัยสภาพแวดล้อมมาช่วย บางครั้ง ก็ ไม่ใช้วิธีนี้ใช้รูปแบบที่ 1 และ 2 มารวมกันจึงมีการก้าวหน้าเพราะทำให้ภาพรวมของผู้บริหารโรงเรียน มีความชัดเจนในการแสดงออกถึงความมีภาวะผู้นำ

4. รูปแบบแลกเปลี่ยน เป็นรูปแบบที่มีการตอบแทนจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัว ผู้บริหารกับการจัดการและสภาพแวดล้อม ผู้บริหารโรงเรียนจะประยุกต์การทำงานและปรับเปลี่ยน พฤติกรรมเพื่อให้การพัฒนาโรงเรียนเกิดประสิทธิผล ภาวะผู้นำของการบริหารแบบนี้ พิจารณาจาก ความสามารถในการประยุกต์สิ่งต่างๆมาใช้ในโรงเรียน

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบสรุปได้ว่า งานวิจัยส่วนใหญ่เป็นการศึกษา เกี่ยวกับรูปแบบ ดังนี้ รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อ คุณภาพการจัดการศึกษา รูปแบบการมีส่วนร่วมพัฒนาโรงเรียน รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่น เป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ ผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งมี 4 องค์ประกอบ ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 การมีส่วนร่วมกำหนดทิศทางการจัด การศึกษามือถือประกอบที่ 2 การมีส่วนร่วมจัดการศึกษา องค์ประกอบที่ 3 การมีส่วนร่วมจัด สถานศึกษามือถือประกอบที่ 4 การมีส่วนร่วมกำกับ ติดตาม ประเมินผล

จากการศึกษาเอกสารงาน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบในการจัดการศึกษา ผู้วิจัย ได้สังเคราะห์เนื้อหาเพื่อให้ได้องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน แสดง ได้ดัง ตาราง 2-1

ตาราง 2-1 การสังเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบในการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน

ชื่อผู้วิจัย	เรื่องที่ศึกษา	องค์ประกอบรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ ท้องถิ่นเป็นฐาน
--------------	----------------	---

		1. การกำหนดทิศ	2. การจัดการศึกษา	3. การจัดสถานศึกษา	4. การมีส่วนร่วม	5. การกำกับ ติดตาม	6. จุดประสงค์	7. แนวคิดหลักการ	8. เส้นเ้าความล้าเร้า	9. การบริหารจัดการ
1. จิระพันธ์ สวัสดิ์ (2551)	การพัฒนาปรับเปลี่ยนการจัดการศึกษาชั้นพื้นฐาน		✓	✓	✓	✓			✓	
2. จิณณวัตร ปะโคทัง (2550)	รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาชั้นพื้นฐาน ของโรงเรียนดีเด่น โรงเรียนก้นทรารมณณ์ จังหวัดศรีสะเกษ	✓		✓	✓	✓				
3. ศิริพร ตันตียมาศ (2550)	รูปแบบการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพ สังกัดกรุงเทพมหานคร	✓	✓	✓	✓	✓				
4. สมภพ อาจขณะศึก (2542) และ ปารีชาติ วลัยเสถียรและคณะ (2543)	กระบวนการมีส่วนร่วม	✓	✓	✓	✓	✓				
5. โคอเฮน และ อ็อฮอฟฟ์ (1980)	รูปแบบของการมีส่วนร่วม	✓	✓	✓	✓	✓				
6. ชัญญา อภิบาลกุล (2545)	รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารและการจัดการศึกษาภายใต้โครงสร้างการกระจายอำนาจการบริหารการศึกษา เขต 9	✓	✓	✓	✓	✓				
7. สุระพี อาคมคง (2550)	พัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดการศึกษาชั้นพื้นฐานในเขตภาคเหนือตอนล่าง	✓	✓	✓	✓	✓				
8. ธวัชชัย รัตตัญญู (2551: 252-258)	การพัฒนาปรับเปลี่ยนการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	
9. วัชรยุทธ บุญมา (2554)	รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาชั้นพื้นฐานของสถานศึกษา	✓	✓	✓	✓	✓			✓	

ชื่อผู้วิจัย	เรื่องที่ศึกษา	องค์ประกอบรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ ท้องถิ่นเป็นฐาน								
		1. การกำหนดทิศ	2. การจัดการศึกษา	3. การจัดสถานศึกษา	4. การมีส่วนร่วม	5. การกำกับ ติดตาม	6. จุดประสงค์	7. แนวคิดหลักการ	8. เงื่อนไขความสำเร็จ	9. การบริหารจัดการ
10. ศิริวรรณ วณิชวัฒนารชัย (2552)	การพัฒนา รูปแบบการจัด ประสบการณ์การเรียนรู้แบบ ผู้ปกครองมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนา ทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียน ปฐมวัย		✓	✓	✓	✓				
11. ณัฐศักดิ์ จันทร์ผล (2552: 210-212)	การพัฒนา รูปแบบการบริหารงาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ที่เน้นการกระจายอำนาจ	✓	✓	✓	✓					✓
12. จำรัส ไชยมูล (2554)	ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของ ผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผล โรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการจัด การศึกษาขององค์การปกครอง ส่วนท้องถิ่นโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน เทศบาลเชียงราย	✓	✓	✓	✓	✓				
13. เสอเพลอโมเดล (2554)	พัฒนา รูปแบบการจัดการศึกษา แบบมีส่วนร่วม “เสอเพลอโมเดล”	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
14. แก่งจันทร์โมเดล (2555)	พัฒนา รูปแบบการจัดการศึกษา แบบมีส่วนร่วม “แก่งจันทร์โมเดล”	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
15. จตุภาณี โมเดล (2556)	พัฒนา รูปแบบการจัดการศึกษา แบบมีส่วนร่วม “จตุภาณีโมเดล”	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
16. ไชยวัฒนาโมเดล (2556)	พัฒนา รูปแบบการจัดการศึกษา แบบมีส่วนร่วม “ไชยวัฒนา โมเดล”	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
17. ศรีชมภูโมเดล (2554)	พัฒนา รูปแบบการจัดการศึกษา แบบมีส่วนร่วม “ศรีชมภู โมเดล”	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
18. ดวงทิพย์ วิบูลย์ ศักดิ์ชัย (2555)	การพัฒนา รูปแบบความร่วมมือ ด้านการวิจัยระหว่างมหาวิทยาลัย กับภาคอุตสาหกรรม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
19. สมศรี สุ่มมาตย์ (2557)	รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนา คุณภาพนักเรียนในโรงเรียนขนาด เล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3	✓	✓	✓	✓	✓				✓

ชื่อผู้วิจัย	เรื่องที่ศึกษา	องค์ประกอบรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ ท้องถิ่นเป็นฐาน								
		1. การกำหนดทิศ	2. การจัดการศึกษา	3. การจัดสถานศึกษา	4. การมีส่วนร่วม	5. การกำกับ ติดตาม	6. จุดประสงค์	7. แนวคิดหลักการ	8. เงื่อนไขความสำเร็จ	9. การบริหารจัดการ
20. สายใจ คำช่วย (2545)	รูปแบบการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนประถมศึกษา	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
21. พิสิฐ เทพไกรวัล (2554: 284-292)	การพัฒนาแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อคุณภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก	✓	✓	✓	✓	✓		✓		✓
22. รุ่งนภา จิตรโรจนรักษ์ (2548)	การพัฒนาแบบการบริหารของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับประเทศไทย		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
23. จินณฉัตร ปะโคทั้ง (2549)	รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของโรงเรียนดีเด่น โรงเรียนกัณฑ์ธรรมณ์ จังหวัดศรีสะเกษ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
24. ปรีดาวรรณ อินทรวิมลศรี (2548)	พัฒนาแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
25. ชนิตา รัชภัลเมือง (2551)	รูปแบบความร่วมมือของในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
26. อภิชัย นุชเนื่อง (2550)	รูปแบบการมีส่วนร่วมพัฒนาโรงเรียนของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
27. วีรพร เชื้ออ่ำ (2553)	รูปแบบการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
28. สุราวดี เพ็งศรีโคตร (2545)	รูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาปฐมวัย	✓			✓	✓	✓	✓	✓	✓

ชื่อผู้วิจัย	เรื่องที่ศึกษา	องค์ประกอบรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ ท้องถิ่นเป็นฐาน								
		1. การกำหนดทิศ	2. การจัดการศึกษา	3. การจัดสถานศึกษา	4. การมีส่วนร่วม	5. การกำกับ ติดตาม	6. จุดประสงค์	7. แนวคิดหลักการ	8. เงื่อนไขความสำเร็จ	9. การบริหารจัดการ
29. ประสาท เทียงอยู่ (2548)	ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วม ของชุมชนในการจัดการศึกษา ขั้นพื้นฐานโรงเรียนวัดมูลเหล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พิจิตร เขต 1	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
30. Brown & Moberg (1980)	การศึกษารูปแบบจากแนวคิด เชิงระบบ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
31. Bush (1986)	รูปแบบที่ใช้เป็นเกณฑ์ พิจารณาขององค์การทางการศึกษา	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓
	คิดเป็นร้อยละ	87	87	93	¹⁰⁰	96	38	58	51	64

จากตาราง 2-1 ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการศึกษาจากนักวิชาการการศึกษา ทั้งในและต่างประเทศ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลประกอบการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษา โดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยผู้วิจัยได้เลือกองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการศึกษาที่มีความสอดคล้องกันร้อยละ 80 ขึ้นไป เพื่อนำไปใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วย ดังนี้ 1) การกำหนดทิศทางการจัดการศึกษา 2) การจัดการศึกษา 3) การจัดสถานศึกษา 4) การมีส่วนร่วม และ 5) กำกับ ติดตาม ประเมินผล

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ระยะที่ 2 ตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ระยะที่ 3 การประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

แสดงกรอบวิธีดำเนินการวิจัยได้ดังแผนภาพที่ 3-1

แผนภาพที่ 3-1 กรอบวิธีดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1. พัฒนาร่างองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 8 คน

1.1 วัตถุประสงค์การศึกษา

เพื่อพัฒนาร่างองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พิจารณาข้อบกพร่องที่ควรปรับปรุงแก้ไขในด้านความเหมาะสมและความสอดคล้องภายในองค์ประกอบต่างๆ ของรูปแบบ

1.2 การดำเนินการศึกษา

1.2.1 สืบเคราะห์ข้อมูลจากการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของประเทศไทยและต่างประเทศ รวมทั้งวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1.2.2 ร่างรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เหมาะสม

1.2.3 ศึกษาความเหมาะสมของรูปแบบโดยการสัมมนารับฟังความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ (Expert group Meeting) จำนวน 8 คน พร้อมแบบประเมินผลรูปแบบๆ การกำหนดหลักเกณฑ์การเลือกผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 8 คน ประกอบด้วย นักวิชาการ (Scholars) และนักปฏิบัติการ (Practitioners) ซึ่งเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานแยกตามกลุ่มต่างๆ ดังนี้ (รายชื่อแนบท้ายภาคผนวก ข)

1.2.3.1 นักวิชาการ ได้แก่ ผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านการบริหารการศึกษา ไม่น้อยกว่า 10 ปี วุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอกหรือมีตำแหน่งทางวิชาการ ไม่ต่ำกว่ารองศาสตราจารย์ จำนวน 2 คน

1.2.3.2 นักปฏิบัติการ แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1) ผู้บริหารการศึกษา ได้แก่ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ หรือมีวุฒิการศึกษาในระดับปริญญาเอก จำนวน 2 คน

2) ผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนที่มีประสบการณ์การบริหาร ไม่น้อยกว่า 10 ปี มีวิทยฐานะไม่ต่ำกว่าเชี่ยวชาญหรือมีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาเอก จำนวน 2 คน

3) ศึกษานิเทศก์ ได้แก่ ศึกษานิเทศก์ที่มีประสบการณ์ในการทำงานไม่น้อยกว่า 10 ปี วิทยฐานะไม่ต่ำกว่าเชี่ยวชาญ หรือมีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาเอกทางการศึกษา จำนวน 2 คน

1.2.4 ปรับปรุงร่างองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

1.2.5 ส่งร่างองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ปรับปรุงแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบอีกครั้ง

1.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือในการศึกษา คือ แบบประเมินความเหมาะสม และให้ข้อเสนอแนะต่อร่างองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นแบบสอบถามเพื่อประเมินร่างองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แบ่งเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 ประเมินความเหมาะสมเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) และตอนที่ 2 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งในส่วนของแบบสอบถามตอนที่ 1 มีความหมายของคะแนน ดังต่อไปนี้

5 หมายถึง มีความเหมาะสมมากที่สุด

4 หมายถึง มีความเหมาะสมมาก

3 หมายถึง มีความเหมาะสมปานกลาง

2 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อย

1 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

1.4 วิธีการสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ

1.4.1 ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกรอบแนวคิดการวิจัย

1.4.2 สร้างแบบประเมินฉบับร่างซึ่งมีลักษณะแบบตรวจสอบรายการ (checklist) และปลายเปิดเพื่อให้แสดงความคิดเห็น ตามองค์ประกอบของร่างองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การกำหนดทิศทางการจัดการศึกษา 2) การจัดการศึกษา 3) การจัดสถานศึกษา 4) การมีส่วนร่วม และ 5) การกำกับ ติดตาม ประเมินผล และข้อเสนอแนะอื่น ๆ

1.4.3 นำแบบประเมินฉบับร่าง ไปปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของเครื่องมือและให้ข้อเสนอแนะ ผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วย

- 1) รองศาสตราจารย์ ดร.พิชญ์ ฉายายนต์ ตำแหน่ง รองศาสตราจารย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี วุฒิกการศึกษา ปริญญาเอกการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาการอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร
- 2) รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย วรกิจเกษมสกุล ตำแหน่ง รองศาสตราจารย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี วุฒิกการศึกษา ปริญญาเอกการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิจัยและประเมินผลการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร
- 3) ดร.ชาติชาย ม่วงปฐม ตำแหน่ง อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี วุฒิกการศึกษาปริญญาเอกการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- 4) ดร.อนันต์ พันนึก ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสำนักเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 วุฒิกการศึกษา ปริญญาเอกการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- 5) ดร.นครชัย ชาญอุไร ตำแหน่ง พนักงานอาจารย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี วุฒิกการศึกษา ปริญญาเอกการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาการวิจัยและประเมินผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

1.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการจัดการประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Expert group Meeting) วันที่ 25 เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2560 เวลา 13.00 น. ถึง 16.00 น. โดยขอความอนุเคราะห์ใช้ห้องประชุม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญวิพากษ์ องค์ประกอบต่างๆ ของรูปแบบรวมทั้งให้ข้อเสนอแนะ และประเมินความเหมาะสมของรูปแบบร่วมกัน พร้อมทั้งจัดเตรียมเอกสารประกอบการประชุม แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

คะแนน 5 เหมาะสมมากที่สุด

คะแนน 4 เหมาะสมมาก

คะแนน 3 เหมาะสมปานกลาง

คะแนน 2 เหมาะสมน้อย

คะแนน 1 เหมาะสมน้อยที่สุด

การแปลความหมายค่าเฉลี่ยน้ำหนักของคะแนนแบ่งออกเป็น 5 ระดับ คือ

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง เหมาะสมมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง เหมาะสมมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง เหมาะสมปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง เหมาะสมน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง เหมาะสมน้อยที่สุด

การกำหนดเกณฑ์ค่าเฉลี่ยของความเหมาะสม คือ ถ้าค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมีค่าตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป ถือว่ารูปแบบมีความเหมาะสม

1.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้การวิเคราะห์ใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และแปลความหมายค่าเฉลี่ย

2. การสร้างคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

2.1 ผู้วิจัยนำองค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย ในรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ผ่านการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญในตอนต้นที่ 1 มาประยุกต์และสร้างเป็นคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนี้

2.1.1 ผู้วิจัยนำผลการทบทวนเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในบทที่ 2 มาจัดทำกิจกรรมสำหรับโรงเรียนประกอบรายการปฏิบัติเพื่อให้ผู้บริหารโรงเรียนนำคู่มือไปปฏิบัติได้ในสถานการณ์การทำงานจริงของโรงเรียน และให้สอดคล้องและเป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินการบริหารจัดการศึกษาตามรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.1.2 ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของกิจกรรมสำหรับโรงเรียนโดยนำร่างกิจกรรมสำหรับโรงเรียนในคู่มือเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญซึ่งมีความรู้ ความเชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน จำนวน 5 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ว่าสอดคล้องกับองค์ประกอบของรูปแบบหรือไม่ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ประกอบด้วย

1) รองศาสตราจารย์ ดร.พิชญ์ ฉายายนต์ ตำแหน่ง รองศาสตราจารย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี วุฒิการศึกษา ปริญญาเอกการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาการอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร

2) รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย วรภิเษมสกุล ตำแหน่ง รองศาสตราจารย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี วุฒิการศึกษา ปริญญาเอกการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิจัยและประเมินผลการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร

3) ดร.ชาติชาย ม่วงปฐม ตำแหน่ง อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี วุฒิการศึกษาปริญญาเอกการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4) ดร.อนันต์ พันนีก ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 วุฒิการศึกษา ปริญญาเอกการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น

5) ดร.นครชัย ชาญอุไร ตำแหน่ง พนักงานอาจารย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี วุฒิการศึกษาปริญญาเอกการศึกษาดุซฎิบัณฑิต สาขาการวิจัยและประเมินผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

2.1.3 วิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ของของกิจกรรมสำหรับโรงเรียนกับองค์ประกอบที่ละกิจกรรม แล้วพิจารณาเลือกกิจกรรมที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไปไว้ ผลการวิเคราะห์ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.8 – 1.0 แสดงว่าใช้ได้ทุกกิจกรรม

2.2 ประเมินคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่สร้างขึ้นเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสม พร้อมให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้เกิดความสมบูรณ์มีรายละเอียดการดำเนินการ ดังนี้

2.2.1 แหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลเป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในการประเมินความเหมาะสมของคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 5 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) โดยผู้เชี่ยวชาญประกอบด้วย

1) รองศาสตราจารย์ ดร.พิชญ์ ฉายายนต์ ตำแหน่ง รองศาสตราจารย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี วุฒิการศึกษาปริญญาเอกการศึกษาดุซฎิบัณฑิต สาขาการอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร

2) รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย วรภิเกษมสกุล ตำแหน่ง รองศาสตราจารย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี วุฒิการศึกษาปริญญาเอกการศึกษาดุซฎิบัณฑิต สาขาวิจัยและประเมินผลการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร

3) ดร.ชาติชาย ม่วงปฐม ตำแหน่ง อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี วุฒิการศึกษาปริญญาเอกการศึกษาดุซฎิบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4) ดร.อนันต์ พันนิก ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 วุฒิการศึกษาปริญญาเอกการศึกษาดุซฎิบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น

5) ดร.นครชัย ชาญอุไร ตำแหน่ง พนักงานอาจารย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี วุฒิการศึกษาปริญญาเอกการศึกษาดุซฎิบัณฑิต สาขาการวิจัยและประเมินผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

2.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนนี้เป็นแบบประเมินความเหมาะสมของคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นการประเมินความเหมาะสมของคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ ความเหมาะสมมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด จำนวน 17 ข้อ

ตอนที่ 2 สอบถามข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เป็นแบบสอบถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

2.2.3 วิธีการสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้สร้างแบบประเมินความเหมาะสมของคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการนำแบบประเมินของ เจริญ ราชโสภา (2554: 388) และ สุวิมล โพธิ์กลิ่น (2549: 249) มาประยุกต์และสร้างเป็นแบบประเมินความเหมาะสมของคู่มือ โดยประเมินในประเด็นเกี่ยวกับ ความเหมาะสมและความชัดเจนด้านเนื้อหาสาระของคู่มือ การจัดรูปแบบการพิมพ์ ความสะดวกในการนำไปใช้ และลักษณะทางกายภาพ พร้อมทั้งข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

2.2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ผู้วิจัยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการประเมินความเหมาะสมของคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตะวันออกเฉียงเหนือถึงผู้เชี่ยวชาญ

2) นำคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตะวันออกเฉียงเหนือ และแบบประเมินความเหมาะสมของคู่มือไปให้ผู้เชี่ยวชาญ ทั้ง 5 คน ทำการประเมินและให้คำแนะนำ

2.2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามความเหมาะสมของคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของคะแนนความเหมาะสม แล้วแปลผลให้เป็นระดับความเหมาะสม โดยผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ในการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยที่คำนวณได้ ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2554 : 121)

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.51 – 5.00 หมายถึง มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.51 – 4.50 หมายถึง มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.51 – 3.50 หมายถึง มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.51 – 2.50 หมายถึง มีความเหมาะสมอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.50 หมายถึง มีความเหมาะสมอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การตัดสินความเหมาะสมคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตะวันออกเฉียงเหนือ ไว้ว่า จะต้องมียค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานน้อยกว่า 1.00 จึงถือว่ามีความเหมาะสม

ระยะที่ 2 ตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตะวันออกเฉียงเหนือ

โดยสอบถามความคิดเห็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์

เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตะวันออกเฉียงเหนือ

2. การดำเนินการวิจัย

2.1 จัดสนทนากลุ่ม (focus group) เพื่อตรวจสอบความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตะวันออกเฉียงเหนือ

2.2 สิ่งที่ต้องตรวจสอบ คือ ตรวจสอบ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การกำหนดทิศทางการจัดการศึกษา 2) การจัดการศึกษา 3) การจัดสถานศึกษา 4) การมีส่วนร่วม และ 5) การกำกับ ติดตาม ประเมินผล ว่ามีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติมากน้อยเพียงใด

2.3 ผู้เชี่ยวชาญที่เข้าร่วมสนทนากลุ่ม รวมทั้งสิ้น 7 คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

2.3.1 ผู้แทนของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่ประสบผลสำเร็จในการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในระดับการวางแผน การกำหนดนโยบายและระดับปฏิบัติงาน จำนวน 2 คน

2.3.2 ผู้อำนวยการโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จในการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 3 คน

2.3.4 อาจารย์มหาวิทยาลัยที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญด้านการสร้างและพัฒนา รูปแบบ จำนวน 2 คน

3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1 ประชากร ได้แก่ ผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้บริหารโรงเรียน ผู้แทนครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งสิ้น 130 คน

3.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 จำนวน 3 คน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 3 คน ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 10 คน ผู้แทนครู จำนวน 10 คน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 70 คน รวมทั้งสิ้น 96 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้เกณฑ์ตามตารางของ Krejcie and Morgan (1970, pp.607-610)

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้และให้ข้อเสนอแนะต่อร่างรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นแบบสอบถามเพื่อประเมินรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แบ่งเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) และตอนที่ 2 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งในส่วนของแบบสอบถามตอนที่ 1 มีความหมายของคะแนน ดังต่อไปนี้

- 5 หมายถึง มีความเหมาะสม/ความเป็นไปได้มากที่สุด
- 4 หมายถึง มีความเหมาะสม/ความเป็นไปได้มาก
- 3 หมายถึง มีความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ปานกลาง
- 2 หมายถึง มีความเหมาะสม/ความเป็นไปได้น้อย
- 1 หมายถึง มีความเหมาะสม/ความเป็นไปได้น้อยที่สุด

5. วิธีการสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ

5.1 ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกรอบแนวคิดการวิจัย

5.2 สร้างแบบประเมินฉบับร่างซึ่งมีลักษณะแบบตรวจสอบรายการ (checklist) และปลายเปิดเพื่อให้แสดงความคิดเห็น ตามองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การกำหนดทิศทางการจัดการศึกษา 2) การจัดการศึกษา 3) การจัดสถานศึกษา 4) การมีส่วนร่วม และ 5) การกำกับ ติดตาม ประเมินผล และข้อเสนอแนะอื่น ๆ

5.3 นำแบบประเมินฉบับร่าง ไปปรึกษาผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้ข้อเสนอแนะ แล้วนำมาปรับปรุงเพื่อนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของเครื่องมือและให้ข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญชุดเดิม เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบประเมิน ใช้วิธีการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content Validity)

ผู้วิจัยนำข้อคำถามเกี่ยวกับประสิทธิภาพของรูปแบบที่ผู้เชี่ยวชาญลงความเห็นและให้คะแนน ดังนี้

- +1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้องและเหมาะสม
- 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้องและเหมาะสม
- 1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นไม่มีความสอดคล้องและไม่เหมาะสม

5.4 วิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence : IOC) ของแบบสอบถามความคิดเห็นเป็นรายข้อแล้วพิจารณาเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป ผลการวิเคราะห์ได้ค่า IOC ได้ 1.0

5.5 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (try-out) โดยทดลองกับผู้อำนวยการโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมวัยเอ็ด เขต 2 จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (ยฺทพงษ์ กัวยวรรณ, 2543, หน้า 137) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.89

6. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการจัดสนทนากลุ่ม (focus group) วันที่ 10 เดือน มกราคม พ.ศ. 2561 เวลา 13.00 น. ถึง 16.00 น. โดยขอความอนุเคราะห์ใช้ห้องประชุมสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญวิพากษ์ องค์ประกอบต่าง ๆ ของรูปแบบการจัดการศึกษา โดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือรวมทั้งให้ข้อเสนอแนะ และประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบร่วมกัน

6.1 วิธีการจัดกระทำข้อมูลจากแบบประเมินร่างรูปแบบ ดำเนินการดังนี้

6.1.1 ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบประเมิน

6.1.2 ตั้งเกณฑ์ในการพิจารณา ดังนี้

1) การพิจารณาความเหมาะสม โดยการนำคำตอบของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคน ให้ค่าน้ำหนักเป็นคะแนน ดังนี้

คะแนน 5 เหมาะสมมากที่สุด

คะแนน 4 เหมาะสมมาก

คะแนน 3 เหมาะสมปานกลาง

คะแนน 2 เหมาะสมน้อย

คะแนน 1 เหมาะสมน้อยที่สุด

การแปลความหมายค่าเฉลี่ยน้ำหนักของคะแนนแบ่งออกเป็น 5 ระดับ คือ

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง เหมาะสมมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง เหมาะสมมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง เหมาะสมปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง เหมาะสมน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง เหมาะสมน้อยที่สุด

การกำหนดเกณฑ์ค่าเฉลี่ยของความเหมาะสม คือ ถ้าค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมีค่าตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป ถือว่ารูปแบบมีความเหมาะสมและเป็นไปได้

7. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้จากผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และแปลความหมายค่าเฉลี่ย

ระยะที่ 3 การประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผู้วิจัยนำรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ไปทดลองใช้กับโรงเรียนที่เป็นหน่วยทดลอง ซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ 4 อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 10 โรงเรียน แล้วทำการประเมินรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยแบ่งการดำเนินการออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ 3.1 การประเมินระดับการปฏิบัติในการดำเนินงานตามรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่เป็นหน่วยทดลองนั้น โดยมีรายละเอียดการดำเนินการดังนี้

3.1.1 แหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลในชั้นทดลองใช้รูปแบบประกอบด้วย โรงเรียนขนาดเล็ก ศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ 4 อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 10 โรงเรียน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในโรงเรียนที่เป็นหน่วยทดลองใช้รูปแบบ จำนวน 60 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 10 คน ครู จำนวน 50 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) โดยผู้วิจัยเจาะจงเลือกผู้บริหารโรงเรียนและครูวิชาการ ซึ่งเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการทดลองใช้รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3.1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองใช้รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย

3.1.2.1 คู่มือการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3.1.2.2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติในการดำเนินงานตามรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ระบุกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถาม แบ่งเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติในการดำเนินงานตามรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ มีความหมายของระดับคะแนน ดังต่อไปนี้

- 5 หมายถึง มีการปฏิบัติตามรูปแบบในกิจกรรมนั้น อยู่ในระดับมากที่สุด
  - 4 หมายถึง มีการปฏิบัติตามรูปแบบในกิจกรรมนั้น อยู่ในระดับมาก
  - 3 หมายถึง มีการปฏิบัติตามรูปแบบในกิจกรรมนั้น อยู่ในระดับปานกลาง
  - 2 หมายถึง มีการปฏิบัติตามรูปแบบในกิจกรรมนั้น อยู่ในระดับน้อย
  - 1 หมายถึง มีการปฏิบัติตามรูปแบบในกิจกรรมนั้น อยู่ในระดับน้อยที่สุด
- ตอนที่ 2 สอบถามข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เป็นแบบปลายเปิด

3.1.3 วิธีการสร้างเครื่องมือการวิจัย

ผู้วิจัยนำองค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย และรายการปฏิบัติตามรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญมาประยุกต์และสร้างเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติในการดำเนินงานตามรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3.1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนการทดลองใช้รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

3.1.4.1 จัดเตรียมเอกสาร และคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แบบบันทึกการประชุม และวัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ ในการประชุม

3.1.4.2 ประชุมชี้แจงการดำเนินงาน การนิเทศ ติดตาม และรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับการทดลองใช้รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในวันที่ 10 มกราคม พ.ศ. 2561 เวลา 09.00 – 10.30 น. ณ ห้องประชุมสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในโรงเรียนขนาดเล็ก ศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ 4 อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 10 โรงเรียน ที่เป็นหน่วยทดลองมีความเข้าใจตรงกัน

3.1.4.3 ดำเนินการทดลองใช้รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในสถานการณ์จริง ในปีการศึกษา 2560 ระหว่างวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2561 ถึงวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2561

3.1.4.4 ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ดำเนินการกำกับ ติดตาม การทดลองใช้รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และขอความอนุเคราะห์หมอบหมายรองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และศึกษานิเทศก์ กำกับติดตามให้คำปรึกษาและแนะนำ ในโรงเรียนที่เป็นหน่วยทดลอง เดือนละ 2 ครั้ง บันทึก และสังเกตพฤติกรรมกรรมการปฏิบัติงาน

3.1.4.5 หลังจากเสร็จสิ้นการทดลอง ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 (สิ้นเดือน มีนาคม 2561) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติในการดำเนินงานตามรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และชี้แจงแนวทางการใช้รูปแบบให้กับผู้บริหารโรงเรียนที่เป็นหน่วยทดลองและเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูล เพื่อให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้บริหารโรงเรียนและครูตอบแบบสอบถาม แล้วขอความอนุเคราะห์ในการรวบรวมแบบสอบถามนั้นส่งกลับมายังผู้วิจัย ภายในวันที่ 5 เมษายน 2561 ผลการเก็บรวบรวมข้อมูลได้รับแบบสอบถามคืน จำนวน 70 ฉบับ มีความสมบูรณ์ทุกฉบับคิดเป็นร้อยละ 100

3.1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติในการดำเนินงานตามรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ส่วนจากการให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในแบบสอบถามแบบปลายเปิดใช้วิธีการหาค่าความถี่ การแปลความหมายของข้อมูลกำหนดเกณฑ์ในการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยที่คำนวณได้ ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2554: 121)

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.51 – 5.00 หมายถึง รายการนั้นมีระดับการปฏิบัติมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.51 – 4.50 หมายถึง รายการนั้นมีระดับการปฏิบัติมาก

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.51 – 3.50 หมายถึง รายการนั้นมีระดับการปฏิบัติปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.51 – 2.50 หมายถึง รายการนั้นมีระดับการปฏิบัติน้อย

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.50 หมายถึง รายการนั้นมีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด

เกณฑ์การตัดสินระดับการปฏิบัติในการดำเนินงานตามรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในแต่ละรายการปฏิบัติจะต้องมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานน้อยกว่า 1.00 จึงถือว่ามึระดับการปฏิบัติที่มีประสิทธิผล

ตอนที่ 3.2 การประเมินความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การดำเนินการวิจัยในตอนนี้ ผู้วิจัยมุ่งประเมินความพึงพอใจของผู้บริหารและครูในโรงเรียนขนาดเล็ก ศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ 4 อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 60 คน ที่เป็นหน่วยทดลองใช้รูปแบบ ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 10 คน ครู จำนวน 50 คน โดยมีรายละเอียดการดำเนินการ ดังนี้

3.1.1 แหล่งข้อมูลและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนและครู โรงเรียนขนาดเล็ก ศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ 4 อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ที่เป็นหน่วยทดลอง 10 โรงเรียน โดยใช้กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 60 คน ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 10 คน 2) ครู จำนวน 50 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) โดยผู้วิจัยเจาะจงเลือกผู้บริหารโรงเรียนและครูซึ่งเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับผลการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 1 ฉบับ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) คือ แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้บริหารโรงเรียนและครูที่มีต่อรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 17 ข้อ โดยแบบสอบถามแต่ละฉบับจะมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ ความพึงพอใจมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

3.2.3 วิธีการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยนำองค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย และรายการปฏิบัติของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ มาปรับประยุกต์และสร้างเป็นแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีต่อรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3.2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการมอบแบบสอบถามความพึงพอใจและชี้แจงแนวทางการใช้แบบสอบถามความพึงพอใจนี้ให้กับผู้บริหารและครู โรงเรียนที่เป็นหน่วยทดลองเพื่อตอบแบบสอบถาม แล้วแจ้งขอความอนุเคราะห์ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 เป็นหน่วยงานประสานในการรวบรวมแบบสอบถามความพึงพอใจส่งกลับมายังผู้วิจัย ภายในวันที่ 15 มีนาคม 2561 ผลการเก็บรวบรวมข้อมูลได้รับแบบสอบถามความพึงพอใจคืน จำนวน 60 ฉบับ มีความสมบูรณ์ทุกฉบับคิดเป็นร้อยละ 100

3.2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แล้วแปลความหมายของค่าเฉลี่ยเป็นระดับความพึงพอใจ ซึ่งมีเกณฑ์ในการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยที่คำนวณได้ ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2554: 121)

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.51-5.00 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.51-4.50 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.51-3.50 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.51-2.50 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00-1.50 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อยที่สุด

เกณฑ์การตัดสินความพึงพอใจ จะต้องม้ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป และมีส่วน
เบี่ยงเบนมาตรฐานไม่เกิน 1.00 จึงถือว่าผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง มีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการศึกษา
โดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ

บทที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลจะนำเสนอเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตอนที่ 2 ตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตอนที่ 3 การประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการแปลความหมายของการวิเคราะห์ข้อมูล จึงได้กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

$\bar{X}$ แทน	ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง
S.D. แทน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนน
N แทน	ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 1 การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1.1 ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล ได้ร่างองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ครั้งที่ 1 ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การกำหนดทิศทางการจัดการศึกษา หมายถึง การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ กลยุทธ์ และการดำเนินงานจัดทำแผนงาน/โครงการและกิจกรรมสู่การปฏิบัติ โดยมีการกำกับ ติดตาม ประเมินผล เพื่อตอบสนองความต้องการจัดการศึกษาของท้องถิ่น โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ มี 4 องค์ประกอบหลัก และ 9 องค์ประกอบย่อย

- 1.1 การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์
  - 1.1.1 สำรวจสภาพปัจจุบันและปัญหาเพื่อกำหนดทิศทางการจัดการศึกษา
  - 1.1.2 กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์
- 1.2 การกำหนดกลยุทธ์การดำเนินงาน
  - 1.2.1 สร้างกลยุทธ์การดำเนินงาน
  - 1.2.1 กำหนดกลยุทธ์การดำเนินงานที่เหมาะสม
- 1.3 การนำกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ
  - 1.3.1 จัดทำแผนงาน/โครงการและกิจกรรมสู่การปฏิบัติ
  - 1.3.2 การดำเนินงานตามแผนงาน/โครงการและกิจกรรม
- 1.4 การกำกับ ติดตาม ประเมินผล
  - 1.4.1 ติดตามผลการดำเนินงาน
  - 1.4.2 รายงานผลการดำเนินงาน
  - 1.4.3 นำผลการดำเนินงานไปปรับปรุงและพัฒนา

องค์ประกอบที่ 2 การจัดการศึกษา หมายถึง การบริหารจัดการหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ที่สอดคล้องกับบริบท สังคม และวัฒนธรรมของท้องถิ่น มี 3 องค์ประกอบหลักและ 13 องค์ประกอบย่อย

- 2.1 การบริหารจัดการหลักสูตร
  - 2.1.1 การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาในการบริหารจัดการหลักสูตร
  - 2.1.2 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
  - 2.1.3 การนำหลักสูตรไปใช้
  - 2.1.4 การกำกับ ติดตาม และ ประเมินผล
- 2.2 การจัดการเรียนการสอน
  - 2.2.1 จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ
  - 2.2.2 จัดการเรียนการสอนแบบยืดหยุ่น จัดกิจกรรมและประสบการณ์ได้อย่างหลากหลายสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆเช่น STEM EDUCATION เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนกล้าคิดกล้าแสดงออกและสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ
  - 2.2.3 ระดมทรัพยากรทางการศึกษาในท้องถิ่นจากบุคคล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นองค์กรเอกชน สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น

2.2.4 นำสื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ใน การเรียนการสอนตามหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าถึงเทคโนโลยี อย่างทั่วถึง

2.2.5 นำกระบวนการวิจัยมาพัฒนาการจัดการเรียนการสอน

2.3 การวัดและประเมินผล

2.3.1 วัดและประเมินผล ที่หลากหลาย และเหมาะสมกับผู้เรียน

2.3.2 เทียบโอนผลการเรียนในการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และการศึกษาตาม อัจฉริยะ และส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

2.3.3 นำผลการประเมินมาวิเคราะห์ ปรับปรุงพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน

2.3.4 เปิดเผยคะแนนสอบจากการประเมินระดับชาติต่อสาธารณะ

องค์ประกอบที่ 3 การจัดสถานศึกษา หมายถึง การบริหารจัดการสถานศึกษา ใน ท้องถิ่น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ในการจัดการศึกษา โดยอาศัยทรัพยากรทางการศึกษาในท้องถิ่น มี 2 องค์ประกอบหลัก และ 10 องค์ประกอบย่อย

3.1 การจัดสถานศึกษาในท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพ

3.1.1 ปรับสภาพของสถานศึกษาให้มีบรรยากาศที่เอื้อและมีความพร้อมต่อการ เรียนรู้

3.1.2 ใช้เครือข่ายกลุ่มโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

3.1.3 สร้างโรงเรียนต้นแบบในท้องถิ่น

3.1.4 พัฒนาคุณภาพโรงเรียนโดยเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วม

3.1.5 ส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้า วิจัย และพัฒนาคุณภาพการศึกษาในท้องถิ่น

3.2 การจัดสถานศึกษาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของสถานศึกษาในท้องถิ่น

3.2.1 การระดมทรัพยากรทางการศึกษาจากหน่วยงานภายนอก ภาคธุรกิจ องค์กร เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา เพื่อนำมาสนับสนุนการจัดการศึกษา

3.2.2 ส่งเสริมให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยรัฐเป็นผู้กำกับ ดูแล มาตรฐาน และนโยบาย

3.2.3 สถานศึกษาในท้องถิ่นมีการใช้ทรัพยากรทางการศึกษาร่วมกัน

3.2.4 กระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ ด้าน งบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป ไปยังสถานศึกษาโดยตรง

3.2.5 จัดห้องเรียนในสถานศึกษาให้มีขนาดที่เหมาะสม กับการใช้ทรัพยากรทาง การศึกษาอย่างมีคุณภาพเป็นธรรมและเท่าเทียมกัน

องค์ประกอบที่ 4 การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีส่วนได้ ส่วนเสียในการจัดการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาร่วมกันในท้องถิ่น โดยมีส่วนร่วมใน การกำหนดทิศทาง การจัดการศึกษา การจัดสถานศึกษา และการกำกับ ติดตาม ประเมินผล มี 4 องค์ประกอบหลัก และ 12 องค์ประกอบย่อย

- 4.1 การมีส่วนร่วมกำหนดทิศทางการจัดการศึกษา
  - 4.1.1 การมีส่วนร่วมกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์
  - 4.1.2 ร่วมกำหนดกลยุทธ์การดำเนินงาน
  - 4.1.3 ร่วมนำกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ
  - 4.1.4 ร่วมกำกับ ติดตาม ประเมินผล
- 4.2 การมีส่วนร่วมจัดการศึกษา
  - 4.2.1 การมีส่วนร่วมวางแผนบริหารจัดการหลักสูตร
  - 4.2.2 การมีส่วนร่วมวางแผนจัดการเรียนการสอน
  - 4.2.3. การมีส่วนร่วมวางแผนวัดและประเมินผล
- 4.3 การมีส่วนร่วมจัดสถานศึกษา
  - 4.3.1 การมีส่วนร่วมจัดสถานศึกษาในท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพ
  - 4.3.2 การมีส่วนร่วมจัดสถานศึกษาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของสถานศึกษาในท้องถิ่น
- 4.4 การมีส่วนร่วมกำกับ ติดตาม ประเมินผล
  - 4.4.1 การมีส่วนร่วมกำกับ คุณภาพการศึกษา
  - 4.4.2 การมีส่วนร่วมติดตาม คุณภาพการศึกษา
  - 4.4.3 การมีส่วนร่วมประเมินผลคุณภาพการศึกษา

ท้องถิ่น

องค์ประกอบที่ 5 การกำกับ ติดตาม ประเมินผล หมายถึง การกำกับ ติดตาม คุณภาพภายในสถานศึกษา และการประเมินผลคุณภาพผู้เรียน มี 3 องค์ประกอบหลัก และ 15 องค์ประกอบย่อย

- 5.1 การกำกับ คุณภาพการศึกษา
  - 5.1.1 จัดระบบการบริหารและสารสนเทศ และจัดทำโครงสร้าง การบริหารจัดการให้เอื้อต่อการดำเนินงาน
  - 5.1.2 พัฒนามาตรฐานการศึกษา โดยมุ่งเน้นมาตรฐาน ผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่สอดคล้องกับมาตรฐานช่วงชั้นที่หลักสูตรกำหนด
  - 5.1.3 จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้วยการจัดทำแผนอย่างเป็นระบบพื้นฐานของข้อมูลสถานศึกษา
  - 5.1.4 ดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยการกำกับติดตามการดำเนินงานต่อเนื่อง
  - 5.1.5 ตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย การตรวจสอบและทบทวนภายในโดยบุคลากรในสถานศึกษาดำเนินการและการตรวจสอบและทบทวนจากหน่วยงานต้นสังกัด
- 5.2 การติดตาม คุณภาพการศึกษา
  - 5.2.1 สสำรวจ สภาพปัจจุบันและปัญหาของสถานศึกษา
  - 5.2.2 วางแผนการติดตามคุณภาพการศึกษา
  - 5.2.3 สร้างเครือข่ายการติดตามคุณภาพการศึกษา
  - 5.2.4 แนะนำให้ความช่วยเหลือ ด้านการจัดการศึกษา

5.2.5 รายงาน ประเมินผลเพื่อพัฒนาการติดตาม คุณภาพการศึกษา

5.3 การประเมินผลคุณภาพการศึกษา

5.3.1 ประเมินคุณภาพผู้เรียนด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยการทดสอบ O-Net

และ NT

5.3.2 ประเมินคุณภาพผู้เรียนด้านการอ่าน คติวิเคราะห์และเขียน

5.3.3 ประเมินคุณภาพผู้เรียนด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์

5.3.4 ประเมินคุณภาพผู้เรียนเรียนด้านค่านิยมหลัก 12 ประการ

5.3.5 ประเมินคุณภาพผู้เรียนด้านทักษะอาชีพและคุณภาพชีวิต

1.2 ผลการพัฒนาาร่างรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การพัฒนาาร่างรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้การสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Expert group Meeting) จำนวน 8 คน เพื่อปรับปรุงและพิจารณาเหมาะสมของร่างองค์ประกอบรูปแบบ ผู้วิจัยให้ผู้ทรงคุณวุฒิแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับร่างองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Expert group Meeting) ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อร่างรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยขอเสนอผลการสนทนากลุ่ม สรุปสาระสำคัญในแต่ละประเด็นที่ต้องปรับปรุง ได้ ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ควรปรับปรุงแก้ไขชื่อขององค์ประกอบหลักทุกองค์ประกอบ ให้สามารถสื่อความหมายได้อย่างชัดเจน

ประเด็นที่ 2 ควรปรับปรุงแก้ไขข้อความในองค์ประกอบย่อยให้สอดคล้องกับชื่อขององค์ประกอบหลัก

ประเด็นที่ 3 ควรปรับปรุงแก้ไขการเขียนข้อความในองค์ประกอบย่อย ให้สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

ผู้วิจัยได้นำความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุงร่างองค์ประกอบของรูปแบบ ได้ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การกำหนดทิศทางการจัดการศึกษา

การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ กลยุทธ์ และการดำเนินงานจัดทำแผนงาน/โครงการและกิจกรรมสู่การปฏิบัติโดยมีการกำกับ ติดตาม ประเมินผล เพื่อตอบสนองความต้องการจัดการศึกษาของท้องถิ่น โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ มี 4 องค์ประกอบหลัก และ 9 องค์ประกอบย่อย

- 1.1 การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์
  - 1.1.1 สำรวจสภาพปัจจุบันและปัญหาเพื่อกำหนดทิศทางการจัดการศึกษา
  - 1.1.2 กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์
- 1.2 การกำหนดกลยุทธ์การดำเนินงาน
  - 1.2.1 สร้างกลยุทธ์การดำเนินงาน
  - 1.2.2 กำหนดกลยุทธ์การดำเนินงานที่เหมาะสม
- 1.3 การนำกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ
  - 1.3.1 จัดทำแผนงาน/โครงการและกิจกรรมสู่การปฏิบัติ
  - 1.3.2 การดำเนินงานตามแผนงาน/โครงการและกิจกรรม
- 1.4 การกำกับ ติดตาม ประเมินผล
  - 1.4.1 ติดตามผลการดำเนินงาน
  - 1.4.2 รายงานผลการดำเนินงาน
  - 1.4.3 นำผลการดำเนินงานไปปรับปรุงและพัฒนา

องค์ประกอบที่ 2 การจัดการศึกษา

การบริหารจัดการหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ที่สอดคล้องกับบริบทสังคม และวัฒนธรรมของท้องถิ่น มี 3 องค์ประกอบหลักและ 13 องค์ประกอบย่อย

- 2.1 การบริหารจัดการหลักสูตร
  - 2.1.1 การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาในการบริหารจัดการหลักสูตร
  - 2.1.2 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
  - 2.1.3 การนำหลักสูตรไปใช้
  - 2.1.4 การกำกับ ติดตาม และ ประเมินผล
- 2.2 การจัดการเรียนการสอน
  - 2.2.1 จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ
  - 2.2.2 จัดการเรียนการสอนแบบยืดหยุ่น จัดกิจกรรมและประสบการณ์ได้อย่างหลากหลายสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆเช่น STEM EDUCATION เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนกล้าคิดกล้าแสดงออกและสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ
  - 2.2.3 ระดมทรัพยากรทางการศึกษาในท้องถิ่นจากบุคคล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นองค์กรเอกชน สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น

2.2.4 นำสื่อและ เทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ใน การเรียนการสอนตามหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าถึงเทคโนโลยี อย่างทั่วถึง

2.2.5 นำกระบวนการวิจัยมาพัฒนาการจัดการเรียนการสอน

2.3 การวัดและประเมินผล

2.3.1 วัดและประเมินผล ที่หลากหลาย และเหมาะสมกับผู้เรียน

2.3.2 เทียบโอนผลการเรียนในการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และการศึกษาตาม อัจฉริยะ และส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

2.3.3 นำผลการประเมินมาวิเคราะห์ ปรับปรุงพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน

2.3.4 เปิดเผยคะแนนสอบจากการประเมินระดับชาติต่อสาธารณะ

องค์ประกอบที่ 3 การจัดสถานศึกษา

การบริหารจัดการสถานศึกษา ในท้องถิ่น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ในการจัดการศึกษา โดยอาศัยทรัพยากรทางการศึกษาในท้องถิ่น มี 2 องค์ประกอบหลัก และ 10 องค์ประกอบย่อย

3.1 การจัดสถานศึกษาในท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพ

3.1.1 ปรับสภาพของสถานศึกษาให้มีบรรยากาศที่เอื้อและมีความพร้อมต่อการเรียนรู้

3.1.2 ใช้เครือข่ายกลุ่มโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

3.1.3 สร้างโรงเรียนต้นแบบในท้องถิ่น

3.1.4 พัฒนาคุณภาพโรงเรียนโดยเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วม

3.1.5 ส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้า วิจัย และพัฒนาคุณภาพการศึกษาในท้องถิ่น

3.2 การจัดสถานศึกษาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของสถานศึกษาในท้องถิ่น

3.2.1 การระดมทรัพยากรทางการศึกษาจากหน่วยงานภายนอก ภาคธุรกิจ องค์กร เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา เพื่อนำมาสนับสนุนการจัดการศึกษา

3.2.2 ส่งเสริมให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยรัฐเป็นผู้กำกับ ดูแล มาตรฐาน และนโยบาย

3.2.3 สถานศึกษาในท้องถิ่นมีการใช้ทรัพยากรทางการศึกษาร่วมกัน

3.2.4 กระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ ด้าน งบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป ไปยังสถานศึกษาโดยตรง

3.2.5 จัดห้องเรียนในสถานศึกษาให้มีขนาดที่เหมาะสม กับการใช้ทรัพยากรทาง การศึกษาอย่างมีคุณภาพเป็นธรรมและเท่าเทียมกัน

องค์ประกอบที่ 4 การมีส่วนร่วม

การที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการ จัดการศึกษาาร่วมกันในท้องถิ่น โดยมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทาง การจัดการศึกษา การ จัดสถานศึกษา และการกำกับ ติดตาม ประเมินผล มี 4 องค์ประกอบหลัก และ 12 องค์ประกอบย่อย

4.1 การมีส่วนร่วมกำหนดทิศทางการจัดการศึกษา

4.1.1 การมีส่วนร่วมกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์

4.1.2 ร่วมกำหนดกลยุทธ์การดำเนินงาน

4.1.3 ร่วมนำกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ

4.1.4 ร่วมกำกับ ติดตาม ประเมินผล

- 4.2 การมีส่วนร่วมจัดการศึกษา
  - 4.2.1 การมีส่วนร่วมวางแผนบริหารจัดการหลักสูตร
  - 4.2.2 การมีส่วนร่วมวางแผนจัดการเรียนการสอน
  - 4.2.3 การมีส่วนร่วมวางแผนวัดและประเมินผล
- 4.3 การมีส่วนร่วมจัดสถานศึกษา
  - 4.3.1 การมีส่วนร่วมจัดสถานศึกษาในท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพ
  - 4.3.2 การมีส่วนร่วมจัดสถานศึกษาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของสถานศึกษาในท้องถิ่น
- 4.4 การมีส่วนร่วมกำกับ ติดตาม ประเมินผล
  - 4.4.1 การมีส่วนร่วมกำกับ คุณภาพการศึกษา
  - 4.4.2 การมีส่วนร่วมติดตาม คุณภาพการศึกษา
  - 4.4.3 การมีส่วนร่วมประเมินผลคุณภาพการศึกษา

องค์ประกอบที่ 5 การกำกับ ติดตาม ประเมินผล

การกำกับ ติดตามคุณภาพภายในสถานศึกษา และการประเมินผลคุณภาพผู้เรียน มี 3 องค์ประกอบหลัก และ 15 องค์ประกอบย่อย

- 5.1 การกำกับ คุณภาพการศึกษา
  - 5.1.1 จัดระบบการบริหารและสารสนเทศ และจัดทำโครงสร้าง การบริหารจัดการให้เอื้อต่อการดำเนินงาน
  - 5.1.2 พัฒนามาตรฐานการศึกษา โดยมุ่งเน้นมาตรฐาน ผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่สอดคล้องกับมาตรฐานช่วงชั้นที่หลักสูตรกำหนด
  - 5.1.3 จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้วยการจัดทำแผนอย่างเป็นระบบพื้นฐานของข้อมูลสถานศึกษา
  - 5.1.4 ดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยการกำกับติดตามการดำเนินงานต่อเนื่อง
  - 5.1.5 ตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วยตรวจสอบและทบทวนภายในโดยบุคลากรในสถานศึกษาดำเนินการและการตรวจสอบและทบทวนจากหน่วยงานต้นสังกัด
- 5.2 การติดตาม คุณภาพการศึกษา
  - 5.2.1 สำรวจ สภาพปัจจุบันและปัญหาของสถานศึกษา
  - 5.2.2 วางแผนการติดตามคุณภาพการศึกษา
  - 5.2.3 สร้างเครือข่ายการติดตามคุณภาพการศึกษา
  - 5.2.4 แนะนำให้ความช่วยเหลือ ด้านการจัดการศึกษา
  - 5.2.5 รายงาน ประเมินผลเพื่อพัฒนาการติดตาม คุณภาพการศึกษา
- 5.3 การประเมินผลคุณภาพการศึกษา
  - 5.3.1 ประเมินคุณภาพผู้เรียนด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยการทดสอบ O-Net และ NT
  - 5.3.2 ประเมินคุณภาพผู้เรียนด้านการอ่าน คติวิเคราะห์และเขียน
  - 5.3.3 ประเมินคุณภาพผู้เรียนด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์
  - 5.3.4 ประเมินคุณภาพผู้เรียนเรียนด้านค่านิยมหลัก 12 ประการ
  - 5.3.5 ประเมินคุณภาพผู้เรียนด้านทักษะอาชีพและคุณภาพชีวิต

ตอนที่ 2 ตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ของรูปแบบการจัดการศึกษา โดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินของผู้เชี่ยวชาญด้านความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการประเมินสามารถแสดงได้ดังต่อไปนี้ ปรากฏผลดัง ตาราง 4-1

ตาราง 4-1 ผลการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ในภาพรวม

องค์ประกอบหลักของรูปแบบ	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. การกำหนดทิศทางการจัดการศึกษา	4.20	.28	มาก	4.10	.33	มาก
2. การบริหารหลักสูตร	3.98	.37	มาก	4.40	.41	มาก
3. การจัดสถานศึกษา	4.13	.38	มาก	4.11	.39	มาก
4. การมีส่วนร่วม	4.31	.27	มาก	4.29	.27	มาก
5. การกำกับ ติดตาม ประเมินผล	3.87	.31	มาก	4.17	.44	มาก
รวมเฉลี่ย	4.13	.14	มาก	4.22	.17	มาก

จากตาราง 4-1 ผลการตรวจสอบความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ในภาพรวม พบว่า ความเหมาะสม ขององค์ประกอบ ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$) เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ พบว่า ทุกองค์ประกอบมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ องค์ประกอบที่ 4 การมีส่วนร่วม ($\bar{X} = 4.31$) และองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดได้แก่ องค์ประกอบที่ 5 การกำกับ ติดตาม ประเมินผล ($\bar{X} = 3.87$) ด้านความเป็นไปได้ ขององค์ประกอบในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.22$) เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ พบว่า ทุกองค์ประกอบมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ องค์ประกอบที่ 2 การบริหารหลักสูตร ($\bar{X} = 4.40$) และองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 การกำหนดทิศทางการจัดการศึกษา ($\bar{X} = 4.10$)

ตาราง 4-2 ผลการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ห้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ องค์ประกอบหลักที่ 1 การกำหนดทิศทางการจัดการศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

องค์ประกอบหลักของรูปแบบ	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1.1 การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์	4.16	.42	มาก	4.09	.50	มาก
1.2 การกำหนดกลยุทธ์การดำเนินงาน	4.21	.56	มาก	4.14	.63	มาก
1.3 การนำกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ	4.33	.61	มาก	4.23	.70	มาก
1.4 การกำกับ ติดตาม ประเมินผล	4.09	.29	มาก	3.95	.49	มาก
รวมเฉลี่ย	4.20	.28	มาก	4.10	.33	มาก

จากตาราง 4-2 ผลการตรวจสอบความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ห้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ องค์ประกอบหลักที่ 1 การกำหนดทิศทางการจัดการศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ความเหมาะสม ขององค์ประกอบในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$) เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ พบว่า ทุกองค์ประกอบมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1.3 การนำกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ ($\bar{X} = 4.33$) และองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดได้แก่ องค์ประกอบที่ 1.4 การกำกับ ติดตาม ประเมินผล ($\bar{X} = 4.09$) ด้านความเป็นไปได้ ขององค์ประกอบในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$) เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ พบว่า ทุกองค์ประกอบมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1.3 การนำกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ ($\bar{X} = 4.23$) และองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดได้แก่ องค์ประกอบที่ 1.4 การกำกับ ติดตาม ประเมินผล ($\bar{X} = 3.95$)

ตาราง 4-3 ผลการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ห้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ องค์กรประกอบหลักที่ 2 การบริหารหลักสูตร ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

องค์กรประกอบหลักของรูปแบบ	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้		
	$\bar{X}$.	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$.	S.D.	ระดับ
2.1 การจัดทำหลักสูตร	3.97	.59	มาก	4.36	.63	มาก
2.2 การจัดการเรียนการสอน	4.05	.57	มาก	4.49	.62	มาก
2.3 การวัดและประเมินผล	3.93	.70	มาก	4.34	.69	มาก
รวมเฉลี่ย	3.98	.37	มาก	4.40	.41	มาก

จากตาราง 4-3 ผลการตรวจสอบความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ห้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ องค์กรประกอบหลักที่ 2 การบริหารหลักสูตร ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญพบว่า ความเหมาะสม ขององค์กรประกอบในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.98$) เมื่อพิจารณารายองค์กรประกอบ พบว่า ทุกองค์กรประกอบมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยองค์กรประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ องค์กรประกอบที่ 2.2 การจัดการเรียนการสอน ($\bar{X} = 4.05$) และองค์กรประกอบที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ได้แก่ องค์กรประกอบที่ 2.3 การวัดและประเมินผล ($\bar{X} = 3.93$) ด้านความเป็นไปได้ ขององค์กรประกอบในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.40$) เมื่อพิจารณารายองค์กรประกอบ พบว่า ทุกองค์กรประกอบมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยองค์กรประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ องค์กรประกอบที่ 2.2 การจัดการเรียนการสอน ($\bar{X} = 4.49$) และองค์กรประกอบที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ได้แก่ องค์กรประกอบที่ 2.3 การวัดและประเมินผล ($\bar{X} = 4.34$)

ตาราง 4-4 ผลการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ห้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ องค์กรประกอบหลักที่ 3 การจัดสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

องค์กรประกอบหลักของรูปแบบ	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้		
	$\bar{X}$.	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$.	S.D.	ระดับ
3.1 การจัดสถานศึกษาในห้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพ	4.16	.55	มาก	4.15	.56	มาก
3.2 การจัดสถานศึกษาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของสถานศึกษาในห้องถิ่น	4.09	.48	มาก	4.08	.50	มาก
รวมเฉลี่ย	4.13	.38	มาก	4.11	.39	มาก

จากตาราง 4-4 ผลการตรวจสอบความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม ตะวันออกเฉียงเหนือ องค์ประกอบหลักที่ 3 การจัดสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ความเหมาะสม ขององค์ประกอบในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$) เมื่อพิจารณาราย องค์ประกอบ พบว่าทุกองค์ประกอบมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ องค์ประกอบที่ 3.1 การจัดสถานศึกษาในท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพ ($\bar{X} = 4.16$) และองค์ประกอบที่มี ค่าเฉลี่ยต่ำสุดได้แก่ องค์ประกอบที่ 3.2 การจัดสถานศึกษาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของสถานศึกษาใน ท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.09$) ด้านความเป็นไปได้ ขององค์ประกอบในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.11$) เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ พบว่า ทุกองค์ประกอบมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยองค์ประกอบที่มี ค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ องค์ประกอบที่ 3.1 การจัดสถานศึกษาในท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพ ($\bar{X} = 4.15$) และองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดได้แก่ องค์ประกอบที่ 3.2 การจัดสถานศึกษาเพื่อเพิ่ม ประสิทธิภาพของสถานศึกษาในท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.08$)

ตาราง 4-5 ผลการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม ตะวันออกเฉียงเหนือ องค์ประกอบหลักที่ 4 การมีส่วนร่วม ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

องค์ประกอบหลักของรูปแบบ	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้		
	$\bar{X}$.	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$.	S.D.	ระดับ
4.1 การกำหนดทิศทางการจัด การศึกษา	4.40	.57	มาก	4.39	.59	มาก
4.2 การบริหารหลักสูตร	4.19	.47	มาก	4.18	.48	มาก
4.3 การจัดสถานศึกษา	4.26	.51	มาก	4.25	.52	มาก
4.4 การมีส่วนร่วม	4.53	.58	มากที่สุด	4.53	.58	มากที่สุด
4.5 การกำกับ ติดตาม ประเมินผล	4.16	.57	มาก	4.13	.58	มาก
รวมเฉลี่ย	4.31	.27	มาก	4.29	.27	มาก

จากตาราง 4-5 ผลการตรวจสอบความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการ ศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหา สารคาม ตะวันออกเฉียงเหนือ องค์ประกอบหลักที่ 4 การมีส่วนร่วม ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ความเหมาะสม ขององค์ประกอบในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.31$) เมื่อพิจารณาราย องค์ประกอบ พบว่า ทุกองค์ประกอบมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ องค์ประกอบที่ 4.4 การมีส่วนร่วม ($\bar{X} = 4.53$) และองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ องค์ประกอบที่ 4.5 การกำกับ ติดตาม ประเมินผล ($\bar{X} = 4.16$) ด้านความเป็นไปได้ ขององค์ประกอบใน ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.29$) เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบพบว่าทุกองค์ประกอบมี ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ องค์ประกอบที่ 4.4 การมีส่วนร่วม ($\bar{X} = 4.53$) และองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดได้แก่ องค์ประกอบที่ 4.5 การกำกับ ติดตาม ประเมินผล ($\bar{X} = 4.13$)

ตาราง 4-6 ผลการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ห้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ องค์ประกอบหลักที่ 5 การกำกับ ติดตาม ประเมินผล ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

องค์ประกอบหลักของรูปแบบ	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้		
	$\bar{X}$.	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$.	S.D.	ระดับ
5.1 การกำกับ คุณภาพการศึกษา	4.01	.62	มาก	4.30	.71	มาก
5.2 การติดตาม คุณภาพการศึกษา	3.74	.46	มาก	4.16	.73	มาก
5.3 การประเมินผลคุณภาพการศึกษา	3.86	.49	มาก	4.06	.65	มาก
รวมเฉลี่ย	3.87	.31	มาก	4.17	.44	มาก

จากตาราง 4-6 ผลการตรวจสอบความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ห้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ องค์ประกอบหลักที่ 5 การกำกับ ติดตาม ประเมินผล ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ความเหมาะสม ขององค์ประกอบในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.87$) เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ พบว่า ทุกองค์ประกอบมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ องค์ประกอบที่ 5.1 การกำกับ คุณภาพการศึกษา ($\bar{X} = 4.01$) และองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดได้แก่ องค์ประกอบที่ 5.2 การติดตาม คุณภาพการศึกษา ($\bar{X} = 3.74$) ด้านความเป็นไปได้ ขององค์ประกอบในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.17$) เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ พบว่า ทุกองค์ประกอบมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ องค์ประกอบที่ 5.1 การกำกับ คุณภาพการศึกษา ($\bar{X} = 4.30$) และองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดได้แก่ องค์ประกอบที่ 5.3 การประเมินผลคุณภาพการศึกษา ($\bar{X} = 4.06$)

ตอนที่ 3 การประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ห้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ห้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามประเมินรูปแบบ เพื่อพิจารณาว่ามีจุดเด่น จุดด้อย มีความมีประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสมและความถูกต้อง ครบคลุมต่อการนำไปใช้จัดการศึกษาโดยใช้ห้องถิ่นเป็นฐานอย่างไร โดยเก็บรวบรวมข้อมูลกับโรงเรียนขนาดเล็ก ศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ 4 อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 10 โรงเรียน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในโรงเรียนที่ผู้ประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบ จำนวน 60 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 10 คน ครู จำนวน 50 คน ผลการประเมินสามารถแสดงได้ดังต่อไปนี้

ตาราง 4-7 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ข้อ	รายการประเมิน	ผอ. (N=10)		ครู (N=50)		โดยรวม (N=60)		
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	ด้านความเป็นประโยชน์ รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีประโยชน์ต่อสถานศึกษา	4.36	.57	4.34	.77	4.35	.59	มาก
2	การนำรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือไปใช้จะทำให้เกิดการพัฒนาร่วมกันในการจัดการศึกษาของท้องถิ่นอย่างมีคุณภาพ	4.13	.44	4.11	.38	4.12	.34	มาก
3	การนำรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือไปใช้จะเกิดประโยชน์ต่อคุณภาพการจัดการศึกษา	4.45	.46	4.34	.48	4.40	.35	มาก
รวมเฉลี่ยด้านความเป็นประโยชน์		4.31	.52	4.26	.69	4.27	.54	มาก

ตาราง 4-7 (ต่อ) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบ

การจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ข้อ	รายการประเมิน	ผอ. (N=10)		ครู (N=50)		โดยรวม (N=60)		
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
4	ด้านความเป็นไปได้ รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือสามารถนำไปใช้ได้ สถานการณ์จริง	4.33	.54	3.95	.65	4.14	.64	มาก
5	รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความเป็นไปได้ที่จะได้รับการยอมรับจากผู้บริหารและบุคลากรที่มีส่วนร่วมจัดการศึกษาในท้องถิ่น	4.28	.56	4.02	.62	4.15	.54	มาก
6	รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือทำความเข้าใจง่ายและไม่ยุ่งยากซับซ้อน	4.09	.59	4.13	.39	4.11	.59	มาก

ตาราง 4-7 (ต่อ) ค่าเฉลี่ย($\bar{X}$) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบ

การจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ข้อ	รายการประเมิน	ผอ. (N=10)		ครู (N=50)		โดยรวม (N=60)		
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
7	รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สามารถนำไปใช้จัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานได้	4.13	.32	4.22	.38	4.18	.40	มาก
รวมเฉลี่ยด้านความเป็นไปได้		4.21	.46	4.08	.43	4.14	.44	มาก
8	ด้านความเหมาะสม รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอบสนองพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ	4.16	.58	4.26	.37	4.21	.47	มาก
9	รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความเหมาะสมและน่าเชื่อถือ	4.19	.41	4.23	.53	4.21	.48	มาก
10	รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาโดยท้องถิ่นมีส่วนร่วม	4.28	.46	4.23	.46	4.26	.44	มาก
รวมเฉลี่ยด้านความเหมาะสม		4.21	.48	4.24	.45	4.23	.34	มาก

ตาราง 4-7 (ต่อ) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การประเมินประสิทธิภาพของ

รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ข้อ	รายการประเมิน	ผอ. (N=10)		ครู (N=50)		โดยรวม (N=60)		
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
11	ด้านความถูกต้อง ครอบคลุม รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่น เป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีองค์ประกอบทั้ง 5 ด้าน ที่มีความ ถูกต้องครอบคลุมเพียงพอต่อการ พัฒนาคุณภาพสถานศึกษา	3.95	.76	3.98	.43	3.97	.43	มาก
12	รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่น เป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ให้ข้อมูลหรือสารสนเทศเกี่ยวกับการ จัดการศึกษา แก่ผู้บริหารและ บุคลากรที่มีส่วนร่วมจัดการศึกษาได้ ถูกต้องครบถ้วน	4.05	.56	4.01	.43	4.03	.41	มาก
รวมเฉลี่ยด้านความถูกต้อง ครอบคลุม		4.00	.48	4.00	.87	4.00	.73	มาก
รวมค่าเฉลี่ยทุกด้าน		4.18	.46	4.14	.73	4.16	.43	มาก

จากตาราง 4-7 ผลการประเมินรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของ
สถานศึกษาในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากผู้ตอบ
แบบสอบถาม จำนวน 60 คน ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความเข้าใจและเกี่ยวข้องกับรูปแบบ ซึ่งแบ่งเป็น 2 กลุ่ม
ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน และผู้แทนครู ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด
เขต 2 เมื่อพิจารณาโดยภาพรวม พบว่า ผู้ตอบกลุ่มผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ
16.67 ผู้ตอบกลุ่ม ผู้แทนครู จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 83.33

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล จะเห็นได้ว่ากลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับ
รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านความมีประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้องครอบคลุม ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมทั้ง 4 ด้าน พบว่า มีผลการประเมินระดับมาก ($\bar{X} = 4.16$) และเมื่อพิจารณารายละเอียดในประเด็นย่อย พบว่า มีผลการประเมินในระดับมากทุกข้อ เช่นกัน โดยเรียงลำดับจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อย คือ ด้านความมีประโยชน์ ระดับมาก ($\bar{X} = 4.29$) ความเหมาะสม ระดับมาก ($\bar{X} = 4.23$) ความเป็นไปได้ ระดับมาก ($\bar{X} = 4.14$) และความถูกต้องครอบคลุม ระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$) ตามลำดับ

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยได้นำเสนอตามลำดับ ดังนี้ 1) สรุปผล 2) การอภิปรายผล และ 3) ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สรุปผลการวิจัย ดังนี้

ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1. การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบว่า รูปแบบมีการปรับปรุงพัฒนาโดยปรับข้อความในรายการปฏิบัติที่มีค่าเฉลี่ยต่ำ และข้ออื่นๆ ที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ายังบกพร่องอยู่ดังนี้ 1) ปรับปรุงแก้ไขชื่อขององค์ประกอบหลักทุกองค์ประกอบ ให้สามารถสื่อความหมายได้อย่างชัดเจน 2) ปรับปรุงแก้ไขข้อความในองค์ประกอบย่อยให้สอดคล้องกับชื่อขององค์ประกอบหลัก 3) ปรับปรุงแก้ไขการเขียนข้อความในองค์ประกอบย่อย ให้สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ผู้วิจัยได้ปรับปรุงร่างรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ โดยมีรายละเอียดของรูปแบบหลังการปรับปรุงสรุปดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การกำหนดทิศทางการจัดการศึกษา

การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ กลยุทธ์ และการดำเนินงานจัดทำแผนงาน/โครงการและกิจกรรมสู่การปฏิบัติโดยมีการกำกับ ติดตาม ประเมินผล เพื่อตอบสนองความต้องการจัดการศึกษาของท้องถิ่น โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ มี 4 องค์ประกอบหลัก และ 9 องค์ประกอบย่อย

1.1 การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์

1.1.1 สสำรวจสภาพปัจจุบันและปัญหาเพื่อกำหนดทิศทางการจัดการศึกษา

1.1.2 กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์

1.2 การกำหนดกลยุทธ์การดำเนินงาน

1.2.1 สร้างกลยุทธ์การดำเนินงาน

1.2.2 กำหนดกลยุทธ์การดำเนินงานที่เหมาะสม

- 1.3 การนำกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ
  - 1.3.1 จัดทำแผนงาน/โครงการและกิจกรรมสู่การปฏิบัติ
  - 1.3.2 การดำเนินงานตามแผนงาน/โครงการและกิจกรรม
- 1.4 การกำกับ ติดตาม ประเมินผล
  - 1.4.1 ติดตามผลการดำเนินงาน
  - 1.4.2 รายงานผลการดำเนินงาน
  - 1.4.3 นำผลการดำเนินงานไปปรับปรุงและพัฒนา

องค์ประกอบที่ 2 การจัดการศึกษา

การบริหารจัดการหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ที่สอดคล้องกับบริบทสังคม และวัฒนธรรมของท้องถิ่น มี 3 องค์ประกอบหลักและ 13 องค์ประกอบย่อย

2.1 การบริหารจัดการหลักสูตร

- 2.1.1 การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาในการบริหารจัดการหลักสูตร
- 2.1.2 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
- 2.1.3 การนำหลักสูตรไปใช้
- 2.1.4 การกำกับ ติดตาม และ ประเมินผล

2.2 การจัดการเรียนการสอน

2.2.1 จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

2.2.2 จัดการเรียนการสอนแบบยืดหยุ่น จัดกิจกรรมและประสบการณ์ได้อย่าง หลากหลายสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆเช่น STEM EDUCATION เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนกล้าคิดกล้าแสดงออกและสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2.3 ระดมทรัพยากรทางการศึกษาในท้องถิ่นจากบุคคล องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นองค์กรเอกชน สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น

2.2.4 นำสื่อและ เทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการเรียนการสอนตามหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าถึงเทคโนโลยี อย่างทั่วถึง

2.2.5 นำกระบวนการวิจัยมาพัฒนาการจัดการเรียนการสอน

2.3 การวัดและประเมินผล

- 2.3.1 วัดและประเมินผล ที่หลากหลาย และเหมาะสมกับผู้เรียน
- 2.3.2 เทียบโอนผลการเรียนในการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และการศึกษาตาม อัธยาศัย และส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต
- 2.3.3 นำผลการประเมินมาวิเคราะห์ ปรับปรุงพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน
- 2.3.4 เปิดเผยคะแนนสอบจากการประเมินระดับชาติต่อสาธารณะ

องค์ประกอบที่ 3 การจัดสถานศึกษา

การบริหารจัดการสถานศึกษา ในท้องถิ่น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ในการจัดการศึกษา โดยอาศัยทรัพยากรทางการศึกษาในท้องถิ่น มี 2 องค์ประกอบหลัก และ 10 องค์ประกอบย่อย

3.1 การจัดสถานศึกษาในท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพ

3.1.1 ปรับสภาพของสถานศึกษาให้มีบรรยากาศที่เอื้อและมีความพร้อมต่อการเรียนรู้

3.1.2 ใช้เครือข่ายกลุ่มโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

3.1.3 สร้างโรงเรียนต้นแบบในท้องถิ่น

3.1.4 พัฒนาคุณภาพโรงเรียนโดยเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วม

3.1.5 ส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้า วิจัย และพัฒนาคุณภาพการศึกษาในท้องถิ่น

3.2 การจัดสถานศึกษาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของสถานศึกษาในท้องถิ่น

3.2.1 การระดมทรัพยากรทางการศึกษาจากหน่วยงานภายนอก ภาคธุรกิจ องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา เพื่อนำมาสนับสนุนการจัดการศึกษา

3.2.2 ส่งเสริมให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยรัฐเป็นผู้กำกับดูแล มาตรฐาน และนโยบาย

3.2.3 สถานศึกษาในท้องถิ่นมีการใช้ทรัพยากรทางการศึกษาร่วมกัน

3.2.4 กระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป ไปยังสถานศึกษาโดยตรง

3.2.5 จัดห้องเรียนในสถานศึกษาให้มีขนาดที่เหมาะสม กับการใช้ทรัพยากรทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพเป็นธรรมและเท่าเทียมกัน

องค์ประกอบที่ 4 การมีส่วนร่วม

การที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาร่วมกันในท้องถิ่น โดยมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทาง การจัดการศึกษา การจัดสถานศึกษา และการกำกับ ติดตาม ประเมินผล มี 4 องค์ประกอบหลัก และ 12 องค์ประกอบย่อย

4.1 การมีส่วนร่วมกำหนดทิศทางการจัดการศึกษา

4.1.1 การมีส่วนร่วมกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์

4.1.2 ร่วมกำหนดกลยุทธ์การดำเนินงาน

4.1.3 ร่วมนำกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ

4.1.4 ร่วมกำกับ ติดตาม ประเมินผล

4.2 การมีส่วนร่วมจัดการศึกษา

4.2.1 การมีส่วนร่วมวางแผนบริหารจัดการหลักสูตร

4.2.2 การมีส่วนร่วมวางแผนจัดการเรียนการสอน

4.2.3 การมีส่วนร่วมวางแผนวัดและประเมินผล

4.3 การมีส่วนร่วมจัดสถานศึกษา

4.3.1 การมีส่วนร่วมจัดสถานศึกษาในท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพ

4.3.2 การมีส่วนร่วมจัดสถานศึกษาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของสถานศึกษาในท้องถิ่น

- 4.4 การมีส่วนร่วมกำกับ ติดตาม ประเมินผล
  - 4.4.1 การมีส่วนร่วมกำกับ คุณภาพการศึกษา
  - 4.4.2 การมีส่วนร่วมติดตาม คุณภาพการศึกษา
  - 4.4.3 การมีส่วนร่วมประเมินผลคุณภาพการศึกษา

องค์ประกอบที่ 5 การกำกับ ติดตาม ประเมินผล

การกำกับ ติดตามคุณภาพภายในสถานศึกษา และการประเมินผลคุณภาพผู้เรียน มี 3 องค์ประกอบหลัก และ 15 องค์ประกอบย่อย

5.1 การกำกับ คุณภาพการศึกษา

5.1.1 จัดระบบการบริหารและสารสนเทศ และจัดทำโครงสร้าง การบริหาร จัดการให้เอื้อต่อการดำเนินงาน

5.1.2 พัฒนามาตรฐานการศึกษา โดยมุ่งเน้นมาตรฐาน ผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ สอดคล้องกับมาตรฐานช่วงชั้นที่หลักสูตรกำหนด

5.1.3 จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้วยการจัดทำแผนอย่างเป็นระบบ พื้นฐานของข้อมูลสถานศึกษา

5.1.4 ดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยการกำกับติดตามการ ดำเนินงานต่อเนื่อง

5.1.5 ตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วยตรวจสอบและ ทบทวนภายในโดยบุคลากรในสถานศึกษาดำเนินการและการตรวจสอบและทบทวนจากหน่วยงานต้น สังกัด

5.2 การติดตาม คุณภาพการศึกษา

5.2.1 สำรวจ สภาพปัจจุบันและปัญหาของสถานศึกษา

5.2.2 วางแผนการติดตามคุณภาพการศึกษา

5.2.3 สร้างเครือข่ายการติดตามคุณภาพการศึกษา

5.2.4 แนะนำให้ความช่วยเหลือ ด้านการจัดการศึกษา

5.2.5 รายงาน ประเมินผลเพื่อพัฒนาการติดตาม คุณภาพการศึกษา

5.3 การประเมินผลคุณภาพการศึกษา

5.3.1 ประเมินคุณภาพผู้เรียนด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยการทดสอบ O-Net และ NT

5.3.2 ประเมินคุณภาพผู้เรียนด้านการอ่าน คิววิเคราะห์และเขียน

5.3.3 ประเมินคุณภาพผู้เรียนด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์

5.3.4 ประเมินคุณภาพผู้เรียนเรียนด้านค่านิยมหลัก 12 ประการ

5.3.5 ประเมินคุณภาพผู้เรียนด้านทักษะอาชีพและคุณภาพชีวิต

1.2 ผลการสร้างคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยได้สร้างคู่มือตามรูปแบบทั่วไป เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน ซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับองค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย รายการปฏิบัติ และกิจกรรมสำหรับโรงเรียนตามรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถม

ศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีองค์ประกอบของคู่มือ ดังนี้ 1) บทนำ 27 หลักการและเหตุผล 2) คำชี้แจง 3) ขั้นตอนการใช้รูปแบบ และ 4) รายละเอียดของรูปแบบ และผลการประเมินคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

ผลการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ในภาพรวม พบว่า ความเหมาะสม ขององค์ประกอบในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (= 4.13) เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ พบว่า ทุกองค์ประกอบมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ องค์ประกอบที่ 4 การมีส่วนร่วม (= 4.31) และองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดได้แก่ องค์ประกอบที่ 5 การกำกับ ติดตาม ประเมินผล (= 3.87) ด้านความเป็นไปได้ ขององค์ประกอบในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (= 4.22) เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ พบว่า ทุกองค์ประกอบมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ องค์ประกอบที่ 2 การบริหารหลักสูตร (= 4.40) และองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 การกำหนดทิศทางการจัดการศึกษา (= 4.10)

การประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จากการประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบว่า รูปแบบมีความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสมและความถูกต้องครบถ้วนมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับตามเกณฑ์ในระดับมาก

อภิปรายผลการวิจัย

รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการอภิปรายผลตามประเด็นของจุดมุ่งหมายของการวิจัย ดังนี้

1. ผลการพัฒนา รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า รูปแบบมีการปรับปรุงพัฒนาโดยปรับข้อความในรายการปฏิบัติที่มีค่าเฉลี่ยต่ำ และข้ออื่นๆ ที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ายังบกพร่องอยู่ ดังนี้ 1) ปรับปรุงแก้ไขชื่อขององค์ประกอบหลักทุกองค์ประกอบ ให้สามารถสื่อความหมายได้อย่างชัดเจน 2) ปรับปรุงแก้ไขข้อความในองค์ประกอบย่อยให้สอดคล้องกับชื่อขององค์ประกอบหลัก 3) ปรับปรุงแก้ไขการเขียนข้อความในองค์ประกอบย่อย ให้สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง แสดงให้เห็นว่า ผู้วิจัยมีกระบวนการดำเนินการวิจัยเป็นไปตามระเบียบวิธีของการวิจัยและพัฒนาโดยใช้การสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Expert group Meeting) จนสามารถนำมาเป็นสารสนเทศเพื่อใช้ในการปรับปรุงพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สอดคล้องกับ คอนราด และวิลสัน (Conrad and Wilson, 1985: 112) ที่กล่าวถึงการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญเป็นรูปแบบหนึ่งของการประเมินทางการศึกษา คือ การพากษ์วิจารณ์ทางการศึกษาโดยอาศัยผู้ทรงคุณวุฒิเป็นวิธีที่นิยมใช้และมีความเชื่อถือได้เพราะถือว่าการตัดสินใจโดยกลุ่ม ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ในศาสตร์สาขานั้นๆ หรือในวิชาชีพๆ เป็นอย่างดี เป็นสิ่งที่ยอมรับได้ เช่นเดียวกับ โยธิน ศรีโสภณ (2550: 116) ที่ได้กล่าวถึงการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญว่าเป็นวิธีการประเมินรูปแบบหนึ่งของวิธีการประเมินเชิงธรรมชาติ (Naturalistic Approach) ตามแนวคิดของ ไอสนอร์ (Eisner) ซึ่งมีความเชื่อว่าการรู้ทันสิ่งต่างๆ เป็นคุณลักษณะพื้นฐานของผู้ทรงคุณวุฒิให้ความสำคัญกับผู้รู้หรือผู้ทรงคุณวุฒิ ในการใช้วิจารณ์ญาณวิเคราะห์วิจารณ์อย่างลึกซึ้งในประเด็นใดประเด็นหนึ่งที่น่าขึ้นมาให้พิจารณาซึ่งไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธกับวัตถุประสงค์หรือผู้ที่เกี่ยวข้องใดๆ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่มีประสิทธิภาพ หรือความเหมาะสมของสิ่งที่ประเมิน เน้นผลที่เน้น ความเฉพาะทาง (Specialization) มีความจำเป็นต้องมีความละเอียดอ่อนลึกซึ้งและอาศัยผู้ทรงคุณวุฒิระดับสูงมาวินิจฉัย เนื่องจากไม่สามารถวัดคุณค่าได้จากเครื่องมือวัดใดๆ นอกจากการใช้วิจารณ์ญาณของผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตามการใช้วิธีสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญที่ผู้วิจัยใช้ในการปรับปรุงพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นี้ก็สามารถยืดหยุ่นในการบวนการทำงานของผู้ทรงคุณวุฒิตามอัธยาศัยและความถนัดของแต่ละคน นับตั้งแต่การกำหนดประเด็นสำคัญที่จะพิจารณาการบ่งชี้ข้อมูลที่ต้องการการเก็บรวบรวม ประมวลและวินิจฉัยข้อมูล ตลอดจนวิธีการนำเสนอ การเลือกผู้ทรงคุณวุฒิจะเน้นที่สถานภาพทางวิชาชีพ ประสบการณ์ และการเป็นที่เชื่อถือ (High Credibility) ของวิชาชีพนั้นๆ เป็นสำคัญ จึงทำให้ผู้วิจัยสามารถนำผลการดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยดังกล่าวมาเป็นสารสนเทศเพื่อใช้ในการปรับปรุงพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือดังกล่าวได้

2. ผลการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการศึกษา โดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ในภาพรวม พบว่า ความเหมาะสมขององค์ประกอบในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (= 4.13) เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ พบว่า ทุกองค์ประกอบมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ องค์ประกอบที่ 4 การมีส่วนร่วม (= 4.31) และองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดได้แก่ องค์ประกอบที่ 5 การกำกับติดตาม ประเมินผล (= 3.87) ด้านความเป็นไปได้ ขององค์ประกอบในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (= 4.22) เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ พบว่า ทุกองค์ประกอบมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ องค์ประกอบที่ 2 การบริหารหลักสูตร (= 4.40) และองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 การกำหนดทิศทางการจัดการศึกษา (= 4.10) แสดงให้เห็นว่าโดยภาพรวม รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ สอดคล้องกับแนวคิดของ ไพรัช ฤทธิยชาติ (2544, หน้า 30) ที่กล่าวว่ารูปแบบหมายถึงสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบที่สำคัญในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เป็นวิธีการถ่ายทอดความคิดความเข้าใจและจินตนาการของบุคคลที่มีต่อปรากฏการณ์หรือเรื่องราวใด ๆ ซึ่งใกล้เคียงกับแนวคิดของ Bardo and Hartman (1982, pp. 22-24) ที่กล่าวว่า รูปแบบว่าเป็นสิ่งที่ได้รับการพัฒนาขึ้นมาเพื่อบรรยายคุณลักษณะที่สำคัญของปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ ไม่ใช่การบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์อย่างละเอียดทุกแง่มุม สำหรับรูปแบบที่ได้จากงานวิจัยในครั้งนี้ เป็นรูปแบบที่แสดงถึงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบที่สำคัญโดยใช้คำ หรือข้อความเป็นตัวแทนที่สร้างขึ้นเพื่ออธิบายรายละเอียดขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่องและมีความเป็นเหตุเป็นผลกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อุทัย บุญประเสริฐ (2543, หน้า 31) ที่กล่าวถึงความหมายของรูปแบบว่าเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบที่สำคัญในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ

3. ผลการประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านความมีประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้องครอบคลุม เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมทั้ง 4 ด้าน พบว่า มีผลการประเมินระดับมาก (= 4.04) แสดงให้เห็นว่าโดยภาพรวมรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สามารถเป็นแนวทางนำไปใช้ในสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา และสังกัดอื่น ๆ ในประเทศไทยได้ เนื่องจากหลักการแนวคิดของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระดับประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สอดคล้องกับแนวคิดหลักการปฏิรูปการศึกษาไทยที่กำลังดำเนินการอยู่ในขณะนี้ที่ระบุว่า การจัดการศึกษาจำเป็นต้องกระจายอำนาจการบริหารจัดการลงสู่ท้องถิ่น ให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 80 (4) ได้บัญญัติไว้ว่า รัฐส่งเสริมและสนับสนุนการกระจายอำนาจเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน องค์กรทางศาสนาและเอกชน จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามาตรฐานคุณภาพการศึกษาให้เท่า

เทียมและให้สอดคล้องกับนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ และมาตรา 289 วรรคสอง ได้บัญญัติไว้ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีสิทธิที่จะจัดการศึกษาอบรม และการฝึกอาชีพตามความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่น และเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอบรมของรัฐ โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับมาตรฐานและระบบการศึกษาของชาติ (วีระพร เชื้ออ่ำ, 2553, หน้า 1-2) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 ที่ได้กำหนดและให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมของชุมชน และท้องถิ่นในการจัดการศึกษาตามมาตรา 8 (2) การจัดการศึกษาให้ยึดหลักสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และมาตรา 9 (6) ว่า การจัดระบบโครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษาให้ยึดหลักการกระจายอำนาจไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มาตรา 41 ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิจัดการศึกษาระดับใดระดับหนึ่งหรือทุกระดับ ตามความพร้อมความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่น และมาตรา 42 ให้กระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการประเมินความพร้อมในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีหน้าที่ในการประสานและส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้สามารถจัดการศึกษาสอดคล้องกับนโยบายและได้มาตรฐานการศึกษา รวมทั้งเสนอแนะการจัดสรรงบประมาณอุดหนุนการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และยังเปิดโอกาสให้ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการในคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (วีระพร เชื้ออ่ำ, 2553, หน้า 2) ซึ่งนำไปสู่การจัดการเรียนรู้ตามมาตรา 24 (6) ที่มุ่งให้การจัดการเรียนรู้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครองและบุคลากรในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ (ชัยญา อภิบาลกุล, 2545, หน้า 8) ดังนั้นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา รวมทั้งหน่วยงานทางการศึกษาสังกัดอื่น ๆ สามารถนำรูปแบบที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ เป็นทางเลือกอีกรูปแบบหนึ่งสำหรับการพัฒนาบุคลากรเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรมีการกำหนดนโยบายในการนำรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัด
2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรนำรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ไปใช้แก้ปัญหาในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัด และควรพิจารณาจัดสรรงบประมาณสำหรับการนำรูปแบบไปใช้ด้วย

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยประเมินผลการนำรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือไปใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษาที่เหมาะสมกับบริบท ขนาด และความพร้อมของสถานศึกษา
2. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเป็นกรณีศึกษาถึงปัจจัยที่ได้รับการเสนอแนะว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพของโรงเรียน เช่น ศักยภาพของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ศักยภาพของผู้บริหาร ตลอดจนปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น เป็นต้น

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. กฎหมายและระเบียบเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน ขององค์การบริหารส่วนตำบล ประจำปี 2547-2548. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อสาธาภิษาดินแดน, 2549.
- กระทรวงศึกษาธิการ. รายงานการปฏิรูปการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค, 2548.
- เกษมา วรวรรณ ณ อยุธยา. ออกแบบการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้าใจ สรุปลความจากหนังสือ Understanding by Design โดย Grant Wiggins and Jay McTighe. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, 2552.
- โกวิท พวงงาม. การกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. กรุงเทพฯ: วิญญชน, 2548.
- ชาย โพธิสิตา. ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง, 2548.
- ธงชัย สันติวงษ์. องค์การและการบริหาร. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2543.
- ธ สุนทรายุทธ. ทฤษฎีองค์กรและพฤติกรรม : หลักการ ทฤษฎี การวิจัย และปฏิบัติการทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : บริษัทเนติกุลการพิมพ์จำกัด, 2556.
- ธีระ รุญเจริญ. การบริหารโรงเรียนยุคปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ : บริษัท ธนาเพลส จำกัด, 2550.
- นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์. ก้าวเข้าสู่ผู้บริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- นรินทร์ชัย พัฒนพงษา. การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สิริลักษณ์การพิมพ์, 2547.
- เนตรพัฒนา ยาวีราช. การจัดการสมัยใหม่. กรุงเทพฯ : เซ็นทรัลเอ็กเพรส, 2546.
- นิพนธ์ กินาวงศ์. หลักการบริหารการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 3. พิษณุโลก : ภาควิชาการบริหารการศึกษาและพัฒนการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2544.
- เทวินทร์ สิริโชคชัยกุล. ระบบคุณภาพ ISO 9000. นนทบุรี : เอ็มพาวเวอร์เมนท์, 2549.
- บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, 2554.
- เบญจา ยอดดำเนิน – แอ้ตติภจ, และกาญจนา ตั้งชลทิพย์. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ : การจัดการข้อมูล การตีความหมายและการหาความหมาย. นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2552.
- ปาริชาติ วลัยเสถียรและคณะ. กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2543.

- ปรีชา คัมภีรปกรณ์. ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในประเทศไทย เอกสารการสอน ชุดวิชา
โรงเรียนกับชุมชนหน่วยที่ 4 สาขาวิชาศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมมาธิ
ราช. พิมพ์ครั้งที่ 14. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2541.
- พรชัย กาพันธ์. หลักสูตรท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์. Ewsb, (2545).
- ไพรัช ถิตย์ผาด. รูปแบบ DDS-PAR-385 Model. เอกสารอัดสำเนา, (2545).
- ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ. หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
รามคำแหง, 2542.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์. คู่มือการจัดระบบการเรียนการสอนที่ยึด
ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้. พระนครศรีอยุธยา : โรงพิมพ์เทียนวัฒนาพรินทร์
ตั้ง, 2553.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. “รูปแบบของเครือข่าย.” เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการ
ทรัพยากรมนุษย์, หน่วยที่14. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2545.
- เมตต์ เมตต์การุณจิต. การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม : ประชาชน องค์กรปกครองส่วน
ท้องถิ่น และราชการ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : บั๊ค พอยท์, 2553.
- ยุทธพงษ์ กัยวรรณ. พื้นฐานการวิจัย. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, (2543).
- รัตน์ะ บัวสนธ์. การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการศึกษา. กรุงเทพฯ : คำสมัย, 2552.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นต์, 2546.
- รุ่ง แก้วแดง. โรงเรียนนิติบุคคล. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช, 2546.
- เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ. การปฏิรูประบบราชการภายใต้กระแสการจัดการภาครัฐใหม่และข้อวิพากษ์.
กรุงเทพฯ : บริษัท บพิตรการพิมพ์ จำกัด, 2545.
- วรภัทร ภูเจริญ. หนึ่งร้อยเรื่องมีอนักบริหารสมัยใหม่. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อิมพาวเวอร์, 2542.
- วิจารณ์ พานิช. การจัดการความรู้ฉบับนักปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ, 2556.
- วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์. การพัฒนาหลักสูตรสานต่อที่ท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : เลิฟแอนด์ลิฟเพรส, 2542.
- วิฑูรย์ สิมะโชคดี. TOM คู่มือส่องกระจกคุณภาพยุค 2000. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ทีพีเอฟบลิตซิ่ง,
2542.
- วิทยา ด้านธำรงกุล. การบริหาร. กรุงเทพฯ : บริษัท เจริญ เอ็ดดูเคชั่นจำกัด, 2546.
- วิรัช สงวนวงศ์วาน. การจัดการและพฤติกรรมองค์กร. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : เอช.เอ็น.กรุ๊ป,
2547.
- วิโรจน์ สารรัตน์. แนวคิด ทฤษฎี และประเด็นเพื่อการบริหารทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ทิพย์
วิสุทธิ์, 2555.
- วีระพล บดีรัฐ. PDCA วงจรสู่ความสำเร็จ. กรุงเทพฯ : ประชาชน จำกัด, 2543.
- วีระยุทธ์ ชาตะกาญจน์. เทคนิคการบริหารสำหรับนักบริหารการศึกษามืออาชีพ. กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. ทฤษฎีการประเมิน. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2550.

- สมเกียรติ ขอบผล. การศึกษาเพื่อพัฒนาประเทศ: แนวคิดและระบบ. กรุงเทพฯ : (เอกสารอัดสำเนา), 2536.
- สมคิด บางโม. องค์การและการจัดการ. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: วิทย์พัฒน์, 2545.
- สมคิด พรหมจ้อย. เอกสารประกอบการบรรยาย เรื่อง การวิจัยและพัฒนาสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (เอกสารอัดสำเนา), 2550.
- สมศักดิ์ คงเที่ยง. หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ: มิตรภาพการพิมพ์และสตีวดีโอ, 2542.
- สมศักดิ์ คงเที่ยง และ อัญชลี โพธิ์ทอง. การบริหารบุคลากรและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2544.
- สมศักดิ์ สิ้นจรุระเวชญ์. มุ่งสู่คุณภาพการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิชย์, 2542.
- สันติ บุญภิรมย์. หลักการบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ: บุคพอยต์, 2552.
- เสนาะ ตีเยาว์. การบริหารงานบุคคล. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542.
- สุกัญญา อิมเอมธรรม. การจัดการและการพัฒนาองค์กร = Organization and Management. ขอนแก่น: ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2548.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และกรรณิการ์ สุขเกษม. การวิจัยเชิงคุณภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลดา.
- สุนทร โคตรบรรเทา. หลักการและทฤษฎีการบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ปัญญาชน, 2552.
- สุน อมรวิวัฒน์. สมบัติพิพของการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- สุรัสวดี ราชกุลชัย. การบริหารสำนักงาน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. การประกันคุณภาพการศึกษาการพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ. กรุงเทพฯ: สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา กลุ่มงานวิจัยและประเมินคุณภาพการศึกษาระดับประถมศึกษา สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2546.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. รายงานผลการดำเนินงานโครงการโรงเรียนดีประจำตำบล ปี 2553-2554. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, 2555.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. แนวทางดำเนินงานโรงเรียนมาตรฐานสากล WORLD-CLASS STANDARD SCHOOL. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, 2553.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. การประเมินสถานภาพการมีส่วนร่วมของสถาบันพระพุทธศาสนา ในการส่งเสริมการจัดการศึกษา. กรุงเทพฯ : บริษัทเพลีนสตูดิโอ จำกัด, 2552.

- สำนักแผนงานและงบประมาณ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. แผนปฏิบัติการชุมชนและมวลชนสัมพันธ์. กรุงเทพฯ : สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, 2549.
- อดิน รพีพัฒน์. การมีส่วนร่วมของชุมชนในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทยในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภณาการพิมพ์, 2527.
- องอาจ นัยพัฒน์. การออกแบบการวิจัย: วิธีการเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ และผสมผสานวิธีการ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551
- อนันต์ นามทองต้น. การประเมินโครงการทางการศึกษา : ปฏิบัติจริง. นนทบุรี: สหมิตรพรินต์ติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, 2557.
- อรุณี อ่อนสวัสดิ์. ระเบียบวิธีวิจัย. (พิมพ์ครั้งที่ 3). ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2551.
- อุทัย บุญประเสริฐ. การศึกษาแนวทางการบริหารและจัดการศึกษาของสถานศึกษาในรูปแบบการบริหารโรงเรียนเป็นฐาน. กรุงเทพฯ: คุรุสภาลาดพร้าว, 2543.
- อุทัย บุญประเสริฐ และดิเรก วรรณเศียร. การพัฒนารูปแบบการพัฒนาครู และ ผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2549.
- อุไรพรรณ เจนวาณิชยานนท์. การบริหารมหาวิทยาลัยเอกชนในยุคการแข่งขันเสรี.” กรณีศึกษาการบริหารสถาบันอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ: ดวงกมลสมัย, 2544.
- เอกวิทย์ ณ ถกลาง. ภูมิปัญญาล้านนา. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์, 2544.
- อำรุง จันทวานิช. แนวทางการบริหารและการพัฒนาสถานศึกษาสู่...โรงเรียนคุณภาพ. กรุงเทพฯ: บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด, 2547.

วารสาร และหนังสือพิมพ์

- ประเวศ วะสี. “วิถีมุขยในศตวรรษที่ 21 สู่ภพภูมิใหม่แห่งการพัฒนา”, วารสารหมออนามัย. ปีที่ 12 ฉบับที่ 4 มกราคม - กุมภาพันธ์ 2546. หน้า 7-21.
- วาโร เพ็งสวัสดิ์. “การวิจัยและพัฒนา (Research and Development)” วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 : กรกฎาคม - ธันวาคม 2552.
- อินทรา หิรัญสาย. “ภูมิปัญญาเพื่อการปฏิรูปการศึกษา”, วารสารวิชาการ. 5 ตุลาคม 2545, 19.
- ผู้จัดการออนไลน์. ข่าวการศึกษา. (เอกสารอัดสำเนา), 2556.

วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย เอกสารวิจัย

- ขรรค์ชัย อุปสุ. “การบริหารโรงเรียนสู่โรงเรียนคุณภาพ กรณีศึกษา : โรงเรียนบ้านขามเตี้ยน้อย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครพนม เขต 2”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 2551.
- จักรพงษ์ ทองเพ็ชร. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาจังหวัดที่ใช้งบประมาณตามข้อเสนอของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร: ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดสตูล”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2539.

- จิณวัตร ปะโคทัง. “รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนดีเด่น โรงเรียนกันทรารมณณ์ จังหวัดศรีสะเกษ”, ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุขฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา, 2549.
- เจริญ ราชโสภณ. “การพัฒนาารูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน”, วิทยานิพนธ์ดุขฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2554.
- จำรัส ปัตตานัง. “การศึกษาการปฏิบัติงานด้านการส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของ องค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอพล จังหวัดขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2541.
- ชญญา อภิบาลกุล. “รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ใน การบริหารและการจัดการศึกษาภายใต้โครงสร้างการกระจายอำนาจการบริหาร การศึกษา: กรณีศึกษาของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตร์ดุขฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2545.
- เต็มดวง จำนงค์. “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารโรงเรียนคุณภาพของโรงเรียนสังกัด กรุงเทพฯ”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, 2550.
- บุญใจ ศรีสถิตนรากร. “การพัฒนาดัชนีรวมคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับหลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต”, ปริญญาานิพนธ์ดุขฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2543.
- ประภาพรรณ ไชยวงษ์. “การวิเคราะห์บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการจัด การศึกษา และการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุขฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- ปวีณ์รดา กรรณรัตน์. “การดำเนินการโรงเรียนคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขต ตลิ่งชัน กรุงเทพฯ”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2552.
- พูนสิน ประคำมินทร์. “การพัฒนาสู่ความเป็นโรงเรียนคุณภาพ: กรณีโรงเรียนธาตุพนมสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22”, ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาดุขฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 2555.
- มังกรแก้ว ดรณศิลป์. “การพัฒนาตัวชี้วัดคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนคุณภาพในชุมชน สังกัด คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตร์ดุขฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2557.
- รุ่งนภา แจ้รุ่งเรือง. “ความต้องการในการพัฒนาตนเองของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใน เขตจังหวัดระยอง”, รายงานการศึกษาอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2550.
- วัลลภ รongพล. “การพัฒนาารูปแบบโรงเรียนคุณภาพของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ระยอง เขต 2”, ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุขฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2555.
- วิเชียร อุฐบุญ. “การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของประธานองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัด อุบลราชธานี”, ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2543.

- วิบูลย์ คงมั่น. “สภาพการบริหารงานเชิงคุณภาพตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2548.
- วีระพร เชื้ออ้อ. “การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”, ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2553.
- ศิริกาญจน์ โกสุมภ์. “การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน”, วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2542.
- สมศักดิ์ มัจฉาวิทยากุล. “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อคุณภาพของนักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย”, วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2547.
- สมศรี สุ่มมาตย์. “รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคเหนือ เขต 3”, วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 2557.
- สุรเดช มาสินทพันธ์. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์ของสถานีตำรวจภูธรอำเภอนาหว้า จังหวัดสงขลา”, ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2545.
- สุวิมล โพธิ์กลิ่น. “การพัฒนารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก”, วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2549.
- อนุสรณ สองเมือง. “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาในอำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา, 2549.
- อรอนงค์ ทิพย์ทิมาพันธ์. “ความต้องการพัฒนาบุคลากรของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดระยอง”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา, 2549.
- อุทัย คำล้าน. “ความพร้อมในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของเทศบาล”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 2545.
- อำรุง จันทวานิช. “ปาฐกถาพิเศษ เรื่องนโยบายส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนโดยผู้เรียนใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้,” ใน การเรียนการสอนโดยผู้เรียนใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้. หน้า 1 - 11. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2548.

กฎหมาย

“พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542”, ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก., 19 สิงหาคม 2542, หน้า 8.

“พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554”, ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 121 ตอนที่ 18ก, 14 กุมภาพันธ์ 2547, หน้า 1

ภาษาอังกฤษ

Barnard, Chester I. Organization and Management. Cambridge, Mass : Harvard University Press. 1966.

Barnes, R.A. African American parents involvement in their children schooling. Dissertation Abstracts International. 55(5): 3152-A. 1995.

Bartol, K.M. and Martin D. C. Management. New York: McGraw-Hill, Inc. 1991.

Bauerly Kopel, Michelle Elaine. “The Implementation of Total Quality Management Principles in Minnesota schools: Evidence from the field (Secondary schools, Education reform)” Dissertation Abstracts International. (CD-Rom). 58(8): 2913-A; Available: DAO: AAC. NO. 9804709. 1997.

Conrad, C. F. and Wilson, R. F. (1985) . Academic Program Review. Washington, D.C.: Kogan Page.

Cryer, P. P. Preparing for quality assessment and audi. Sheffield: Committee of Vice-Chancellors and Principals. 1993.

Dale, Ernest. Management: Theory and Practice. New York: McGraw. (1968).

Koontz Harold D. and Cyril O’Donnell. Principles of Management: An Analysis of Managerial Functions. New York: MC Graw – Hill. 1972.

Litchfield, E. H. “Notes on General Theory of Administration”. Administrative Science Quarterly. Vol. 1, No 1. June. 1956.

Mackenzie, R. Alee. The management Process in 3-D. Harvard Business Review, November – December. 1969.

Oakley, Peter. Project with People. Geneva : ILO. 1991.

Okley, Peter and Marsden, Davis. Approaches to participation in rural development. Oxford: IBH Publishing. 1987.

Raj, Madhu. Encyclopedic Dictionary of Psychology and Education. Volum 3 (M-Z) New Delhi: ANMOL Publications PVT. 1996.

Social affairs: Popular participation as a strategy for promoting community level action and national development report of the meeting or the ad hoc group of experts held at UN. Hindquarter from May 22 - 26, New York: United Nation.

Whang, In - Joung. Management of rural Change in Korea: The Saemaul Undong. Seoul: Seoul National University Press. 1981.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 คน ดังนี้

1. ดร.ประภัสสร สุภาสอน ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 วิทยฐานะผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชี่ยวชาญ
2. ดร.ประกอบ กุลเกลี้ยง อดีตผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1
3. นายกฤษณ หล้าวงศา ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลหนองคาย วิทยฐานะผู้อำนวยการสถานศึกษาเชี่ยวชาญ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1
4. ดร.สุรสิทธิ์ สิทธิอมร ผู้อำนวยการโรงเรียนโซ่พิสัยพิทยาคม วิทยฐานะผู้อำนวยการสถานศึกษาเชี่ยวชาญ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21
5. ดร.อังคณา ตุงคะสมิต ตำแหน่ง อาจารย์มหาวิทยาลัยขอนแก่น วุฒิการศึกษา ปริญญาเอกการศึกษาดุขฎิบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยขอนแก่น
6. ดร.มานิตย์ อาษานอก ตำแหน่ง อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม วุฒิการศึกษา ปริญญาเอกการศึกษาดุขฎิบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
7. ดร.ณัฐพงศ์ ฉลาดแย้ม ตำแหน่ง ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ วุฒิการศึกษา ปริญญาเอกการศึกษาดุขฎิบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยขอนแก่น
8. ดร.ฉวีวรรณ โยคิน ตำแหน่ง ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ วุฒิการศึกษา ปริญญาเอก การศึกษาดุขฎิบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ภาคผนวก ข

เอกสารประกอบการประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Expert group Meeting)
เรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผู้วิจัย

.....
นายอัมพร พิณะสา

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ.60

ผู้เข้าร่วมประชุม ชื่อ.....สกุล.....
ตำแหน่ง.....
สถานที่ทำงาน.....
.....
โทรศัพท์.....

คำชี้แจง

เอกสารประกอบการจัดประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Expert group Meeting) เรื่องรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางในการพิจารณารูปแบบในที่ประชุมสัมมนา ผู้วิจัยขอให้ท่านผู้เชี่ยวชาญได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นที่เป็นฉันทานุมัติทั้งในภาพรวมและองค์ประกอบแต่ละส่วนของรูปแบบฯ ในรายละเอียดว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ หรือมีความคิดเห็น ข้อเสนอแนะอย่างไรเพื่อปรับปรุงรูปแบบให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นต่อไป

แบบประเมินนี้ เป็นเครื่องมือในการประเมินตามความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในการประชุม และเป็นกรอบแนวทางในการพิจารณารูปแบบในที่ประชุมซึ่งจะมีโครงสร้างประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การกำหนดทิศทางการจัดการศึกษา 2) การจัดการศึกษา 3) การจัดสถานศึกษา 4) การมีส่วนร่วม และ 5) การกำกับ ติดตาม ประเมินผล โดยขอให้ท่านผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็น ที่เป็นฉันทานุมัติในภาพรวมและองค์ประกอบแต่ละส่วนของรูปแบบในรายละเอียดว่า มีความเหมาะสมหรือไม่ หรือมีความเห็นอื่นๆ ใดๆ รวมทั้งข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุงรูปแบบให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นต่อไป

ผู้วิจัยตระหนักดีว่า ท่านผู้เชี่ยวชาญมีภารกิจที่ต้องรับผิดชอบมาก แต่ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของท่านเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งที่จะทำให้งานวิจัยชิ้นนี้ มีความสมบูรณ์และสามารถนำไปใช้ประโยชน์กับวงการการศึกษาต่อไป จึงใคร่ขอรบกวนเวลาของท่านและขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงที่ท่านได้ร่วมประชุมสัมมนาในครั้งนี้

นายอัมพร พิณะสา
 นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
 หลักสูตร วปอ.60

รายการประเมิน	ความเหมาะสม				
	5	4	3	2	1
<p>องค์ประกอบหลักที่ 2 การบริหารหลักสูตร</p> <p>2.1 การจัดทำหลักสูตร</p> <p>2.1.1 การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาในการบริหารจัดการหลักสูตร</p> <p>2.1.2 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น</p> <p>2.1.3 การนำหลักสูตรไปใช้</p> <p>2.1.4 การกำกับ ติดตาม และ ประเมินผล</p>					
<p>2.2 การจัดการเรียนการสอน</p> <p>2.2.1 จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ</p> <p>2.2.2 จัดการเรียนการสอนแบบยืดหยุ่น จัดกิจกรรมและประสบการณ์ได้อย่างหลากหลายสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆเช่น STEM EDUCATION เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนกล้าคิด กล้าแสดงออกและสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ</p> <p>2.2.3 ระดมทรัพยากรทางการศึกษาในท้องถิ่นจากบุคคล องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นองค์กรเอกชน สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น</p> <p>2.2.4 นำสื่อและ เทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการเรียนการสอนตามหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าถึงเทคโนโลยี อย่างทั่วถึง</p> <p>2.2.5 นำกระบวนการวิจัยมาพัฒนาการจัดการเรียนการสอน</p>					
<p>2.3 การวัดและประเมินผล</p> <p>2.3.1 วัดและประเมินผล ที่หลากหลาย และเหมาะสมกับผู้เรียน</p> <p>2.3.2 เทียบโอนผลการเรียนในการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และ การศึกษาตามอัธยาศัย และส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต</p> <p>2.3.3 นำผลการประเมินมาวิเคราะห์ ปรับปรุงพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน</p> <p>2.3.4 เปิดเผยคะแนนสอบจากการประเมินระดับชาติต่อสาธารณะ</p>					

รายการประเมิน	ความเหมาะสม				
	5	4	3	2	1
องค์ประกอบหลักที่ 3 การจัดสถานศึกษา 3.1 การจัดสถานศึกษาในท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพ 3.1.1 ปรับสภาพของสถานศึกษาให้มีบรรยากาศที่เอื้อและมีความพร้อมต่อการเรียนรู้ 3.1.2 ใช้เครือข่ายกลุ่มโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา 3.1.3 สร้างโรงเรียนต้นแบบในท้องถิ่น 3.1.4 พัฒนาคุณภาพโรงเรียนโดยเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วม 3.1.5 ส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้า วิจัย และพัฒนาคุณภาพการศึกษาในท้องถิ่น					
3.2 การจัดสถานศึกษาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของสถานศึกษาในท้องถิ่น 3.2.1 การระดมทรัพยากรทางการศึกษาจากหน่วยงานภายนอก ภาคธุรกิจ องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา เพื่อนำมาสนับสนุนการจัดการศึกษา 3.2.2 ส่งเสริมให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยรัฐเป็นผู้กำกับ ดูแล มาตรฐาน และนโยบาย 3.2.3 สถานศึกษาในท้องถิ่นมีการใช้ทรัพยากรทางการศึกษาร่วมกัน 3.2.4 กระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป ไปยังสถานศึกษาโดยตรง 3.2.5 จัดห้องเรียนในสถานศึกษาให้มีขนาดที่เหมาะสม กับการใช้ทรัพยากรทางการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพเป็นธรรมและเท่าเทียมกัน					

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมใน องค์ประกอบหลักที่ 3 การจัดสถานศึกษา

การบริหารจัดการสถานศึกษา ในท้องถิ่น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ในการจัดการศึกษา โดยอาศัยทรัพยากรทางการศึกษาในท้องถิ่น

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

รายการประเมิน	ความเหมาะสม				
	5	4	3	2	1
<p>องค์ประกอบหลักที่ 5 การกำกับ ติดตาม ประเมินผล</p> <p>5.1 การกำกับ คุณภาพการศึกษา</p> <p>5.1.1 จัดระบบการบริหารและสารสนเทศ และจัดทำโครงสร้าง การบริหารจัดการให้เอื้อต่อการดำเนินงาน</p> <p>5.1.2 พัฒนามาตรฐานการศึกษา โดยมุ่งเน้นมาตรฐาน ผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่สอดคล้องกับมาตรฐานช่วงชั้นที่หลักสูตรกำหนด</p> <p>5.1.3 จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้วยการจัดทำแผนอย่างเป็นระบบพื้นฐานของข้อมูลสถานศึกษา</p> <p>5.1.4 ดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยการกำกับติดตามการดำเนินงานต่อเนื่อง</p> <p>5.1.5 ตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย การตรวจสอบและทบทวนภายในโดยบุคลากรในสถานศึกษาดำเนินการและการตรวจสอบและทบทวนจากหน่วยงานต้นสังกัด</p>					
<p>5.2 การติดตาม คุณภาพการศึกษา</p> <p>5.2.1 สสำรวจ สภาพปัจจุบันและปัญหาของสถานศึกษา</p> <p>5.2.2 วางแผนการติดตามคุณภาพการศึกษา</p> <p>5.2.3 สร้างเครือข่ายการติดตามคุณภาพการศึกษา</p> <p>5.2.4 แนะนำให้ความช่วยเหลือ ด้านการจัดการศึกษา</p> <p>5.2.5 รายงาน ประเมินผลเพื่อพัฒนาการติดตาม คุณภาพการศึกษา</p>					
<p>5.3 การประเมินผลคุณภาพการศึกษา</p> <p>5.3.1 ประเมินคุณภาพผู้เรียนด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยการทดสอบ O-Net และ NT</p> <p>5.3.2 ประเมินคุณภาพผู้เรียนด้านการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน</p> <p>5.3.3 ประเมินคุณภาพผู้เรียนด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์</p> <p>5.3.4 ประเมินคุณภาพผู้เรียนเรียนด้านค่านิยมหลัก 12 ประการ</p> <p>5.3.5 ประเมินคุณภาพผู้เรียนด้านทักษะอาชีพและคุณภาพชีวิต</p>					

ภาคผนวก ค

**แบบประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน
ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**

คำชี้แจง

1. แบบประเมินฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือว่ามีความเหมาะสมและความเป็นไปได้หรือไม่
2. ผู้วิจัยขอความกรุณาจากท่านได้ศึกษารูปแบบให้เข้าใจและโปรดตอบแบบประเมินให้ครบทุกข้อ เพื่อประโยชน์สูงสุดเกี่ยวกับการนำรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือไปใช้ ข้อมูลจากการตอบแบบประเมินจะเก็บเป็นความลับและใช้ในทางวิชาการครั้งนี้เท่านั้น และจะเสนอผลการศึกษาในภาพรวมไม่พาดพิงผู้ตอบแบบสอบถามบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะ รวมทั้งไม่มีผลกระทบหรือก่อให้เกิดความเสียหายใดๆ ต่อตำแหน่งหน้าที่ของท่าน
3. ผู้ตอบแบบสอบถามฉบับนี้ คือ ผู้แทนสพ.ร้อยเอ็ด เขต 2 ผู้แทน อปท. ผู้บริหารโรงเรียน ผู้แทนครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ขอขอบคุณยิ่งที่ให้ความอนุเคราะห์ในการตอบแบบประเมินในครั้งนี้

นายอัมพร พิณะสา
นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตร วปอ.60

ภาคผนวก ง

**แบบประเมินระดับการปฏิบัติในการดำเนินงานตามรูปแบบการจัดการศึกษา
โดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**

คำชี้แจง

1. แบบประเมินฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่เป็นหน่วยทดลองใช้รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ประเมินว่ามีการปฏิบัติในการดำเนินงานตามรูปแบบ มากน้อยเพียงใด

2. ผู้ตอบแบบประเมินคือ ผู้บริหารและครู โรงเรียนขนาดเล็ก ศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาชั้นพื้นฐานที่ 4 อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 60 คน

3. ให้ผู้ตอบแบบประเมินกาเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับระดับการปฏิบัติในการดำเนินงานตามรูปแบบของท่านในแต่ละข้อของรายการประเมิน

4. ระดับการปฏิบัติในการดำเนินงานตามรูปแบบมี 5 ระดับ มีความหมายดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง มีการปฏิบัติในการดำเนินงานตามรูปแบบมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง มีการปฏิบัติในการดำเนินงานตามรูปแบบมาก

ระดับ 3 หมายถึง มีการปฏิบัติในการดำเนินงานตามรูปแบบปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง มีการปฏิบัติในการดำเนินงานตามรูปแบบน้อย

ระดับ 1 หมายถึง มีการปฏิบัติในการดำเนินงานตามรูปแบบน้อยที่สุด

ขอขอบคุณยิ่งที่ให้ความอนุเคราะห์ในการตอบแบบประเมินในครั้งนี้

นายอัมพร พิณะสา
นักศึกษาวិทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตร วปอ.60

รายการประเมิน	ระดับการปฏิบัติในการดำเนินงานตามรูปแบบ				
	5	4	3	2	1
องค์ประกอบหลักที่ 1 การกำหนดทิศทางการจัดการศึกษา 1.1 การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ 1.1.1 สสำรวจสภาพปัจจุบันและปัญหาเพื่อกำหนดทิศทางการจัดการศึกษา 1.1.2 กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์					
1.2 การกำหนดกลยุทธ์การดำเนินงาน 1.2.1 สร้างกลยุทธ์การดำเนินงาน 1.2.2 กำหนดกลยุทธ์การดำเนินงานที่เหมาะสม					
1.3 การนำกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ 1.3.1 จัดทำแผนงาน/โครงการและกิจกรรมสู่การปฏิบัติ 1.3.2 การดำเนินงานตามแผนงาน/โครงการและกิจกรรม					
1.4 การกำกับ ติดตาม ประเมินผล 1.4.1 ติดตามผลการดำเนินงาน 1.4.2 รายงานผลการดำเนินงาน 1.4.3 นำผลการดำเนินงานไปปรับปรุงและพัฒนา					
องค์ประกอบหลักที่ 2 การบริหารหลักสูตร 2.1 การจัดทำหลักสูตร 2.1.1 การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาในการบริหารจัดการหลักสูตร 2.1.2 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น 2.1.3 การนำหลักสูตรไปใช้ 2.1.4 การกำกับ ติดตาม และ ประเมินผล					

รายการประเมิน	ระดับการปฏิบัติในการ
---------------	----------------------

	ดำเนินงานตามรูปแบบ				
	5	4	3	2	1
<p>2.2 การจัดการเรียนการสอน</p> <p>2.2.1 จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ</p> <p>2.2.2 จัดการเรียนการสอนแบบยืดหยุ่น จัดกิจกรรมและประสบการณ์ได้อย่างหลากหลายสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆเช่น STEM EDUCATION เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนกล้าคิดกล้าแสดงออกและสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ</p> <p>2.2.3 ระดมทรัพยากรทางการศึกษาในท้องถิ่นจากบุคคล องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นองค์กรเอกชน สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น</p> <p>2.2.4 นำสื่อและ เทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการเรียนการสอนตามหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าถึงเทคโนโลยี อย่างทั่วถึง</p> <p>2.2.5 นำกระบวนการวิจัยมาพัฒนาการจัดการเรียนการสอน</p>					
<p>2.3 การวัดและประเมินผล</p> <p>2.3.1 วัดและประเมินผล ที่หลากหลาย และเหมาะสมกับผู้เรียน</p> <p>2.3.2 เทียบโอนผลการเรียนในการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และ การศึกษาตามอัธยาศัย และส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต</p> <p>2.3.3 นำผลการประเมินมาวิเคราะห์ ปรับปรุงพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน</p> <p>2.3.4 เปิดเผยคะแนนสอบจากการประเมินระดับชาติต่อสาธารณะ</p>					

รายการประเมิน	ระดับการปฏิบัติในการ
---------------	----------------------

	ดำเนินงานตามรูปแบบ				
	5	4	3	2	1
<p>องค์ประกอบหลักที่ 3 การจัดสถานศึกษา</p> <p>3.1 การจัดสถานศึกษาในท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพ</p> <p>3.1.1 ปรับสภาพของสถานศึกษาให้มีบรรยากาศที่เอื้อและมีความพร้อมต่อการเรียนรู้</p> <p>3.1.2 ใช้เครือข่ายกลุ่มโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา</p> <p>3.1.3 สร้างโรงเรียนต้นแบบในท้องถิ่น</p> <p>3.1.4 พัฒนาคุณภาพโรงเรียนโดยเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วม</p> <p>3.1.5 ส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้า วิจัย และพัฒนาคุณภาพการศึกษาในท้องถิ่น</p>					
<p>3.2 การจัดสถานศึกษาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของสถานศึกษาในท้องถิ่น</p> <p>3.2.1 การระดมทรัพยากรทางการศึกษาจากหน่วยงานภายนอก ภาคธุรกิจ องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา เพื่อนำมาสนับสนุนการจัดการศึกษา</p> <p>3.2.2 ส่งเสริมให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยรัฐเป็นผู้กำกับ ดูแล มาตรฐาน และนโยบาย</p> <p>3.2.3 สถานศึกษาในท้องถิ่นมีการใช้ทรัพยากรทางการศึกษาร่วมกัน</p> <p>3.2.4 กระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไปไปยังสถานศึกษาโดยตรง</p> <p>3.2.5 จัดห้องเรียนในสถานศึกษาให้มีขนาดที่เหมาะสม กับการใช้ทรัพยากรทางการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพเป็นธรรมและเท่าเทียมกัน</p>					
<p>องค์ประกอบหลักที่ 4 การมีส่วนร่วม</p> <p>4.1 การกำหนดทิศทางการจัดการศึกษา</p> <p>4.1.1 การมีส่วนร่วมกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์</p> <p>4.1.2 ร่วมกำหนดกลยุทธ์การดำเนินงาน</p> <p>4.1.3 ร่วมนำกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ</p> <p>4.1.4 ร่วมกำกับ ติดตาม ประเมินผล</p>					

รายการประเมิน	ระดับการปฏิบัติในการดำเนินงานตามรูปแบบ
---------------	--

	5	4	3	2	1
4.2 การบริหารหลักสูตร 4.2.1 การมีส่วนร่วมวางแผนบริหารจัดการหลักสูตร 4.2.2 การมีส่วนร่วมวางแผนจัดการเรียนการสอน 4.2.3. การมีส่วนร่วมวางแผนวัดและประเมินผล					
4.3 การจัดสถานศึกษา 4.3.1 การมีส่วนร่วมจัดสถานศึกษาในท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพ 4.3.2 การมีส่วนร่วมจัดสถานศึกษาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของสถานศึกษาในท้องถิ่น					
4.4 การมีส่วนร่วม 4.4.1 การมีส่วนร่วมกำกับ คุณภาพการศึกษา 4.4.2 การมีส่วนร่วมติดตาม คุณภาพการศึกษา 4.4.3 การมีส่วนร่วมประเมินผลคุณภาพการศึกษา					
องค์ประกอบหลักที่ 5 การกำกับ ติดตาม ประเมินผล 5.1 การกำกับ คุณภาพการศึกษา 5.1.1 จัดระบบการบริหารและสารสนเทศ และจัดทำโครงสร้างการบริหารจัดการให้เอื้อต่อการดำเนินงาน 5.1.2 พัฒนามาตรฐานการศึกษา โดยมุ่งเน้นมาตรฐาน ผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่สอดคล้องกับมาตรฐานช่วงชั้นที่หลักสูตรกำหนด 5.1.3 จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้วยการจัดทำแผนอย่างเป็นระบบพื้นฐานของข้อมูลสถานศึกษา					
5.1.4 ดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยการกำกับติดตามการดำเนินงานต่อเนื่อง 5.1.5 ตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย การตรวจสอบและทบทวนภายในโดยบุคลากรในสถานศึกษาดำเนินการ และการตรวจสอบและทบทวนจากหน่วยงานต้นสังกัด					
5.2 การติดตาม คุณภาพการศึกษา 5.2.1 สสำรวจ สภาพปัจจุบันและปัญหาของสถานศึกษา 5.2.2 วางแผนการติดตามคุณภาพการศึกษา 5.2.3 สร้างเครือข่ายการติดตามคุณภาพการศึกษา 5.2.4 แนะนำให้ความช่วยเหลือ ด้านการจัดการศึกษา 5.2.5 รายงาน ประเมินผลเพื่อพัฒนาการติดตาม คุณภาพการศึกษา					
รายการประเมิน	ระดับการปฏิบัติในการดำเนินงานตามรูปแบบ				

	5	4	3	2	1
5.3 การประเมินผลคุณภาพการศึกษา					
5.3.1 ประเมินคุณภาพผู้เรียนด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยการทดสอบ O-Net และ NT					
5.3.2 ประเมินคุณภาพผู้เรียนด้านการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน					
5.3.3 ประเมินคุณภาพผู้เรียนด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์					
5.3.4 ประเมินคุณภาพผู้เรียนเรียนด้านค่านิยมหลัก 12 ประการ					
5.3.5 ประเมินคุณภาพผู้เรียนด้านทักษะอาชีพและคุณภาพชีวิต					

ภาคผนวก จ

แบบสอบถามพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่เป็นหน่วยทดลองใช้รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ประเมินความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบว่ามีความพึงพอใจมากน้อยเพียงใด

2. ผู้ตอบแบบสอบถาม คือ ผู้บริหารและครู โรงเรียนขนาดเล็ก ศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาชั้นพื้นฐานที่ 4 อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 60 คน

3. ให้ผู้ตอบแบบประเมินกาเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับระดับความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบของท่านในแต่ละข้อของรายการประเมิน

4. ระดับความพึงพอใจตามรูปแบบมี 5 ระดับ มีความหมายดังนี้

- ระดับ 5 หมายถึง มีความพึงพอใจมากที่สุด
- ระดับ 4 หมายถึง มีความพึงพอใจมาก
- ระดับ 3 หมายถึง มีความพึงพอใจปานกลาง
- ระดับ 2 หมายถึง มีความพึงพอใจน้อย
- ระดับ 1 หมายถึง มีความพึงพอใจน้อยที่สุด

ขอขอบคุณยิ่งที่ให้ความอนุเคราะห์ในการตอบแบบประเมินในครั้งนี้

นายอัมพร พิณะสา

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ.60

รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ				
	5	4	3	2	1
องค์ประกอบหลักที่ 1 การกำหนดทิศทางการจัดการศึกษา 1.1 การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ 1.1.1 สํารวจสภาพปัจจุบันและปัญหาเพื่อกำหนดทิศทางการจัดการศึกษา 1.1.2 กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์					
1.2 การกำหนดกลยุทธ์การดำเนินงาน 1.2.1 สร้างกลยุทธ์การดำเนินงาน 1.2.2 กำหนดกลยุทธ์การดำเนินงานที่เหมาะสม					
1.3 การนำกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ 1.3.1 จัดทำแผนงาน/โครงการและกิจกรรมสู่การปฏิบัติ 1.3.2 การดำเนินงานตามแผนงาน/โครงการและกิจกรรม					
1.4 การกำกับ ติดตาม ประเมินผล 1.4.1 ติดตามผลการดำเนินงาน 1.4.2 รายงานผลการดำเนินงาน 1.4.3 นำผลการดำเนินงานไปปรับปรุงและพัฒนา					
องค์ประกอบหลักที่ 2 การบริหารหลักสูตร 2.1 การจัดทำหลักสูตร 2.1.1 การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาในการบริหารจัดการหลักสูตร 2.1.2 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น 2.1.3 การนำหลักสูตรไปใช้ 2.1.4 การกำกับ ติดตาม และ ประเมินผล					

รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ				
	5	4	3	2	1
<p>2.2 การจัดการเรียนการสอน</p> <p>2.2.1 จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ</p> <p>2.2.2 จัดการเรียนการสอนแบบยืดหยุ่น จัดกิจกรรมและประสบการณ์ได้อย่างหลากหลายสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆเช่น STEM EDUCATION เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนกล้าคิดกล้าแสดงออกและสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ</p> <p>2.2.3 ระดมทรัพยากรทางการศึกษาในท้องถิ่นจากบุคคล องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นองค์กรเอกชน สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น</p> <p>2.2.4 นำสื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการเรียนการสอนตามหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าถึงเทคโนโลยี อย่างทั่วถึง</p> <p>2.2.5 นำกระบวนการวิจัยมาพัฒนาการจัดการเรียนการสอน</p>					
<p>2.3 การวัดและประเมินผล</p> <p>2.3.1 วัดและประเมินผล ที่หลากหลาย และเหมาะสมกับผู้เรียน</p> <p>2.3.2 เทียบโอนผลการเรียนในการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย และส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต</p> <p>2.3.3 นำผลการประเมินมาวิเคราะห์ ปรับปรุงพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน</p> <p>2.3.4 เปิดเผยคะแนนสอบจากการประเมินระดับชาติต่อสาธารณะ</p>					

รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ				
	5	4	3	2	1
<p>องค์ประกอบหลักที่ 3 การจัดสถานศึกษา</p> <p>3.1 การจัดสถานศึกษาในท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพ</p> <p>3.1.1 ปรับสภาพของสถานศึกษาให้มีบรรยากาศที่เอื้อและมีความพร้อมต่อการเรียนรู้</p> <p>3.1.2 ใช้เครือข่ายกลุ่มโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา</p> <p>3.1.3 สร้างโรงเรียนต้นแบบในท้องถิ่น</p> <p>3.1.4 พัฒนาคุณภาพโรงเรียนโดยเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วม</p> <p>3.1.5 ส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้า วิจัย และพัฒนาคุณภาพการศึกษาในท้องถิ่น</p>					
<p>3.2 การจัดสถานศึกษาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของสถานศึกษาในท้องถิ่น</p> <p>3.2.1 การระดมทรัพยากรทางการศึกษาจากหน่วยงานภายนอก ภาคธุรกิจ องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา เพื่อนำมาสนับสนุนการจัดการศึกษา</p> <p>3.2.2 ส่งเสริมให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยรัฐเป็นผู้กำกับ ดูแล มาตรฐาน และนโยบาย</p> <p>3.2.3 สถานศึกษาในท้องถิ่นมีการใช้ทรัพยากรทางการศึกษาร่วมกัน</p> <p>3.2.4 กระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไปไปยังสถานศึกษาโดยตรง</p> <p>3.2.5 จัดห้องเรียนในสถานศึกษาให้มีขนาดที่เหมาะสม กับการใช้ทรัพยากรทางการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพเป็นธรรมและเท่าเทียมกัน</p>					
<p>องค์ประกอบหลักที่ 4 การมีส่วนร่วม</p> <p>4.1 การกำหนดทิศทางการจัดการศึกษา</p> <p>4.1.1 การมีส่วนร่วมกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์</p> <p>4.1.2 ร่วมกำหนดกลยุทธ์การดำเนินงาน</p> <p>4.1.3 ร่วมนำกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ</p> <p>4.1.4 ร่วมกำกับ ติดตาม ประเมินผล</p>					

รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ				
	5	4	3	2	1
4.2 การบริหารหลักสูตร 4.2.1 การมีส่วนร่วมวางแผนบริหารจัดการหลักสูตร 4.2.2 การมีส่วนร่วมวางแผนจัดการเรียนการสอน 4.2.3. การมีส่วนร่วมวางแผนวัดและประเมินผล					
4.3 การจัดสถานศึกษา 4.3.1 การมีส่วนร่วมจัดสถานศึกษาในท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพ 4.3.2 การมีส่วนร่วมจัดสถานศึกษาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของสถานศึกษาในท้องถิ่น					
4.4 การมีส่วนร่วม 4.4.1 การมีส่วนร่วมกำกับ คุณภาพการศึกษา 4.4.2 การมีส่วนร่วมติดตาม คุณภาพการศึกษา 4.4.3 การมีส่วนร่วมประเมินผลคุณภาพการศึกษา					
องค์ประกอบหลักที่ 5 การกำกับ ติดตาม ประเมินผล 5.1 การกำกับ คุณภาพการศึกษา 5.1.1 จัดระบบการบริหารและสารสนเทศ และจัดทำโครงสร้างการบริหารจัดการให้เอื้อต่อการดำเนินงาน 5.1.2 พัฒนามาตรฐานการศึกษา โดยมุ่งเน้นมาตรฐาน ผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่สอดคล้องกับมาตรฐานช่วงชั้นที่หลักสูตรกำหนด 5.1.3 จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้วยการจัดทำแผนอย่างเป็นระบบพื้นฐานของข้อมูลสถานศึกษา					
5.1.4 ดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยการกำกับติดตามการดำเนินงานต่อเนื่อง 5.1.5 ตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย การตรวจสอบและทบทวนภายในโดยบุคลากรในสถานศึกษาดำเนินการ และการตรวจสอบและทบทวนจากหน่วยงานต้นสังกัด					
5.2 การติดตาม คุณภาพการศึกษา 5.2.1 สสำรวจ สภาพปัจจุบันและปัญหาของสถานศึกษา 5.2.2 วางแผนการติดตามคุณภาพการศึกษา 5.2.3 สร้างเครือข่ายการติดตามคุณภาพการศึกษา 5.2.4 แนะนำให้ความช่วยเหลือ ด้านการจัดการศึกษา 5.2.5 รายงาน ประเมินผลเพื่อพัฒนาการติดตาม คุณภาพการศึกษา					

รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ				
	5	4	3	2	1
5.3 การประเมินผลคุณภาพการศึกษา 5.3.1 ประเมินคุณภาพผู้เรียนด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยการทดสอบ O-Net และ NT 5.3.2 ประเมินคุณภาพผู้เรียนด้านการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน 5.3.3 ประเมินคุณภาพผู้เรียนด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 5.3.4 ประเมินคุณภาพผู้เรียนเรียนด้านค่านิยมหลัก 12 ประการ 5.3.5 ประเมินคุณภาพผู้เรียนด้านทักษะอาชีพและคุณภาพชีวิต					

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	นายอัมพร พิณะสา
วัน เดือน ปีเกิด	25 มีนาคม 2506
การศึกษา	ระดับปริญญาตรี สาขาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น ระดับปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น ระดับปริญญาเอก ปร.ด. (การบริหารการศึกษา) Ph.D. (Education Administration) มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ประวัติการทำงาน	พ.ศ. 2552 ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 พ.ศ. 2554 ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ พ.ศ. 2557 ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 พ.ศ. 2559 ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลและนิติการ พ.ศ. 2560 ผู้ช่วยเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ตำแหน่งปัจจุบัน	ผู้ช่วยเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ผลงาน	<ul style="list-style-type: none"> - คณะทำงานจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2550-2554 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน - คณะทำงานจัดทำแนวทางการส่งเสริมสิทธิและโอกาสทางการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน - คณะทำงานจัดทำแนวทางการส่งเสริม สนับสนุนให้เด็กได้เรียนต่อเนื่องจนจบการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน - คณะทำงานพัฒนารอบการติดตามการบริหาร จัดการและประเมินผลการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทั่วประเทศของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน - คณะทำงานบรรณาธิการกิจ เอกสารแนวทางการดำเนินงานขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้กว้างขวางและทั่วถึง ของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน - คณะทำงานพิจารณาร่างยุทธศาสตร์ในแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน - คณะกรรมการติดตาม กำกับ ดูแลการดำเนินงานของคณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการจังหวัด (ก.บ.จ.) ของจังหวัดหนองคาย - คณะทำงานจัดกิจกรรมรณรงค์การแข่งขันกีฬาซีเกมส์ ครั้งที่ 25 ของจังหวัดหนองคาย

- คณะทำงานจัดทำแผนยุทธศาสตร์ด้านสิทธิและโอกาสทางการศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- เลขาธิการในคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ
- ประธานกรรมการสหกรณ์ออมทรัพย์ครูหนองคาย
- กรรมการและเลขาธิการในคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1
- คณะทำงานสร้างความรับรู้และความเข้าใจการปฏิรูปการศึกษาในภูมิภาคของกระทรวงศึกษาธิการ
- คณะทำงานเพื่อพิจารณากำหนดรายละเอียดตัวชี้วัดและองค์ประกอบในการประเมินและจัดทำใบสมัครเข้ารับการศึกษาและประกาศรับสมัครคัดเลือกบุคคลเพื่อบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- คณะทำงาน อ.ก.ค.ศ. วิสามัญเกี่ยวกับเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

สรุปย่อ

ลักษณะวิชา สังคมจิตวิทยา

เรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผู้วิจัย นายอัมพร พิณะสา

หลักสูตร วปอ.

รุ่นที่ 60

ตำแหน่ง ผู้ช่วยเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ผลการสำรวจความคาดหวังของประชาชนต่อการปฏิรูปด้านการศึกษา (กระทรวงกลาโหม, 2557 : 10-12) พบว่า ประชาชนมีความคาดหวังในโอกาสของการมี คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) และจุดแข็งด้วยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทุกฝ่ายเห็นร่วมกันเป็นพลังขับเคลื่อนในการปฏิรูปการศึกษาซึ่งไม่อาจทำได้ในภาวะปกติ ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบของกระบวนการศึกษาดังนี้ 1) ระบบโครงสร้างและการบริหารจัดการของกระทรวงศึกษาธิการ มีโครงสร้างที่เป็นเอกภาพ มีนโยบายที่ชัดเจนและต่อเนื่อง ไม่ถูกแทรกแซงจากการเมือง ให้ท้องถิ่นมีการพัฒนามาตรฐานการศึกษาในทุกระดับพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนและนานาชาติ และผลิตผู้สำเร็จการศึกษาให้สอดคล้องกับทิศทางของตลาดแรงงาน โดยการจัดให้มีสถานศึกษาที่มีคุณภาพและปริมาณเหมาะสมกับความต้องการในทุกระดับ 2) หลักสูตรการเรียนการสอน มีทิศทางและความชัดเจนสามารถเทียบเคียงกับหลักสูตรมาตรฐานสากล เน้นทักษะกระบวนการเรียนรู้ ส่งเสริมความเป็นอัตลักษณ์ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียน ผู้เรียนได้มีส่วนร่วม รู้จักคิด วิเคราะห์ เพื่อการดำรงชีวิตในสังคมเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม มีทักษะในการประกอบอาชีพได้ 3) ด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา มีมาตรฐานความรู้ มีปริมาณที่เหมาะสมเพียงพอในทุกระดับและสาขาวิชา เปิดโอกาสบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถหลากหลายสาขาวิชาชีพเข้ามาเป็นครู ลดภาระงานของครูที่นอกเหนือจากการสอนทบทวนวิธีการประเมินวิทยฐานะของครูโดยสะท้อนถึงผลลัพธ์ที่นักเรียน และให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนา กำกับดูแล และประเมินครู 4) ผู้รับการศึกษา จะต้องมีโอกาสศึกษาตามสาขาที่ต้องการ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามมาตรฐาน สามารถประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ ยกย่องค่านิยมและค่าตอบแทนผู้สำเร็จการศึกษาจากสายอาชีพศึกษา 5) โอกาสทางการศึกษา รัฐบาลจะต้องเน้นนโยบายสร้างและกระจายโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพให้กับผู้เรียนทุกกลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม การจัดสรรงบประมาณและการส่งเสริมให้เหมาะสมกับการศึกษาแต่ละสาขาในทุกระดับ เพื่อแก้ปัญหา เรื่องความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มีบทบาทหน้าที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำกับ ตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในสังกัด ประสานส่งเสริมสนับสนุน การจัดการศึกษาของสถานศึกษาเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล องค์กรชุมชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพื้นที่

การศึกษา ประสานการระดมทรัพยากร และเปิดโอกาสให้บุคคล ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และจากกรอบความเห็นร่วมปฏิรูปประเทศไทย ด้านการศึกษาได้สำรวจความคาดหวังของประชาชนต่อการปฏิรูปการศึกษาไทย เพื่อให้ครอบคลุมกับความคาดหวังของประชาชนข้างต้น แนวทางการปฏิรูปการศึกษาจึงควรกำหนดให้ประชาชนทุกภาคส่วนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายทางด้านการศึกษา และมีกลไกในการขับเคลื่อน กำกับดูแลนโยบายให้เกิดความต่อเนื่อง ปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการศึกษาให้มีเอกภาพ และให้มีการกระจายอำนาจจากส่วนกลางลงสู่ท้องถิ่น การให้สิทธิในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพได้อย่างเท่าเทียมกันในทุกกลุ่มเป้าหมาย โดยไม่เว้นกลุ่มผู้ด้อยโอกาส กลุ่มผู้พิการ และกลุ่มชาติพันธุ์ มีระบบการศึกษาที่ส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อบริการเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และเป็นการศึกษาที่สามารถส่งเสริมความเป็นอัตลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น โดยเน้นการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย และแนวการจัดการศึกษา ที่สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ให้มีกลไกการกำหนดมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษาที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างจริงจัง มีการจัดการผลิตและพัฒนาสมรรถนะครู และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมีปริมาณที่เหมาะสม คำนึงครูให้กับนักเรียนโดยการลดภาระงานที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน เพื่อให้ครูสามารถใช้เวลาไปกับการสอนได้อย่างเต็มที่ มีการระดมทรัพยากรและการลงทุนจากทุกภาคส่วนในแต่ละท้องถิ่น ตลอดจนเทคโนโลยีต่างๆที่ทันสมัยมาใช้ในการศึกษาและมีการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา ส่งเสริมงานทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง เป็นรูปธรรม และนำผลงานไปใช้เพื่อเป็นฐานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างจริงจัง

ในขณะที่ศักยภาพ และขนาดของท้องถิ่นมีความแตกต่างกัน ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงคุณภาพการศึกษา เพราะไม่มีกฎหมายในการกำกับดูแลในการจัดการอย่างเท่าเทียม ภายใต้วิสัยทัศน์ “พลเมืองไทยมีคุณภาพทางการศึกษา มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะและศักยภาพในการพัฒนาประเทศ ตามวิสัยทัศน์ประเทศไทย พ.ศ.2558-2563 มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” โดยมีกลุ่มเป้าหมายตั้งแต่ระดับปฐมวัย การศึกษาขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษา จนถึงอุดมศึกษา ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาให้ผู้เรียนทุกกลุ่ม ทุกพื้นที่และทุกระดับการศึกษา เข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพในรูปแบบที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพเท่าเทียมกัน และเพื่อให้มีระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ สนับสนุนการสร้างโอกาส คุณภาพ และความเป็นธรรมในสังคม (นวรรตน์ รามสูต และบัลลังก์ โรหิตเสถียร, 2558)

จากปัญหาดังกล่าว เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคล ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และร่วมระดมทรัพยากรจากทุกภาคส่วนของสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ตลอดทั้งเป็นการกระจายโอกาสทางการศึกษาให้แก่ชุมชน ท้องถิ่น ลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการศึกษา ผู้วิจัยจึง มีความสนใจที่จะวิจัยและพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษา โดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในครั้งนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนี้

1. กำหนดกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ
2. กลุ่มเป้าหมายในการทดลองใช้รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 จำนวนเป็นกลุ่มทดลองจำนวน 10 โรงเรียน และกลุ่มควบคุม จำนวน 10 โรงเรียน ซึ่งได้มาซึ่งได้มาด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ
3. รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 1) การกำหนดทิศทางการจัดการศึกษา 2) การจัดการศึกษา 3) การจัดสถานศึกษา 4) การมีส่วนร่วม 5) การกำกับ ติดตาม ประเมินผล
4. ระยะเวลาดำเนินการทดลองใช้รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระหว่างเดือนมกราคม – เดือนมีนาคม 2561

วิธีดำเนินการวิจัย

มีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย 3 ระยะ ดังนี้

- ระยะที่ 1 การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- ระยะที่ 2 การประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- ระยะที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีดังนี้

1.1 รูปแบบได้รับการแก้ไขปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญได้รูปแบบหลังการปรับปรุง มี 5 องค์ประกอบ ดังนี้ **องค์ประกอบที่ 1** การกำหนดทิศทางการจัดการศึกษา มี 4 องค์ประกอบหลัก และ 9 องค์ประกอบย่อย **องค์ประกอบที่ 2** การจัดการศึกษา มี 3 องค์ประกอบหลักและ 13 องค์ประกอบย่อย **องค์ประกอบที่ 3** การจัดสถานศึกษา มี 2 องค์ประกอบหลัก และ 10 องค์ประกอบย่อย **องค์ประกอบที่ 4** การมีส่วนร่วม มี 4 องค์ประกอบหลัก และ 12 องค์ประกอบย่อย **องค์ประกอบที่ 5** การกำกับ ติดตาม ประเมินผล มี 3 องค์ประกอบหลัก และ 15 องค์ประกอบย่อย

1.2 ผลการสร้างคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยได้สร้างคู่มือตามรูปแบบทั่วไป เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน โดยมีส่วนประกอบของคู่มือ ดังนี้ 1) บทนำ หลักการและเหตุผล 2) คำชี้แจง 3) ขั้นตอนการใช้รูปแบบ และ 4) รายละเอียดของรูปแบบ และผลการประเมินคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

ตอนที่ 2 ผลการประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าด้านความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ในภาพรวม พบว่า ความเหมาะสม ขององค์ประกอบในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

ตอนที่ 3 ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า

3.1 ผลการประเมินระดับการปฏิบัติในการดำเนินงานตามรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยภาพรวม ผู้บริหารโรงเรียนและครู มีความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติในการดำเนินงานตามรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สอดคล้องกัน คืออยู่ในระดับมาก

3.2 การประเมินความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้องที่มีต่อการดำเนินงานตามรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่น

เป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมพบว่า ผู้เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานตามรูปแบบ อยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรมีการกำหนดนโยบายในการนำรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัด

2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรนำรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือไปใช้แก้ปัญหาในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัด และควรพิจารณาจัดสรรงบประมาณสำหรับการนำรูปแบบไปใช้ด้วย

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยประเมินผลการนำรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือไปใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษา ที่เหมาะสมกับบริบท ขนาด และความพร้อมของสถานศึกษา

2. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเป็นกรณีศึกษาถึงปัจจัยที่ได้รับการเสนอแนะว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะส่งผลต่อคุณภาพของโรงเรียน เช่น ศักยภาพของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ศักยภาพของผู้บริหาร ตลอดจนปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น เป็นต้น